

Při příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí **Vladislava Vančury** (23. 6. 1891 Háj u Opavy – 1. 6. 1942 Praha) jsme se rozhodli dílo tohoto významného autora zprostředkovat v nové moderní podobě. Nabízíme volně ke stažení nejen jeho známý román *Markéta Lazarová*, ale současně v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd v jeho elektronické **Edici E** vydáváme jako elektronické knihy digitální podobu obou projektů Vančurových Spisů, jež v minulosti vznikaly na půdě tohoto akademického pracoviště. Tyto soubory doplňujeme výběrem z Vančurovy publicistiky Řád nové tvorby.

Čtenářům je tak k dispozici v elektronické podobě celek dosud knižně kriticky vydaného Vančurova díla a tím se toto jeho dílo otevírá i pro případné nové čtenáře.

Za svolení k publikaci patří poděkování J. Papcunové, J. Víškové, M. Blahynkovi, O. Hausenblasovi, J. Opelíkovi, M. Pohorskému, dědicům E. Lukeše, Z. Pešata a Š. Vlašína.

Spisy Vladislava Vančury

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1951–1961)

Řídil Jan Mukařovský

1. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 1., ed. Rudolf Havel (1951)
2. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 2.–3., ed. Rudolf Havel (1951)
3. Pekař Jan Marhoul, ed. Rudolf Havel (1952)
4. Pole orná a válečná, ed. Rudolf Havel (1953)
5. Marketa Lazarová, ed. Rudolf Havel (1953)
6. Luk královny Dorotky, ed. Rudolf Havel (1954)
7. Rodina Horvatova, ed. Rudolf Havel (1954)
8. Rozmarné léto, ed. Rudolf Havel (1955)
9. Útěk do Budína, ed. Rudolf Havel (1957)
10. Konec starých časů, ed. Rudolf Havel (1958)
11. Hrdelní pře aneb Přísluví, ed. Rudolf Havel (1958)
12. Poslední soud, ed. Rudolf Havel (1958)
13. Tři řeky, ed. Rudolf Havel (1959)
14. Hry, ed. Rudolf Havel (1959)
15. Amazonský proud; Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ed. Rudolf Havel (1959)
16. Občan Don Quijote a jiné prózy, edd. Alena Santarová a Rudolf Havel (1961)

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1984–1988)

Řídila ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV a nakladatelství Československý spisovatel ve složení Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Milan Pávek, Miloš Pohorský, Bohumil Svozil, Jarmila Víšková, Milan Zeman.

1. První prózy a první pokusy, ed. M. Pohorský (1985)
2. Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná, ed. J. Víšková, doslov E. Lukeš (1984)
4. Povídky a menší prózy, ed. M. Pohorský (1988)
5. Markéta Lazarová, ed. J. Víšková, doslov J. Holý (1986)
7. Konec starých časů, ed. O. Hausenblas, doslov Z. Pešat (1987)
8. Tři řeky, edd. J. Papcunová, J. Víšková, doslov E. Lukeš (1985)
9. Rodina Horvatova, ed. M. Pohorský (1989)

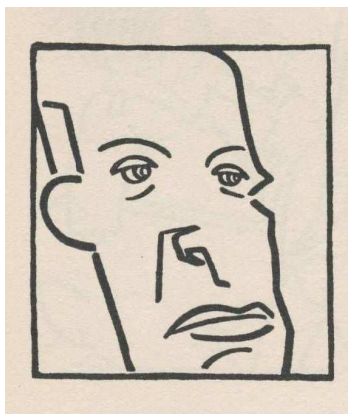
Spisy nebyly dokončeny, chybějící svazky: 3. Poslední soud, Hrdelní pře, 6. Útěk do Budína, 10. Obrazy z dějin národa českého I, 11. Obrazy z dějin národa českého II–III, 12. Dramata (v původním návrhu jako dva svazky: Divadelní hry I a II), 13. Filmová tvorba a 14. Publicistika.

Soubory Spisů doplňuje svazek publicistiky

Řád nové tvorby

(Praha, Svoboda 1972)

Uspořádali, edičně připravili, předmluvu napsali a komentáře sestavili Milan Blahynka a Štěpán Vlašín

Napsali o Vladislavu Vančurovi

„O tajemstvích slovesného tvaru ví Vladislav Vančura více než my všichni dohromady, pánové. Proto: čepice dolů před ním. A hezky nízko!“
(F. X. Šalda)

„Výsledným a úhrnným znakem Vančurovy osobnosti se nabízí výraz harmonie, harmonie slova, jednání, práce, gesta, pohledu, výrazu – všechno na pozadí těžké životní zkušenosti, přísně a nesmlouvavě disciplinované, navenek rovnovážně a nesmlouvavě uměřené osobnosti, oslovující bližního družnou pozorností. Ano, kalokagathia, jak jsme se o ní učili a snili.“
(Bedřich Fučík)

„Vančurovo nazírání skutečnosti nebylo nikdy přímým odrazem její povrchové reality. Bylo vždy výrazem umělecké stylizace, odehrávající se ve Vančurově díle na dvojím souběžném plánu: patos a ironie, tragika a grotesknost jsou primátem jeho básnického zraku. Hledá vždy dvojí současný výraz jedné a téže věci: způsob, jakým se toho dotvářil, učinil z Vladislava Vančury výsostného českého slovesného umělce.“
(Jiří Pistorius)

„Stojíme před dílem Vladislava Vančury a máme náhle pocit, jako bychom stáli na křižovatce literárních dějin, jako by tímto dílem, podobně jako kdysi nížinou moravskou, táhly všechny hlavní cesty spojující západ s východem, sever s jihem, minulost s budoucností.“
(Milan Kundera)

Internetové zdroje

Ústav pro českou literaturu

Webové stránky ÚČL

Webové stránky Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR
<http://www.ucl.cas.cz>

Slovník české literatury po roce 1945

Přes 1200 autorů, časopisů, nakladatelství a literárních organizací
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Česká elektronická knihovna

Zpřístupňuje více než 1700 básnických knih česky psané poezie 19. a počátku 20. století, vyhledávání motivů, frekvenční slovníky
<http://www.ceska-poezie.cz>

Digitální archiv časopisů

55 literárních a kulturních časopisů nebo novin ve formě fotoarchivu:
Česká literatura, Divadlo, Humoristické listy, Literární noviny, Lumír, Rudé právo a další tituly
<http://archiv.ucl.cas.cz>

Bibliografie české literární vědy

přes 300tisíc záznamů recenzí, článků, studií a doslovů od roku 1960 do současnosti, 10 000 záznamů k české literatuře v exilu 1948-1989, 100 000 záznamů předmětové části retrospektivní bibliografie 1775-1945
<http://isis.ucl.cas.cz>

Digitalizovaná retrospektivní bibliografie české literatury 1775-1945

Kolem 1,75 milionu excerptů o článcích a textech z oboru české a světové literatury a příbuzných disciplín (divadlo, historie, žurnalistika aj.) zveřejňovaných v periodickém tisku vycházejícím v daném období v českých zemích v češtině i němčině
<http://retrobi.ucl.cas.cz>

Edice E

Spisy F. X. Šaldy, tzv. akademické Dějiny české literatury, příručka Editor a text, antologie Avantgarda známá a neznámá, Výbor z české literatury po dobu Husovu a z doby husitské, strojopisné i tištěné sborníky

<http://www.ucl.cas.cz/edicee>

České literární osobnosti

Biogramy více než 30 000 autorů, publicistů a vědců z dějin i současnosti české kultury, v internetové databázi zveřejněna zatím polovina, další záznamy uvolňovány postupně

<http://clo.ucl.cas.cz>

Bohemistika. Literárněvědný informační servis

Internetová nástěnka s informacemi o přednáškách, stipendiích, nabídkách práce, nových knihách; zprávy vytvářejí a publikují sami uživatelé

<http://www.bohemistika.cz>

Databáze literárních cen, Thesaurus českých meter, stránky Studentské literárněvědné Konference a další informační zdroje

www.ucl.cas.cz

Knihovna Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

studovna v centru Prahy, vedle Masarykova nádraží,

otevřeno PO – PÁ 10.00–18.00

tel. 222 828 147; knihovna-sli@ucl.cas.cz

- » největší specializovaná knihovna české literatury a literární vědy s šedesátiletou tradicí
- » otevřena všem studentům, pedagogům, vědeckým pracovníkům i zájemcům o literaturu
- » 140 000 svazků, více než 1 000 časopiseckých titulů
- » díla české beletrie v prvních vydáních či kritických edicích
- » 40 000 svazků cizích literatur v překladech i originálech
- » 12 000 svazků divadelních her a odborné teatrologické literatury
- » staré tisky, bibliofilie, příležitostné tisky a letáky
- » přístup k licencovaným databázím Literature Online, EBSCO, SCOPUS, Web of Knowledge
- » k dispozici fulltextová databáze MediaSearch s obsahem denního tisku, rozhlasového a televizního vysílání a zpravodajských portálů;
- » k dispozici Wi-Fi připojení

Katalog: <http://tinweb.ucl.cas.cz>

Středisko literárněvědných informací ÚČL AV ČR nabízí dále odborným zájemcům:

- » článkovou bibliografii české literární vědy 1960 – současnost
- » retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945
- » nejucelenější sbírku reprodukcí staročeských bohemik
- » biografický archiv osobností české literatury

Pravidla a podmínky poskytování služeb na www.ucl.cas.cz.

Vladislav

Vančura

První prózy

a

první pokusy

První svazek spisů Vladislava Vančury, věnovaný jako celek autorovým juveniliím, je sestaven z několika částí. Jádro souboru tvoří první dvě publikované Vančurovy menší povídkové knížky *Amazonský proud* z roku 1923 a *Dlouhý, Široký, Bystrozraký* (1924) a především *Rozmarné léto* (1926), jemuž ovšem v první etapě Vančurova díla předcházely ještě dva romány jiné — *Pekař Jan Marhoul* (1924) a *Pole orná a válečná* (1925), které vycházejí samostatně jako svazek druhý.

Druhá část prvního svazku, nazvaného *První pokusy*, obsahuje vůbec první autorovy literární texty, které buď dodnes zůstaly v rukopisech, nebo byly publikovány časopisecky a autor sám je knižně nevydal. Český čtenář tak poprvé dostává do rukou soubor osmi povídek z Vančurovy tvorby z desátých a počátku dvacátých let. Třetí část svazku přináší ještě tři první autorovy dramatické skladby *Několikerá zasnoubení*, *Satyrskou komedii* a *nedokončené drama Latinští klasické*. Svazek uzavírá text Vančurova prvního filmového scénáře *Nenapravitelný Tommy*, který dokumentuje, jak žánrově pestré, tematicky rozlehlé a stylově bohaté bylo Vančurovo dílo od samého počátku jeho literární tvorby.

Československý spisovatel

Vladislav

Vančura

Spisy

Svazek 1

Vladislav

Vančura

*První
prózy
a první
pokusy*

Praha
Československý
spisovatel

204 VIII 56/1

143/86

AMAZONSKÝ PROUD

„Ráj je spočinutí a váha, nikoliv tíže. Přeměníš-li patero dílů světa v jejich obrazy, nachýlí se k tomu slovu každý z nich pod jiným úhlem, který může být změřen. Svět se ruší a buduje podle potřeby živého ducha, ale ráj trvá nehybný; širá smrt a omezenost bodu. V něm jsou mohutnosti čiré bez poměrných výšek, odvozených soustav a bez určení. Co bylo, jest a bude, bez příčinného vztahu v holé jsočnosti se kupí a z utajeného skladu plynulost dějů vyvozuje tvar: krystaly, organismy a dílo.“

I knížka je dílo a povídá nějakou pravdu o světě. Pravda této knížky byla však ověřena před jejím početím. Život plyne, věci se dějí, události se přiházejí, překvapující i zázračné. Jejich místa v úhrnlosti dějů i věcí dostalo se jim již při jejich zrodu, poněvadž poznání i řád života, rození nového byly vloženy v srdce básníka. Výklad světového dění udal se před napsaným slovem. Povídka stala se pak zaznamenáním, historií, ba jakousi registraturou skutečnosti. Registraturou věcnou a všeobsáhlou. Mluví v ní věci živé i neživé (jsou věci neživé?) i pomyslné. Úplný svět, v němž žijeme; prostý, všední, každodenní a příznačný. Bylo by zbytečno zdržovati se příčinným výkladem a řetězci popisů, jež vpravdě beztoho nic nepovědí. Prosté tvrzení, výsledek mnohotvaré skutečnosti, je krajně reálné a vytváří klad. Buduje s jistotou prostor z věcí, jež dobře znáš, nazývají je pravým jménem. V něm objeví se ti krása i mechanických pochodů života, jež dávno pozbyly chuti, a obyčejných věcí, jichž si nikdo nevěšmá, poněvadž plní dobu mezi každým jitem a večerem člověka.

Tobě pak, čtenáři, platí slova, jež mohou stát v čele každého nového díla: Kdo máš uši k slyšení, slyš a rozuměj!

Nad propastí žalu vznáší se slovo a proniká všemi věky až k počátku. Když bylo učiněno skutkem, na arachtuské vysočině vzešly z něho dva ráje, růžový a modrý. Modrý ráj byl dobře oplocená obora a růžový byl sad. Kolouchové, býčci, berani a vlci honili se v modrém, všichni mladí a samci. V růžovém ráji byly klisny, laně, jalovice, kočky a ostatní zvířata rodu ženského.

V rájích rostly stromy kolmo ze země a všechny tvary byly základní. Záření slova padalo budujíc sad i oboru a ráje se neklidně utvářely zůstávající mimo růst bez vnějších změn. V oboře žil se zvířaty chlapec a anděl, v sadě krásná panna a opět anděl. Tito tvorové pohybují se v čase jako lidé v prostoru, jsou věčně dětmi, trochu pochlební a mají smysl pro trvalost. Létají. V každém z obou rájů byly vše kůry: Cherubové, Serafové, Trůny, Kněžata, Síly, Panovníci, Mocnosti, Archandělé a jednoduší andílkové o hlavě a křídlech, kteří ve fylogenetické řadě platí za prvky andělské. Žili v radosti a poletovali mezi stromovím se zbožným úsměvem; někdy si zadováděli a tu metali kozelce nebo si hráli na slepou bábu a chytte ho, Vaňka. Ani modří ani růžoví andělé neměli roucha. Užívali však vhodně květin a pergamenů s nápisy Gloria, Παράδεισος, The Paradise.

Tehdy, když nejčistotnější andělé nakadeřili si vlasy a jiní nadřeli sborový zpěv a hesla byla znovu přepsána jasným zlatem, tur rajský přestal býti teletem a řval uprostřed obory. Nevěda proč, bil širokým čelem do stromu poznání a všecken ráj ho viděl a posedl se týmž neklidem.

Macku, řekl hoch tygru, jenž později utekl do Bengálska, proč máš tak veliké zuby?

Přestaň, vidím červeně, mluvš-li o tom. Ta barva je

teplá jako můj dech.

Duše zvířat pohnula se jako křídla. Jeleni ržou, kozlům pučí rohy a levhart, lev a pardál zadávali po pěti andělech. V tu dobu přišlo první rajske jaro.

V ženském ráji ve stínu ležela lvice a opírajíc hlavu o její hrud' spalo děvče. Navzdory mladosti bylo tu vše malátné a změtené. Psice nebyly ve smečkách, laně ve stádech, všechna zvířata chodila sama a příhody nikdy nestaly se zkušeností. Sad vzdoroval jaru, byl unylý a bez pohnutí. Vlčice přivírajíc oči, myslí na zápas. Dvě divá zvířata jsou zkrvavělá jako srdce. Laně si přejí dlouhého běhu. Sad vše očekává a nežere.

Uprostřed samičího ráje na nejvyšším místě rostl strom, sám a nesrozumitelný, jeho listy se chvěly v bezvětrí a kolem pně ovinul se had. Počíná si poněkud dryáčnický a volává: Ptáci, ptáčata, žádná smrt, dobré sypání! Svůdce mluví k zvěři a s ostatními slyší ho panna.

Odvahu a vaše štěstí je hotovo! Každému druhu čerstvé samce! Pohlavní láska je božská!

Vítr nepokoje a touhy letí rájem a zdvihá vlny. Kouzelný strom podobal se žebříku Jakubova snu a panna vystoupila do jeho koruny. Výše, vzhůru až do vrcholu. Je viděti širé vzdálenosti a všechny směry vybíhají z vyhlídky jako paprsky ze světelného zdroje. Nenadálé jezero modří se stkví a nová barva je podobna vlahému větru.

Kocouři a lišáci dobře vybarvení a samci s hřívou! Uvidíte hřebenaté kohouty a jiné a jiné!

Zvěř se srazila k útoku a padá a řve a valí se k oboře, jež je modrá. Ale sad je obehnán zdí, i dopadnou na ni jako pevnostní beran. Zeď padla.

Mimo zahradu a les je náš nebarevný svět a zvířata ztichla, neboť počínati si v něm prudce není přirozeno.

Nastala noc. Obloha jako hluboký cit září ztemnělou modří, šelesty proměnily se v znění a srdce po sobě prahnou. Panenská mysl proudí, není opatrná. Vstaň a vyjdi rozvalenou zdí! Otevřená krajina budí bázeň, ale panna se nevrátí, ó andělé!

Když zvířata a děvče vnikly do oboj, objaly se ráje. Samci se prali a muž porazil strom na palivo. Andělé byli na holičkách.

Na znamení rájů a na paměť rajských barev jsou povijany pro chlapce modré a pro děvčata růžové.

Celý les je mláděti ke hře. Před doupětem oba krotčí, jinde lezou si do kožichu. Směšný medvídek prochází lesem, mění směr a namátkou se učí. Došel k jasnému průseku, rozhlíží se: Cesty medvědího lesa nikam nevedou, pokud jich neznám. A zamyšlen dá se po hranici světla a stínu. Přírozoností obrácen k mudrosloví, lehává a drbe se nohou na všech suchých místech, nejraději v doupěti.

Vítr a slunce prostupují les, ticho zastřené ustavičným šelestem kmitá jako kyvadlo.

Spí, Janku, řekla medvědice, hledíc naň zářivě.

Leč kolébavý poklid zvrtně se náhlým nebezpečím.

Medvědice navětrila lovce a vrhá se k mláděti. Vystoupil muž s ručnicí, stanul před medvědy, nepohnul se, a tak míjí dlouhá vteřina. Člověk zdvihl kulovnici a líčí. Těžká chvíle bezradné zoufalosti újí prostranství v past. Myslivec vystřelil a medvědice je zasažena.

Vjem dvojnásobného zablýsknutí prodlužuje se zvířeti až do okamžiku, kdy okruh vědomí se stáhne jako smyčka a smrtelná mdloba sklání nekonečný pohled.

Mládě slyší výstřel, jak padá a zní v mnohočetném chvění jako blánité křídlo.

Muž medvídka zdvihl a odnáší jej. Od chvíle k chvíli je myslivec pyšnější a radost má jej k zpěvu.

Myslivecké volání slyšely pradleny, vztyčují se nad valchami, a zahlédnuvše muže, kývají naň: Pojdte k nám!

Myslivec zanesl medvěda k řece. Zvíře chvěje se novou hrůzou a jeho rozrytá mysl se neodpoutává od smrti. Krev, jejíhož proudu ustavičně ubývá, až od zasýchající rány se oddělují jen krůpěje v období delším a delším, pářící trato-liště —! Medvěd je vidí, znovu mu udeří osudná rána a posedá jej bolest jako zmámení.

Do měsíce Janek dotruchlil, a zapomenuv na karpatský prales a na divoké obyčeje, přijímal vískání s povděkem a bez mručení. Dobromyslný pochybovač, s představivostí působivější nad skutečnost, neznaje rozdíl pomyslu a věčnosti, nevzdělal se ve smyslu užitečného umění. Planě moudrý, šlechtěn k nepochopení, spával na výsluní od výprasku do výprasku. — V co doufáš, řekl mu cvičitel, nejsi již divoké zvíře, nespolehej sám na sebe! Drž se mojí soustavy vzestupné jako schodiště. Chutě k cirkusu! Přísluší ti roztomilá obratnost. Tvoje snění nemá tvaru. — Proudí, vece medvěd, a sveden řečí, těžce se zamyslí. Tvaru nelze oddělit od pojaté myšlenky, dí po úvaze.

Prodán cikánovi Janek tancuje v řetězech před medvědářským bubínkem a stavě se šikmo na směr cesty projde širým krajem až k Rýnu. Smutný, snad chorý, počítá na svízelné cestě milníky jako uplynulé dny předlouhého období. Medvědář s Jankem spává a dělí se s ním o každé sousto. Chcípeme spolu, dí k medvědu jedenáctého měsíce. Janek pronáší o zlé nouzi podmíněčné soudy.

Smavý Rýn plyne před poutníky a vinice každoročně se obnovující následují jako obširná dějství.

Hrady se ježí na ostrozích, třebaš zachovány, podobají se zříceninám. Jsou jako strašidla, jež prodlela kdesi příliš dlouho a o polednách před posměváčky se vracejí živou ulicí.

Medvědář a zvíře došedše k Řeznu hladoví a mdlí, neboť výtělky již třetí neděli nebyly zhola žádné, stihli cirkus. Byl špatný: Dva koně, medvědice, dřevěný tuleň, magot bezocasý, něco náradí a soupravy k němohrámu. Nikdo nic neumí, nejméně medvědice. To je bída, soudil Janek, slyše lichý úder klusu před překážkou.

Ať je to jakýkoliv podnik, řekl cikán, najíme se! A prodává medvěda.

Celý stan čpí a mokvá jako jedovatá houba. Medvěd si stáhl důmyslně obojek a našlapuje opatrně na špičky, nikoliv na celou plošku, projde stavbou. Noc je šerá a lze zevrubně seznati uložení všech věcí. Zkusiv nepevnost

stanu, Janek je téměř na svobodě, leč neodchází.

Večer před představením vyvedou Janka na ležení před boudou. A jest mu rozhoupati zvonec. Šašek nasadiv trubku odvříská fanfáru a seč jest, má zevlující obecenstvo ke vstupu: Divoká zvířata, vzácní pánové, šprýmovný taškář, čtení myšlenek! Před koncem němohra o šesti obrazech!

16

I počne se představení ryčné a křečovitě, na vrcholu sil lidí i zvířat; opřeno v jediném bodě zahrává s neštěstím. Rudá záclona se rozevlála koňským tryskem. Paňáca střílí, křik a práskání mate diváky. Zběsilá vlna stoupá ve spirále a utkví v okamžiku, kdy cirkusová umělkyně strne na visuté hrazdě v týlním závěsu. Skleněný náhrdelník svisle padá a v neklidném chvění odráží paprsky, jež dopadají v oko jako svazek šípů. Cirkus se zakýve sleduje rozkmit. V ráz, skokem, představení končí a ticho se rozbíjí jako vlna, jež dostihla břehu.

Jen divoká medvědice v kleci neznajíc nijakého stupňování řve a bije do mříží. Tu Janek oděný jako paňáca v kazajce a v komolé čepici vejde rozpačitě do kruhu, a zazvoniv, metá kozelce, šplhá a střílí. Napodobí rozpažení a vrátkou chůzi provazolezcovu, sestaví skluzavku a sjíždí po ní. Předstíraje nemotornost, rozesměje diváky. Říká se: Ten chlupáč je jako blázen. Dobytek, snad se neopil? Ty pse, kdes to všechno sebral!

Leč medvěd, ať slyší cokoliv, nevzhledne od svojí práce.

Řvaní medvědice otrásá cirkusem a budí temné zdání upoutané síly. Přeháníš, dí Janek, ale medvědice nedbá.

V noci sedí před klecí, snášeje pohrdu jen proto, aby medvědici viděl. Srdce mu bije v porušeném sledu a zdvihá se jako příboj. I udeř Janek na klec a jme medvědici prudkým objetím. Medvědova tlama rudne a jeho dech je teplý jako ohnivý van.

Neumdlévej! Od medvědice odstupuje síla a jako déšť na Danae padá na ni malátnost.

Na druhý den, vidouc znovu Jankovu krotkost, medvědice se odvrací. Ten Janek je nenapravitelný. Tichý, shovívavý a zamyšlen. Medvědice je hotova rozsápat a zdrát jej

jako ovci. Pro Janka není vyhnutí, je donucen předstírat divokost, jinak ji ztratí. Jme se řvátí, ohrožuje krasojezdky-
ni, vystupuje zbrcen králičí krví. Ta zvířata krade ve
chlévech, nedáví jich ani nezakusuje, leč s tváří odvrácenou
po řeznicku je bije paličkou.

Janku, vzdychá medvědice plna strachu o medvěda, jenž
za to leží ztlučen a svázán.

Leč vizte jej! Vyprostil se z provazů, vstává, a vyvede
medvědici z cirkusu.

Tři dny jsou na útěku. Janek je ostražitý a ve všem se
vyzná. Již jsou v pohorí. Šumavo! Hvozdy, výšiny, dující
povětrí! Účastna znovu svobody, obě zvířata jsou poněkud
patetická.

Medvědův důmysl zaopatřoval příliš mnoho zvěře.
Způsob lovu i medvěd sám byl v lese zcela neobyčejný.
I zdála se Jankova vzdělanost divočejší dravosti a byl velmi
obáván. Surovče, dí mu žena, když mají plné hnízdo mlá-
ďat, uteku ti, žel, proč jsem tě zachránila z cirkusu. Pama-
tuješ, jak jsem hrála před obecenstvem? Na všech stranách
hořela oslnivá světla, ach jaké je divadlo krásné!

Lev krásně zobrazený nad obecní studní bez přestání štěká. Během let obstoupily jej novější domy a vytvořilo se náměstí podoby čtverce. Nejpapné stavby dřepí jako sudy na okraji pivovarského dvora. Jak si sedly, lev není k utišení. Řve: Otlé město, nestav znamení síly do louže! Buď hezcí, buď novodobé! Město zvolna přežvykuje. Skleněnými pohledy jako opilci, kteří v řadě padli na zadek, sledují domy dým svých krbů, neboť vše, co hoří, posílají ke všem čertům do sladkého nebe. Měšťanstvo obchoduje a slouží. Ušlechtilá řemesla, všechna odvětví výroby a nádeničina jsou pomíjeny. Soudní obuvníci, tesaři, krejčí a novotářští dělníci pracují zneuznáni. Jim straní lev. Obrátil se k dělnému bednáři:

Nováku, nejsem hlídačem a znám mnoho klepů z tvého domu. Máš sličnou ženu!

Jsi závistník, pomlouvač a zčásti pes, myslí bednář o lvu.

Drahý manželé, pravila paní Nováková, vystav na zahradě houpačku, miluji pocit závratí a dlouhé cestování mezi nepohnutými trámy.

Dobrá, bednář pracuje o houpačce. Tesá, kope, spojuje všecky tři části stroje. Již vztyčil houpačku a ze žebříku ji natírá fermežovou barvou.

Díky, pravila bednářka, půvabně usedajíc na prkénko, jež je lodí. Novák se vrátil k osní stoličce a žena byla ráda. Za týden unavila se hrou. To vše je málo, jde o hybnou sílu a bednář, vysunuv brýle na čelo, velmi rozhoupal mladou ženu. Důkladně šťastný svojí výkonností, ač unaven, neustává.

Ale Nováku, tys stár a tvoje rozkmity jsou členěny údery, není to plyný pohyb. Neumíš nic z nauky lásky.

Do bednářovy zahrady přišli hosté. Je celá změněná,

přímé cesty vedené ve směru kříže a úhlopříččen v obdélníku byly zrušeny. Noví zahradníci založili kruhovitě záhony, tvoří bludiště, nedbajíce stromů, a kazí odlišnou původnost zahrady vkusem milostného století.

Mistře, otázali se Novákovi hosté, znáte Fragonarda? Vytvoříme prostředí pro houpačku.

Fuj! Bednář má rád zahradu úrodnou.

Před houpačkou stojí skupina šviháků. Někteří mají hudební nástroje, všichni jsou dvorní a bednářka se usmívá. Hudebníci hrají skladbu napjatou jako přímka.

Skrýjte se, řekla bednářka. Ať se line hudba z keřů, nástroje buďte neviditelní! Ostatní ženichy rozeslala po zahradě s poselstvími a její milenec sedí pod houpačkou. Je slyšeti horoucí hudbu a z domu rány kyjankou. Večer bednář již bez zástěry přišel k houpačce a chopil se jejího provazu. Frajer na vyhlídce obrací zřetel k panině lýtku a střevíčku na spadnutí.

Novákova žena je nevěrná. Manžel nic neví. Leč hlas na náměstí neumlká. Je to mínění širokých vrstev a zvyklá bednářovu důvěřivost. Mistr naslouchá, chodí tiše a obje-
vuje se nenadále. Uvidí milence, jak se líbají.

Nabil bambitku Gasserovy soustavy a s hlasitým kašlem přišel k houpačce. Pozor, utržte si úraz, jděte, mistře, raději za houpačku, radil mu milenec.

Bednář ustoupil pár kroků. Potom usednuv na zem, zjevně míří druhému muži na hlavu. V trnoucím čase kmit houpačky se zpožďuje a ustal. Padla rána a oba soupeři jsou na úřku.

Lev z náměstí, stvořený, aby byl výrazem volného ducha, krajně pokrokový a ochránce dobrých řádů, objevil se po bednářově boku. Štvou spolu milence. Leč ten se zastavuje a obořil se na bednáře. Lev je zmaten. Konečně nemůže neuznati stanoviska milencova. I žene se za manželem.

Konec, pravila sličná paní, podávajíc oběma mužům ruce. Žijme pospolitě. Bez výhrady a jediného milovala bych jen bednáře, který by byl i zábavným hýskem. Mám, pánové, dosti půvabu, abych odvedla lva.

Vltava u Dobrohouště valí kameny a bije do mostu. Pod vsí čeření uléhá, řeka tichne a mezi skalami stojí nepohnutá jako v jezeru. Přítok padající roklí doplývá k druhému břehu v kruzích, jež se šíří. Plápolá měsíc červen, setba byla učiněna tělem, kvete pšenice a okaté ryby se hluboko potápějí. Na březích ječí nahatá radost a záření jejího hlasu v silokřivkách rozbíhá se po vodě. Póly jsou dva kameny, čníci z vody, Komín a Pec, a na nich je plno dětí. V hromadě tam okovávají veselost a potom ji roznášejí po vsi. Večer, znaveny koupelí a hrou, jsou děti družné a vzrůstající soumrak nahání jim strach. Tuň se zelená jako kohoutí peří a hlubina je děsí. Snad jim kazí řeku netvorné zvíře, je to ďábel rybího ocasu. Naposled již doma v polospánku zří se na mělčině blýskavé jako měděná pánev. Rybičky blíží se až k ponořeným nohám. Tu nastává západ a věci se zahalují. Bázeň vztyčuje hadí hlavu. Příšera zaskuhrala na Peci.

Otevřeným oknem slýchávám vodníkův dětský pláč, jest nám stříci se úkladné vody, řekla matka.

Prostný slouha viděl prý zeleného mužíka požirati živé ryby; přiběhnuv bez dechu na náves, ličí děsné vidění.

Vypravování o příšeře se zaplétá, roste, věc stává se nepochybnou. Dračky přičinily podrobnosti o zařízení vodníkovu domu. Děti na pastvách a večerní vyprávěči nadali jej zásadním zlem. Epičtí starci zosnovali děj mnohonásobně pohnutý. Vodník byl učiněn celé vsi patrným a známým. Byl stvořen. Pouhopouhá představa stala se skutečností. Vymyšlené vejce zvětšovalo se ryhováním. Netvořivá dobrohouštská hlubina hýbe se teď bytostí.

Zamlada si vodník hrál s rybami, laskal žáby, býval čistý a zpola suchý z nezbednosti, jako děti, jež se mažou

a máchají. Jsa jinochem, vyučil se obuvnictví. Dospěv, hotoví znamenité střevice, nikoli již rudé. Nepracuje na třínožce, ale na Peci. Zpívá, spílaje měsíci. Je mrzout, kleje, rozbíjí hrnce, jichž má plno. Vnadidlo líčí nerad, honby na děti v lázni se straní, topí z přinucení, neboť vše, co páchne smyšlenkou, básní nebo pověrou, je mu jazykem úředním. Donucen pracovati při své živnosti s hrnky, jal se obíratí keramikou, způsobem výroby, malbou a sběratelstvím. Klade důraz na účelnost výrobků a třídí zboží dle značek a posloupnosti. Prokletá skutečnosti, nezábavný živote v tůni, bídné osvětlení a žabaření s dušemi v hrncích! — stěžuje si, opouštěje duchamornou práci vodnickou. Vykrajuje raději na kamení nové svršky.

Malé vodníčky straší lidmi. Někdy jim povídá krásné pohádky o městech, jež řinčí jako řetězy. Vidění je v nich ostré a bdělí dělníci jsou tam zaměstnáni užitečným dílem.

Při žabí hudbě, čeře vynořenou hrudí tůň, myslí říční strašidlo na ohnivá města. Dílny, nespokojené, v příboji ustavičného dění a na postupu, jak jste krásné!

Žije starosta, jeho břicho má dvě poschodí a všechno k němu přichází ústy. Hnusný měch visí mu mezi nohy jako vemeno a pase jej, obžiraje potravinářské krámy. Starosta, pokud jest, leží jako tenká žilka na svém drobu. Klade naň ruce, aby nepřemýšlel, a tehdy slyší ty, již k němu přišli ve věcech úředních. Co? Z celé řeči pohltí pár slov. Ó vlasti, ó demokracie! Sedm bab, jejichž mateřštinou je žebrota, kazí pokoj a vzhled města sedm dní v týdnu. Sedm žebraček na vztažených rukách, jichž lidé se dotýkají jako kropenek, nesou dobročinnost města. Jsou nosaté a milují kořalku, neboť je hřeje v uzlu vnitřností jako staré časy. Čtyři Marie, Anna, Alžběta a Kristýna. Jejich barvy jsou šedá a zsinalost. Ale někdy srdce přece krvavá vesele si dupnou, a protože jich je sedm, jsou slyšána. V té chvíli ženské nechytí starostu za krk, ale jedna za druhou mečí u jeho okna, dává před ním a vyklepe mošnu na jeho práh.

Jednou starosta se dopálil a z hloubi svého žaludku řekl, děláje kříž nad pastouškou: Přispíváme na obecní chudé a dosti již ostudy na ulicích. Jen pátek budiž milosrdným dnem, jindy ať sedí žebračky doma!

U všech čertů, odpovídaly v pastoušce, co máme jíst po šest dní? To je opatření, řekla třetí Marie, které nás vrací kostelu. A na druhý den, tak jak byly všivé, šly do chrámu božího, a zdůrazňující svoje krky, zpívaly velmi vroucně. Sešlo se všeho všudy čtyřiaadvacet krejcarů. Hlouposti, pravila první Marie, řemeslo má zlaté dno. A jala se pléstí košíčky pro hodná dítka. Nic, neprodala ani jediného a dnes do nich schovává nakradené věci. Potom zkoušely prodávat žabinec, sirky a čarovaly. Desatero prostředků učinilo je chudší o desatero nadějí. Dobrá naděje je mys a kolem něho na tisíc trosečníků. Je to těžké, doufat, když ti voda teče do bot a vězíš-li v bryndě až po krk. K obrazu

tonoucího stvořil umělec naději s rukama vztyčenýma, jež čnice nad hladinu, když vody zavřely se nad hlavou, chytají se stébla. Ale nad žebráckou bídou fičel prázdný prostor a nebylo se čeho chytit. Tu báby rozbily svoji naději jako Mojžíš desky desatera, jal je hněv a hned byly mocnější. Posadily se kolem petrolejové lampy a černé stíny hýbaly se po zdech jako zlověstná křídla havraní. Z mohutnosti hněvu vzešel smích, jenž se třpytil celou nocí. Chrapot a výskání a dupot a cval kulhavých bab hřmí jako válečný vůz. — Starosto, hola hou, u tebe hoří! Babský obličej nadýmá se tím křikem, druhý rozškleben a třetí křivý jako podkova a všechny v tvém okně, občane pilný, jako svíce navečer před svátkem patronů země.

Požární trubač, když troubil na poplach, drbal se za ušima. Je to pro kočku, tahat stříkačku z kolny a hasiče z postelí, když špatně hoří kupa hnoje. Bouřil půl hodiny a celé město jej slyšelo. Napřed prudké leknutí udeřilo je k srdci. Vesměs v košilích vrhli se mužové k pokladnám a ženy k oknům. Kdo měl dobré prádlo, mazal k světlu. Zatím pět hasičů hodilo se do stejnkroje a dorazili k hnojišti právě za hodinu, aby utvořili sbor. Trámoví neprašťí, zdivo se nesesouvá a z trosek nevynesete doutnající dívky. Hoří kupka hnoje jako oběť Kainova a jako františek. Starosta lká a kvílí. Dobrá, řekli si rozvázní lidé, všechno je v pořádku, bavme se! Kolem starosty rozvíjí se košilatý zástup jako bílá růže a sedm bab rozkvetlo. První Marie chtěla ovázat starostovu hlavu vlastním kapesníkem, a když ji odehnali, řekla: Pánbůh dal, pánbůh vzal, jen abyste, pane starosto, zase popel na hnůj nesypan! Hohoho, hehehe, báby nabírají hnojůvku a hasí míříce na starostu. Již je mokrá jako myš. Dobrovolný sbor dojí stříkačku, jež nemajíc vody, podrážděně prská. A tu starosta rázným činem zjednal nápravu. Vstal a šel a uchopiv hadici vnořil ji v hlubinu žumpy. Konec. Vyšlehl mocný proud a bylo po ohni. Protože se hasilo hnojůvkou, nezkažil se ani hnůj.

Tento malý žert nazývá se pomstou mariánskou a zbavil starostu možnosti vyhrát nové volby.

Slapskou silnicí jezdí denně vozová pošta. Pohybuje se stále po téže dráze jako jezdec na přezmenu sem a tam. Veselá jízda, spřežení je bujné a vozka si zpívá. Jeda poli troubí. — Proč tak lomozíte? — Je mi volno, odpovídá kočí. — Vozataji Široký! Široký! křičí Tiňtěra za vozem. Ale rozjetá bryčka rachotí a bouří jako bitva. Široký neslyšel a usmívá se.

Když pošta zastaví ve vsi, hola! Psaní od děvčat, maminám pozdravení a vám neutěšené zprávy sypou se z pošty jako kroupy z pytle. Koně nemají stání a hloupý opratník chřestí držákem. Stojíš! Někdy Široký přetáhne své koně přes zadek a jindy je chválí. Obstarav koně i vůz, padesátiletý vozka rozjede se dále. Cestou přemýšlí nezávazně o svatbách. Pře-můj-milý rozmarýne!

V zimě vytáhl z kolny saně. Kraj je zavát, ale Široký jich přece neužívá. Zavírá kolo, podkládá šupku, pracuje v ampulou; miluje vozbu všeho druhu, ne však sanice. Je to příliš nehlučná jízda. Za mrazu se Široký hřeje o koně. Jejich dech vozku halí jako oblak. Tak čeká. Ozývá se hvízdání železnice, trpělivý cestující pohlédne znovu na hodiny a toužený vlak stane na stanici, lomoze jako mlýn. Nádraží se pohne a zazní.

Jaro, praví podobenství, je okřídlené dítě. Širokému se blíží jako úzkostlivý letoun. Praví: Valíš se nad cestou ve výši telegrafních drátů, mávaje opatrně modrým praporem. Mimo silnici je stará zima. Kdybych znázornil rok kružnicí, byla by jeho období čtvrtým zaznamenáním devadesáti stupňů. Kyvadlem těchto hodin je moje pošta. Obě čtvrti nemají vlastního výrazu. Miluji jen prudké léto a zimu. Za letního dne jede Široký podél krásné Vltavy a sní na kozlíku: Lásko, tvůj měsíc je červen. Tu milenci ruku v ruce

chodí sadem a křižují les. — Vystavíme si dům, hovoří mezi polibky — a kolem domu založíme zelinářskou zahradu. Léto sálá a milenci se líbají. Láska se nad nimi vznáší jako korouhev nad vojskem.

Je po létu. Široký se dosud neoženil, věkem moudří, roztoužený beze smutku. Dnes se pošta zpozdila. Prší a ve vsi je ticho jako na horách; v tu nepohnutost udeří výsknutí vlaku, pokud běží o píšťalu, nejsilnějšího. Vzhůru! Cizí muž přijel za milenkou a kleje na zpoždění. Široký nepojede proto rychleji. Jindy usedá do dostavníku mladé děvče. Je krásný den, slečna se zaclání červeným slunečníkem, a tu obrátky kol, rachocení vozu a koňský klus přiměje ji k zpěvu. Před velkými svátky jezdí maminky s dětmi, v polovině cesty Široký zastavuje koně a paní krmí své maličké. Radostné cestování — Široký je rád poštovním vozkou!

Rovnovážná poloha pošty je označena jedlí s obrázkem. Polovina cesty mezi dvěma výkyvy. Strom je osudný, před třiceti lety oběsil se na jeho větví trudnomyslný muž, ale od těch dob se jeho koruna vznesla a nikdo ji nedosáhne oprátkou. Tehdy nepokojní koně sami zastavili u jedle. Široký zhlédl oběšence: civí na něho mrtvá tvář a oko obrácené k smrti. Zježen hrůzou, přeřízl provaz a složil tělo pod strom. Bouře a les byly děsnou kulisou, koně se vzpínali a ržáli. Dlouho potom, když jezdil mimo, Široký slyšel hnusný pošklebek, tma zela jako díra. Té noční bázně! Vozka stojí na kozlíku a bije do koní. Jen rozvahu, volá strašidlo, ale kočí pošetile ujíždí.

V pátém roce odkládá přízrak trudnomyslnost, kyne poště, chechtá se a pro zábavu otáčí se na oprátce. Prolhaný vozka vypravuje, že si sousedsky přisedá i na nápravu.

Denně nastává nová jízda. Široký, pamětliv nepřetržitosti výprav, vychovává si hříbata. Je-li dobré počasí, běží s poštovní klisnou statný roček. Široký s bičíštětem v holince jde podle vozu, kolébá se jako koráb a mluví s koňmi. Je pln milosti, jako je lucerna plná světla.

Mohutný les na hoře se mýlí a rány dopadají jako obří kroky. Podtětí se vyměří, a strom sviště, kácí se na povědomé místo. Oklestí se a svalí rovnou do smyku. Starý Myška nad svahelem zahuláká a kmen padá spouští jako toporný plaz. Dole u řeky staví pltníci vor. V prodlení dvou let je vrch lysý, dříví svezeno k řece a počíná se s vorovou dopravou.

Je to utěšená plavba, tichá a bezpečná jako dům. Porostliny, les, skalní lom, strže, paseky sunou se podle voru jako v dětské obrázkové knize. Znenáhla budí se zvuky vesnice, znějí a tichnou. Vor je nejlepší plavidlo a jeho výzbroj je jednoduchá. Vesla, sochory a háčky, hliněná ohniště a hrnečky zevně celé učerněné.

Vrátným na voru je opatrný Dudek. Plavci Matěj a Jan jsou bratři. Svázali by vor holýma rukama do kozelce a dobrodili by se až do Kamýka. Řeko, jsi tak malá, změň tvoje rychlosti a ovládnou tě jako děvče v tanci. Plaviti se široším mořem na bečce? Pokoušeti živel? Nač? říká Dudek, ručím za vor a plavba je zápas. Svedu plť všemi vrátky, znám řeku, úplavy, mělčiny i kameny v řečišti.

Když se voda o pramen tříští, pění a stříká, Dudek si vyhrne nohavice a druzí dva jsou mokří. Nad jezem je řeka vystavena a Dudek a vor téměř stojí, ale plavci jej strkají a opření o sochory přejdou všech devět složen. Proud ve vrátkách plť zachytil a táhne ji. Dudek uchopil opačinu a po délce voru běží postupná vlna. Poznenáhlu se rychlost plavby zvolňuje, i počíná se hlučná rozprávka.

Matěj mlčí; je mu volně, láska činí jej účastna smyslu, jemuž kdekdo nerozumí, a povznáší jej. Z břehu zní kolo-vrátek, třesknu dvě střelné rány, potom vzklene se ticho jako mostní oblouk. Je to pravšední plavba, žádná příhoda

ji doposud nevzrušila. Za této pokojné plavby utopil se Matěj, prvorozený z obou bratří. Smrt, znáte ji v podobě divokého jezdce, sekáče, bludného námořníka, zde je zahalena jako spící netopýr.

V polích vedle řeky kladou pltníci na známých místech oka. Zvěř bere, kdo ji nalezl. Líčí jeden pro druhého.

Matěj vystoupil na břeh a přehlíží oka. Všechna jsou prázdná a nezdrhnutá, jen jediná koroptvička se chytila, její žluté okrouhlé oko je vytřeštěno hrůzou.

Šeří se a Matěj s ptákem za řadry jde vesele k voru. Soudruzi mohou plť přistrčiti, ale je to obtížné, u přívozu skočí k nim z prámu. Vor se blíží. Již je Dudkovi rozumět: — chci tam jít se ženou a s chlapcem. Vor mjí prám na dosah ruky. Matěji, křičí vrátný, Matěji, hej hop! Voda mezi oběma plavidly se třpytí a vzdálenosti mezi nimi přibylo. Matěj skočil, leč daleký skok se láme a pltník spadl do vody jako upuštěná hmota.

Na voru ohýbají se veselostí. Je jen tak v košili a kalhotech, praví Dudek s pocitem síly obou bratří. Tonoucí Matěj se vynořil, jeho obličej je již mrtvý, vidí a slyší, záchvat nemoci jej nechromuje, leč smrt. Jan, klidný jako vůl, přezdíváje mu po milence, křičí naň: Ančiňáku, vylez přece ven!

Všechny tvary se zkreslují jako v zahradnické kouli. Řeka se promítá na oblohu, vše se kymácí a blýská ze tmy a zmítá. Vltava hučí v uších tonoucího strašnou bouří. Kéž by si vzpomněl na něco spasitelného! Proč vidí neodvratnou smrt a konec všech věcí! Dvacítiletý Matěj, plavec nad plavce, utonul v hloubce dvou metrů.

Bidlo! křičí Dudek, zouvaje boty. Buďte bez starosti, strýčku, pravil Jan, leč vrátný utká, seč jest, na konec pramene, tam, kde Matěj tone.

Ticho je roztrženo výkřiky a usedavým nářkem. Vrátný přivlékl Matějovu mrtvolu k voru. Je noc a volání vzlétá jako hejno vran. Prostovlasý zástup stojí nad mrtvým a někdo cizí uvazuje vor.

Širá pole, město, pohoří jeví se z hory nově jako čarokruh. Svit padá na zemi podoben ohnivému dešti a ticho tetelivým zvukům andělských rohů. Ples a milostné usmívání tkví nad krajinou. Ale mírná radost se ztroskotá. Poledne blízké nadhlavníku jako blázen dá se do třestění a na útěku rozpoutává nevázané veselí.

Halas a vytrubování pod horou ústí v píseň, jež roste přibližováním. Jsou to děti na výletě, které zpívají. Hlasy poletují jako ohňostroji.

Pohnutý diváku, nehleď jediným směrem, ale obracej se na vše světové strany. Dole leží země a továrna se ježí, komíny a vesnice jsou rozptýleny jako stádo. Město se otevřelo, mnoho lidí vyšlo na ulice a hemžení se podobá pobořenému šiku.

Jako van přeletěla chvíle vzruchu.

Zde, děti, rozbijte tábor a jezte. Chléb, kousek masa, slaninu a něco kávy z láhve. Potom do hry! Den rychle mine a v mnohých obměnách myslíte na horský výstup.

Širá noc je prostor křížovaný představami jako blýskavicí. Jsme na Blaníku. Vojsko, obraz síly, s praporcem na znamení sjednocení, za hluku a hlasného volání nasedá na kůň. Všechny horské strany jsou brány. Děti slyšely hlas, jenž zněl jako hlas boží ze Sinaje: Jsem Blaník. Útočný a shromaždiště sil. Jsem stavba obrácená k budoucnosti jako proroctví.

Načeradec je tichý jako zapomenutý hudební nástroj. Noc tlumí všechny zvuky, až úder věžních hodin rozkmitá hladinu ticha.

Náhle východní strana vzplanula září, jež zhasíná a znovu vybuchuje. V nedovolené blízkosti domů navršili stoh, jenž hoří. Pacholek procitl první a pobíhá nahý a zmámený

požárem jako mûra. Volá příliš pozdě. Oheň, obrácený větrem, přeskakuje na stodoly plné sklizně a sahá až k chlévu. Hasičská trubka a zvony bijí na poplach. Koně vysoko bijící ve stáji šílí a řvaní dobytka jako děsné volání tonoucí lodi v poryvech silné a tichnoucí obchází město jako šelma. Slyšíce je děti, poraženy strachem, odvážíly se jen k oknům hostince, kde spaly. Obraz je poutá, a hravá mysl, když obsáhla velikost požáru, rozdmýchala jej v hrůzu válečného pole a náhle proměnila neštěstí v slavnost. — Žhář, míní dítě, byl hrubý a zavilý nepřítel, oheň nesl zjevně, a založiv jej, čekal, kradí se neohlžjeje, až vzplane. Hrůza poplachu ho nerozechvěla a před neštěstím svrchovaným zůstal nepohnut.

Pronásledujte ho a jměte jej!

Odhodlanost a neznámé posláním působí, že skryji žháře. Vari, nevydám toho muže! Jsme tu dva lité tábory.

Druhého dne spáleniště jen doutná. Siré, rozvrácené, podobá se zabitému draku. Děti snují plán nového budování a opouštějí je bez lítosti.

Navracejí se železnicí, jež protíná včerejší vyhlídku paprskovitou dráhou. Následnost úderů v střídání kolejnic udává rychlost, jež duje jako vichřice. Veselé vání unáší šátky na pozdrav.

Výhled z hory promítá se pásmem obrazů. Vesnice, stráně a louky mizí v přeletu a rozradostní zúčastněného diváka.

Mysl volná jako okřídlený jezdec vrhá se všemi směry. Děti znovu zří výstup na horu a širý kraj. Vidění do dálky neubývá. Země až k pohraničním horám a dále, kam jen ukazuje směrová růžice, i táž, i odlišná leží pokojně a mírně. Děti již se neobírají hrdinským děním, ale slyší milostnou hudbu. Posléze slaví se svatba. Vozy závodí, ženich neví-maje si svatebčanů příliš zveselených, obrací se k nevěstě s horoucí láskou. Polka tichne a svatba dojíždí ke vsi. Hle, představa vesnické chalupy utkvívá v okně železničního vozu jako hmotná. — Sbohem, dnes se vdávám, myslí si dvanáctileté děvče.

Již lze zřítí lichoběžné boky a pestrá nároží předměstských domů a záhy město hřmící a oblačné dýmem jme výlet ulicí, jež proudí poledním přeskupením. Trojboký hranol uličního stínu, prolomený světelnými sloupy a záblesky skla, tmí se jako chodba. Sluneční strana se třpytí a obě prostoupeny lidmi jsou krásným divadlem. Tu pochodová hudba udeří, a zníc, duje. Spádná a dravá line se ulicí. Nutí k pochodu a všichni, kdo jsou v oblasti hudby, jsou jí strhováni jako řekou. Ulice jde s ní veselá a odhodlaná k daleké cestě. Na křižovatkách se hudba tříští, leč znovu se zvedá a u veselém vlání projde. Výlet je doma, děti, strženy proudem a zakoušejíce radosti toužení snad právě probuzeného, nevzpomínají. Okamžiky vjemů a počasnost představ shrne se ve výsledek pevný a nepomíjitelny jako při početním řešení.

Krejčí sedí ve světnici jako v jámě a šije. Prostořeká žena mluví a mluví a mistrovi se to nelíbí. Když paní umlkla, v dílně bylo ticho jako pod vývěvou. Z hodin sypou se hrotnaté vteřiny a sluneční svit se sune po zdi, znamená jiný svět. Bije do řemesla a zdvihl prach z nehotového díla. Šaty visí na zdi jako černé duše v pekle a kabát na mistrových kolenou pošíť stehy a zlostí mává proti němu oběma rukávy. Mistr Teige překousl nit, zatkl jehlu a hledí oknem. Letěl pták a zpíval. Na jeřáb usedl rorýs a hejno vrabců se dalo do křiku. Mistr otevřel okno, ale žena řekla:

Okno není divadlo.

Krejčí znovu usedl, ale vášně mu nedá dobře dělat. Nerad se pohádal se ženou a odešel na čihadlo.

Neohraničený pohled vždy znovu udivuje jako kouzelné brýle. Kol dokola leží prostor a krajina. Teige vystavěl si spád neúčelně a na kopci. Místo se nazývá Milník a líbí se mu. Do čížby je zamilován, není dobrým ptáčníkem. Kašle na čihařský řád a líčí jakkoliv. Chycené ptáky nejčastěji pouští a peněz vydaných na čihadlo nelituje. Pletek nestrojí. Pomeč, tyk a sklopce jsou jeho nástroje. Sedě v boudě, vábí zpěvem volavých ptáků. Tu se dívá. Pěnkava skáče jako radost a chvěje křídly. Stehlík nachyluje hlavu, útlá sýkora pískne a rozestře křídla.

Proč se bojíte? myslí si laskavý ptáčník.

Jako milost sestoupila naň pohoda. Věci jsou jiné, než jaké je vídáváme. Krejčovina je nejlepší řemeslo a do své ženy je zamilován. Milá holka, milá Josefino, kéž bys byla se mnou!

Leč paní se nemůže Teigeho dočkat a pošle pro něho malého Jeníka. Chlapec cestou utíká i otálí a na čihadle stane trochu unaven.

Pojď se mnou! Otec vzal ho za ruku a oba dívají se u vytržení na rohatinu. Malátné ticho a čekání ovívá je jako teplo. Ptáci zdaleka křičí a dětský sen proměňuje tyk v kytici nebo ve strašidlo. Sedě bez hnutí, mistr chová trpělivě chlapce, jenž usnul, a nakonec již neopatrně donese ho v náručí domů.

Paní mistrová míní, že mužovo ptáčnictví je hloupost. Pravila: Nestydíš se učit chlapce zahálce?

Rozpačitý Teige, aby přesvědčil sebe i ženu, ztropil veliký hluk.

Druhý den jsou manželé již svorni. Je neděle a půjdou na procházku. Paní má nové šaty a rukavice. Mistr kouří a potěšen vidí svoji ženu sličnou i dobré myslí. Mimoděk Teigovi přišli až k čihadlu.

Ukaž mi je! řekla mistrová a krejčí vše obšírně vykládá. Jist krásou čihadla, mluví přesvědčivě.

To není tak hloupé, pravila žena, usmívajíc se.

Muž vítězí!

Manželé v tichém hovoru jako pošetilí milenci setrvali na čihadle až do tmy.

Rok po roce přináší nové věci. Čihadlo zaostává, neboť Teigemu bylo jít na vojnu. Zapomenul na vše, nemyslí na nic. Ale někdy ostré znepokojení pronikne vojákem jako rána. Představy letí: Nevěra, peníz, o nějž se chvěje, smrt. Neštěstí se hluboko zatiná a beznaděj prodlí do samého rána, až krátký sen vzklene se nad ním jako duha. Tu Teige spatří mírný svah starého vinohradu, čihadlo! Usměvavá Josefina hledí na sýkory léčí a nakonec běře do náruče velkého Jenka, jenž přece nespí.

Šeredné ženy hledají milosti na svých mužích vši mocí. Nedej na nic! Je zlá a ježatá a zpěv z ní stoupá jako dým z komína.

Františkova žena si hledí málo svého. Vrazila do mužské pohody, její čenich se dmul, sukně udělaly severák a nohu, jež je nejhorší, položila mu na přátelskou řeč. Pravila: Františku, ve džbáně je pivo, na naši lásku, zvrhni je!

Hrome, na ten džbán jsme si dlouho skládali, já a on. Byl jen zpola plný, a kdykoliv jej jeden zvedal, bylo nám mysliti si: Jen pij, dám ti ze svého. A teď baba polyká naše pivo, a pobízejíc, vyžere všechno sama. Rozkročila se, vpíchlá nos do džbánu a leze s ním do výše. František zaklel a starý Procházka jde pryč. Utřel si hubu a řekl: Na shledanou, a abys věděl, nejsem blázen, chceš-li hovořit, přijď do hospody.

Venku rozmrzen s rukama v kapsách šel pod svítilnami. Blýskaly k němu, a když nezdvihl očí, bral se mělkou září. Od sloupu k sloupu vede cesta a ty otáliš jako dobrá zpráva, pomalu je spojuje souvislostí myšlení.

Bylo to pásmo obrazů dobře vzpomenutých, ale čert vzal jejich věcnou skutečnost. První se zjevila sadařská bouda, trochu indiánský stan a více nesmysl. Vypadá to jako pokušení, neboť je noc a naše děvče je blízko. František a já, soudruh Procházka, kašlem na sad, ať si to rozeberou! Řekl jsem to a ono, ale František mlčel, ten kluk žáril; ne, byl smutný, že milujeme jednu dva. Vykoukal jsem hvězdu, ale nespadla a milá holka nezůstala doma.

Pomíjejíc ten večer, jeho mysl byla tichá a kladla kroky jako míru.

Zatím město vyklidilo ulice a vzneslo se, aby spadlo na svoje tělo až příštího rána. Zbyly tu dráhy siné jako vyschlá

řečiště a hradba domů ztuhlá a natažená. Ráno pekařský učedník pískaje si, nebo vztekly bděním u pece, spáče rýpne do boku a brzy celé město vydá hlas: Hurá, je den!

Procitnuv, viděl František svou ženu již před zrcadlem. Zívla a její hlava se zkomolila v šišku s otvorem, jaký mívají střelecké terče. Inu, baba! Ale dříve než něco řekl, nalehla naň polibkem a přívětivostí. Můj milý Františku sem, můj milý Františku tam! Tu si vzpomněl, že je neplodná, že je jí padesát let, a obouval se, jako by ta bída s tím souvisela. Všem navzdory divá panička cválá po světlici jako kuň vítězného spřežení Milkova. Bije do peřin, smejí, leze do kamen, popadne hrnec, ztýrá psa.

Ke všem čertům, neusadíš se? Když to řekl, žena zdvihla vádu.

A toho obejdu, toho lumpa Procházku, vyleju ze sednice!

Dobrá, půjdu taky. Udeřiv dveřmi vyšel a žena vzala chléb jako štít.

Svinská jest milost pohlavní a manželství, jež uzavřela, jsou podvodná. Tobě a tobě pouhé tělo, oč je to méně, když kamaráda měl rád a věrnost přátelství proklála je oba jako záře svatého na obraze.

Před třiceti lety byli snivými jinochy. Sniví! Byli nemocni touto snivostí, a vyhlíželi proto poněkud blbě. Nad Františkem vlála obloha hvězd spravedlivých a na veliký nos Jiřího padal odlesk báje. Díval se na pět borovic a rostl mu les. Větvoví temné, zelené a rudé třáslo se bouří; uprostřed té velikosti stál dům, a vařila v něm panna. Plakávala, když krájela cibuli, a půvabně zpívala, drhnouc putnu. Udělal tu opici krásnou a její vřískot proměnil ve zvuk, jehož nikdy neslyšel.

A ty, ó Františku, snášel jsi pro ni modré z nebe a hrozinky z krámů, neboť jsi byl zedníkem a vydělával jsi slušný peníz. Děvče bralo vše, co bylo dobré, skrývajíc svou sprostotu za širokými zády jako metlu. Deset let byla mladá, deset let jenom čistotná a později stala se tuhou pannou, neboť ze všech prostředků vdáti se zbýval jí jenom tento zvrát. Rozhodovala se s pláčem a s lítostí, leč běda, ani

František, ani Jiří již ji nesváděli. Nevědomky, s blýskavicí pravd v temných hlavách šli mimo ctnost, jež visela na dosah ruky jako drzá háječka. Ho-hó, oběma chlapcům mnoho bylo jedno; sloupem pohledu v zahálce dotýkali se nebe. Jiří a František. Dosti. Stará Marie zajdiž čímkoli. Ovšem, ale způsobiti jí ostudu bylo těžko, a tak František ve věku čtyřicíti pěti let vzal si ji za ženu a ve zlé vůli žili spolu až dodnes.

Byl rozvztekle a čtyři hodiny ho neuklidnily. Zlézal horu odporostí, a spadnuv, cítil: Jsem živ a zdrav. Tu uchopil hněv za rohy a vedl jej proti svému domu.

Bij do toho a každá vteřina ať bouchá v manželské světlici jako granát!

Zchlazen poněkud nutnou opatrností, neboť nechtěl již uviděti ženy, František vstoupil do sňky. Nikdo. — Klíč nebyl v zámku. Za několik minut měl všechny svršky. Měkká, pitomá postel položila se mu k nohám jako hrob a jako prosebník. Udeřil na ni, vypadl pěstmi, obrátil postel naruby a plátno zařvalo.

U všech všudy, bílá barva působí smírně. František se očistil a vyšel z bouře peří a hněvu.

Bylo k poledni a kuchyně čpěly jako válečné ohně. Ulice čekala, plazíc jazyk, a na okraji dvanácté spouštěl kolovrátek. Nikde nehoří, nic se nehýbe. Celý prostor stojí jako kříž rovnoběžek a člověk, jenž odchází, je již sám uprostřed svých věcí.

Tehdy řekl František: Jsem prase, a vrátil se bez veškeré opatrnosti domů. Staré předměty k němu lnuly starými zvyky, ale odlepoval se. Vzal jehlu a nit a sešival roztrženou cíchu. Opravil, co mohl, a dokončiv dílo, nezamkl dveří. Potom usmířen i tichý odešel k Jiřímu a s ním nejspíše do Jižní Ameriky.

Přístup k oknu a otevři je, noční prostor ať je skříní, v které minulost a tvoje skutky leží jako věci. To, co se třpytí, není zlato ani svatost, ale vtělení prostého a dětských myšlenek. Jasný anděl, jenž se ti zjevuje, podobá se nesmyslu, stvořenému k obrazu sličné dívky. Význam milostných časů propůjčil té záři tvar nejušlechtilejší, leč nemyl se, tys chlap piják a rváč. Proč se přetvařuješ, úsměšek rozšklebil ti hubu a čiň co čiň, něžná jednání zkazíš.

Kdybys byl dítětem, dnešní noc, stavíc před tvoje okno romantický měsíc, by tě ponoukala k snění o loupežníku. Již pojďme, Jiří, vykrademe guvernéřův palác, svedeme bitky na mostech a kéž bychom znenadání osvobodili pannu! Zbojnické řemeslo a dětské snění je nebezpečná hra. Kdo byl ošálen? Nůž ani divotvorný klobouk nic nepomáhají. Pravá míra skutečnosti je tatam. Až dodnes naplnil jsem tisícero svých přání, leč proto jsou ty věci méně pravdivy. K čemu je mi peněz? Jsem přece chud a moje ostrovy jsou ztraceny. Odvaha a dovednost sloužívá, avšak uvažování, jež tvoří, bláhovost a nejšťastnější láska jsou zneuznanými pány světa. Znával jsem rád, jenž pomyslné i hmotné věci převádí v počet pravdy. Teď číslo a nebe, kdysi známé, mne mate. Dvojí skupenství, tělo a duch, to nespravedlivé rozdělení zastírá mi pravou skutečnost. A přece rozmilé dítě a muž, jenž stojí u okna, jsou táž bytost. Kdyby všechny noci byly tiché, kdybych nebyl sám a tato pohoda byla naším stanem! Žháři, zločincové, nevěstky, kdyby se tak otevřely vaše brlohy a vy jste vyšli jako Lazar! Někdo by k vám mluvil a řekl by to i ono v podobenství. Neposloucháme, náš zástup, rozestoupiv se, hledí se zalíbením na pachole, jež si hraje se štěňátkem. A Mimi zdvihla plavého chlapce, víš, rádi neradi, dnes

budeme spát s tebou. Ať se ulice šeří, zní harmonika a plné pokladny nechť jsou třeba dokořán. Zůstaňme na tomto místě. Zde je náš všechny chléb a pět lahví vína. Mimi chová chlapce, ale stydí se zpívat.

Kdyby přišlo dítě k tobě, co bys mu dala na památku?

K čertu, ať jde kam chce, dám mu svůj dukát.

Vzpomínám si na starou příhodu. Jezdil jsem s koňmi ve dvoře, psí služba, pane, kdopak to nezná, a přitom zima a léto se střídají jako nohy, když jdeš. Hned mi bylo šestnáct let. Tehdy myslel na věci lásky, spravil jsem píсты a čtyřikrát dvanáctero špicí, že se třpytily. Oba páry zapřáhl jsem do čistého. Mladá dívka, na niž stále myslím, dnes odjede. Každému dává sbohem a mne si nevšímá. Dala mi uzal, abych jej vezl. Tahle moje bryčka je žlutá jako žárlivost. Byl bych tě svezl lépe a opatrněji než tvůj strýc. Pojedu blízko za vámi. Nehněvej se, že se na tebe dlouho dívám, buď aspoň trochu smutná pro naše loučení, kdybys mi zamávala šátkem, snad bych plakal. Z klobouku vlaje ti závoj, smykl se po naší obloze jako hvězda. Sbohem! Dým parostroje tě halí a vstupuješ na nebesa. V zlověstném křiku a klení jsem sám a rozhodná chvíle na mne mřít!

Vida starého, co křičíš? Proboha, koše! Vynesli je v poledne na dvůr, byly tři a na ty jsem zapomněl! Tu pan Drozd, vstoupiv na můj vůz, pro ostudu zdvihne do výše uzlík hub, jež vezu. Nuže a nyní, když mi vlepil políček, se směje. Náš soused se z toho snad zblázní. Ať, válejte se smíchy, vypravujte až do smrti, jak jsem byl hloupý, jeda s pouhým ranečkem hodinu cesty.

Teď je asi půlnoc. Uslyšev širé ticho pod hvězdami, neztratím míru. Přízraky, prchněte, jsme zlodějové a děvky čistého srdce. Narodí-li se dnes spasitel, my budeme pastýři. Všechno bych mu dal a nic si nepodržel. Snad najdu i křepeláka, jež jsem kdysi v prudké radosti vinul k sobě a miloval.

Tmi se, noci, tvoje hlubokost je jako očištec.

Obrazy náhlého sledu promítají se v mysli dítěte, které usíná. Blahé snění seskupuje se v tvar a pohne obrazem mizícím jako koráb, jež přešel smyk majákového světla. Spi, opatrná maminko, a vy, táto ukrutníku, vždyť byste se báli, vidouce mne v Severní Americe na střeše mrakodrapu. Zavolám na vás a vy mne nepoznáte. Již se nedivte, nu ano, jsem to já.

Celý svět je chodba pro dětský zrak. Vy, kdož jste vážili daleké cesty, nezřeli jste Nového Yorku názorněji. Slunečná Indie, brazilské pralesy, prerie utajily před vámi zpola více než před chlapcem, jenž sní. Jděte mi s výpočty, obloha je širé tajemství, a abych se v ní vyznal, snuji báje a spojuji souhvězdí v obrazce. Divné silozpytné úkazy, lučba, což tě nemají, pochybovači, k smyšlenkám? Vstupme na ponornou loď, nebo v náboji převelikého hmoždíře spadněme na Měsíc. A děj se cokoliv, zachráníme vás, kapitáne Grante! Nepravděpodobné volání z moře je asi skutečnost, neboť jednající sly, jež ji působí, jsou znamením našeho spolku s živoucím duchem a věcmi. To není úmluva, leč čiré přátelství.

Noc plyne a zatím chlapecká mysl otvírá nové sny, jako by procházela hradními komnatami.

Probůh, ty lenochu, již je půl šesté, mluví maminka, budíc hocha. Dříve než se kdo nadá, je Josef hotov s oblékáním a s prací; voda je nanošena, pes uvázan, tedy vzhůru na cestu do Okrouhla. A opět pan Paganel, stateční kapitáni, učenci a nejmilejší dobrodruzi hovoří v rychlém střídání s Josefem. Co na tom, nemá-li jejich řeč určitého směru? Postihuje týž prostor jako chlapecova touha. Ale i toto myšlení opustí Josef pro klouzačku a za chvíli bude se rozhodovati pro tři přání: Jak bych je řekl?

Josefe, vece otec, jsi málem čtrnáctiletý, pojedíš do Prahy na řemeslo. Líbilo by se ti strojnictví? Nemluvě příliš, vezme darebáka za uši a snad trochu pláče.

Zanech zde všechno svoje nářadí, rozluč se se sousedy, nemysli již ani na divokou honbu, ani na cestování. Známé věci míjíš a tvoje očekávání je položeno mezi dvojí oblastí jako bod, v němž se stýkají hroty sutek.

Dým nad městem se stahuje v zlověstný mrak. Vkročiv v ně, chlapec svírá pevněji svůj uzlík, neboť všechny obličejy před ním jsou apačské. Úběžná ulice ukazuje svoje rozmanitosti a malý Josef podléhá tolikerému svodu. Již se nedrží strýcovy paže a nebojí se o raneček. Psi hafání jen letmo mu připomíná vesnická zvířata, dobytek a plavé koně.

Přijeli jste o týden dříve, řekl jim tovární mistr.

Tak! Jsme na holičkách! Strýc dlouho rozvažoval a nakonec nechal hocha samotného a jede domů. Neutrácej, pravil na rozloučenou a dal Josefovi něco peněz.

V továrně uviděl chlapec hrozné cloumání pístů, síla přenáší se hřídely a na nich naklínovaná kola sviští. Kruh opisovaný setrvačnickem je bdělé oko, ale chlapec nepostihuje řádu. Vnikání i výstup páry slyší jako děsivé zavytí a změt pohybů jej mate. Zbytek dne strávil Josef ve světnici a vyšel až druhého dne.

Na předměstí není nic, to, co vidím, je známá robota; Vltava u Libně, blátivý břeh, smutné domečky a dělníci jdoucí do práce — není nová podívaná. Hledám neobvyklé věci a kéž bych je našel nikoliv sám, ale s ostatními chlapci! Pojdme k zářícímu městu a padněme v ně jako lišaj, noční motýl, v plamen.

Zlatníková skříň! Jak je úžasná! Kdo staví tak vysoko a co vážou dráty, jež dělí oblohu v drobná pole! Jaká jsou asi ta neznámá jídla, ryby a sýr, cukrovinky a všechny ty podivnosti, jejichž ostrá chuť je cizí slovo tanoucí na jazyku. Je mi, jako bych se napil octa.

Lidi, jež potkává, zří hoch jen úryvkovitě.

Je to nemocná tvář, zlá ústa, žebrácká ruka, nylvé oči pod závojem, z někoho zbývá jen klobouk, noha zdvižená

v chůzi, či jenom zavolání. Leč na trhu, kde se Josef záhy vyzná, tkví vlastnosti pevněji, vidění setrvá při celých věcech a postihuje i pohyb, jenž je poněkud proměňuje. Zatímco vše ostatní mizí, povaha a tvar nabývají váhy.

Pátého dne Josef již osmělen nakupuje vše, co se mu zazdá. Je to velmi snadné, míní, chřestě penězi. Hůlka je městská věc, opatřím si ji, zabiják a nějaký odznak. Poznav ulici, vešel i do hostince; není v rozpacích, ale přece, kdyby mu nelichotilo pomyšlení, kde pobývá, odešel by. V divadle je to lepší. Muž zmítající se před jevištěm, sbory hereček, pitvorných ženských, jež se sem ohlížejí, lidi, to je psinal Hlupáčkovi dostává se právě důkladného kopance, jakýsi šelma volá na starou paní: Markýzko! Na mou duši, je to velmi k smíchu a nelze mi býti zticha.

A nyní, když už nemám peněz, hle, bečku okurek!

Chlapec obešel krám, a dříve než se nadál, sáhl po okurce a dobře ji ukradl.

Již nastává večer a město podobno výhni vzplane; podivíš se znovu, Josefe. Domů jdi, kudy je ti libo, americkou ulicí či po mořském dnu. Potom na loži trochu vzpomínaje, pln nadějí, klada ruce podle těla, usneš.

Zločinec z kmene Sioux utíkal deset dní a jedenáctého padl na velikou vodu řeky Amazonky. Širá a hluboká je Amazonka, a kdyby řvoucí proud umkl a kdyby nehučel, hlas stáda nepřešel by z břehu na břeh.

Na rychlých koních sedá strach a oštěp hrůzy rozeklán je ve sto hrotů, jež pronikají až k muži. Padna na zem, umři.

Nemocné nohy spí jako dvě antilop a mysl v záři krve jde dál a dál.

Duch boží od počátku vznáší se nad vodami, elektrický mrak hřmí a ten, který umírá obraceje tvář k velikému nebi, vidí nesmírnost světa a marnost dějů.

Širá a hluboká je Amazonka. Divoký proud, po němž plynou ostrovy, je cestou blázna a hlas, který vládne, vyje smíchy.

Vystavíš mlýn na březích proudu a síla Amazonky bude otáčeti žernovem. Dvakrát do roka přijdou ženy s obilím a na tom místě vznikne osada, jež se bude nazývati tvým jménem.

Dvacet mil na východ kotví loď Spojených států, zmocníš se jí a budeš pánem řeky odtud až ku pramenům.

Noc a hvězdy vzešly nad prérií, bůvolí stádo přišlo k řece a byl slyšán hlas nový:

Mír a mír.

Dva mužové z kmene Uhiů stíhali vraha, a nalezše jej, chtěli ho zabít. Ale byl sláb a smřen. Jeden z obou přinesl vody a řekl: Siouxi, pij! Druhý mlčel. Nebe bylo až dole u země, ale nestal se zázrak, neboť tři nejsou zástup. Smír vzklenul se jako stan o třech stěnách nad mrtvým tělem. Položili dlaň na mrtvolu a teplota smrti a živých těl se mísily.

Bez zastavení plyne veliká Amazonka a potrvá do konce

světa. Bůh toho proudu je bůh zástupů a bůh hojnosti; jen velké věci vládnou. Tvůj zločin, siouxský Indiáne, tvoje smrt a přátelství, před koncem uzavřené, je unášeno bouří dějů jako vzdech. Všechny pevniny jsou nesličné a pusté pro tvoji osamělost. Svět není pro tebe a kdo ti jej vrátí?

Neměřte světa prostorem, ani časem, ani váhou. Co víte o velikosti? Letíci bouře, stmi se nad Greenwichem, padni na hvězdárnu a sval ji! Hrdopýšky, zpupné mudrce, zděs je smrti, vytím! Houkej, houkej po sklepeních bank, v něž padá prška zlata, bij lakomce, když se plíží, aby vzal svoji kořist. Obnaž ho, ticho přicházející smrti, aby ho protknuly, aby ho protknuly paprsky nekonečného záření. Vstaňte na výsostech světa, lidová vojska, stavte svůj dům! Milost z nebes otevřených dští blesky.

Jsi-li sám, co si počneš a kam bys se skryl. Vyjdi z mráкотné stepi, z hořícího města a pojď, poznej se s ostatními. Nechte hudlaření, podělkářství a robotnictví, srazte se v zástup!

Buď sbohem, žaluplná země! Sedm parníků v řadě jako kulhavý týden vleče čas a podél vodní cesty staví se okamžiky v trvání, naděje v jistotu, lodi v most a horoucnost v báseň. Za třicet a tři léta, až bude utrpení skončeno a poplavíš se tudy, soudruhu, to vše se dotkne tvého klobouku jako pohádkový strom. Uzříš vystěhovalecký parník, který vysoko na moři kolísá a z jehož česen se line záření dobré vůle. Zklamané, neboť Společnost majíc zápisy, co naslibovala, zapomene. Sto lidí prchne a bezpočet jich umře. Jednatel lhal, mluvě o nové osadě; není, budete vydáni bez pomoci vražednému podnebí.

Chromci, táhněte domů!

Lüneburčan Thomas, skoták, jenž ze strachu o výdělek skrýval svoje vředy, byl zůstaven v Brémách. Hladově čtyřicet dní, pln ran, jež mu způsobila dobytčí nákaza, vrátil se v noci do svojí poustky. Ani se neukázav domácím lidem, bdí v starostech až do rána. Bude se stydět postonávat a bez tří set marek, jež dluhuje, zemře soužením.

A pětkrát sto tisíců rozbije tábor na místě obludné práce. Tu žlutá zimnice, příjice, rány a mdloba padnou na zástup. Nemá ani chleba, ani rýže, ani kořalek, nuže to vše jim dáte, tak abyste zbohatli za pětiletí. Zjímejte na tisíc chudých dívek a vrzte je do nevěstinců! Hery, hašiš, ať hoří divě peklo!

Buď proklet netvorný záměr příliš prospěšný. Štje, útlá jako stvol, jež v kalichu Sierry Madre a Yucatanu nese spanilou zemi, zryta, a zběsilý výpočet zatíná se vždy hlouběji. Světská účelnost, pro niž začala stavba průplavu, je překonána poruchou světa. Dosti. Co bylo, není, velké je malé, prospěch stal se škodou a moc znamená tak málo.

Pokoj a zdar! Pokoj a zdar!

Osm let duje mnohohlasá práce. Beran ráz na ráz padá na kůl, zástup se vztyčuje a níží. Ať Panama padne! Kde byla hora, buď důl!

V lomozu železa, jež tu duní, lidská řeč hyne jako zvuk houslí. — Nežvaň, obračej nos k nebi, mnoho nevyděláš. Vždyť zeješ nahoru jako sklenice! Na tu výtku Astley popadl kluka za kalhoty a vsadil mu jednu, směje se.

Jo, s nádobím, to je tanec! Až v poledne vezmeš misku do ruky, uvidíš, jak je lehoučká. Blázne, tebe to přejde, vynášet krumpáč výše než kartu! Řka to, chlapík utře si hubu a pohlíží bez zalíbení, nerad i s mrzutostí na čtyři strany a popáté k slunci. Chvála pánu bohu, již je vysoko. Kdo je na robotě, ví, jak je nebe zahálčivé. Trojice noci, poledne a sedmého dne nese jeho klenbu a já, když ležím hezky naznak, zatímco chlapi hovoří, rozeznávám nebeské lesy a stráně.

Lidé černí, žlutí a bílí se prou a za chvíli padnou si do náruče. Francouz, který poslední přišel na panamskou práci, zmatenému jazyku nerozumí, a otázan, nahlas se směje. Zavolal na jednoho každého z dělníků a odpověděli mu. Všichni vešli v soudružství, a stále v sobě zakoušejíce věrnosti, táhli k revoluci. Byli to dobráci, jichž jméno strašně nehučí; ale hledě na les rosteš, a zevluje na ostatní, jsi bohatší na všem poznání.

Včera Astley a jeho přítel Zajíc, jenž pívá o tři doušky více a o tři vzdechy je méně snivý, vystoupili na horu, aby viděli širá moře. Zlézajíce ji v milostné shodě, podávali si ruku jeden druhému, a když cesta tím hůře šla před se, řekl každý z obou: Ty, klacku, jsi budižkničemu! Nahoře mužové pocítili lehkou závrať, vrch se pohnul jako koráb a Astley co nejdříve se opřel o soudruha. Když tam sedíš, vida dvojí moře, nebe a ptactvo a prudkost povětrí a velikost světa, Ameriky jsou malé jako pár kuřat, jež někdo svázal a přehodil přes moře. Panama jsou nohy. Kdybych se díval dolů, rozkývá se mi kolmý směr. Dejte pokoj, taková vyhlídka člověku dá co proto!

To byla neděle, lodi šly po moři jako zázrak a touha, rozpráhnuvši se po nich, letěla kolem země.

Domysliv až sem, Astley rád by Zajíce zase viděl. I najde ho. Závoj mu visí z klobouku a třepe se jako prapor nad prachárnou. Teď bude pít, zdvihne cour levičkou a nasadí si láhev jako roub. Proto má tak ušlechtilý nos. — Chlasej víno nebo pálenku, řekl na přivítanou, tohle je rakije, pruťák a blázen, ta by tě roztrhala.

Nemaje co říci, Astley rozdělí se o ždibec tabáku a napije a zase půjde.

Jak se to tady mele! Moře navzdory rovnoběžkám je plné shonu a rána pevniny hýbe se lidmi jako nákazou. Je to dobré, dělati průchodnou panamskou skálu? Jen pro rychlost a bezpečí kupeckého zboží činíme křivé rovným a ostrostí cest protínáme zemi. Není již žhavá a čas kouti ji minul. Kdyby se ztroskotal, kdyby byl rozbit žalář tak snadno jako pohoří a lidé se spojovali jako okeán!

Hněv je rudý a láska je rudá. Ta řvoucí barva vzejde jako hvězda a jako lev. Přijď v noci a slyš pláč údolí. Hrozná nemocnice světélkuje jako fosfor. Neboj se hrobů a kostlivce, to jsou baráky a siný a temný jehlan byl stroj. Stůj u všech dveří a zvídej. Smradlavá smrt zeje na místech příbytků, mlčení a slabost. Vousatí chlapi umírají a zapomenutý vztek leží jim po boku jako meč. Proč se neblýská, proč nehoří, proč nebije!

Když byl čas, vytryskl nad prací sloup zvuku, jenž se sesul a pokryl nástroje tichem. Všichni mužové šli do osady a mezi ostatními Ali, smutný černoch. Odvrácen od svět-
ských věcí, je sám, i v zástupu pouhé nic. Tam, kde stojí, otvírá se řada. — Jsem v botách a mám aspoň klobouk, ale on je dočista nahý a ručičky má jako ženská!

Večer, když se dělníci sešli v hromadu, divoké pověsti rvaly shromáždění jako bolest nemocné tělo. Jako se již třikráte stalo, znovu *podle výpočtu* mořská bouře strhne hráze a všichni, kdo jste uvnitř i vně osady, se utopíte. Panamská společnost potřebuje peněz a zmocní se jich! Všechna stavba a všechna práce je pojištěna. Nuže, zachráňte Společnost, která je v úpadku. Těla mrtvá a ještě živá mluví a já je slyším. Mlčte, tato hodina je brána smrtelná a my jí procházíme v zástupech podle zaslíbení.

A čtvrtá strašná noc přišla. Bouře strhla hráz, jež *byla slabá*, zalila práci a rozbila ji. Dělníci viděli nebesa ohnivá a zmar slétal širě jako paprsek denní. Dva tisíce soudruhů leží v zátopě. Váš výpočet vpustil moře jako draka. To byl úklad a vražda. Budete měřiti rozvalenou práci, jež kryje mrtvé, přesně a to, co bylo sotva začato, označíte za hotové dílo. Dobré jsou krvavé peníze.

Bojte se! Na nebi se jeví naše znamení. Ať Panama padne, na krásné hoře stůj dům!

Astleyi, věrný příteli, hoříš u mrtvoly jako pohřební svíce. Neplač, vstaň a střílej!

- Silný, silný, silný zástupe, rozpoutej svoji velikost, nalehni na ně, udeř! Tiší a mírní, vyrazte proti nepříteli divě a nejmocněji! Ať již přijde, ať již přijde obecný pokoj!

DLOUHÝ, ŠIROKÝ, BYSTROZRAKÝ

I

Malý chlapec přišel k Vltavě a volal: Přívoz! Přívoz! Ale neveliký hlas přikrylo ticho. Jezero prostoru mezi pohořími nezní leda bouří a zástupem na prvního května. Malý poutník stál sám ve dni a v krajině, jež byly velkolepé, a byl unavený a smutný.

Jehlace skal, kužel vrchu, ostroh a na východě stála obloučná země. Pět lomů po paterém zastavení vojska je vbito v skálu a ze zlomeného těla vytéká pramen. Silnice ležela na pěti mostech a u každého z nich byly uvázány nákladní lodi.

Hoch na druhém břehu vykřikl, ale jeho hlas spadl doprostřed řeky a potopil se.

Byla druhá neděle červnová a v lomech ani na lodích nikdo nepracoval. Chlapec zarazil konec holi do země a sedl si po žebrácku. Třináct měsíců byl na cestě, a doposud nespal v poli. Báł se. Chlévy plné much byly jeho hospodou a jeho domem, táhlé bučení dobytka rylo mu spánek. Ráno stával u krav a chtělo se mu mléka. Snad čeledín mu dal svůj krajíc a snad ho vyvlékl ze dvora. Pokulháváje, dal se na cestu, aby kradl a žebral. Dny navlékal na hůl čině za každým vrub a byla jich plná.

Tulák příliš zelený neobstojí v obci tuláků a neobstojí ani před ženami, nemá-li viditelných ran a je-li bez příběhů. Kdybys šel se vztaženou rukou a kdybys plakal! Ale ty jsi téměř veselý před okny vesnice.

Starý Štěpán pije kořalku a obědvá špek, to však je muž, který se vyzná ve věcech svého řemesla, mluví prorocky a jeho díkučinění jsou veřejná jako zvon. Kdysi řekl malému žebrákovi: Jdi do služby, kluku, malé ryby jsou také ryby, a co máš v kapsách, mohlo být moje. Když chvilu ticha opřela radu, hoch se hnul a bylo viděti, jak se motá ve

vojenských kalhotách a že je sláb a malý. Nehledal služby ani nyní, ani kdy předtím, ale jíti znamená naději, i šel a došed sedí na břehu. A křičí na přívov.

Zatím země se obracela k pondělku a nebe plné stínů a ohně bylo nad ní. Někdo stejně ubohý jako tulák šel po silnici a vstoupil na loď. Dříve než nasadil prut a hodil vlasec, chlapec na druhém břehu znovu se ozval.

Tisícové věci podobají se penzi v mošně, něco platí a nic nejsou. Ale nebylo učiněno smluv a nebylo umluveno bratrství mezi těmito dvěma hochy. Ervín Weil převážel nemaje co říci a malý Jeník držel hubu. Viděli se dobře a žádný z obou nepodobal se tomu, na koho čekali. Ervín byl židovský student a ti, které miloval, žili po indiánsku na prériích jeho četby a snění. Žebravé dítě milovalo zemi a nejmladší dceru královskou a mudrce hovořící řečí zvířat.

Když přistáli, Ervín vzal rybářský prut a žebrák neodcházel. Splávek ležel na vodě a nit i dvojí pohled vázal jej na jedno místo. Ticho, jež je vozem a lodí objevitelskou, neslo oba hochy. Setkali se na hvězdě večerní a dali se spolu do řeči. Žid, který znal statečnost a nebezpečí, vzdal čest muži jdoucímu světem.

Nemáš nic než hůl, řekl.

Hra a pošetlost opřela se do nich, a když bylo pozdě a oni unaveni, hnala je domů.

Starý Weil seděl před domkem s rukama zkříženýma jako kladiva na vývěsním štítě: Uhlí, prkna, latě.

Ervín překročil hranici divokých lesů a stoupal k svrchovanosti otcovy vůle tiše a se schýlenou hlavou. Znal otce, který ve svých pásmech nedal růsti stromům do výše a velikost drobil na jednotky. Neměl řeči mimo sdělení, a když se ptal, nikdo nevystačil s pravdou.

Starý žid mlčel a Ervín jeho mlčení odpovídal jen planě. Řekl: Byli jsme v aleji.

Kdo?

Já sám.

Jeník se díval na židovy ruce a vyceněné brýle. Poznav,

že je to kos a že mu nic nedá, měl se k odchodu, ale Weil ho zadržel a vešel do domu pro skývu chleba. Dával jen tuto almužnu a sám, aby viděl žebráka odcházeti od svých dveří. Měl dobrou vůli s tuláky, a pokud byli v obvodu vsi, myslel na ně.

Vezmi, řekl podávaje dítěti chléb a Jeník, jenž se zmyšlil v tomto muži, prosil jej o nocleh.

Ne!

Weil udeřil ho rozhodností jako obuškem.

Jeník se obrátil do vsi, ale před ním šla noc.

V souostroví světél hospoda zářila nejjasněji.

Zájezdní hostinec.

Jeník přečetl nápis a vešel.

Roj hlasů letěl šenkovnou, a když se otevřely dveře, ztichnul nad Jeníkem. Vyslovil svoji prosbu a patnáct chrapounů potěžkalo ji jako porotci kladivo vražednickovo. Nedávej nic! řekl soud, ale dříve než padlo toto rozhodnutí, Jeník je znal.

Odulá tvář obrátila se k němu a sprosták ze všech nejposlednější ukázal mu dveře.

Šel. Hospoda zůstala za ním, vesnice na dně noci a Jeník sám.

Cesta, řeka a telegrafní dráty vedou do světa, les ukazuje k nebi. Zemdlený a slabý hoch přestával býti tulákem. Sedl si a záhy ležel, hledě přes temnou hlavu sosny na oblohu.

Jsem maličký jako špalíček, mám divotvorný prsten a můj kůň je zakleté kníže.

Jasněji a lépe a jasněji než spravedlivý hněv a hvězda svítí pohádky.

Ó noci! Ó hvězdo jitřní! Nepomiň a nevzcházej, ať jeden z maličkových štěňátek země dlouho spí!

Minuly čtyři hodiny a již svítalo.

Hospoda splaskla. Loď obtížená hnusem přistávala k pracujícímu dni. Poslední piják podíval se do jasného okna a vstal. Tekoucí tvář hostinského skanula na stůl a pleskla jako spodek tažený na dvě desítky.

Máš sedmnáct piv z mého hektolitrů. Já beru! Opilec

zaplatil a táhl svoje hnáty podél stolů ke dveřím a na dvůr. Ochrnuté nohy drápaly cestu; udeřen pivem, potrkán bečkou, chlap valil se a vrávoral až k Jeníkovi. Zastavil se nad ním a směšnost vyrazila mu hlas. Chtěl říci, že svět je nesmysl, a podobal se svini skoro mrtvé. Jeník vídal často opilce a nebál se jich.

Dej mi korunu, řekl.

Chasník podal mu tabák.

Dej mi svůj klobouk!

Dal. Velikost daru rostla chvíli a chvíli novou.

Jeník byl získán, a když opilý člověk vstal, šel za ním.

Chasník se potácel uvnitř bolestný a měkký jako neotevřená hlíza. Šli po silničním náspu a zahruli na dvorskou cestu.

Hlídač v kožiše, s holí na řemínku mlčel a smál se. Kohout již třikrát kokrhal, děvečky budou vstávat a čeledín zalézá do komory. Vem ho čert!

Zatím Jeník stál na rozpacích. Řad čtyřikrát lomený v pravém úhlu zavíral prostranství nyní mrtvé. Zdálo se mu, že toto jsou základy žalární krychle, veliké, aby vázala brannou moc královskou. Je tu hlídač, který má péči o bohatství, o jaké? Snad zde mají hnízdo vzácných husí, ohnivě koně a hromady bílé mouky.

Kradl kúrky a jednou hrneček sádla. Nebylo mu volno před člověkem, který každou noc táhne proti zlodějům, a věděl, že ten, který hlídá, je zlý pes.

Ale nebyl; hlídačský kožich kryl starého zloděje jako kapouna kohoutí peří. Statek byl pánův a v noci jeho.

Rostl rachot rána.

Pondělí je zlý den, ostrá příď lodí o šesti palubách, jež ryje čas.

Nevyspalí dělníci šli do polí, vozkové pomalu zapřáhali, koně ještě bez udidel stáli u ojí. Veselost stáda rozděleného na dvojice mizela ze vrat a rázem šesté inženýr Weyr, správce dvora, zůstal sám. Chasník, který se včera opil, spal a jeho spřežení stálo. To byla Jeníkova chvíle. Dal koním obroku a napojil je.

Hlídač mluvil pro něho a správce věřil. Malý Jeník byl přijat do služby a setrval v ní tři měsíce.

II

Dva kováři byli ve vsi a dva kupci, Michael Weil a Josef Jetel. Máš-li peníze v hrsti, dobře nakoupíš u druhého. Má vše a v mnoha družích.

Weil prodává jen věci nejpotřebnější. Mouku, sádlo a sůl a bílou kořalku. Hlad otáčí koly jeho mlýnů. V zimě nalehne silnou bouří, a když začne práce, vyje v koruně domu. Michael Weil zná poryvy proudu a měří a počítá. Od čísla k číslu vedou dny a na konci všech třpytí se zlatý poklad. Bude tvůj, Ervíne! Staneš se bohatým a nejbohatším skrze něj!

Kupec, který se zdál nemíti vášni, měl svého syna a nešťastná láska rvala všechny radosti. Jeho těžká mysl zůstávala nízko a vše, co bylo jeho, tisknul, aby držel. Syn neznal jeho počtu a bál se. Chladná zběsilost otcova nepodobala se lásce, nemluvil se synem ani se ženou, nepil a nehrál. Tichý a přísný hleděl na syna a dlouhé chvíle padaly jako neštěstí na jeho dům.

Pojď sem, proč se touláš! řekl toho večera, když Ervín se vrátil pozdě od řeky.

Ervín stál a podlaha kuchyně se vzdula jako moře.

Jsi blbý? S kým jsi byl?

Chlapec rychle Jeníka zradil a opět mlčel. Starý připomenul dítěti, čím jest, a hotov dokonati dobré dílo, vsadil mu plátenickým loktem sedm ran.

Venku již prostor stal se nocí a spáči letěli a stáli v něm jako tělesa nebeská. Ervín vznášel se nad Severní Amerikou, starý trčel na své střeše a paní Weilová opásána tukem zůstávala tam, kde byla, plujíc peřejí peřin.

Její manželství bylo slzavé údolí hluboké dvacet let. Bydlila v něm jako poustevník. Ani zlá, ani laskavá, nemilovala nikoho a naučila se mlčet za rok. Celý den, celý den

vykonávala mužovu vůli a to, co kázal, opakovala bez důrazu svému dítěti. Neplakala, ale mokvala slzami, a protože byla tichá, nikdo jí nelitoval.

Jednou řekla o ní děvečka: Ta svině je jako Marokánka. A paní Weilová, když to druhý den slyšela, byla skoro potěšená, že se jí někdo podobá, neboť její tvář byla tváří nicotnosti nejmarnější. Čas sněžící dvacet let nalepil se na ni a byla bílá a měkká jako sněhulák.

Ráno Ervín jedl příliš dlouho svoji snídani a matka, jež se děsila všech nepravidelností, řekla mu:

Co děláš! Je pozdě a tatínek se za chvíli vrátí!

Hoch myslil na Jeníka a styděl se.

Přišel za mnou a otec ho vyhnal. Kde spal a co teď dělá?

Když dopil kávu, Ervín zobracel svoje kapsy a shledal třicet krejcarů; dvacet vzal matce z police a proměnil všechny za korunu šel hledat žebráka.

Vesnice byla prázdná a kolovrátkář hrál pánubohu do oken. Dvě baby s nůšemi lezly z jednoho konce vesnice na druhý a před obecním domem se zastavily na čtvercích chodníku jako sedláci při hře v šachy. Děti řvaly, kovárna jiskříc uvnitř zevně podobala se pařezu a nade vším věž odpočítávala malátnou hodinu osmou v pondělí ráno.

Ale Jeník ve vsi nebyl.

Obešed ves Ervín vracel se k mostu a tu potkal panský vůz plný uhlí. Vedle nákladu, lopatu maje na rameni, šel Jeník.

Oba chlapci se smáli a zastavili se. Koruna v Ervínově kapse spadla co nejlouběji a hoch se začervenal.

Včera jsem dostal, řekl.

Ty?

Náš tatínek je divnej.

Jeník nerozuměl a chtěl jít za svým vozem.

Jsem v práci, řekl; ale Weil se loudal dál.

Člověče, já potřebuju boty a správce mi je za týden dá. Sbohem, teď se jde skládat!

Šel a dohoniv vůz zamával lopatou.

Když byl sám, vzpomínal Ervín na vše, co má, a zdálo se

mu, že bylo snadnější dáti Jenškovi svoji svítilnu než peníz. Rozhodl se, že mu ji dá.

Myslíl na Jenška ještě dlouho. Zůstane-li ve dvoře, je hloupý. Já, kdybych byl sám, šel bych tam, kde jsou zlatá pole a naleziště drahých kamenů.

Snad bych se stal námořníkem.

III

Pracující dny mají na rubu vyraženu svoji cenu a za šest dní bral Jeník šest korun. Mince s obrazem císaře a nejvyšší moci ležely v jeho dlani na znamení poddanství. Počítal je od soboty do úterka, ale v ten den rozbil džbán a bylo mu zaplatiti jej. Ze šesti zbyly tři koruny a Jenškova šetrnost se sesula do díry v rozpočtu. Koupil si ryby a sýr, a když snědl, šel za Ervínem.

Weilův syn chodil ve středu k rabínovi. Učil se čtvrtý rok německy a dávno špatně mluvil.

Po hodině jeho učitel zavřel německou čítanku. Jsi pilný, řekl.

Ervín s radostí se na něho díval a nevstával. Potom spolu rozmlouvali.

Rabínovy řeči byly plané, on sám byl starý a podivínský.

Tré německých svobodných měst bylo divnou otázkou Ervínovou. Jak to, jak to je? Stařec nikdy neřekl nevím.

Tuto středu, když domluvili, rabín šel s Ervínem k Weilům a hoch, jist svým učitelem, utekl k řece. Měl prak a na deset kroků stihl jím cíl. Stavěl si láhev, střlel, a dříve než ji rozbil, přišel Jeník.

Slunce zacházelo a nad krajinou stalo se opět ticho. Veliké moře dotknulo se ramenem řeky dětských myslí, jako les se dotýká větví okna samotářova domu. Myšlenka létajíc vznesla se ve velikost světa.

Peníze se ztrácejí jako voda z koše. Byl jsi bohatý a jsi opět chudý.

Ervíne, mluvíš cizí řečí a rozumíš starému židovi jako

starý. Máš prak a já mám svoji hůl.

Co zde? Čechy jsou nedobrodružná země, prošel jsi třemi okresy a víš to.

A opět ty, znáš Prahu, město na mrtvé řece, hradní kulisu, svíci rozhledny a nádraží, z nichž lze vyjeti do světa.

V Kostarice je krásné jezero Nikaragua, malpy, druh opic Nového světa, ožívují její pralesy a loviště jsou tam volná, řekl Ervín.

Kde? zeptal se Jeník.

V Kostarice, ve Střední Americe, znám její zeměpisnou šířku i délku počítaje od hlavního poledníku.

To je za mořem, řekl Jeník.

Chlapci mlčeli a do kruhu ticha vstoupil Indián.

Nepřisedl k nim, ale stál a jeho obraz rudnul a tměl se proti nebi.

Náčelník, který vodí statečné muže, je mým přítelem, řekl Ervín.

Jeníkův zrak obcházel prázdnotu a ptal se: Kde je?

Zde!

Oči chlapcovy tepaly jako srdce a uviděly ho.

Ale já jsem chudej a nemám na cestu, řekl.

Dám ti pět set korun a za rok tisíc!

Nech si je, odpověděl Jeník.

Lež hrubě duní, když padá; chlapci vstali a styděli se. Ervíne, pravil Jeník, já bych mohl v Kostarice sloužit.

Ale Ervín nevěděl, jak by si pomohli z úzkých. Přijdu k vám zítra večer, řekl a šel domů.

Za Jeníkem běželo osudné slovo jako kočka. Ohlédl se a spatřil, že vzrostlo v hrbaté stádo. Avšak potom rozptýlil pochybnosti a šel před se jako ten, kdo nemluví naplano řka: Jsem hotov odejíti zítra ráno do cizí země.

Před dvorem potkal Františka Mesteka a ptal se ho: Co je?

Nic, odpověděl František, koupal jsem se.

Měl mokré vlasy a leskl se jako ryba. Byl to dvorský čeledín, týž, který před desíti dny přivedl Jeníka do dvora. Dobrý chasník a zlý opilec, co vydělal, propil a chodil

v jedněch hadrech. Dvacet tři léta složila se v něm jako výpravy v hrdinný zpěv a byl silný a vzpíral nejtěžší váhu. Dobří koně chodili před ním a síla spřežení jiskříc orala hlubokou brázdou.

Jednou přišel k muzice opilý, dříve než hudebníci sáhli na své nástroje. Holky stály na síni a před hospodou. Vynesl jim pivo, smál se a pily s ním, ale ta, která ho měla ráda, vylila pivo ze sklenice a řekla: Pojď domů.

Mestek stál před ní vysoký jako pět zástupu, jenž ho viděl. Ale protože byl hloupý a protože byl pyšný, vzal ji kolem pasu a dostal políček. Tu utekl do šenkovny a hryzl sklenici znovu plnou, až si zkrvavil hubu. Vedl si jako blázen, pořezal si ústa a tvář, a přece zůstal, ani se neumyv.

Dnes na dvoře seděl harmonikář, pohnul měchem, harmonika vydala vzdech jako čeledník, jenž se probouzí, a radost přešla dvůr váhavými kroky.

Plavovlasé děvče se smálo a jiné a opět jiné smálo se s ní. Nyní prudce vybuchla písnička:

Sloužila děvečka u polesného
nechtěla jísti chleba černého.

Jeník s Františkem vešli do vrat a dál jako po mostě šli po písničce.

Ostrým výskotem a táhlým zvukem smutku chvěje se vzduch a padá do křídel Jeníkova snění. František zpívá a Jeník hledí do výhně síly, jež srší.

Svět je tajemný, jeho pralesy jsou hluboké, na pláních stepí a pouští řvou dravá zvířata. Ale kdybys ty šel s námi, Františku, nebál bych se!

Víc a víc rostlo Jeníkovo odhodlání a prostor stáje chvěl se zvukem naděje.

Když šel Mestek spat, zeptal se: Jeníku, jsi vzhůru?

Čekám na tebe, odpověděl. Ervín Weil a já odjedeme do Kostariky, pojď s námi!

Kůň hlasitě vydechl a Mestek mlčel.

Pojď s námi!

Ale František trval v zarytosti a nevěře. Třetí vybudnutí podobalo se pláči a velký čeledín, slyše je, vstal.

To víš, že půjdu, to víš, že jo! řekl chlapci.

Dvě barvy, modrá malého Jeníka a rudá barva Mestekova se mísily a temněly zároveň s nocí.

IV

Strmé topoly stojí nad krajskou silnicí, je časné ráno a vzpínají se jako paže sochy Svobody. Výš a výš, dál a dál, tenhle kout země není vesmír. Po niti dojdeš a doptáš se klubka, vstaň, jdi silnicí, jdi přes sedm řek a sedm pohoří a snad dojdeš ke skleněné hoře, k chyši čarodějníkově a do soudružské země bez krále, bez peněz a bez zlodějů.

Uzlíček na lokti, hůl v ruce a po levici strach, stál Jeník a čekal. Bylo půl čtvrté, Ervín ani František nepřicházeli a rozhodnutí se kymácelo jako loď na kotvách.

Ano či ne?

Tu vyšel Ervín. Neotálel ze strachu ani se neopozdil vlastní vinou. Od půlnoci již nespal. Světnice byla šerá, nábytek civěl na svých místech a hodiny ze zdi zvolna jej počítaly. Jdou dnem i nocí jako orloj světa, myslil si Ervín, ale vlekly se po svých číslech před otcem a spěchaly, když zde nebyl.

Jedna — dvě — tři — čtyři. První. Druhá hodina s půlnoci. Její hlas zastřel prázdnotu a starý Weil procitl.

Poslouchal a čas dotýkal se rozeklaným hrotem syna i otce.

Kupec vstal ze svého lože a šel ke dveřím.

Nikde nic není, nepohoda leží na tváři světnice, nic víc, nic nového, jen strnulý škleb Weilova domu.

Ervín se natáhl jako mrtvý.

Uteku, a jestliže se vrátím, zabte mne.

Když starý žid zkoušel zámek, našel dveře otevřeny a zděsil se. Rozsvítil, prohledal všechno a znovu otočil klíčem na dva západy. Ale ani potom neusínal.

Bylo půl čtvrté a tehdy Ervín nemohl déle čekat. Snad spí, řekl, snad mne chytne, ale nebojím se, nesmím se bát, neboť hledám nebezpečí v cizích zemích.

Potom vstal, oblékl se a otevřel dveře. Vyšel do síně, kde ležely jeho věci, ale nevzal jich, nevzal nic než padesát svých korun a otcův Browningův revolver. Chtěl býti chudý a chtěl býti statečný.

Vyšel.

Vesnice seděla jako starci kolem ohně, ale očekávaný pocit lítosti ho náležitě nepřepadl.

Když se chlapci setkali, podali si ruce. Weil měl naspěch, ale Jeník ještě věřil, že přijde František.

Od východu na západ letí čas mimo vše, teď vstane Ervínova matka a Jeníkův šafář vejde do stáje. Budou vás hledati a padnou na vás, dříve než jste vyšli. Nuže rychle jděte a neohlížejte se nazpátek!

František asi zaspal, řekl Jeník, ale pojedje železnicí a najde nás v Praze. Již pojďme.

Silnice vesele zněla a děti byly dobré mysli. V osm hodin rozlomili chléb a jedli.

Brzy nová krajina nalehla na jejich zrak. Minuli okresní město a úzké údolí bylo za nimi. Nyní širá pole se otvírala po obou březích.

Prostor hučel kolem nich. Kdo vejde s ním v zápas a kdo jej přemůže? Ervín nebyl tázán, avšak odpověděl:

Nevím, co udělám.

Kdy?

Dnes v noci, Jeníku.

Dnes v noci a zítra se nezastavíme, protože František na nás čeká.

Šli a šli.

Automobil zařval za nimi a zjevil se černý, skrčený a rychlý jako ďábel. Stroj je pánem světa, řekl Ervín.

Znám to, pravil Jeník: U primasa stála basa, za kamnama stála, když primaska zatápěla, basa sama hrála.

Cesty zvolna ubývalo; šli dál, šli osm hodin a zemdleli. Ervín řekl:

Jen chvíli si odpočiňme!

Musíme jít, vece Jeník a šel za soudruhem, jako by hnal osla na most.

Potkali řezníka a řezník se jich ptal, kam jdou. Jeník chtěl říci, že cestují do Ameriky, ale Weil ho předešel říka: Jdeme do Prahy.

Za patnáct hodin jste tam, řekl muž a brzy byl před oběma chlapci.

Následovali ho, činice totéž co on, šel na pěšinu, i brali se za ním až ke vsi.

Co teď?

Horečka vešla do chlapců jako zlý duch a Ervín se neudržel v červeném sedle.

Zlé kouty našeho stavení, obklopte mne, jsem slabý a nikam nedojdu, myslil si, říka Janovi:

Vraťme se!

Pobyv jediný den na cestě, již se zdviháš pryč a rušíš smlouvy? Ervíne, kdo jsi?

Nevím, nemohu jít. Jsem malý Ervín, žák gymnázia, a utekl jsem z domu.

Jan řekl:

Můj malej Ervíne, sedni si a počkej malou chvíli na mne, přinesu ti kořalku.

Nemocný chlapec zůstal sám a ježatá strašidla se mu smála:

Vidíš, ty kluku, vidíš, co to je cesta do světa!

Jeník vrátiv se, dal mu pít. Když nemocný vyprázdnil láhev, nepovstal.

Ervíne! Ervíne!

Ale Ervín Weil se neozýval.

Pomysliv na smrt Jeník jal se křičeti na pole i lesy. A tehdy dva chlapi, kteří se loudali ke vsi, slyšeli jeho volání a přišli k nim.

Vy jste utekli, řekl starší z obou mužů.

Ano.

A tenhle chlapec je opilý!

Ano.

No počkej, to bude výprask!

To je vše! myslil si Jan, pomáhaje nésti bezvládné tělo. Jsem hloupý, nešťastný a bídný člověk.

V

Weil, tupý buržoa, moula, jehož trávení je poněkud porušeno, vstává o šesté hodině ranní. Obuje střevíce na křivé nohy, leze ven a omakává prostřený stůl. Je den jako jiné dny; jez a nasycen jdi po svém. Weil zavřel nečistou hubu a chtěl vyjít.

Kde je Ervín? ptal se.

Neviděla jsem ho, odpověděla matka.

Weilova tvář se zkřivila hnutím divoké lásky jako dlaň, jež se zavírá.

Ervíne! Ervíne!

Ale chlapcovo lože bylo prázdné, nebyl v otcovském domě a v tu dobu již nebyl ani ve vsi.

Na stole, tam, kde nikdy nic nebylo mimo knihu v kůži zryté jako žlab kancův, leží plno věcí. Jsou to Ervínovy šaty, něco drobných peněz, řetízek k hodinkám, jež kdysi dostal od otce, a je tu bílý lístek přibitý nožem. Starý Weil jej vzal a četl:

Odcházím z domova o své vůli. Prosim vás, nehleďte mne, snad se někdy vrátím sám.

E. W.

Čtyři těžké stěny zůstaly stát, ale strop se vznesl vzhůru a z brlohu kupcova zjevně vedla cesta do širého světa. Na dně zřícené kobky, tuze sám, seděl starý Weil a plakal. Vřeštivá opičí bolest dmula mu zvrhlé srdce: Miloval jsem tě, Ervíne, jako sebe samého!

Praviš, že tvůj syn byl špatný, byl, neboť synovská láska, neboť rodina je podvod oslovských kazatelů.

Kdyby byl tvůj, podobal by se nestvůrnému zmetku, byl by křivý po způsobu horské kleči a lítý tvými chtíči a ne-

svobodný a sprostý. Jsi sám, ale Ervín má statisíce bratří. Svět je plný shody a ty o ničem nevíš!

V sedm hodin roleta na krámských dveřích byla stažena jako jazyk vypláznutý na svět. Weilovi bylo již všechno jedno a stará paní byla příliš polekána, než aby myslila na věci denní potřeby.

Ervín utekl z domu!

Nuže dobrá, přeji mu, aby se nevrátil!

Těmi slovy odpovídali lidé nešťastnému židovi, nikdo nepovažoval věc za velikou a mnozí se smáli, vidouce otce tak zmámena.

K desáté hodině správce Weyr posílal Jeníka na poštovní úřad, dnes místo Jeníka šel František. Jda mimo Weilův dům viděl krám doposud zavřený a zastavil se před ním. Dvě ženské mluvily o Ervínovi a Mestek se dověděl, že Ervín Weil utekl dnes v noci a starý žid že blázní.

Mestek viděl jen věci jasně ozářené a nedohadoval se nikdy ničeho. Včera Jeník nepřišel do stáje spát a dnes nebyl k nalezení, ale František se divil s ostatními, že tu není, nevzpomenuv na Jeníkovy řeči ani na svůj slib. Když uslyšel novinu o Ervínovi, vzešlo mu světlo v temné hlavě a pravda drala se na povrch jako kozlí rohy. Jal se tlouci na okenní rám a volal Weila.

Pane, řekl bledé tváři, jež plynula v otevřeném okně, pane, vím, že Ervín Weil odešel s naším Jeníkem do Ameriky!

Co? vydechl Weil.

Vím to, protože jsem měl jít s nimi, pravil Mestek.

Weilův obličej se zastavil a oči za brýlemi se nabily starým pohledem, zatímco ústa žvýkala žvanec pustých slov. Zplihlý nos se postavil znovu v pozor a na stráž a dravý kupec Weil, ztracený a opět se nalezší v této chvíli, popadl Mesteka za kabát, a cloumaje jím, řval: Ty pacholku, ty lumpe prašivej!

Rychleji, než odpovídá ozvěna hýkajíc zpět k tobě pozdravení, které voláš, vyrazila pěstí Mestekova síla zůstavujíc Františka za sebou jako skálu.

Udeřen starý nevstával a paní Weilová, vidouc toho dne manžela dvakrát poražena, podsunula polštář pod jeho hlavu, dojata podstatně méně.

Ale venku jako světlo a jako světlo rychle letěla zvěst o Mestekově činu. Starý Weil již dávno seděl a psal na telegrafní blanket: Zadržte na severním nádraží dva hochy, ale chromé a slepé baby ryčnější archandělských trub při posledním soudu, obracely ve své řeči Weilovo tělo hledající hnusná znamení, jako kdyby toto prase bylo již mrtvé.

Z poštovního úřadu Weil spěchal na četnickou stanici, a zatímco nebyl doma, navštívil ho starý rabín. Paní Weilová ukázala rabínovi Ervínův lístek pohlížejíc k němu jako krysa z vraku.

Paní, pravil kněz, když mi bylo pětadvacet let, utekl jsem jako Ervín. Víím, proč chlapi odcházejí z domu, a nedivím se. Co chcete? Několik zděšenců nepřivedí zkázu světa. Ano, milá paní, naše králičí ctnosti smrdí od dob Velké revoluce francouzské; jsem rád, věru, že Ervín vystrčil hlavu do větru.

Kupcova žena nemohla nic odpovědět, nicméně ji křivolaký soud rabínův rozveselil.

Muž je zoufalý, řekla, a vzpomínajíc Mestekovy rány, obšírně vypravovala celou příhodu.

Weil se vrátil a žena po způsobu kejklířů obrátila na dlani, mluvíc dále o svých starostech.

Weile, řekl rabín, až se Ervín vrátí, netluc ho, ani ho netrestej!

Vím, co mám dělat, odpověděl kupec.

Napomenu tě veřejně a učiním, co mohu, abys netýral vlastního syna.

Až dodnes oba mužové uhýbali navzájem před sebou, jako činí zhola prospěchářští spojenci v zájmu užitečné nepravdy. Ale tento spor jitře stará nepřátelství hnal je proti sobě. Stáli tváří v tvář a mezi nimi v prostoru zděl lokte tetelil se anděl pokoje, jenž klade bambulový prst na ústa. Weilova sedmihránná boule přetekla kapičkou krevního séra a zhmožděný zápasník opětně hotový k boji za práva

otcovská podobal se hrdinnému pluku, jenž kdysi bránil palác Assicurazioni Generali.

Michaeli! rabíne! řekla paní Weilová, sedněte si. Posadili se a po žerdi ticha vyšplhala se pitvorná směšnost, svítící zadkem.

64

Napřed František Mestek a za ním všichni lidé dobré vůle ostouzeli kupce Weila.

Vítr smíchu a vítr hněvu vál po vsi, ale bylo příliš záhy odsouditi žida na lucernu a bylo příliš pozdě utlouci lichváře v shluku lidu, neboť od těch dob, co potřel dělnický konzum, uplynulo devět let.

VI

V noci ve snách byl Jeník čelem stroje, jenž se řtil strašnou rychlostí; vrazili do krajiny a pralesy a širé stepi svištěly mimo ně. Daleko na obzoru zjevila se mu lysá hora a na jejím vrcholu stál strom.

Hej rup!

Hej rup!

Hej rup!

Stomílová kola bořila prostor a mlela výšinu a padala shůry dolů zděsivši havrana, jenž vzlétl krákaje.

Bylo časně jitro, v jílmu zpíval kos a západní vítr hnal mračna od mořského pobřeží nad českou zem. Začíná druhý den cesty, vstávejte, soudruzi, je čas jíti, již vyšlo slunce.

Ale deštivý den nepočíná se čepobitím, ani se neozývá hlásnicí ani nehouká sirénou tovární. Je svatoušský a místo bystrého proudu mrholí svoje nic jako alkoholičtí tátové požehnání.

Prvý procitl opět Jeník a setřásl bystré sny jako poutník prach silnice. Poznal, že spali v hasičské kolně, že dveře jsou zavřeny, a rozpomenul se na starostu, jenž je sem vedl a zamkl. Vzbudil Ervína a Ervín vstal ze smrduté louže.

Utecme znovu, řekl Jeník.

Avšak Weil byl nemocný a plakal. Nemohu, pravil

vzlykaje, chci se vrátit.

Nebylo nesnadno proléztí vikýřem a zevně uraziti zámek, věc byla brzy hotova a Jeník otevřel dveře dokořán. Šedivý den vstoupil do haluzny jako žalářík a Ervín se obrátil a plakal.

Po snídani opřel si poděluský starosta prašticí hřbet o pec a vypravoval ženě o chlapcích, které zavřel.

Jeden je žid a je to syn kupce z Cholína, druhý je kluk z nalezince.

Tak?

Zajisté!

Selka byla celá pryč a celá nesvá, a když první občan z Podělus vyjevil všechnu svoji moudrost, řka: Dal jsem tu věc četníkům!, utřela si soucitnou slinu, kterou zpěnil chřtán plný vzdechů.

Řinče ouřadem jako skopec něžnou rolničkou, štvál se starosta ze statku přes ves k hasičské kolně.

Tak co? řekl, ale již viděl vrata dokořán otevřena a zámek vedví. Udeřil Jeníka do tváře, a když se hoch nehýbal, udeřil znovu.

Zloději! vzkřikl Jeník, nevěda, co říká. Starosta tasil hůl a Jeník utekl z kolny ven. Ale když pitomý chrapoun odtáhl, vrátil se k Ervínovi a čekal, až znovu usne.

Po starostovi přišel strážmistr. Dvojklaný chvost lezl mu z nosu a černě řval, překřikuje vše, co v jeho tváři nebylo opičího. Vedle boulovité palice leskl se bodák a zpod vousů šplíchala slova jako sirné zřídlo:

Včera jsem telegrafoval tvému otci.

Ervín rozuměl jen stěží.

Zatímco chlapci včera usínali, letěla četníková zpráva všemi stanicemi volajíc rázy elektromagnetického kladívka: Cholín! Cholín!

Správce pošty vstal od večere, aby přijal telegram:

Ervín Weil, žák gymnázia, příslušný do Cholína a Jan Kylich byli zadrženi v Podělusích.

Zpráva vylezla z přístroje a svinula se, budíc lítost.

Děti mají pravdu, myslil si starý pán, dal bych osmou

hodnostní třídu za dva roky prázdnin nebo za léto v chaloupce strýce Toma.

Potom dvakrát přepsal znaky depeše, aby jednu poslal Weilovi a druhou podle úmluvy rabínu Löwymu.

Zvěděv, oč jde, rabín Löwy zjednal povoz na zítřek ráno a šel ke kupci.

Weile, řekl, prý už víš, kde je váš syn.

Ano!

Nuže, pojeděš asi za ním a tu tě prosím, abych mohl jeti s tebou.

Starý kupec byl srozuměn.

Dobrá, vyjedeme zítra o čtvrté hodině ranní.

Noc v Cholině jakžtakž minula a oba mužové byli připraveni na cestu, vozka nikoliv.

Konečně o půl páté vyjeli.

Od východu na západ letěl čas a nepřemožitelný prostor fičel jim vstříc jako severák.

Kozlice, Vodslavy, Suchý dvůr.

Rabín se díval na koně; když se dal v cval, když zavlála hříva na jeho šíji a když se znivil a klada opatrně nohy bral se krokem, podivínský žid v bryčce upoutané na jeho bedra stával se laskavým jako pasák koní.

Weil hněl slova, jež chtěl říci synovi, a kočí myslil na svoji ženu.

Již dojeli tam, kde cesta k Podělusům křížuje silnici, a vozík sjel dolů, zdvihaje prach.

V tu dobu rozkročený strážmistr vyslychal Jeníka.

Možná že jo, možná že ne! odpovídal tulák náhle tvrdošíjný a hněv práva houstnul nad ním hotov jati ho a přidělití mu řádného otce a matku a domovskou obec.

Ervíne! Jeníčku! vzkřikl Löwy, dříve než slezl z vozu. Spěchal k nim a cítě, že jsou smutni, smál se a kulhal, aby je rozveselil.

Starý Weil vzal Ervína za rameno a přemáhaje se, seč byl, řekl mu:

Vylez na vůz!

Potom obrátil se k strážmistřovi. Kupec chtěl odjeti co

nejdříve, ale četník minil, že je nutno vyhledati starostu a nahraditi rozbitý zámek.

A dále, co se stane s Kylichem?

Neznám jeho příbuzných, odpověděl Weil, a bude mi lhostejno, kde je, nezůstane-li v Cholíně.

Věc rozhodl starosta, který radil, aby Jan Kylich byl poslán k okresnímu soudci, protože nemá stálého bydliště a protože nenavštěvuje povinného vyučování.

Rabín Löwy mlčky poslouchal a byl zděšen; chtěl říci osvobozující slovo, ale není ho v naší mateřštině.

Když se oslí hlavy poradily, řekl zvýšiv hlas: Vezmu si Jeníka, bude chodit do školy a ve svůj čas dám ho na řemeslo. Dosti. Kdo mi chce bránit v této věci?

VII

Minul rok a tři měsíce. Praha plná záře navečer vzala do náruče všechny malé studenty a učedníky, kteří poprvé se blížili velkému divadlu, zoologické zahradě a hřištím na Bílé hoře.

Nádherné skříně zhnuly a žebráci na kolenou jako trus společnosti poskvřňovali krásu hlavní třídy po celé délce až k nábřeží.

Byla sobota a Ervín s malým Jeníkem sešli se dnes poprvé.

Již minul týden od té chvíle, kdy starý Löwy se rozloučil s Jeníkem. Řekl mu:

Jdi, Jeníku, Weil na tebe čeká v Praze na nádraží, jdi, chovej se dobře a někdy mi piš!

Políbil ho a prohlížel si dál starý časopis z roku 1888.

Ani Jeník neplakal, ale po čertech málo byl vesel.

V Praze spatřiv Ervína hnal se k němu, šťastný, že tento vzdělanec, který ve víru směrů a ve vánici hlasů pevně stojí, jest týž Ervín, jako byl.

Poponášeli vojenský kufřík a stavíce jej vypravovali si krásná poselství. Před hotelem Gent si umluvili schůzku

a Jeník zmizel ve vratech jako myš v lapáku.

Celý týden se neviděli až opět dnes.

Jak se máš? ptal se Weil a učedník vypravoval:

Když jsem přišel, šéf se mne chvíli vypytał, co a jak. Víš, rabín poslal psaní paní Bondyové, a proto mne starý vzal do učení. Řekl jsem, že je to moje teta, a když byl šéf z toho blbej, odvedl mne do kuchyně na nádobí a ke kuchařům a povídá: Ať mi nic neroztlučeš! Potom mi dal kuchař prát zeleninu. Víc jsem nedělal. Ráno vstávám v pět hodin, umyju kuchyň, drhnu struhadla a měděný hrnce a tak se flákám. U nás je deset ženských, jedna nedělá nic, než že vaří kávu, dvě jsou mladé holky a jedna je hospodyně, ta pije víno a je pořád veselá.

Město tu a tam vybuchovalo lomozem a chvělo se silou zástupu jako paluba plující lodi. Jeník přestával v řeči, aby se díval, a jeho pohled proměňoval olezlá nároží v čiré a skvoucí hrany paláců, padělaná sloupoví vznášela se vzhůru jako háj libanonských cedrů, lampy svítily mu krásněji než hvězdy.

Ervín věděl, že tímto řečištěm teče zlý proud, ale dnes zdálo se mu, že je milostivý večer.

Spím s druhým učedníkem a vedle nás v pokoji spí hospodyně.

Zatím došli chlapani na most a zastavili se. Dole plynula řeka se všemi odrazy města, nahnuli se přes zábradlí a plivali dolů, sledující slinu, jež se třepala nad hlubinou jako živá dušička.

Ervíne, řekl kuchař, pamatuješ se, co říkal rabín, když nás vezli tehďa z Podělus?

Nemysli na to!

Weil se styděl říci: Nemysli na cestu do světa, neboť jakkoliv zmoudřel a poznal, že nic nelze dobýti láskou a všeho silou, přece nemohl setrvati bez naděje.

Když se vraceli tehdy z první cesty, rabín je vzal za ruku a řekl jim: Děti, chtěli jste jíti do Kostariky. Ale kde máte česko-španělský slovník, abyste se domluvili? Co byste si počali bez stanu a bez kulovnice? Nevzali jste s sebou zhola

nic; nemáte ani dalekohledu! Proč jste se nenaučili vrhati laso, oddělovati žírný kus od stáda, popojížděti proti divokému gnu a rýžovati zlato z nízkých vod?

Vzpomínaje na to Ervín skloněn nad řekou pravil Jeníkovi: Myslím, že nikdy neuvidíme Ameriky ani širého moře.

Jeník odpověděl:

Až se vyučím, půjdu na loď za kuchaře a budu jezdit po všech mořích.

Já budu učitelem zeměpisu, pravil Weil, a nesnadné plavby znovu zdály se mu možnými jako nad knihou velikého Vernea. Budu na tvé lodi s výpravou a přistaneme spolu k ostrovům.

Zlezli horu strmé víry a hleděli do otevřeného světa. Na okrajích moří svítla rudá města, na rozpoutaných vodách Mississippi zmítal se vrak trosečníků, ledová hora, průzračná jako křišťálový zámek, stála nad Amerikou, byl to Mount Everest, místo pokoje, nejvyšší konec světa.

Hle, vidíš bůvola uháněti před strojem pacifické dráhy, již je mu v patách a nejkrásnější zvíře bude rozdrceno.

Vidíš v hlubinách moře hýbati se potápěče, lovce perel?

Vstaň a neotálej, přispěj jim všem!

Kdyby skutečnost odpovídala lidem, na mostě a ulici, kterou dvě děti se vracely domů, rostly by olivové palmy a chlebovníky by strásaly svoje plody do klína žebráků.

Ale věci jsou dány a všechna pravda plyne z nich a z pořádku věcí, jenž brzy bude jiný. Potom se zvrátí pravda, pruhovaná stíny jako tygřice, a vzejde nová.

Bylo osm hodin, čas, aby se Jeník vrátil pustnouchými ulicemi do Gentu a Ervín do Řeznické ulice k paní Hubáčkové.

Rozešli se málem šťastni. Ervín otevřel doma knihu a četl si cestopis, tak řečený Mandevilla, zatímco učedník již převléknutý rozbíjel vejce o okraj hrnce, pečlivě odděluje bílek od žloutku.

Druhý den byla neděle a kuchařka vycházela. V Gentu měli kabaret a v neděli stůj co stůj stloukala se dvě předsta-

vení. Odpolední kočičina byla o něco málo lacinější; přicházeli příručí a děvčata z obchodů a nikdo neobjednával jídla. Velká plotna v kuchyni byla studená, jen na plynových kamnech kypěl hrnec kávy. Mladší kuchař měl vařit, ale nestaral se o nic. Stál s myčkami v komoře se čtyřmi velkými dřezy a něco jim vypravoval. Jeník uvařil kávu sám a byla dobrá.

Tehdy poprvé se mu naskytla příležitost jít mezi hrou za jeviště a viděti herce, a co více, viděti otvorem, který někdo příliš chtivý vyřezal v oponě, kterak dvojice milenců a mladé holky pijí jeho kávu. Řekl si, že kuchařina je správné řemeslo.

Zajisté, již bílá čepice, kazajka a dlouhá zástěra těšily srdce. Často chodil po budově jen proto, aby lidem ukázal bělost svého řemesla a velikou radost nad vším světem. Neboť tento hoch byl silný a v místech, v nichž by mnoho mužů skučelo lítostí pro bezpočet nadávek, nízkostí a zloby, jež bylo by jim snášeti, malý Jeník byl šťasten.

Nohy zdrané tuláctvím odpočívaly u ohně, na rukou se zhojily rány nádeničiny, ale Jeníkova mysl, jakož byla, zůstávala i v tomto pelechu soudružská.

VIII

Ve starých hospodách dají pocestnému jísti u svého stolu, domácí psi sednou si k jeho nohám a paní hostinská vypyta se na všechny podrobnosti cesty. Zaplativ svůj řád, pocestný se rozloučí se všemi a jde svojí cestou.

Jeník znal tyto dobré hospody a pak krčmy, kde se hýří a kde nedostaneš polévky ani za dvacet krejcarů. Srovnává je tyto hospody se svým hotelem, řekl si: Gent je veliká krčma.

Sedm poschodí stálo nad sklepy plnými vína a kořalek a proud alkoholu stoupal potrubím po celém domě. Z podzemí do bílého dne zněly housle, třesk a řezavý jekot. V jídelnách pobudové dávno nasycení žrali krvavá masa a mu-

zika splachovala jim sousto uvíznuvší již v hltanu. Gent končil svoje noci v tratolišti špíny, upadnuv na nečisté lože jako děvka, povrhnut a chroptící v mrákotách.

To byl Jeníkův dům.

Dírou vytahovala, plynoucího bez zastavení jako kyvadlo, šlehaly hudby z dolních síní a Jeník klada do výtahu hotová jídla slyšel je jako výkřik, dunící z noci až do dne. Jeho řemeslo nebylo tak bílé, jako se zdálo na počátku, a malý Jeník skrze povrch věcí pronikal k strašné skutečnosti a k ohyzným tvarům hotelu Gent. Žebrácké chrchly na podlahách pastoušek, rvačky mrzáků a selská hrubost Jeníka nezhyčkala, ale vida umrlčí tvář hotelu, bál se.

Probůh! Muž, který pět dnů hýřil v Gentu, zastřelil se včera, když před jeho dveřmi stála policejní stráž. Byl to zloděj dělnických peněz, ukradl magdeburské organizaci lučebnické dvě stě tisíc.

Gent byl žumpa plná neřádu až po okraj. Kdyby Jeník v šestnácti létech nebyl mužem, nikdy by byl nevyšel z této stoky. Ale Jeník věděl, že nikde není doma tam, kde spí. Byl žebrákem, slouhou a nyní učedníkem; dával pánovi, co bylo jeho, a nepřijal nic mimo jídla.

Dobrá, řekl si, chcípnete na svou příjici; jsem zdrav a nechci se vyučiti vašim neřestem; nebudu kuchařem, ale vyjdu z Gentu, jako jsem vyšel stokrát z hospod a jako jsme naposled vyšli z Cholína.

Tehdy se Jeník učil třetí rok a Ervín chodil do oktávy. Milovali se. Weil dával učedníkovi knihy, ale ten četl jen málo. Psané příběhy se mu zdály potrhlé i všední. Svět bez kouzla, bez statečnosti a bez prostoty nejmladšího syna, co jest? Řeč básníků je řečí světa a zrudnosti pohlaví, opilé stavy, strach vykloubené duše a svatba s děvčetem nic nejsou. Ve všech vypravováních rozlišoval jako v pohádkách dobré a zlé, ano a nikoliv a stál v úseku těchto dvou slov jako zápasník.

Třetího léta František Mestek byl povolán k svému pluku do Prahy na vojenské cvičení. Obléknuv stejnokroj a desátnickou hodnost, stal se rozpačitým. Vojenská služba podo-

bala se spíše prtačině než celému dílu a Mestek ležel ladem a v hospodách.

Když neměl peněz ani úvěru, vzpomněl si na Jeníka a šel za ním. Záhy byl v Hyberské ulici, a protože stál nad hotelem zlatý nápis, nezeptal se nikoho a vešel dovnitř.

Ale je to Gent, který vstoupí na Františka a poznamená ho morovým znamením.

Jendo! vykřikl na kuchaře. Jeník se obrátil od výhně, a poznav Františka, políbil ho. Rozpálený láskou a šťastný, zavedl vojáka do prádelny a sám se ztratil na chvíli, aby vzal v chladírně kus hověziny. Dříve než se František nadál, nesl mu řízek, smažený na vroucím loji.

Je dobrý, řekl František, ale ty jsi vyrostl sotva o dvě pěsti!

Mestek nezůstal v Gentu dlouho; odcházej, požádal Jeníka o dva zlaté.

Můžeš?

Mohu, odpověděl Jan.

Třetí den přinesl František svůj dluh a tehdy pobyl s Jeníkem až do večera. Šéf byl v lázních, první kuchař spal a tu Mestek mohl se rozložit u kamen a cpátí se a tlachati se ženskými. Dali Františkovi i vína a dívali se, jak je zhluboka pije.

Půjdu ven, řekla myčka nádobí, a voják vstal, aby šel za ní.

Na konci chodby svítily žárovky; Mestek, nabrať světla, viděl svoji holku, že stojí uprostřed a že se směje. Dvěma rázy vypínače jako dvěma slovy zaklení stalo se šero a noc. Kde jsi?

Horký van a svist divosti letěl chodbou. Padl na ni, drásaje její břicho a hněta její prsy, vzal ji a nesl a udeřil s ní na srovnané pytle. U všech hromů! Lámal holce hřbet a pronikl ji jako kyjem.

Když vstali, políbila ho a rozsvítivši řekla mu:

Jdi a umej se močem!

Ale Mestek se smál.

Proč? Voblíkní se a půjdem spolu ven.

Za tři neděle František přišel k Jeníkovi a ukázal mu na pyji vřed. Jeník nedovedl poradit, šli tedy za Ervínem. Jsou dva druhy vředů, pravil student, syfilitické a měkké, ale já je nerozeznám, jdi k lékaři.

Ervín měl tři zlaté a Jeník jeden zlatý. Dali mu je a čekali před lékařovým domem, až se vrátí. Mestek zlézal poschodí, a klada nohy na stupně schodiště, počítal: ano — ne, ano — ne, jsem nemocen nebo zdravý? Nebál se svého vředu, ale strašného jména nemoci. V posledním období, řekl Ervín, syfilitikovo tělo hnije a rozpadává se a nakonec nemocný mjí se rozumem.

Když vstoupil do lékařovy světnice, muž s kouzelnickou tváří ptal se ho: Kdo jste?

Ale František odpověděl, že je nemocen. Klada důraz na otázky a prst na čelo a neposlouchaje odpovědi, tatrman, který se považoval za kněze Řádu Přibývajícího Zdraví, byl by rozmlouval za deset zlatých, ale František měl jen čtyři a včas ukázal svůj vřed.

Pohlavní nákaza. Infectio venerea. Je nutno vykonati krevní zkoušku Wassermannovu. Nezabývám se touto věcí, pane, a ostatně jste voják a plukovní lékař vás může odkázati do nemocnice.

Dole František ukázal přátelům lístek k vojenskému lékaři. Ervín a Jeník četli jej znovu a znovu:

Lues.

Nerozuměli tomuto slovu a nazvali lékaře blbcem.

Neštěstí, jež se tolikrát rozpráhovalo, neudeřilo zprudka, ale sesypalo se. Druhý den Mestek ocitl se ve vojenské nemocnici, a pohlavně nemocní, jimž se ironickou výsadou dostalo dobré mysli, vypravovali mu o »koleji« a o syfilis. František poslouchal a lítost skočila na jeho prsa. S náhle procitnuvším zoufalstvím pohleděl na mřížová okna. Uteku, myslil si. Ale tu strach smýkl jím dolů a v temné propasti zjevila se mu příjčná smrt: Vichřice oddělovala cáry masa, jež odděleny od kostí padaly na zem. A tam, kde příšera měla pohlaví, děsná Spirochaeta pallida jako drak o tisíce hlavách, nepostizitelná, dštěla zkázu a zmar na město,

v němž František poznal Gent.

Oslněn šílenstvím, tento muž, jehož hrou byly pračka, svár a zbojnictví, byl by se usmrtil, ale nová naděje přepadla ho ještě tehdy, když rameno lampy nad jeho hlavou se proměnilo ve tvar šibenice. Dočkal se čtvrtého dne a tu přišel lékař, aby napsal do statusu Františka Mesteka:

W. r. ††††††.

Wassermannova reakce byla »kompletně pozitivní«.

Nemocnice podobala se vlaku, jenž uhání ke konci světa. Ale řečiště hrůzy nebylo tak hluboké jako Mestek vysoký. V roztoku dní černá bolest padala ke dnu a František opět pil čiré víno. Vřed se zhojil a Mestekovo tělo bylo zase čisté. Navzdory lékařům? Nikoliv! Podle předpovědi. Ale Mestek neznal jiné vědy než nauku síly. Vyšel ze špitálu hýřil a jediná noc zasula rozšklebenou dřevu, jež příliš podobala se hrobu.

Druhý den vyhledal Ervína a vesele mu vypravuje a směje se zplna hrdla vešel s ním do Gentu.

IX

Způsob mládí méně nestálý, než si myslí bytosti od narození staré, oni hastroši v tričku, kteří se prohánějí v Národních revuích, jest nenáviděti buržoy. Ó, býti spravedliví! A hnáti je s obuškem v ruce!

Ale zatím profesorský sbor gymnázia radí se ve lhůtách přicházejících jako Korsakovova psychóza. Tu vzhází úradek, jenž s vrněním padá mezi roztažené nohy sboru, je očištěn, obut v pantofle a od té chvíle bzikaje honí se po všech třídách. Když plod byl přiveden na svět a okován, ředitel, který se podobá živému hadru, přestříhl nit hovoru, jako se stříhá pupečník, a vstal. Bylo před letnicemi a tato porada byla poslední před zkouškami dospělosti. Mluvilo se o Ervínovi. Chodí s vojákem! a s kuchařem! a za holka-ma! Nuže, vyměřili mu tříhodinový karcer a bude mu udělena ředitelská důtka.

Na druhý den profesor Tětek vykuliv oči jako pavián zadnici hnal se k Ervínovi, podoben strašnému hasiči, jenž stříká pohlcené doušky disciplinárního řádu. Weil nebyl statečný a třásl se, kdykoliv slyšel tohoto chrobáka mluvit lidskou řečí.

Vychlístnuv vše, co obsahoval dřež, v němž po léta kysaly zbytky klasických básníků, svalil se na Ervína hroze ho rozdrtití. Ale Ervín se mu opřel a pohled dvaceti přátel, bije udavače přes hlavu, křičel na Ervína:

Ven!

Weil napřáhl ruku a odstrčil tlustého pána; více nemohl. Sofoklova tragédie spadla na zem a profesor zařval.

Potom sneslo se ticho a v něm znenadání jako strom na nízké poušti vstal Ervín, složil svoje knihy a vyšel z gymnázia, zanechávaje za sebou díru, podobnou otvoru ve Faustově domě, když studenta vzal čert.

Večer Ervín Weil vyhledal Jeníka a řekl mu: Za tři měsíce budeš vyučenej a měli jsme spolu jít do světa, ale nemohu na tebe čekat, Jeníku; strčil jsem do profesora a nevrátím se do školy. V pondělí ráno odjedu z Prahy do Vídně a potom půjdu pěšky, kam se mi dá.

Já pojedu s tebou, odpověděl Jeník, čekám na tebe, až složíš zkoušky, a ne na výuční list. Nebudu kuchařem, to víš, že ne! to víš, že ne!

Druhý den oba soudruzi zvali Františka Mesteka, aby naposled s nimi šel do zoologické zahrady.

Přijdu za vámi v pět hodin, odpověděl.

Ale již brzy odpoledne jdouce mimo druhou restauraci viděli Františka seděti s děvčetem; byla to krásná služka. Mestek držel ji kolem pasu, a Jeník vida znaky milostného odevzdání, pominul je.

Z nebe padal letní den jako déšť radosti, ale oba přátelé zůstávali v suchu. Naposled stáli před klecí divokého rysa a levharta a pumy a bylo jim líto radosti a zármutku oddělených jen mříží. Na tisíc tváří zahrady obracelo se k nim a žádná nejevila se býti poslední.

Gent a gymnázium, město zůstane, čím jest!

Jděte až na konec světa na místo, kde v ledových čepch otáčí se Země, a vyhodte ji největšími podkopy, zapalte všechna uhelná ložiska, ať pohoří chrlí oheň, — vítězná civilizace, již zástupové dělníků nesou jako modlu, zastaví zkázu a na pustině zbuduje Gent stonásob obludnější.

Je marný každý čin, pokud jste sami a vaše cesta podobá se navlas útěku do Kostariky jsouc pouhé rozpřažení rukou a vzdech, jež vyráží zástup dosud spící.

Ervín nemohl nemyslet na Františkovu nemoc. Proč chodí za děvčaty, když lékař mu zakázal pletky se ženskými?

Vracel se znovu k druhému hostinci, ale nevešel k milencům a ze sta varovných řečí nepronesl ani slova.

Stane se, co se má státi, odpovídal mu Jeník. Proč se bojíš. Snad zítra myjíc okno spadne to děvče ze čtvrtého poschodí a zabije se!

Odešli ze zahrady nepromluvivše s Františkem, loudali se Prahou a jejich kroky zněly rozloučením jako zvonce dvou býčků zaběhlých od stáda.

Došli k hotelu Gent a Jeník vynesl svůj kufr.

Pan Löwy, řekl šéfovi, vzkázal mi, abych se vrátil.

Jakže, odpověděl starý pán, musil by psátí mně, abych tě pustil, jen zůstaň, dokud nedojde psaní.

Avšak Jeník se nechtěl raditi s rabínem o nové cestě věda, že ani on, ani kdokoli jiný nemohl schváliti útěk tři měsíce před vyučením; vzal svůj kuffík opět podloudně a dole řekl vrátnému, že se vrátí do tří dnů.

Když přišli do Ervínova bytu, chlapci složili svoje břemeno, ale nikoliv tíhu proradnosti, jež v tvrdém účtu vážila nejvíce, a nevděk a všechny špatné skutky, jež byly prvním zdarem na cestě.

Duch stoupaje vzhůru může býti poražen jasem jako slepotou; dnes, v tuto hodinu oba soudruzi jsou slabí a zahaleni stínem krutosti, jenž větší se na paty všem, kdo počínají dílo.

Odplazila se noc a bylo ráno.

Je čas, již je čas!

Vzali svoje zavazadlo a přešli pustou Prahou. Řada meta-
řů přetrhovala ulici, opilý chlap vrávoral pod okapy bank
a vzadu věže nádraží trčely z uzlu směrů podobny huti.

Benešov — Tábor — Veselí — Cmunt — nastupovat!
řval vrátný.

Našli svůj vlak a usadili se vzrušení jako při krádeži.
Padla poslední minuta a vyrazili.

Stroj skanduje všechny básně, které znáš. Poslouchej je.

Rychlost, jež věje, zbaví tě starostí a zítra ráno se probu-
díš v cizím městě jsa sám sebou.

Básnické řeči a pásmo obrazů letí a zní teď pro tebe
a mocná lokomotiva sděluje ti sílu, kterou vrhá hmotu
v prostor a prostor.

Ráno octli se ve Vídni, dříve než se mohli zbaviti kouzla,
kterým je zmámil rychlovlak. Mnohohlasé nádraží zatrou-
bilo jim do ucha a řinčelo, praštělo kostmi a syčelo a hučelo
jako kovadliny těžkého průmyslu. Uprostřed tohoto hulá-
kání Jeník před pěti lety by se byl stavěl mrtvým napodobě
svoje zvířata. Ervín se díval dávaje jíti skutečnosti mimo.
Tvar často se nadmul a jinde opět se svraštil, pahýl stal se
mohutným stromem, dunajský přístav velkolepou rejdou
a na věži Svatého Štěpána vysoké 599 metrů vlál prapor
Spojených států.

Jeník viděl padnouti koně a stanul, ale proud lidí nesnesl
lítostivého ostrova ve svém řečišti a strhl jej. Ryzá klisna
cloumajíc tělem bila se v postroji a vždy znovu klouzala po
asfaltové hladině; potom se natáhla jako mrcha.

Jeníkovi zjevil se Gent podobný zátiší.

Večer došli do českého hostince v okrese za Dunajem.
Najali si postel čpící potem a hmyzem, ale spali dobře.

V krásné zahradě otáčelo se kolo vysoké až do nebe
a z košů smály se holky. Provazolezec na laně úzkém jako
jediný okamžik klouzal a skákal a padal a stál.

Ty zmetku! vykřikl na něho Jeník a všichni lidé volali
s ním: Výborně! výborně! Potom přišlo kolozubé nádraží
a věž s tepajícími hodinkami v ruce jako lékař.

Jeníku, jsi nemocen, řekla kladouc ruku na dětské srdce.

Až k Vídni vystrkují Alpy svoje rohy. Horská velikost strmí jako šílenství stvořitelovo, na vrcholcích válí se křesťanské nebe a obyvatelstvo poněkud žláznaté chválí Hospodina v jazyce německém pasouc stáda.

Mezi horami nahoru a dolů, sem a tam proplétají se dobře obutí turisté majíce pozor, aby neděsili orlů ani kamzíků na místech zakázaných. Ve stěně Martinské jsou ostatky Maxmiliánovy, na hoře svatého Bernarda psí hrob.

Jeník s Ervínem šli semmeringskou silnicí a divili se kráse Alp i na místech neoznačených. Měli málo peněz a bylo jim cestovati žebrácky tak, jako kdysi samotnému Jeníkovi. Vyhýbali se zdaleka četníkům a tlustým pánům a navečer, když došli k vesnici, dům od domu prosili o nocleh. Někdy spali s pasáky dobytka nebo v sýrárnách a někdy se stalo, že Jeník z horského hotelu a z bud, kde byl kuchař, přinesl kus masa a ještě korunu.

Opět jindy malý Jeník žebrol na turistech, nosil zavazadla a kradl nemaje v ošklivosti tohoto prostředku, neboť kradl hýkalům, jež znal, darmošlapům, kteří ve své pustotě na povel řvou nadšením, když vychází měsíc, a radují se, že našli způsob, jak skvěle lze utráceti nahrabané peníze.

Ervínovi byl cíl hrubě lhostejný, ale Jeník chtěl dojít do Itálie vzpomínaje vypravování starého Štěpána, který byl v Lombardii s vojskem.

Řekl: Kdo chce dojít do nižší země na jižní straně vysokých hor, musí jít Královstvím uherským nebo lézti přes toto pohoří dvanáct neděl, až přijde k řece Pádu, jež padá do moře a v něm dvanáct mil zachovává svůj běh a svoji chuť.

Jsmo v Tyrolích, odpověděl Ervín, ale do Itálie se nedostaneme podle řek. Nepůjdeme k jezerům, protože tam jsou celníci a zadrželi by nás.

Posledně v horách spali v Tezze. Prostor prostoupený sluncem byl prořat touto cestou a vznášel se nad hlavami jako devatenácté léto, jež jim minulo.

Přešli do Itálie, jako by padli z nebe. Veliká a veselá průmyslová města podobala se navlas Praze a Vídni. Nestavili se až v Bologni a dále v Pise obklopené nejkrásnějšími lesy.

Jak může být živ poděluský starosta! řekl Jan.

Žije jako můj otec, pravil Weil.

Ale nebylo tomu tak. Po Ervínově odjezdu zřekl se starý žid obchodu a hledal svého syna. Sedm dní vycházel v novinách jeho inzerát a všechna policejní komisařství byla zpravena o útěku; pátráno v dopravních kancelářích, v přistěhovaleckých úřadech amerických, a když počínání bylo marné, šel Weil k rabínovi a do Gentu a hrozil a plakal.

Nevíme, kde jest; počkejte, snad se vrátí, odpovídali mu, ale kupec nemohl věřit a schnul od této rány. Jeho brýle osleply a prázdné byly desky desatera, když bylo vymazáno přikázání: Cti otce svého a matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.

Starý Weil hynul od srdce. Prodal nevýhodně obchod, ztratil na domě a nevymáhal již svých pohledávek. Vyzvedl z ústavů všechnu peněžní hotovost, a přece jeho pokladna byla dokořán.

Za šest měsíců zemřel slabostí srdeční při zápalu plic.

Paní Weilová shrábla vdoví peníz, zatímco kupcův majetek zdělila náboženská obec židovská.

V tu dobu Ervín a Jeník byli v největší tísní; již osmý den nic nejedli mimo sousta makarónů a páchnoucích ryb. Chodili kolem městských krámů, hotovi krásti, a teď bylo na Ervínovi, aby se naučil tomuto řemeslu.

Ale Ervín vedl si špatně zvoliv ovocnářský krám, jehož zbožím se stěží mohli nasytiti; nejednal rychle ve chvíli, když prodavačka si myla ruce, ale okouněl a chodil kolem košů a beden plných melounů a datlí celé hodiny. Děvče, vidouc hezkého žida prodlévati před ošatkami tak příliš dlouho, bylo si jisto, že je zamilován, a smálo se na něj, ale Ervín nevěděl nic.

Konečně, když zašla, vlezl do krámu a tu stála proti němu

tváří v tvář jako přístupná bohyně držíc svůj poklad v otevřené dlani.

Ervín zhloupl a neřekl nic.

Vitta Torrini znovu se ptala, co si přeje, i odpověděl, že je cizinec a bez zaměstnání a že hledá jakoukoliv práci. Vitta zavolala svého otce; vešel starý člověk, a Ervín se zhrozil jeho podoby. Beztvárná, hadrovitá tvář klátila se na tenkém krčku s nosem podobným uzlu. Vittin otec připomínal Ervínova gymnazijního ředitele jako osel mula.

Vyslechnuv vše řekl Ervínovi, že nemá žádné práce mimo nádeničinu ve skladišti. Ervín byl i s tím srozuměn, a tu se starý vyhnul určitému slibu, řka:

Přijďte za tři dny.

Hlad je nestyda; jím opásán, vrátil se Ervín v ustanovený den, ale protože jeho milost hlady ozábla, ani tehdy, setkav se s Vittou, neviděl děvčete.

Kupec byl vládnější a najal Ervína na pět dní, aby psal adresy na zásilky a dopisy do Německa.

V tvrdém boji proti sobě stojí dvě třídy a ze škod chudého je hostina bohatých. Dělníci v Čechách, v Německu i v Itálii, všude jsou nazí a bídní a jejich národností je chudoba.

Jeník nosil přetěžké náklady zboží ovocnářova a Ervín psal pro něj dvanáct hodin denně v smradlavé díře. Každý den se vraceli domů poražení prací.

Pisa, Itálie a celý svět byla jen komora v Gentu a strakatá klec Tětkovy spravedlnosti.

Širokou branou roboty vešli do světa.

Nad Pisou stál měsíc a cypřiše rostoucí z kostnic jako ohně šlehalý k němu. Jan se díval do velikého nebe a mluvil:

Všechno, co se nám líbilo, bylo nahoře, ale teď jsme staří jako všichni dělníci. Záře nad světem není jeho sláva, ale rudost boje. Došli jsme až do Pisy; je krásná jako Cholín a ohyzdná jako Cholín. Ervine, můj študente, ty umíš čtyři řeči, mluv za mne; vraťme se ze Světa do Itálie k svým lidem.

Za týden Ervín zůstavil Vittu Torrini její lásce a podmí-

nečně dobré bydlo ochotnějším ženicu.

Vyšli z Pisy, pracovali na vinicích, v přístavech, na stavbách silnic, drah a tunelů, demonstrovali, vedli stávky, stříleli na fašisty.

Za deset let vrátili se do Cholína. Tehdy František Mestek byl cholínským policajtem a ve třiceti osmi letech onemocněl nemocí

tabes.

Muž, který sloužil sedm roků ve vojště, dnes, kdy jeho řemeslo je na psí, chodí po městě s rukama v kapsách. Hlavu má tupou jako kladivo a ostrý nos. Je mlád, ale z třiceti pěti let sedm válečných táhne za sebou podoben chlapci, který vleče dřevěného koníka.

Mezi řekou a městem je úzká cesta zahalečů. Starý voják se prochází a nedotkne se soustruhu, aby dělal v továrně, ani naběráku, aby tahal písek z Vltavy jako kdysi, když býval hloupý. Zavřená pěst leží mu v kapse. Jsem celej živěj, praví před náplavkou, opakuje svoji řeč před továrními vraty a odchází, aby složil ruce na pult nálevny.

Potom sedí u Jedu a ploutve, v hospodě, jež leze z pořádku jako kaktus z buřiny soudcovy.

Jed a ploutev nazývá se jinak Věrná mřenka a je to hostinec starý jako Karlova univerzita. Před mnoha stoletími král honil prázdnou sklenici uprostřed lesů, jež stály tam, kde stojí nyní Pankrác. Tu síla třesoucí zemí vyrazila pramen podobný útlé vodárně, v němž tonula rybka. Král pil a shledav, že pije vodu, opravil snaživou, a přece nedokonalou přírodu zřídív nad pramenem budějovickou pivnici Jed a ploutev.

Dnes voják sedě u své sklenice v temnotách zástupu, když dvanáct hubených hodin nadmulo ho zlou vůlí, blýskal očima počínaje příhodou bystrým pohledem. V končinách poledne pojídal svůj vztek, zatímco Praha jedla ze stříbra a z hliněných mís. V tu dobu nad městem kokrhá kohoutek, a měšťák, když vylil džber inkoustu a narobil židovského strachu, skládá ruce na zadnici, tak jako chudý klade je na líce. Leze ven a naráz z opuchlých nicek organizuje se žravé poledne.

Bije dvanáctá. Tvář věcí posledních se šklebí vně jako

uvnitř a hospoda zatíná své čelisti.

Před Alexandrem seděli dva hráči; jeden byl dlouhý jako sedm drahých let a druhý podobal se pravidelnému muži. Hráli v karty a pět chlapíků hledělo do hry. Byli to šejdři; jejich zkroucená srdce ozývala se temně, avšak v hloubi bytostí již počínal nový věk Jedu a ploutve, Podskalí a městských náplavek. Nesvornosti byly uváděny v dobrou jednotu přes to, že sklenice piva s pěnou u huby se vztekaly.

Mužové zanechali hry; San vešel v prostřed, pět chlapů srazilo se v klubko a v ně byla zatknuta paní hostinská.

Dnes, řekl San, je těžko býti živ, kdybys byl mořeplavcem a šněroval svět na velikém šifu, kdybys byl zpěvákem nebo koňařem, ponocným v Paříži nebo holkou, vrátil bys se zahálet do hospody. Na mou pravdu, těmi všemi kusy řemeslníci trhají poslední kus ctnosti.

Hospoda se dala do křiku.

Ve tmách světnice, tam, kde by mělo zářiti osvětlovací těleso, zjevil se obraz zeměkoule. Nový York, Paříž, Tokio, Berlín a ostatní ohniska obchodního výboje odpovídala si hlasem, proud zlata protékal těmi místy a plápol válečné polnice stál nad nimi jako sup nad mrtvolou.

Na blažených ostrovech, v širých krajinách Asie, v pouštích a podél řek evropských zástup zahalečů hlásal svého boha. Marnost a vlny modrého snění valily se od poustevníka k pijákům a požívačům opia, k básníkům a k spáčům, k Sanovi a ke všem pannám, kastrátům a na kláštery.

Obraz hasnul a zdvihl se nový křik. Ticho, řekl San, mluvte tak, abychom slyšeli. Ty, ševče, a ty, Františku, co byste si přáli?

Paní hostinská složila ruce na břicho. Nejsem sličná, pravila, dobrá, ale mám hospodu a nejsem ohyzdná; kdyby některý z vás vymýtil draka nebo potřel bradatého čaroděje, vdala bych se za něho a dostal by půl hospody a piva, co by vypil ve dne. Kdybych zatím otěhotněla, dám mu svou dceru, a kdybych otěhotněla vícekrát, dám mu tu nejmladší.

Paní, řekl Dlouhý, přála byste si, aby hrdina měl pěkný černý a lesklý knír?

Tím lépe, odpověděla, mohl by to být švec.

Vzhůru! vykřikl San, Havraní křídlo, vypravuj, co jsi vykonal a co vykonáš!

Švec se zachmuřil, poklepal si pěstí na čelo a rozepnul čarovný vous jal se vyprávěti:

Slyšel jsem, že byli ševci, již stali se králi; já, soudruzi a paní, jestliže se mi podaří práce a vykonám to, co si přeji, budu oslařem, zostudím dámu a ztýrám pekelníka, jenž kdysi mě shodil z mého oslátko a zavolal policejní hlídku.

Byl jsem tovaryšem, ze zadnice trčel mi verpánek a pravá noha vězela v potěhu až po koleno. Přimrazen robil jsem botky holkám k muzice a chlapcům boty do roboty. Ale dobré, hrome, a běda mi, jestliže lhu. Dílna byla černá a jasné oko bylo nahoře. Deset hodin daleko byla ulice a shora dolů visel dlouhý čas jako provaz zvoníkův o deseti uzlech. Lidí jsem viděl jen půl a měl jsem jich dost. Rozšklebené, zedrané a dřevé střevice chodily mimo, a vida je, byl jsem velice ševcem, jako kněz je velice knězem, když slyší zpověď. Po osmé vstával jsem ze svého lože a býval vzat na nebesa v bio, honil jsem se v nich bos. Jednou vynesl jsem se od Ponrepa a před Zlatou štikou stálo oslátko. Mlčel jsem a jakoby nic klátím kostru Karlovou ulicí. Ale oslík šel za mnou. Zastavil jsem se a šněroval si botu, abych se vzpamatoval; stál rovněž, a když jsem se hnul, opět mě následoval. Jedna, dvě, tři, povídám, co dělat. Bylo mi naň vděkuplně usednouti a tak jsme se brali Prahou. Všichni psi a kočky vyšli z uzavřených dveří a hejna létajících ryb vznesla se z hokynářských sudů. Šli jsme Prahou a čarodějný hlas činil naši cestu přímou. Dotknul jsem se nohou dlažby a poznal jsem, že na těch místech je Florenc. Sršatá nádraží hasla, viadukt mekal a Karlín se válel u nohou oslátko. Čáry podobné bleskům padaly shůry dolů. Invalidovna, to místo pohromy, octnula se kolem nás a v rovině pán bachratý jako džbán a dáma černá jako vrána stáli proti nám. Viděl jsem, že mužský hrozí pěstí a panička

že se usmívá a mává na nás šátkem. Nuže, soudruzi a paní, ta coura, jež byla černá jako holínka, myslila, a věří tomu dodnes, že jsem vážil dalekou cestu, abych jí, staré běhně, o půlnoci dal svého osla. Ale dříve než jsem jí odpověděl, tlustý chlap srazil mě ze sedla, a cloumajе zvířetem řval z plných plic: To jste vy, který zcizujete můj dobytek? Zavolám strážníka, aby vás předvedl! Řka to, obkročil osla a ujel. Dáma plakala za ním a poražen viděl jsem je odcházeti se svým oslíkem. Od těch dob, soudruzi a paní, hledám pána a dámu, a běda jim, až je naleznu!

Švec dal klesnouti svému kníru na známá místa a pil. Všichni mluvili a s ostatními San; řekl: Pán byl koňský řezník a výrobce salámů. Ta fuchtle, vece paní hostinská, byla animírka z hipodromu. Pokud si mohu domyslit, řekl Bystrozraký, zbláznil vás starý Ponrepo, který básnil při své živnosti a měl tak sladký hlas. Potom Bystrozraký sňal černé brýle a obnažil dvě krhavých očí.

Každý muž má na svém těle znaky práce: pekař křivé nohy, Spasitel rány, buržoa břicho. Bystrozraký zíraje do výhně světla postonával zánětem spojivky oční. Byl malý a hubený. Před dvaceti lety přišel plačky do města na učení. Tehdy vařival vývojku a stoje nad kahanem přes hory a lesy a tratě hleděl na hrbatou chalupu v Jeřínkách. Přijav třiatřicet pohlavků a vrátiv třicátý čtvrtý, Jozífek stal se mužem. Jeho schopnost vzrostla, a on obrácen k východu viděl valiti se sobotu již v pondělí ráno. Na západě horoucí tma hučela stíny, ale Bystrozraký nedíval se na tuto stranu.

Já, Bystrozraký Josef, řekl hodný fotograf, učiním vše, abych našel osla a vrátil ti ho. San pochrochtáváje spokojeností byl hotov činiti totéž. Půjdeme, řekli si, a učiníme zadost právu, byť by i zatím z tvého oslátko stala se oslice papežova.

Co pravíte? Ani oslice, ani nic jiného, co je papežovo, nenarodilo se z hlavy; ale poslyšte můj příběh, příběh Dlouhého Františka:

Žravá a tlamatá zima, zima, jež dělá kolem vás řídko,

takže padáte na všechny strany stejně snadno, honila moji poštu. Práskal jsem si veselou písničku, ale jednoho mrazivého dne můj bič se ztopořil a ztuhnul. Dýchal jsem naň a mával jím, avšak zůstával strnulý jako mrtvolný hnát. Byla veliká zima; můj čenich praskal ve svých spárech a viděl jsem ho odměšovati krystaly podobné Hvězdě jihu a nikoliv čiré. Utekl jsem od své káry a hnal se k parnímu kotli; soudruzi a paní, dostavník, jenž se hýbe rychlostí 10 kilometrů za hodinu, byl mým dětstvím, ale když jsem se stal topičem na rychlovlaku, moje chlapecké kalhotky popraskaly mužným žárem a roztrhly se. Rychlost ožehla mne, takže jsem byl ryšavý a záhy lysý. Hip, hip, hip! hučela lokomotiva a cpal jsem ji uhlím, shrben jako jezdec. Mosty hřměly a kraj duněl; dělali jsme díry do horoucích skal a díry do světa. Ale jednou, když trup stroje se leskl nejlépe a cválal stokilometrovou rychlostí, bílý aeroplán zjevil se nad námi, zlehka pokašláváje. Již nám posolil vagóny letákem a hnal se dále k Pešti. Plazil jsem lopatu a stroj plamenný jazyk; garnitura řvala a strojvůdce skučel, avšak dojeli jsme do Zomboru, když pilot přistával v Pešti. Nechal jsem mlýnek mlýnkem, ať trouší po trati svou strusku i hvízd, a chytil jsem se letectví. Minulo pět let, než jsem dostal křídla. Lodi kráčely po okeánu a zobatí námořníci ležice nznak na palubách, dívali se na můj dlouhý let. Nad rovníkem plul jsem kolem světa a plul jsem od pólu k pólu. Víím, že západ a východ není na malé zemi. Viděl jsem shůry nesmyslné doupě a byla to Paříž; jenom hvězdy jsou krásné, okeán, poušť a hory.

Dobrá, řekl Havraní křídlo, co jest s oslicí papežovou? Ta kráva, odpověděl, narodila se v chlévech vatikánských za podpory katolických zemí. Je šedá, vemenatá, důmyslného kroku; viděl jsem ji, ana spásá petrský halfř.

Nesmysl často opakovaný stává se zákonem, řekl Havraní křídlo. Hurá, chystejme se na pouť za oslátkem, hurá na cestu!

Paní hostinská zdvihla punčochu, a pletouc čtyři oka hladce a čtyři obrace, měnila svůj soud:

Široký, Dlouhý a Bystrozraký! Dokud jste mluvili o tom, co bylo, o příhodách a o svých slavných činech, viděla jsem, že jste silni, a bála jsem se sama o sebe, i o půl hospody, i o pivo, jež vypijete, neplatíce. Ale teď, slyšíc vás hovořiti o tom, co bude, o výpravě a o hledání osla, vidím, že jste dnaví, podagrovití chlapi, již nic nesvedou. Bystrozraký, ty jsi krhavec a mžikač a hráč jedníka dosti nepoctivý a dosti hloupý, abys neprohrál, ani nevyhrál. Tu a tam jsou strašidla a doutnající vyznavači a zestárlí sirotci a zmlazené duchovenstvo, jimž po nějakou dobu jest věřiti ve tvoji bystrozrakost. Nejsi úplně lhářem, ani Pardálím okem, ale tichou obludou. Za brýlemi, za čočkou tvého přístroje vzniká obraz a tvoje hlava je napěchována viděním jako žalud dubem. A přece, jakkoliv místo je neveliké, širé a daleké bláznovství je v něm. Přehršle prostoru a bojující tvar zmátly tvého ducha. Země a tělo a chléb jest. Ale osel, jenž utíká za sedmerou horou a jehož vidíš mizeti v temnu cizího chléva, snad není. Tvoje bystrozrakost sbydlila s okeánem a cizoloží s hvězdami, ale z tvých nesmyslných obrazů nevznikne nic, pokud nebudou měřeny relativní měrou metrickou. A toto jsem chtěla říci na počátku: Jsi churavý a opuštěný dědeček; jsi chudinka a čtyři piva, která jsi vypil, naplnila tě tak, jako moře naplňuje vrak. Platit! $4 \times 1,60 = 8,20!$

Řkouc to paní hostinská jala se vymáhati na svých hostech peníze. Havraní křídlo si zul boty a Široký zdvihl obě ruce vzhůru tak, jako je zdvihá pocestný před lupičem. Jsme nevinni, pravil tichým hlasem, a když hostinská cloumala Havraním křídlem svinsky se dotýkajíc jeho vousu, voják San Široký odul se hněvem a kolem a kolem povstával dav, jenž stal se hlasem Sanovým a pravící Sano-vou.

Nehýbej svými chlupy, pravili zástupové, vidouce, any vlasy hostinské vstaly leknutím. To jsem já, Alexander Široký; můj úvěr buď neobmezený, jako je neobmezené ručení davu. Všichni za Sana, San za všechny!

Opakujíce tato slova, Dlouhý, Široký a Bystrozraký

vyšli s Havraním křídlem z hospody U jedu a ploutve, když San dříve dal zástupům se rozejít a vtěsnal se v objem starého vojáka.

Byl večer. Havraní křídlo obul si boty, které nenechal u Jedu a ploutve. Pankrác trčela vzhůru a s ní žalář a neštěstí vězňů. Bystrozraký protřel si oči a pravil: Vidím dvě loupežných vrahů, již úpí na kolenách, vidím odsouzenec, jenž zítra bude pověšen a dnes již visí. Soud drhne mu smyčku kolem krku a on ve strašné bázni a v strašné radosti pláče. Dým času, pětiletí a tisíciletí stoupají ze žaláře. Ale oslice žádné tu není.

Hurá! vykřikl Dlouhý; dálka nabíhá na nás jako letící světlo. Sedlejme aeroplán či létající koberec, obkrochte mě a připoutejte se mi k pasu, abych se s vámi vznesl nad obě Indie, nad střední Čínu a řeky kalifornské. Neboť oslice Havraního křídla se pase na cizích březích a snad pije ze zlatonosných řek. Vzhůru, držte se pevně a vzlétněme! — Mužstvo čtyř soudruhů vznášelo se nad okeánem, opírajíc se o křídla Františka Dlouhého. Nad sedmdesátým stupněm západní délky San byl jat potřebou močiti, avšak proto nestavili svého letu. Socha Svobody oprašující pochodní podobnou štětce návěštní štít americký zdvihla k nim i druhou ruku, nutíc je přistáti před vystěhovaleckým úřadem. Nový York dštil svoje zápachy k nebi, ale hromádky mrakodrapů zůstávaly nízko u země. Několik zlatokopů a kovbojů a průmyslových králů hnětlo pevnou dásní žvýkací gumu v americkém pospěchu. Chaplin smál se na Sana a krásný černoč žebal. Havraní křídlo řekl: Není naděje, že moje oslice by byla na těchto místech, pojďme tedy do krčmy.

Světsky prostý František hnal se ke vchodu, ale San ho zadržel, řka: Ve vlasti slavných detektivů počínejme si specificky; hledáme-li, hledejme jako Američané. Ty, Františku Dlouhý, snaž se vypadati jako menší obtloustlý muž. Bystrozrakému radím, aby dělal slepce, a tobě, Havraní křídlo, nezbyvá než zalepiti svůj vous a považovati sebe sama za plavého. Po těch slovech čtyři chudí vešli do

krčmy podle obyčeje senátorského a sedli za stůl.

Dobry den, řekl San, jak se máte? Starý černocho zvedl hranatou hlavu a odpověděl: Piju éter, připevňuji hromosvody na střechách a zajisté dnes nebo zítra spadnu a budu mrtev.

Nám, pravil Havraní křídlo, zaběhla se oslice útlých kopyt a jemné srsti.

Černocho se smál, a temná Afrika zalehla jeho hlavu; řekl: Znáám ji.

Dva dny pochodu z osady Dumbe nad řekou Nuanetzi v Africe rovníkové, tam, kde bývala, jest posavad. Byla divoká, ale zkrotili ji, aby nosila náklady kaučuku na svém hřbetě a opět zdivočela. Teď vzdaluje se od stanice, jdouc v hloubku pralesa, a černé dítě pobízí ji řkouc: Stoupej, stoupej! Již divý a divotvorný prales je obestírá jsa kolem nich, jako je hluk a radost kolem tábora.

Je to táž, je to moje oslice z Invalidovny, jež slove Ponrepo! vykřikl Havraní křídlo, Bystrozraký, zdali ji poznáváš?

Vidím, odpověděl Josef, holou a pustou Ameriku, lidi v poschodích bydlící jako ptáky, požáry epidemií, Indiány v rezervacích, kvap, chvění antén, obchod na moři, na zemi, dole, v povětrí i v tunelech, které jsou pod zemí. Vidím krvavý dolar, jenž se žene jako vůz smrti napříč celou zemí.

Černocho sklonil hlavu, jako ji skládá muž, který se opil anebo pláče. Odejďeme, řekl San, dříve než se vzbudí, aby zvracel a nadával oslu i nám. Ano, odpověděli tři přátelé a lezli oknem ven z Nového Yorku do prerie.

Smečka Buffalo Billů tiše střílejíc hnala se k Divokému západu, železniční králové na omak mastní, barvy žluté, vrypu lesklého a kulovitého lomu, leželi od moře k moři. Králové železni, petrolejoví a novinářští, již všickni zajdou, až jim bude zařata žíla u pytlíka, tábořili v klubech a hnali se na strojích, tu v hloučcích, tu v párech, nezůstávajíce sami, leč tehdy, aby odmísili přebytek tekutin a potravu bohda strávenou. Tu a tam skučel lovec pod svým širákem a zbylý kůň divocho spěchal z Rocky Mountains, aby vpravil

svůj krk v laso mladé dámy, jež, díky bohu, je aspoň kinoherečkou. San zanotoval starou píseň: V Americe, tam je blaze, chodějí tam holky po provaze. A čtyři chudí pocestní šli vesele vpřed. Tu kinooperatér, vida čtyry exoty počínati si tak divě, střílil je, jako se v této zemi střílí zemětřesení a tonoucí loď.

Ale dříve než je skolil, František Dlouhý rozepjal křídla a uděšení přátelé letěli z Ameriky nad Atlantický okeán a dále nad pevninu africkou. Protínajíce kruh rovníkový, pili rum z láhve. Hurá! vykřikl San, a jeho zástupové opáčili volání.

Plavé děti a chlapci, jejichž štětinaté vlasy nad čelem zčistajasna se zdvihají v hrdinskou korunu, ševcovští učedníci s rukávy do polou loktů, kluci z primy, mládenci, jimž patří lampa Aladinova a ostrov Robinsonův, viděli, ani čtyři chasníci letí po obloze.

Moře bylo v hlubinách a v něm byly pralesy a dravé ryby a elektrické ryby a růže a kosti a koráby a vraky a perly.

Kdo jsi, kouzelníku, jenž to všechno činíš? Kdo jsi, jenž otvíráš komoru učedníkovu, aby se vznesl do povětří?

San odpovídal: Ty jsi to sám, ty, který spíš, maje dlaň pod hlavou. Ty a já pak jsme jedno.

A již Afrika, horká jako nově pečený chléb a černá jako chléb nádeníkův, zaduněla dole. Hnali se nad pralesem k řece Nuanetzi. Tam jest Dumbe, řekl Bystrozraký, sestupme v Afriku. A sestoupili.

Dlouhý složil svoji délku a opět ji zdvihl, řka znepokojeně: Jestliže nechytíme oslice v letu, nechytíme ji. Až ji uvidím, řekl Bystrozraký. Ale slunce udeřilo do nich, jako kovář bije v kovadlinu, a prales, na nějž slétá ohnivý nebe, hnul svým rostlinstvem. Vznik a zmar a strašné stvoření světa řvalo tropickou bouří. Na tisíce bytostí, na tisíce stínů a rostlinných těl vzpínalo se jako ďáblové v propastech.

Vidím škleb a bláznovství staré země, řekl Bystrozraký, a Havraní křídlo pravil: Sever a jih je lysý, Evropa je snad prašivá, ale tento oheň a voda, vichry sil a bouře hojnosti

nás zmámí. Vraťme se, zde není oslice, a kdyby byla, nepoznal bych ji.

Bystrozraký řekl: V pralese straší, všechno se hýbe, barevné květiny ozývají se jako rány, barevní ptáci a barevný hmyz létají. Jedy kanou do kalichů zázračných rostlin a dravec obloukem se vrhá po kořisti. Prales straší; v osadě Dumbe šlí anglický kapitán s pěti misionáři a černí lidé zranění pracují v okovech na plantážích, jen veliký slon-samotář jde bez bázně a oblak ptáků poletuje nad ním.

91

Ale tu oči Bystrozrakého zkrvavěly a neproniknutelný jas zastřel jeho pohled. Jsem slepý, řekl. Alexandře, Josefe Dlouhý a Havraní křídlo, kde jste? Zde, odpověděl San, a moje zástupy jsou se mnou. Tak jako u Jedu a ploutve množství lidí zjevilo se po pravici Sanově, teď v koruně pralesa zahoukalo stádo opic. Běda, jsi sám, řekl Dlouhý, a já, který bych vás mohl vynésti, stuňu a jsem sláb. Havraní křídlo pak nic neuměl mimo bot a divil se příliš, než aby něco řekl.

Vzali se za ruce a lezli pralesem vlekouce Františka.

Byla noc, den druhý, opět noc a den třetí. Tu přišlo černošské dítě a dalo jim mléka a vyvedlo je z temnot a světél, aniž toho pozorovali.

Byli v chatě; Bystrozraký prohlédl, Dlouhý se uzdravoval; San byl opětně starým Širokým a Havraní křídlo, jenž nic neumí, díval se na dobré náradí černochovo. Byl tam obušek, který létá vpřed a vzhůru a opět se vrací, oštěp, sekera a štít a modla. Dítě vrhalo obuškem a otec se díval mlčky na hru.

Františku Dlouhý, řekl Josef, jsme sedm dní v pralese a oslice jsme nenalezli; vzlétni, abychom nezešfleli jako kapitán v Dumbe.

A Dlouhý vzlétl před černochem, aniž se tento podivil.

A opět letěli nad obloučným mořem. Minuli Hajdarabad, přelétli Indus a vznesli se nad pohoří Himalaja, kdež se div nenastydli, a spadli na poušť Gobi nebo Šamo, to jest písečné moře. Chodili po národech a zemích jako žebrák od

domu k domu, až Bystrozraký řekl: Kdo je tak moudrý jako poustevník, jenž opustil moc císařskou v Číně? Kdo jest starší než muž z planiny pamirské? Kdo se vyrovná poutníkovi chodícímu po hřebenech hor? Nikdo nezná tvého zvířete. Dosti, Havraní křídlo, sláva Asie se vrací a není zde místa pro osloviny. Chci jít domů.

Leťme! řekli přátelé.

Pátého dne seděli u Jedu a ploutve, a nový manžel paní hostinské dal jim piva. Strýče, řekl Dlouhému, proč jste tak spěchal; náš prezent neporodí dříve než po půlnoci. Ta věc se týká Havraního křídla, odpověděli přátelé. Hle, soudruhův vous se čeřil jako síť a chtěl něco říci. Nuže, co jest? ptal se Bystrozraký. Nevzpomínám si, odpověděl; avšak tu Bystrozraký zhlédl, že kapsa tovaryšova vzdouvá se rostoucí knihou, a přihlédnuv blíže, poznával uprostřed ní obraz oslátky.

Přísámbůh, Havraní křídlo, tvůj osel je v knize!

Chasník se rděl, ale vzali mu knížku a vyskočilo z ní oslátko, jež rostouc a hýkajíc vyrazilo z hospody rovnou do vnitřní Prahy.

Vzpomněl jsem si, řekl Havraní křídlo, že jsem kdysi napsal básničku o oslici. Pitomé ženské ji kdákaly, jako by byla pro ně, a tlustý spisovatel mi ji ukradl. Tu básničku jsem napsal na památku jednoho správného filmu u Ponrepa. Nebylo to zvíře trefené a nebylo jako živé?

Dělníci rozřezali uzel Židovského Města, a tam, kde opilý muž řval noční píseň, vyje pláč Klubu Za starou Prahu. Civilizující svět a Evropa vnikla v tato místa sledujíc padesátou druhou rovnoběžku a čtrnáctý stupeň severní šířky. Kornout padl, Zelená šiška byla stržena, vetešníci, pokud obchodují potravinami, byli přinuceni mýti se každý týden v pátek večer a městský fyzik sestoupil do záchodů. Již hřmí a šumí hlas patentních splachovačů v domech, elektrické vozy brázdí ulice a stráž bezpečnosti vlekouc strašný obušek proniká hlouběji a hlouběji, až jedné noci čtyři mužové jdoucí ze čtyř světových stran stanou proti sobě tváří v tvář.

Doby mohutného mládí, čase pastýřský! Zde neohrožený praotec Emanuel vodil svoje dívky, zde stával a líhal obrácen k vysokým hvězdám a hotov napravití hlavu všem špinavcům a obejdům, kteří neplatili.

Jezero povahy plesa šplíchá nad starým Josefovem a Františkem, neboť vzdechy památkového úřadu nemají odtoku.

Zatím převratný stavitel města dravě a lítě se obořil na starou židovinu. Opraviv gotiku a barok, pokud byly moderní, zosnoval podivuhodný styl. Veliký kovář uchopil přežilé a mrtvé slohy všechny vejpůl a máčel je, louhoval, pral, přebíral, roztřepával, sušil, česal a pletl. Když byl hotov, po způsobu mistrů školy technické rozestřel zmožené tvary po povrchu chutných staveb. V houšti věnců, říms, mílků a krajkoví žijí divoké kočky a před šelmovstvím dobře je skryt kur domácí a holub doupňák. Evropa plynoucí Mikulášskou třídou jich neděsí, avšak čas od času v okně zadumaný obchodník bývá pokálen a ostře křičí. Tu holubi vzlétnou a kočky šplhají do vyšších pater. Byl sestrogen druh domácí pušky holubí, ale mimo ženskou inteligenci nikdo jí neužívá. Neboť je mír. Obecní zastupitel-

stvo jde s chválou tvůrce a z poschodí měšťák mává velikou dýmku nad pastí ulice.

Ale v táboře milenců staroby je pláč; nejstarší šedobradý konzervátor tvrdí muziku jako basa a na druhém pólu mohutného protestu vydává táhlý a vysoký kvik Kotelka Biliárová.

94 Barvou bědy a uznání je natřena korouhev reformátorská. Ať žije stavitel! Ať žije velký mistr! a Mažte ho, mažte ho, srabáka! toto dvojí volání zní patnáct let zprava i zleva, a stavitel slyší na obě uši.

Na východním nároží ulice Platněřské a Kaprové stál hostinec U dvou litrů. Roku 1914 učitel stavitelství Belšánek jda mimo trnul nad jeho ohyzdností, neboť stavba byla nahá tak, jak ji stvořila vladislavská gotika před sty let. Věhlasný učitel stisknul tajné péro na své holi a tato důmyslná architektura zobrazující Prodanou nevěstu se změnila v krumpáč, který mistr zatnul jako třiatřicátý zub na topůrku do hnusné stavby. Trhl a s výkřikem padl na zem, zatímco podivuhodná hůl ležíc těžším koncem na krvavé bouli, tiše zpívala Věrné milování. Muž si očistil brýle, vstal a sáhl do nejzazší kapsy pro velikolepou tabatěrku se čtyřmi obrazy Laudonovými. (I. Laudonek v mateřské školce. II. Laudon u sv. biřmování. III. Generál před císařem. IV. Invalida v lázni.) A tiskna šperk na hrot bolesti, bral se v sezení komise stavebních znalců, aby zničil Dva litry.

Pivo! vykřikl mladý malíř, vida oknem nepřítel mávati holí, z níž lezly dva ostré konce.

Pan Vrejt, hostinský u Dvou litrů, byl hluchý a před desíti léty slyšel naposled houkat automobil a vystřelil poledne. Hladil si králíčka po zádech a zatímco bubny s revolvery mu mazaly a třískaly do uší, udělal si malou mýtinku v pralese ticha vesele si zatroubiv nosem.

Náhle, teď, při stavitelově útoku zvuk vjel do domu a do podlahy pod pana Vrejta, udeřil ho do podešví a stoupal vzhůru jako blesk po vodiči. Hostinský slyšel. Hrome, řekl malíři v okně, už jsem dočepoval, pane, už máme po zábavě.

Pane Petrlák, to bylo znamení a já jsem hotovej.

Potom odešel do kuchyně na smrt a čekal devět let, aby zemřel na úplavici cukrovou.

Za měsíc a za den přišli dělníci a polír Drbohlav. Vrejt prodal poslední sklenici piva. Potom snesli střechu a rozdrobili Dva litry jako housku. Avšak na dně zbořeníště sedal den co den od čtyř do šesti malíř Petrlák, vzdoruje zkáze. Když bylo spojení mezi sudy a nálevním stolem přerušeno, Dva litry podobaly se vraku a malíř statečnému plavci. Drbohlav líčil na mistra láhev kmínky, ale Petrlák, vida před okenním otvorem již bez rámu státi kořalku na zednické koze, označil opilství za neřest a činil pohyby, jako by zavíral okno. Potom se shlukl kolem svojí vášně a nevstal, až ho útrpní zedníci vynesli z prašticího domu. Tehdy padly Dva litry a malá hromádka rumu a loužička radosti zbyly z hostince a gotiky.

Téhož dne byl malíři doručen diplom Klubu Za starou Prahu zhotovený na oslí kůži, a dav nadšeného spolku zpíval pod jeho oknem Buď dlouho zdráv! Staříčký jednatel, oděný jako družička, podal mu kytici pažitky a jemného býlí z Maiselova hřbitova a řekl:

Vážený čestný člene!

Pane, přerušil ho postižený, jsem prostý muž a nemohu platiti příspěvku; jděte po svých a nechte si svoje olavnosti.

Jednatel podal malíři ruku a pozdravil ho. Venku rozvášněný klub zazpíval Na starých zámeckých schodech, a Petrlák se vrhl k oknu.

Klube, řekl, Dva litry měly dvanáct oken v průčelí, všechny míry na nich byly dokonale dělitelny dvěma, a přece krásná pravidelnost plynula rytmem svobody a v prostorách stavby se nemohl zahrnouti nežli hostinec. A protože pivo bylo dobré a již není, nekřičte. Nemohu za to, a táhněte do separací. Až žije nové umění!

Tato pře a pozdní uznání gotického stavitele pohnuly Petrlákovým místem v umění, i letěl z hory Měsíčníku na nížiny Díla a Zlaté Prahy; byl zmítán a tu se naň zavěsil kritik mocného drobu mohutným článkem a lítal s ním, ale

nevydržel a spadl. Petrlák nepřijal sedm dní výživného jídla a v úzkostech se rozpomínal na boha a čítanky. Zul si střevice, a rozpárav punčochu, soukal tenkou nitku, aby ji pustil dolů. Kritik Vech navázal na nit svůj tenký provázek, a když muž v povětří jej měl v rukou, navázal naň provaz, na provaz šňůru a na šňůru lano, a potom táhl zmítaného mistra směrem tíže. Petrlák se octnul dole a zaměřil opět vzhůru do Uměleckého měsíčníku.

Kdo jsi? řekl mu redaktor.

Jsem váš malíř, odpověděl.

Ale redaktorovy brýle zavěšené jako turecké sedlo na koni pohnuly se divým záparem, když skočil in medias res:

Odejdi, ztracený synu, odejdi do Jednoty!

Tak se stalo, že příhoda s Dvěma litry a učený soud Š. Š. Vechův vyměřily Petrlákovi nové místo ve středu umělecké fronty. Na východ od něho rozkládali se staří pánové a na západě Skupina výtvarných umělců týčila se jako divošský oštěp v orbě Přemysla knížete.

Ale blížil se 26. červenec a čas, kdy Evropané táhli na velikou vojnu. V tu dobu narazila se bečka bolesti, a lidé ji pili na náměstích i v poli. Voják a smrt s nahými hnáty, kupec a nevěstka pustili se všude do veselého tance a duha říšské hymny a Marseillaisy a hymna Rusů a Srbů a Angličanů a Němců visely z nebe nad své země jako nečisté prádlo národních svatých. Volání vlasti ozývalo se ve všech jazycích, lajtnanti lezli na kůň a Druhá internacionála, zdůrazňujíc svoji šedobradost, vytrhla do zázemí sloužiti zatím beze zbraně. Národní politika hlasem potlačovaného bolu psala o smrti dobrého vévody jitříc bojechtivost svých abonentů a členové její správní rady po řadě pohaněli a pokáleli srbský prapor, jenž o sokolském sletu podvodně vylezl na nejloajálnější žerd, aby již tehdy zrádně krákal. Obchod, tisk a průmysl spravedlivě bažily po nepřátelské krvi, a jenom podlci kleli na císaře pána. Malíř Fr. Petrlák, čta mobilizační vyhlášku, zapomněl na Dva litry, zželelo se mu mrtvého Ferdinanda, a chtěje zemříti, vpálil si kulku do levé dlaně.

Halt! vzkřikl Petrlákův domácí slyše střelnou ránu valiti se ze záchodu, už se střílí! Bratr Rus! Bratr Rus! a drkotaje zuby rychle oblékl čamaru, skryl obvazkem císařské licousy a jal se křičeti z plna hrdla: Já jsem pravoslavnej!

Policejní stráž vystoupila z kruhu světla obloukovky. Stůj, zařvala, kladouc služební revolvery na prsa muži, jenž přicházel proti ní. Neznámý občan leknutím spolkl svůj doutník a ztratil vědomí. Tu otevřelo se okno v prvním poschodí a jasný hlas označil pravého viníka. Oba policisté se přesvědčili, že spolknutý doutník vězí v hrdle zajatce výhodně a přirozeně jako roubík, pro jistotu jej doomráčili lehkou ranou, aby neunikl, a obsadili nepokojný dům. Tehdy byl zatčen udavač, domácí pán a konečně František Petrlák. Polapenci byli dopraveni na strážnici a zjištěno, že neznámý chodec je inspektorem civilní stráže, a v jeho kalhotách našli legitimaci a řádný odznak.

Od počátku nebylo pochyby o zločinné povaze Petrlákovy zranění, byl léčen na státní útraty a s chromou levicí zařazen do pochodové setniny svého pluku.

Po válce, řekl mu hejtman Petr Žilka, budeš souzenej, my ti dáme mrzačit společný vojsko!

Záhy vítězství cválalo z redakce do redakce, až v tiskových stanech byly zřízeny vítězné ústředny, lojalita otřásala státy a zvířené nadšení sedalo na každou snítku vojenských těles. Petrlák namaloval devatenáct podobizen šikovatelských dam, načech se uchýlil do záložní nemocnice č. 4, vydávaje se za raněného kulí nepřátelskou. Zatím komár z rodu Anopheles jako holubice Noemova, anděl a jasný aeroplán, vzlétl nad armády a snášel se a bodal vojska vkládaje do každé rány malárii. Za soumraku vojáci nastavovali zadnice a komáří párek stál tři chleby. Vojáci, kteří si malárii opatřili, dobrořečili statnému mocnáři, jenž se modlí v prosté postýlce, a mazali si to do severních Tyrol nebo jižních Uher na tři měsíce a potom na dovolenou. O, du mein Österreich! Ó, Republiko francouzská! Dříve než jste mohly zcela zvítězit, Rusko stalo se RSFSR, špatný příklad byl dán, zlý Bedřich střílel, vstal Liebknecht

a namísto Clemenceaua četl se Barbusse. Fronty na chleba třásly prázdnyými sýpkami a fronta na smrt praskla a sypala se domů. Petrlák otřásl se jako ten, na koho sáhla smrt, pak chutě vstal a rouhaje se vojenské disciplíně vsedl na vůz s lékařskými nástroji, aby s celým krámem ujel do Čech. Z podzemí lezli vojáci jako krysy a zástupové hýbali se z jihu na sever, podobni černému spáleníšti. Honvédi, dajčmajstři a šestatřicátý pluk se přehnali přes Petrlákův vůz a rozdupali jej; vozataj spadl, ale za čepicí mu zůstalo očkovací kopíčko.

Zemru chud, řekl si vleka vymknutou levici k nádraží, Dva litry zůstanou v sutinách a vzorný hostinec se nestane skutkem.

Leč druhý den našel František soucitného topiče, jenž ho vytáhl na tendr. Jeli do Českých Budějovic a vlna mohutného přívalu se nížila dosahujíc na zemských hranicích do výše dospělého muže. Čechy duněly nadšením, neboť byl třicátý říjen roku 1918. Dělník a dělnice, kteří po činu se stali nezvěstnými, drželi za ruce P. Isidora Zahradníka a volali hlasem naposled zjasněným: Ať žije Republika československá!

Sláva! řval František v zátiší revoluce, ale tu velkoobchodník příliš nadšený, vida iniciály císařovy na Františkově čepici, nalil mu ji až po uši a přitom si jeho ukořistěným kopíčkem zranil dlaň. Tekla krev! Sláva! opakoval Petrlák zmocniv se obratně svojí lancety a pánova cylindru. Mimo tyto dvě věci zachránil jen holý život. Druhý den jel do Prahy.

Kdyby Dva litry dosud stály, byl by Petrlák zasedl k svému stolu a záhy by byl mluvil řečí města. Ale dobrý hostinec byl zrušen, a ve světnici, tam, kde osm let bydlil, zbudovala paní Obrmajerová velkosýrárnu, vyrábějíc ve velkém homolky jménem Triglav a Vesna.

Malíř byl sám, padal večer a romantická luna třpytila se v louži na místě, kde stávaly Dva litry.

František sňal cylindr z hlavy a mával kopíčkem řka: Měsíci blázne, dorůstající bochníku, z něhož ujídá čas.

Jéje, Franci! vykřikla sličná dívka vrhajíc se na prsa snícímu muži.

Radost ze shledání, brzy hlučná a brzy tichá, rostla ve stínu a poklesala v záři svítilen, Božena vedla Františka do domu svého otce, vzorného učitele Václava Kořínka. Válečná lítice hnala se přes hlavu tohoto dobráka jako stádo splašených větrů korunou slovanské lípy. Kýval se, ale stál. Roku 1914 z učitelských úspor koupil si malou chaloupku v Malé Chuchli a po obtížné práci pedagogické spěchal pod její krov. Opřen o kmen desítileté hruše díval se za svým rojem a dále k podolské cementárně a zpátky k jihozápadu, kudy Horymír Neumětelský pražil k Radotínu. Pan učitel vystavěl včelín a osadil ho, aby pracovitost, společenské a královské zřízení tohoto hmyzu nám lidem bylo vzorem v ušlechtilém zápolení prací a v lásce k císaři pánu.

Ale již roku 1916 med stál hromadu peněz, a pan Kořínek prodával, stal se překupníkem, zbohatl, kupoval domy a konečně si zařídil továrnu na medové máslo a starou slovanskou medovinu.

Tohoto dobrodružného večera vězel otec Kořínek v krumplovaných trepkách a radoval se ze svého osvobození. Když vešel Petrlák, žvanec nadšení mu uvízl v hrdle. Oba se vyjevili, ale záhy shoda obletovala láhev dobrého vína.

Vy jste větroplach, pane, řekl otec, ale malíř a dívka si vedli cílevědomě, a za šest let na místě Dvou litrů stál Petrlákův dům, zbudovaný z prostředků věnných a za státní pomoci. Dnes na malíře přišla bída, obchod medem vynáší už méně a různé stopy válečného tažení jsou patrný na tvářích dívek. Avšak manželé Petrlákoví podle předurčení čepují a vyvážejí v novém hostinci U dvou litrů.

Noc trapně dusila obecní osvětlení a kočičí stezkou přes zídky, žlaby, střechy a přes komíny bral se divý kocour ježe hřbet. Novostavba nořila se svým hrotem v oblak

kouřových plynů a v těchto sirých polohách na vrcholu velkoměsta Prahy vlál kocouří chvost.

Obrácen k zlověstnému nebi František Petrlák pil a dopiv řekl:

Běda!

Nálevna nového hostince zachřestila svojí prázdnotou a hlas vyraziv z hrdla, hledal díru, až vlezl do kamen a stoupal, aby se vznesl v širý prostor.

Běda! vybuchlo nad Prahou a střepiny slova sypaly se dolů. Bylo deset hodin a čas, aby všichni kněží spali, a přece šel po Františku veliký kněz mysle na věci tohoto světa.

Jsem lichý z mnoha důvodů, řekl si. Ale dříve než uvedl první ze sta, byl zasažen křikem Dvou litrů. Zavřel oči, šel po hlasu, a dříve než uplynula hodina, vstoupil do šenkovny Františka Petrláka.

Přicházíte příliš pozdě, pane, řekl mu František, ale kněz odpověděl, že jeho místo není na počátku.

Jestliže se nemýlíte, zmýlil jste se, pravil Petrlák, Dva litry vás prvního nabraly.

Nuže, odpověděl kněz, tato moje domněnka jsou potvrzena tak záhy výminkou ukazuje se správnou. Jsem farář Felix Hoch a moje vzdělání jest poněkud středověké.

Řka to, usadil se mezi dva sloupy tak, aby stěna kryla mu záda, a pil a ptal se a byl tichý, aby vypátral záhadu volajícího hostince.

Hodiny byly dvanáctou, a tu poznovu se otevřely dveře a do hostince vešli dva bratři jako spřežení býků.

Krčmáři, řekl první z nich, nehledíme na stravu ani na nápoje, ale zacházejte s námi vlídně. Jsme unaveni, pane; byli jsme v pěti místnostech a v šestém hostinci nás odmítli!

Jsme bez přístřeší, kvílel druhý.

Pijácká zvůle, jež od dob zrušení staré hospody přezimovala na místě Dvou litrů a teď čekala ve svém koutku na dobrou ránu, aby vylezla, zamnula si zkřehlé ručky hopkující kolem dvou bratří.

Sedni, řekl farář, ale bratr Ben vzal ohavu na kolena

a zazpíval z plna hrdla: Ještě včera kafe vařila Hubáčková.

Přeřval dvacatero veršů a řekl: Jestliže dílna nehučí, mistr zajde; stydím se vézet v tom tichu. Vzhůru, pane faráři, pane děkane, zpívejme, veselme se!

Já jsem farář Felix Hoch, odpověděl kněz, a ve všední dny zpívám leda o samotě. Jednou v Dobré na děkanství při večeři otázali se bohoslovci přímo a bez ostychu dáblů, lze-li jejich jsoucnost pokládati za prokázanou. Dáblové odpověděli: Ano, ale ačkoliv se domnívali, že odpovídají v dobře laděném sboru, ztropili takový hluk, že pokazili slušný průběh té dobré hostinky.

Jak! ptal se bratr Karel, vy chcete říci, že zpěv je dáblského původu?

Pánové, řekl Petrlák, mám jakousi naději, že není dáblů.

Tak! zvolal kněz, budete usazen! O strašné události v Dobré mladý jáhen vyhotovil záznam. Ale nenaleznuv na děkanství tabulky ani papíru, pera ani dřívka, psal oharkem na rukáv košile. Jáhen přijal vyšší svěcení, stal se farářem a zápis, ačkoliv se kněží drží v čistotě, ustavičným užíváním košile se trochu setřel, nicméně navštivte ho.

Nepřičiňuje k Písmu osobního výkladu? ptal se Ben.

Někdy, odpověděl kněz. Avšak, neslyšeli jste dnes o desáté výkřik, pánové, nepřišli jste ke Dvěma litrům, vedeni hlasem?

Ne, řekl Ben. Jda v tu dobu po Václavském náměstí, viděl jsem koňskou šlápotu plnou vody. Nenapil jsem se, neboť, chválabohu, znám několik dobrosrdečných chlapků, kteří si způsobili trvalé pálení žáhy, napivše se z domnělé koňské šlápoty, jež vždy je stopou hrozného dábla. V naší vsi se tak roznemohl hudebník Štípek. Jsem hotov, říká, na dotvrzení té pravdy rozbít svůj nástroj, výtečný štěbenec.

Zdá se mi, řekl kněz, že vy, ač jste pil méně, jste moudřejší svého bratra.

Tehdy otevřely se do třetice létací dveře a vešli dva jinoši. Prvý byl strašně ježatý a jeho vlasy a neholené strnisko po způsobu zoufalého zástupu trnuly na něm zřejmě neznalé svojí mohutnosti. Druhý muž vlnil se na temeni vlasatou

bouří. Byli to básníci a přátelé Františkovi.

Vítejte! vykřikl Petrlák otáčeje vypínačem, takže povstala tma a chaos a opět světlo jako prvního dne na počátku světa.

Kněz, jsa znepokojen posupným lesem na básnické hlavě, přisedl na bobek a nepronesl slova. Ale básník vmetl do jeho kouta rázně křesťanský pozdrav, a farář chytiv jej uvěřil v lidství obou příchozích.

František přinesl pivo a všichni hosté se posadili k jednomu stolu. Pili a z mohutných mozků unikaly myšlenky syčice jako pára, jež letí z kotle. Mozkové závity, v nichž sídlí veselost, vzduly lebeční kosti pěti nových přátel a ostatnému básníku na tom místě týčil se zveselený chchol.

Druhý den Petrlák vstal o deváté; jeho světnice podobala se hornické kleci, jež z Martina dolu stoupá do bílého dne. Za hodinu probral se z mrákot opilosti a mohl obstojně říci: Milá ženo, včera byl dobrý obchod.

Ale ústa paní Petrlákové zůstala prázdná; vzhlédl k ní a strnul. Panina sličnost byla přetržena dvěma jizvami zlosti a na jejich bedrech ležel manželský kříž, který táhla podobna opatu Božetěchovi.

Byl jsem podveden! vykřikl František, toto nemehlo není ta, s kterou jsem se ženil.

Paní propukla v pláč. Ale její matka, stará Kořínková, nalezši dceru v tratolišti slz, osušila ji a řekla: Neřvi, pánové z naší společenské třídy musí se zpít jednou v témdni nebo jednou do roka; přijde na povahu, je-li suchá nebo mokrá. Ale ty neřvi, ó dítě, jsi vlhká jako ropucha a vyvrátíš si nos! V prvému roce manželství neplač, neboť tento prostředek je houfnice příliš hrubá. Když ti František sprostě nadává, buď nejpůvabnější a vytáhni malý kapesníček jen tehdy, když za tebou leze.

Paní stavila proud svých slz a matka podivovala se Petrlákově statečnosti: Von je energickej, řekla na rozloučenou.

Zatím František byl již ve výčepu.

Praha motala se před skleněnými dveřmi, dvě malá dítka pronásledovala kominíka, auto hýkajíc smrdělo z neústroj-

ných vnitřností a vlčák se tetelil nad svojí čistotou, zatímco paní kazivě jeho mravy táhla ho za obojek.

V tu dobu Benjamin Bolom ležel ve své ordinaci na pohovce a poslední jeho pacient lezl ze schodů s temnou nadávkou v ústech. Bolomův stůl byl pokryt dvěma desítkorunami, a přece bezpočet nemocných přišlo dnes usmátí se na Bena a promluvíti s ním o počasí.

Já, řekl velikolepý stařec, jenž se radoval, že patnáct lékařů nezdolalo jeho zlatou žílu, já, pane doktore, zase krvácel!

Operovat! pravil Ben, ale starý pán byl klidný.

Užívám čtrnáctery prášky, třikrát denně se koupám, profesor mi dal čípky, a přece krvácím!

Já myslím, pravila zlatá žíla, že moje zdraví je pevné.

Zatím Ben si zaváděl umělé dýchání a zachoval se při životě.

Já ti dám nuž, já ti dám operovat! hučel mohutný stařec na chodbě hroze pěstí. Ale byl poslední a hodiny za ním odbily jedenáctou.

Ben vystavěl svůj stánek v ulici Generálské. Řeka bolesti vtékala a vytékala jeho dveřmi zůstávajíc v plivátkách souchotinářské chrchle a v kbelíku špinavé obvazky. Mladý může, starý musí! Tento nápis stkvěl se na stěně jeho čekárny a nemocní četli jej jako cestovatelé jízdní řád.

Benův bratr byl rovněž lékařem; jeho dvaatřicet let rozkládalo se jako omšelá hra v karty před očima pražských nevěst. Smečka dívek dnem i nocí mířila mu k srdci, ale hodný Karel zůstával sám a v samotách kliniky nemocí vnitřních s vášní kreslil hranice útroh na lidské povrchy.

Nech toho, řekl bratrovi kdysi Ben. Ale tehdy obří stín profesora, jenž seznal a učeně popsal případ s platinoiridiovým hřebem, jenž vražen do čtvrté komory mozkové způsobil vylučování cukru močí a jistou smrt, titánský stín ležící po veškeré klinice s praskotem se zlomil nad Benem a vykázal ho ze dveří. Od té doby mimo věmě kliniky Benjamin Bolom sál vědu z všelijakých knížek, ordinoval a oženil se.

Karel stal se asistentem a snil, že i on nalezne kteréhosi dne nové jméno staroznáme nemoci, stane se docentem, a jestliže se dobře ožení a jestliže bude správně politicky orientován, snad usedne někdy na stoličku profesorskou, aby konal zkoušky s protézou mandlí a přívěšku červovitého na slepém střevě.

Teď mezi oběma lékaři ležely ulice nabitě tisíckrát mocnějším bratrstvím, neboť bral se jimi zástup demonstrujících dělníků.

Když přešli, slétlo poledne a z úřadů a z obchodů a ze škol vyrazili lidé, jimž mezi dvojí robotou zbývá štěrbinová svoboda.

Bolomové, oba básníci a František Petrlák seděli nad svými mísami a jedli, a tu farář Felix Hoch opět je shromáždil kolem včerejší pitky.

Náš kněz asi spí, myslil si Petrlák, ale Bolomové věřili, že vrhne nebo obědvá. Jen básníci viděli faráře se usmívati; byl v dobré míře, a roztrpav červený a modrý kapesník, mával jím z hradčanských výšin.

Náš kapoun, řekl ostnatý básník Uhel, sedí v suchu; jsem si jist, že ho nebolí hlava a že si zpívá, neboť dnes je pátek.

Zdá se mi něco jiného, řekl druhý. Snídal v posteli, vstal a koupal se. Potom vymydlen četl ve Věstníku duchovenstva, napsal text postního kázání a přitom s jednoduchými pocity vypil lahvičku tokaje.

Zatím básníci snědli slanečka a deset housek.

Vzpomínka na Dva litry tála, a když šeré, ospalé a těžké odpoledne přešlo přes ni, nezbylo nic z její velikosti než patero míst v dobré hospodě. Vrátili se do ní a pili a poznávali se a konečně hořeli jako keř Mojžíšův plamenem přátelství.

Minulo šest dnů a shoda přerostla výšku nálevny.

Vyjděme si, navrhl Hoch.

Ve dne nemohu! odpovědělo patero úst.

Vy, kněže, jste tak volný? řekl Ben.

Vězím v duchovním rouchu, odpověděl a přátelský stůl pozbyl rovnováhy, zakýval se.

Bylo ticho a každý z pijáků měřil je svojí nespokojeností. Vyzářovalo škvírami dveří jako paprsek zlodějské lampy.

Dosti, řekl Ben, vaše místnost, mistře, je příliš veliká; v hospodě nemá býti místa pro úvahy.

Ale dříve než promluvil, venku Jiří Baar, sběratel a obchodník starožitnostmi, hledaje tichý výčep, chytil se na pomlčku Dvou litrů a byl vtažen dovnitř jako ryba, jež chňapla vnařidlo na udici.

Sedmý! vykřikl básník Hart, sedmý a sedmého dne! Tento hostinec je tvořen jako svět; vím, pane, kdo jste, nicméně představte se!

Je s podivem, pravil kněz, že příchod jednoho každého z nás je provázen přírodními úkazy.

Ben a jeho bratr vzali nového muže do středu a za dvě hodiny starožitník Jiří v obecném řevu dýmal nejmohutnějším basem. Každý večer Dva litry se naplnily hlučnou radostí a sedm přátel honilo se v ní jako rybičky. Tento stav trval až do patnáctého dne, kdy tři noví mužové, Vala, Holý a Bernard, byli vrženi přicházející zimou na výspu Františkova vzorného hostince.

Vešli zkřehlí a hejlové hnězdili na jejich nosech. Ben vyšel jim vstříc a přichozí, který se podobal ptáku, poklonil se až po pás.

Jsem Bernard, drogista, herec a spisovatel-amatér. Řka to, měnil se před očima společnosti.

Byly tři vidy, v nichž se tento muž vyskytoval. Vid ptačí, vojenský a vid železný, zvaný kleště.

Student Vala skryl svoji tvář do ohromného skřípce jsa zřejmě na rozpacích.

Bernard, pravil, má trojí tvář a trojí úvěr.

Nevadí, odpověděl Uhel, ať pije všemi svými ústy.

Pánové si sedli a Vala shodil skřípce jako jelen na podzim parohy a obnažil dvě svých očí. Dva litry seznamovaly se s jejich velikostí s údivem a bez poznámky.

Kněz, Ben, Karel, Vala, Holý, Uhel, Baar, Hart, Bernard a Petrlák ráz naráz stavěli svoje prázdné sklenice na stůl a kolem dokola cválal zvuk, napodobuje hru mlatců a slav-

né čtyřverší: Čtvermonohým dupotem ujetou tepe podkova
půdu.

Druhého dne řekl František svojí ženě a otci Kořínkovi:
Bez pomocníka nemohu učiniti zadost svým povinnostem.
Kdybych byl sám, moje nedostatečnost zmrhala by slávu
Dvou litrů. Chci číšníka, dejte mi číšníka! Bez něho vzorný
hostinec zvrtně se v zmetka a jméno zakladatelů vniveč.

106

Starý Kořínek mnul si uši a nespěchal s odpovědí, avšak
jednoho dne přišel ke Dvěma litrům, veda za ruku jinocha
jménem Pavel.

Večer deset přátel vzalo sličného číšníka z Petrlákových
rukou a shledali, že je opilý.

Byl přijat v spolek. Byl adoptován. Oslaven. Ale tu, když
se sčetli, přátelé prohlásili počet za uzavřený, neboť Ben
a kněz se báli nešťastné třináctky a nechtěli s ní sousediti.

Básník Uhel zůstával mimo Dva litry stejně ježatý, jako
když seděl mezi desíti přáteli; podoben vzbouřenci, nesl
hlavu pokrytou ostny jako sudlici. Ale kštica Hartova je-
nom od případu k případu se vzdula vlnami. Tehdy, když
jeho básnická mysl se nejitřila tvůrčí činností a neposedly ji
ani Dva litry, básníkův vlas ležel jako opičí srst. Uhel hledě
na proměnlivý vrcholek lyrikův byl nespokojen s pohodou,
jež se rozkládala mezi jeho ušima.

Řekl: Jsi míšenec, neboť čisté plemeno básnické hvízdá
a ječí a hřmí širými verši po všechny dny. Velikost světa je
obsažena ve slovech. Mluv a piš!

Hart slezl ze židle a zřval.

Kdybych měl srovnati nás oba, shledal bych, že jsem
podoben plachetní lodi a ty parníku. Moje plavba je vázána
na dobrý vítr.

Uhel neodpověděl a plnou parou sjížděl svůj článek. Jeho
kalamář se podobal sopce. Psal o výstavě Tvrdých synů, již
z vykopaných kostí jako Stvořitel ze žebra Adamova dělali
nové umění. Psal: Zástup Tvrdých synů skládá se ze šesti
řádných členů a ze řady anonymů, rozptýlených po ostro-

vech Okeánie, obrazárnách, revuích a barech pařížských. Uhel hnal svůj bystrý soud mimo těchto šest Synů, jako když farář Felix Hoch na Karlově mostě mjí šest svatých. Dopsav svůj úkol odešel s Hartem ke Dvěma litrům a hostinec polkl je jako ryba Jonáše.

V kouři a alkoholické rose na plošných výšinách stolu válela se oblaka řeči, válela se a stoupala vzhůru v pomalém letu a tání.

Starožitník Baar snil mezi ostatními nezapomínaje píti. Pročpak v blankytných prostorách opilého nebe by si nehrál? Zde líbezná nemožnost lezla do šlachovitých řádů fyzikálních, hostinec mluvil a kněz chlastal. Nuže, Baar dupnuv nohou obdanou kamaší, ocitl se v oblasti opojeného radování a kroužil v něm. Brzy vězel v hodinách a brzy v klavíru, vyzváněl na strunách dokonalým hrotem střevíce. Za chvíli rozptýlil se a byl obsažen ve vakuu osvětlovacího tělesa a procházel se po obrubě Valova skřipce, utíraje mu sladké oči. Houštinami veselí dral se i Bernard, ač jeho hrdinský plášť bral úhonu a pouštěl chlup. Půllitr vzpínal k němu ucho. Bernard se napil, polkl a dávka bratrství vrhla ho na Baarova prsa. Byla prázdná. Bernard řekl: Seber se a opět se ustanov ve starožitníka! Když věc byla hotová, Bernard mluvil dále: Baare, tato hospoda je středem našeho světa. Nemyslím na Vecha ani na příhodu s gotikou, ale malíř František Petrlák, šenkuje a vyvábíje zde, je ve středu. Levý Uhel a pravý Hart tvoří dvě křídla. Nuže, stůj na pravé straně vedle Petrláka a já po jeho levici; jest věcí amatéra a věcí obchodníka uměleckými předměty, aby pobývali mezi umělci. Vzhůru, spojme je, již je spojme!

Patero mužů postavilo se v řad, zbujní jako ústavní sirotci na mši, s ústy otevřenými a posmrkávajícíe, zatímco ostatních šest na ně zevlovalo. Prozřetelnost shlédla na statnou skupinu okem, jež se podobá objektivu. Tvůrce všehomíra viděl státi ve Dvou litrech forvard budoucího fotbalového klubu Ball, ale jen on sám znal budoucnost, jež je skryta lidem.

Oko, zavěšené v hloubi prostoru, zamrkalo libostí.

Kněz povstal mezi dvěma sloupy, dva bratři, již se podobali dvěma býkům, byli před ním a mezi nimi a mezi Petrlákem, dvěma spojky a dvěma básničky, hemžili se Holý, Vala a číšník, postupující a vracející se zpět.

Ejhle, jedenáct fotbalových hráčů, již stojí v základním postavení nejdokonalejší hry a nikterak nevědí, čím jsou!

Potom, když ticho nadmulo tuto prorockou chvíli až k prasknutí, na výšinách zahřmělo: Staň se! a letělo do Dvou litrů k nohám Petrlákovým. František si založil ruce a položil na to nohu.

Onoho večera a noci před svátkem blahoslaveného Matěje nebe zároveň s pohledem, jenž všechno proniká, chrtilo lijavec, aby řval ve žlabech, rachotil na oknech a skřípěl vývěsním štítem. Veliký svátek snášel se na Prahu, jako lomozná hodina představení Dědrasboru. Kněz znepokojen tímto ďábelstvím nad hlavy všech zdvihl plnou sklenici a poslouchal.

Mezitím prorocká sestava se rušila a jasnozření se kalilo a sleplo.

Pavel přinesl rybu z čeledi štedrovečerních.

Darebníče, řekl Karel k faráři, ty se postíš v neustavené dny!

Jednou postil jsem se po celý čas velikonoční, jenž trval sedm neděl, odvětil kněz.

Ben pravil: Postní jídla!? Ty, otče, chceš žalostiti tímto způsobem?

Ne, tímto způsobem chci býti ctnostný, a věz, kdo svůj život v ctnosti tráví, ten si plete věnec slávy! Jednou vyšel z Opočna malý a prostý kapucín jménem Odera. Vedl oslici. Kapucín se modlil, zvíře hýkalo, ale subskripční listina v kněžském zápisníku byla čistá a dva koše na milodary zely prázdnotou a skákaly na hřbetě osličím. Letos, řekl si Odera, bylo krásné léto a byla převýtečná úroda. Jest mi obejti všechny sedláky v kraji a stůj co stůj vyraziti z každého desátého hrudku másla, pecen nebo dvacetikorunu. Probůh, vím, že mi ti všiváci nadávají, ale nedám se. Odera pracoval a byl živ o pivo a mase až do pátku, ale

v ten den nechtěl přijímati ani jaternic, ani tlačanky a žádal si ryb.

Co, odpověděl mu otrlý chalupník, hroze topůrkem, to chceš jikrnáče nebo mlíčňáka?

Kapucínek se zarděl při tomto výčtu pohlavnosti, ale chtěl mlíčňáka.

Prase, zařval drobný zemědělec, co chceš provádět s mlíčím?! A nečekaje již na knězovu odpověď, mazal ho topůrkem, až ubožáku navršil na temeně věžovitou bouli, vysokou, jako byla jeho kápě.

Vida, vece Petrlák, co jest vám snášeti, ale vsázím se, že prostý kapucínek se pomstil a štípl rolníka do stehna.

Tři, Holý, Vala a číšník, již byli předurčeni hráti v záloze a proslaviti se nejhutněji, teď netušíce blízké velikosti zpívali sedíce na svých stolech s nohama v povětrří. Nohy, tyto nástroje velikého sportu, jež do šesti měsíců chopí se míčů a zahrnou mrzkého nepřítele smrtícími shooty, visely jako bláhová a mírná hovádka. Leč přece v předtuše příštího zbujení svaly ve skupinách ohybačů tahaly za kostičky a mírný pohyb byl předobrazem příštích ran. Pocit svědění lezl jim od konečku prstů vzhůru hromadě se v kloubech a vystřeluje k mozku. Byl to pocit podobný onomu, ježž zakouší panenství před svým povalením.

Ty zpíváš na Tajteniku,
jenž hoří na širém moři,
a držíš harmoniku —

ta tklivá píseň místo míče létala z nohy na nohu. Stehno, jež prostřednictvím svalů krejčovského je účastno stehů mistrových, již nepokojně vězelo v občanských kalhotách a zasténalo.

Tiše, řekl Holý, copak se neovládám? A zpíval dále:

Tajtenik, Tajtenik,
Jendo, sedni na parník!

Tento inteligent ze všech jedenácti byl nejhodnější. Jeho rudé srdce podle přirozenosti bylo na levé straně, ale protože deset let vězel ve vlasteneckém deníku, přioděl se ještě barvou modrou a bílou. Na nose a za ušima vinuly se mu brýle a za nimi stála milost a láska. Jeho citové mohutnosti byly amorfní, ale nepřehratelné. Nemyslíl na sebe, mařil vlastní úspěchy přemírou dobrotiví, koncipoval pro jiné, hrál pro jiné, předával svoje míče a nestřílel na gól. Byl halfbekem a zůstane jím i v F. C. Ballu. Lidé ho mají rádi, a kdo s ním mluví, popadá ho za kousek dobroty, až mu zůstane v hrsti podstatný kus Jana Holého.

Číšník byl pachole z rodu obratných, trochu záškodník a trochu tichošlápek. Přičiňoval se anonymně, ale kdykoliv stál v útoku před činem, pokrčil ramena i nohy.

A Vala těkal, nemohl jíti vpřed, aby se úprkem nevracel. Taková byla záloha.

Druhý den farář Felix Hoch, vida oknem step nedělního odpoledne, rozhodl se seděti doma. Ale hrot neklidu vylezl z lenošky a píchl ho, až zasténal, a kněžovy žlázy a kněžova čtyřicítka zadupaly. Nuže, Felix nasadil si roztomile cylindr a vyšel. Bral se hradem a kněžské a nepřemožené tělo chvělo se hlasem stesku: Co jsem se natěšilo, až budu farářem! Zatím již zástupové obklopili Hocha a pod nohama všech zmizela rovina svátečního času. Klobouky, zelené jako mládí, kývaly na cylindr; dav brodil se jarem.

Před hřištěm Slavie farář Hoch se zastavil.

S. K. SLAVIA versus A. C. VIENNA,

toto návěstí velikosti žraloka vznášelo se nad zástupy a pohnutý farář je očichával. Dívky vcházely do ohrady a mizíce usmívaly se na faráře, ale Felix Hoch se odpoutal a kráčel dále. Před Spartou pokušení hnalo na něho novým útokem. Vstup! Vstup! řvala šestnáctá hodina před branami hřiště. Dav ukolébal kněze v nicotu a nesl ho na dvou pannách a na zádech školníka z Budovcovy školy. Felix octl se na tribuně, a vklíněn mezi rozvášněné diváky, posedal se tímže citem.

Tu vešla obě mužstva a rozestavovala se před svými brankami:

Gólman
*
bekové
* *
záloha
* * *
útok
* * * * *

111

Gólman je nejposlednější nadějí. Bekové připomínají dva býky, blížence z hospody U dvou litrů. Běhavá záloha a útok důrazný ve středu, prudký a rychlý na křídlech, i spojky, trochu zbrklé, vizte je, vizte, zda to nejsou přátelé, již včera právě tak rozestavili se u Dvou litrů před nálevným stolem!

Jedenáct přátel na hřišti Sparty! Tato skutečnost zjevila se knězi a kněz se bál. Maje při svém řemesle co činiti se zázraky, nevěřil, že za bílého dne na hřišti bude mu zírati na nepřístojnou podívanou toho druhu. Ale nebylo již pochyb, on sám stál v brance a před ním Bolomové, záloha a útok. Poznával Petrláka, jenž si zakládá ruce a klade nohu na míč.

Když ručež údivu odplynula, farář pocítil na svém méně skutečném boku dámu nebezpečného stáří a poznal, že všechny věci mohou být neobvyklé, mimo umouněnou všednost námluv.

Toho dne byl na Spartě dobrý sport, ale když se ozvala soudcovská píšťalka, oznamující halftime, kněz odešel, aby oznámil vidění svým přátelům. Shromáždív je v rodinné jizbě Dvou litrů, řekl:

Přátelé, volky nevolky, jsme fotbalovým klubem! Já, čtyřicetiletý farář, stál jsem v brance a vy jste byli přede mnou!

Zatímco kněz mluvil, mužstvo se opětně sestavilo.

Je to tak dobře? zeptal se Bolom.

Zcela, odpověděl Felix, ty jsi kapitánem.

Nuže, shledávám věc přirozenou. Jestliže se bojíš cynického kostelníka, jenž se ti bude posmívat pro tvoje vidění, chci tě léčit.

A zvítězili jsme včera? ptal se číšník.

Ještě ne, odpověděl kněz.

A již deset ostatních zařvalo: Hurá, my zvítězíme! A gólman Hoch žehnal, nemoha jinak, svému klubu.

Bernardův krám byl v Ostruhové ulici. Již je tomu dávno, co vraní koně arcibiskupovi, pobíhající sami a sami, když arcibiskup seděl doma, spásali bujné rostlinstvo této ulice. Dnes pilná ministerstva přetékají proudem a zástupové řítí se divoce shora dolů a opět ztékají hradčanský vršek. Tajemnické oko zvnitřa plane státním tajemstvím a v knedlikatém obličejí podobá se díře, jež vede k pokladu státnické moudrosti. Zdatní generálové, sedíce obkročmo na svých konfěcích, šinou a smýkají se v automobilech, ani tvrdost podušek, ani kolísání, ani rychlost vražedných kol jich neděsí. Vous napjat, zub obnažen a pravici zdviženu, aby vyřala políček nepříteli — jedou neohroženi a silni.

Sprostota zpuskla. Tentam je rozcáplý pepík, jenž chodil po rvačkách, teď bezvadný a bezúhonný serafín nerousá svých kalhot následováním starého Josefa. Jeho příjice je dědičná, protože mluví francouzsky, jeho důchod zajištěn, a tak serafín nemá, o co by bojoval.

Bernard za sklem jako milostné jezule díval se na plápol opravené slávy svého pahrbku.

Pane magistře! oslovil ho jeho příručí, a Bernard mu odpovídal, obut ve vid železný.

Hrozné nic, které ve dvou obširných jednáních po týdny, měsíce a leta dělo se v Bernardově krámě, přece zůstavovalo v zásuvce dosti peněz, aby večer co večer snaživý šéf zvedl hlavu a pil. Ale příručí scházel; před čtyřmi lety vstoupil na palubu drogerie a přijal mrav i učení magistrovo. Hej, hoši,

hej! táhněte ráhna výš! po způsobu námořníků, již, zvedajíce plachtu, pěním této písňe se povzbuzují k práci, sluha, příručí a autor zpívali verše.

Když vešlo do krámu děvče a žádalo si s uzarděním hořké vody, Bernard, jenž, chválabohu, nikdy neměl střevních obtíží a opovrhoval tímto zákaznictvem, nesáhl do zlověstné láhve. I bylo příručímu lézti na pyramidu schodů, a veršům dal spustiti se jako lijavci. Ale, ježto dívka z písemnictví neznala než K. Hašlera, jenž se jí jevil bohem písemných prací veršovaných, právě tak jako kterýsi venkovský zbujník a práč, jenž za mistra chirurgie pokládal ponocného, když mu jednou ranou rozbil čelist a dvě stoliček, tato dívka slyšíc verše podstatně lepší nebyla na pochybách, že příručí, básní-li, chce říci oplzlosti, ale nemáje dosti vzletu ani génia, porouchal kuplet a jasné dvojsmysly. Odešla uražena, aby večer čekala na tohoto hezkého hochu, až půjde domů.

Když drogerie dorazila k šesté a přistála, Bernard vzal hůl a vypravil se k důstojnému faráři. Stihl ho, jak cvičí ráz! dva! v dřep! vstaň! Knězova tvář dštila slanou vodu jako mračno a srdce uprostřed prsou rozhánělo se jako cep.

Hochu, řekl mu Bernard, jdu si pro útěchu. A spustil smutnou hlavu přes válec límce až k levé bradavce prsní.

Nuže, mluv! odpověděl kněz, neustávaje ve cvičení; nestyď se, jsem zpovědník.

Bernard mlčky obnažil svoje lýtko a všechna bída této nevyběhané tlapky zasvítla pokojem jako poledne. Byla dlouhá, hubená a huňatá; podobala se obrvenému dřívku, housence a stvolu, jenž na svém konci nese důkladný květ krajiny tříselní.

Kněz vydechl chuchvalec hrůzy. Probůh! vykřikl, tato noha snad může zvolna posunovati klubko nití, ale jestliže klopytne a až se jí dotkneš míče, zlomí se jako třtina.

Bernard se zahalil, a mužové přemýšleli.

Kdybych měl po ruce seznam všech svatých, snad bych našel aspoň blahoslaveného, jenž pomáhá věřícím od hubenosti. Jsem si jist, že světec tohoto druhu byl stvořen

a že těká nebem bez práce.

Hlouposti, odpověděl Bernard, jsem pokrokový obchodník, umělec-amatér a poslouchal jsem Velenovského. Snesl bych zaříkávání, ale nepropůjčím se k modlitbám a k poutím.

Dobře, vece kněz. Zbývají nám ještě přírodní prostředky, jež nejsou v rozporu s náboženstvím.

Potom přinesl láhev žitné kořalky, a pomlaskáváje, jal se tříti zprahlé dolní končetiny Bernardovy.

Zatím Petrlák se svým číšníkem myl sklenice. Nádoby se kupily v shluku jako smečka pražských psů a každá z nich měla jméno.

Bukefalos Veliký byl kůň Alexandrův, bělostná kobyla, jménem Rosinanta, na svém hřbetě nosila Quijota. Zeppelinova vzducholoď slula Gretchen, druhu dobrého piva říkají Prazdroj a sklenice, tento nástroj radosti, neměl by vedle názviska jména vlastního? U dvou litrů se takto nekřivdilo. Rek, sklenice-duplák, byla nádobou kněžovou, Bolom pil z Grizzly, sklenice-litru, Dobrá mfra, Zatmění, Briga, Fretka, Stájový pinč, Uštěpačná zdvořilost a Hašteřilka — byla ostatní jména těchto živoucích věcí. Petrlák vzdával jim patřičnou úctu, avšak Pavel, pokud byly prázdné, je tupil.

Hleďme, řekl František, omýváje si zamazané ruce, siena pálená nepustí pivem ani vodou.

Barva? ptal se číšník. Měl bys, Františku, již zanechatí svých omylů. K čemu slouží všechny ty věci, barvy a štětce a kysna? Pan Kořínek to vše odsuzuje se mnou. Včera se rýpal ve tvoji malířské krabici a stál před stojanem. Petrláku, Petrláku, pravil, hroze učitelským prstem, maloval jsi Vejce na tvrdo a Vejce na měkko, Dámu se stříkačkou a Psa s kompasem, ale do dne a do roka nevydělal jsi dvacetikoruny a trubky taky nepucuješ!

Ale Františka toto ostré napomenutí nezhroutilo.

Řekl: Byl jsem malířem dříve než hostinským, ale teď, milý příteli záložníku, ty i já jsme sportovci; lán slávy leží před námi, nový život — vita nuova! A jal se hopsati po nálevně.

Na Karlově náměstí, vypravoval číšník a dal se v důrazný poskok, žije divoce preclíkář Alfréd; jeho tyč na pečivo měří metr dvacet a navlečeny na ní zrají preclíky. Ten muž byl chromý, ale školní dítko a radové ve výslužbě, vidouce ho plaziti se s holf, rozhodli se pocvičiti zanedbance ve skoku. Kdykoliv Alfréd vyskočil, dostal dvouhaléř a dnes, po dvaceti letech, jakkoliv zůstal chudákem, skáče do výše svojí holi a je vážen.

Já myslím, řekl František, že dobrá vůle všechno zmůže. Alfréd je šťasten, neboť kdyby byl potkal místo laskavých učitelů rasa méně dobročinného, mohl skončiti v chudobinci.

V tu dobu, kdy Hoch a Bernard, Petrlák a Pavel se cvičili, Benjamin Bolom jedl se ženou vepřovou kýtu. Snědl a vstal. Paní Bolomová obklopovala manžela jako harém. Bene, pravila, rozvazujíc si zástěru, chtěla bych s tebou jít do divadla. Prostotou, s níž provázela záludné zástoje, paní Bolomová někdy vítězila.

Co? Ben bránil se hloupými otázkami, ale ústa paní Bolomové otevřela se jako zřídlo a sloup touhy, počestnosti a naděje vyšlehl ke stropu. Ben mlčel a tu proud řeči měnil barvu, až jako vdoví závoj nad prostřeným stolem vlálo heslo: Žena je rovna muži!

Dobře, odpověděl Ben, ale nepůjdu do divadla. Zním to, čtyři tlustí tenoristé stojí ve čtyřech koutech panoramatické scény, zvedají obílené čenichy a volaté hlasy, až zástup pašeráků zaplaví výstavnou krajinu řevem. Víím, že tito čtyři tenoristé jsou bdělí akcizáci, jimž jest neslyšeti ohlušující výstrahy prohnanych slídlilů, a víím, že na konci každého jednání otlá princezna, vždy panenská, padává z cimbuří.

Bene! řekla mladá paní.

Zpívám stejně hlasitě národní písně, odpověděl. Já, pravil, od neděle jsem fotbalovým hráčem Celtic a možná, že se stanu profesionálem. Potom sbohem, ubohá přčačino s porodnickými kleštěmi a vy, páchnoucí zkoušky močové!

Tu ozvala se mocná rána, již Ben zasadil do klavíru, paní

byla blízka mdlobám a v tu chvíli, neznám, vstoupil Karel Bolom.

Zastihnuv paní již mlčící a Bena mávati nohou, Karel shodil svůj asistentický zimníček, vykasal si rukávy a nasměle, a přece dosti hlučně jal se ožírati bratra o podušku cviče jej i sebe před těžkými zápasy, jež očekávaly jejich klub.

Toho dne Holý navštívil Valu a spolu vydali se k Jiřímu Baarovi. Uprostřed trosek století XVIII. seděl starožitník, čta slavné Naruby. Obrat se, řekl Holý a vzal mu zapovězenou knihu.

Zapovězenou? Nikoli pro starožitníky, vece Baar, v této dobré knize je všechno padělané, to jest můj obor a tato kniha jest biblí našeho cechu.

Možná, řekl Vala, ale slib svému klubu, že den co den pětkrát zvedneš do výše lokte tento sekretář a pětsetkrát oběhneš svoji soupravu z doby Ludvíka XVI.

Jak? pronesl užaslý Jiří.

Takhle! Tu Holý a Vala vzali Jiřího na andělíčka a trysekem opisovali s ním vytčenou dráhu.

Jen dva básníci, Uhel a Hart, na úkor tělesné zdatnosti štváli ducha na výšinách moderní poezie. Uhel kouřil, Hart pil vodu a psali. Když lyrik postavil hrníček, Uhel po něm sáhl a odložil dýmku — tu vzal Hart. Teď krátká chvíle vycenila se na oba přátele a padla první rána. Zápolili volně a s uhlazeností, jež přísluší lidem jejich stavu. Když farář obešel všechny navštívil básníky, pochválil je řka: Křídla, v tuto hodinu všechno mužstvo našeho klubu pilně cvičí, ale vy vedli jste si nejlépe.

Avšak Uhel měl natržené ucho a jeho jemný nosík byl zkomolen.

Mokřý a urosaný duben dštil shůry básnické nadšení, a tato prška slétnuvši na zem na nejnižších místech tvořila loužičky páchnoucí po violkách a pohlaví. Redakce vlhly a Miroslava Sladká přetekla pramínkem, jenž se valil přes

břehy jejího deníčku na luhy a háje netendenční poezie.

Libý a milostný hlas Hašlerův s novou silou duněl z trub gramofonů, svištěl nad hlavami dělníků a padal v důmyslné stroje kolovrátků, aby hnal tyto mlýny božské radosti.

Jaro se rozkročilo a z jeho pozastřené tváře line se vlahý ručej.

Již dosti dlouho hranatá a krystalická zima štvála národy divokou závějí! řval politik hotový ke vzpouře prvního jarního dne. Vedle něho Armáda spásy ronila dobrou hudbu a Zikmund Stránský mával plakátem opět lacinějším.

Touto jarní ulicí zbrocenou city jedenáct přátel hnalo míč na dopravního strážníka. Petrlák zdvihl levici, ukazuje na jižní stranu, a strážník je propustil s úsměvem, jenž se houpal na žerdích vojenského vousu.

Národní třídou na nábřeží a přes Palackého most hřměla statná jedenáctka, míč bystře se valil a žádná nehoda se nepostavila v cestu. Městské motorové vozy blýskají ulicemi rudou čarou pokryty prachem rozdrcených dálek. Bim-bam zní řidičova rolnička a zvukové vlny jako záře komety se plouhají za nejrychlejším dopravním prostředkem. Před výběřčí budkou první chroust toho jara lezl přes koleje elektrické dráhy právě tehdy, když vůz rychlé šestky se hnal ze smíchovské strany. Vozidlo letělo na něžného brouka a byl by zahynul dříve, než Národní politika oznámila v denních zprávách jeho zrození.

Avšak Bernard vztáhl hroznou a obří nohu proti divému vozu a ledva znatelně se usmívaje držel stroj na hrotě kopačky, dokud jarní chroustek nepřelezl.

Bernarde, řekl dojatý kněz, úsměv, který odul tvoje rty, způsobil, že se podobáš světcí Františkovi, ale tvůj hnát je jako kyj!

Kdysi, odpověděl Bernard, býval jsem útlý. Ó té výtečné kořalky, jež vše napraví!

Tvrď kapitán Bolom si utřel orosené oko a smečka se brala dále. Světlo nebes jarní a rusé prostupovalo Smíchov. Váleli to přes výmoly plné jarních vod, mezi starobylými

vetchými domky, jež stará ušlechtilost stavěla pěkně šejdrem, mezi ohradami popsanými obrazy milosti, mimo slavný pivovar a nejtůlnější nádraží vzhůru ke Zlíchovu. Minuli skálu Barrandovu a nápis vyleštěný dubnovou nedělí a zůstavili za sebou Malou i Velkou Chuchli, aniž se Petrlákovi přihodilo něco zlého. Teď ležela před nimi rovina, již průvody kvítí, zpěvných ptáků, slunce a automobilů dodávaly půvabu. Tam, kde romantická krása zhoustla ve skalisko, stojí dům nejbohatšího muže v zemi. Sdělán na skále a obklopen širými sady, byt krále překupníků podobá se nádoru dosti úhlednému. Tré mostů pne se přes umělé jezírko založené u paty skály a hbitý páternoster lítá nahoru a dolů.

Jedenáct přátel zastavilo se před touto budovou.

Hrome, řekl Ben, tato cukrářská architektura je sousto příliš sladké pro náš klub.

Hart, Petrlák a Uhel odvrátili se s úsměvem, avšak kněz Felix Hoch, ruce nad hlavou, klusal k dobrému bydlu.

Za mnou! velel, neobraceje se.

Když dorazil ke vratům a našel je zavřena, zmocnil se míče zpod nohy Františkovy a rozešnav se, seč byl, vmetl jej do výše a vpřed. Klub pomalu šel za Hochem. Uhel vzpurně, Vala se zvědavostí a Holý bodře. Zatím se míč vznášel nad zahradou a padal, až sletěl před Renéa Mayera, právě když stál nad sazenicí brukve.

Můj čin, řekl kněz, obraceje se k zástupu, zdá se vám podivný? Není! Souvislost dějů čas od času vázána je zázrakem, aby sled všednosti byl sveden v řečiště řádu a pravdy.

Kněže, napomenul ho kapitán, mluv prostě!

Nezapomínejte, že je neděle, vece farář, odkašlal a mluvil dále. Všechny věci samy o sobě jsou obludné jako ďábel, avšak jestliže jediný satánek je nejsvinštější zrůda, celé peklo je pouze pořouchlé. Nuže, kdybychom zůstali před těmito vraty a nevešli k René Mayerovi, my všichni zůstali bychom bláznovskými zlomky. Petrláku, Holý, Bolome, sešli jsme se podivně a zajdeme nepřirozeným způsobem,

jestliže někdo neopře náš podnik penězi a obchodním důmyslem.

Tu veliký překupník, vleka míč a zlomenou sazenici, blížil se k jedenáctce. Kráčel, jako kráčeji všichni překupníci. Podobni Čičikovu pohrávají nožkami, kráčeji s hlavou zvrácenou (neboť oni nesou válečnou korunu) a s napěchovaným střevem. Pohekával trouse hněv.

Ať žije René Mayer! zařval Felix. Tu se pozastavil vnímaje pozdravení dosti inteligentně.

Hrome! řekl, přeju si, abyste odešli. Tato zahrada je moje soukromá zahrada; ovšemže přispívám na obecní chudé.

Jste dobrák, pravil F. C. Ball a nedopouštěje rušení sudby vnikl do zahrady. Útok podkovitým šikem, záloha klínem, obrana v rovné linii a gólman s rukama vzhůru jako voják, jenž se vzdává.

Hrome! pronesl René znamenaje, že neví, co to znamená.

My, ó překupníku, řekl mu gólman Hoch, jsme vyvolené a nejspanilejší fotbalové mužstvo.

Vskutku, řekl Mayer, již vás poznávám, vy jste S. K. Slavie!

Nikoliv, odpověděl Ball.

Nuže, poznávám vás opět, jste A. C. Sparta!

Nový zápor udeřil Renéa tam, odkud roku 1918 porodil první vlastenecký výkřik, neboť vzcházelo mu nové poznání, že toto mužstvo, probůh! je D. F. C.!

Tu farář Felix Hoch povystoupil na místo vyvýšené a rozptýlil děsnou ošklivost Mayerovu. Dobrá, řekl, když překupník byl kliden, a přece nic nechápal, dejme tomu, že jsme nejlepší mužstvo světa a že budeme zápasit před padesáti tisíci diváků. Lístky po 5 Kč, pane, znásobil jste to?

Po 5 Kč, odpověděl Mayer, to je po čertech málo!

Vstupné bude vaší věcí, řekl Hoch.

Potom F. C. Ball předvedl krásné ukázky hry. Míč lítal patnáct minut, aniž se dotknul země, a Mayer viděl klasickou hru hlavou a zadkem, hru kostí klíční, hru obratlovými

trny, hru bulbem očním a opět ledvinami, měchýřem močovým, klouby, patičkou a všemi svaly příčné pruhovanými. Viděl strašné rány končiti vždy v rukách gólmanových a dohlédal až k pokladnám na budoucím hřišti, jež se plnily až k prasknutí.

Jaké jsou vaše výsledky? otázal se.

Výsledky? vece kněz; máme dluhy, pane.

Slyšme, odpověděl, hotov snížití nabídku, neboť již se rozhodl koupiti tento klub. Potom jal se smlouvati s Hochem a ujednali věc zatím na zkoušku.

Mám předkupní právo a vy jste vázáni, řekl, po prvním zápase a po úsudku znalců podpíšeme smlouvu.

Dne 25. dubna F. C. Ball hrál s mistrovským klubem Wellrybaa. Toho dne strašné telegramy pronikaly civilizovaný svět: Nedokončený zápas ve stavu 19:0 pro F. C. Ball. V 21. min. prvního poločasu Wellrybaa opouští hřiště. Jen 30 000 diváků — sbor soudců prohlašuje, že F. C. Ballu nelze odporovati.

Po zápase René Mayer odvezl svoje přeborníky k notáři a dal ukovati smlouvu co nejpevnější a tak, aby Ball ošidil.

Promiňte, řekl kněz-gólman, slušně se usmívaje, že nesouhlasím. Jsme povinni svobodou svým nesmrtelným duším a úctou mateřským odborům, jež z nás udělaly brankáře, beky, křídla a tak dále. Nekladu důrazu na chudobu, neboť vězte, Mayere René, že chci zbohatnouti.

Dobrá, odpověděl překupník, avšak mohu vás ujistiti, že probijete svůj výdělek v hampejzích a oslabíte se kořalkami.

Jak! vykřikl Bernard, oslabiti se kořalkami? Tyto zbujele nohy, tito tygři, jak je nazval odborný tisk anglických referentů, hrozí vás rozdupati, jestliže neodvoláte.

Ven! houkl Uhel, jenž zachovával sprostý tón od začátku až do konce.

Když jedenáctka seděla ve Dvou litrech, Karel Bolom myslé na překažený záměr Mayerův pravil:

Felixi, dříve než se opiješ, řekni nám, odkud tak dokonale znáš svět?

Ale farář neodpovídal, neboť tato otázka byla položena již pozdě.

Nyní sláva F. C. Ballu vstoupila na fotbalové nebe záříc jako hvězda první velikosti. Jinoši, dívky i starci s hnutím probuzeného hráčství viděli ji, ana se třpytí. Bolomové poplvali svoji vědu, Bernard a Baar zneuctili své obchodní místnosti a básníci zlomili ohlodaaná péra.

Newcastle Utd., West Bromwich Albion, Chelsea, Burnley, Middlesborough, Hamburk, Celtic, Petrohrad, všechny tyto kluby odnesly na svých zádech těžké porážky a nikdo doposud neviděl míče v síti za zády Felixe Hocha.

Těžiště světa leží ve věcech kulturních, a proto když F. C. Ball tak nesmyslně vítězil, evropská rovnováha se zvrtila.

Peněžní ústavy pojaly nedůvěru k anglické měně, hotovy vydělávati na fotbalu jako na válkách. Kč stoupala a ministr financí dovídaje se o tom vždy včas lezl výš a výš jako rosnička, jež věští dobrý den.

Konečně kombinované mužstvo světa postavilo se proti Ballu.

Dolů s tím nadmutým zázrakem! Hanba! Pryč s Bolomem! Pryč s F. C. Ballem! Ať zhyne páter Hoch!

Zástup oděný v řev tohoto obsahu v předvečer zápasu Svět — Ball procházel Prahou. Ale nejlepší mužstvo sedělo ve Dvou litrech ryčně zpívajíc a nevědělo, co se děje venku.

Druhý den Sandberg pokryl se diváky jako ponocný kožichem. Dvakrát sto tisíc lidí ježilo se před Uhlem, jenž vyšel první na hřiště. Kinooperatéri, které poslal René Mayer smýšleje zradu, spustili svoje stroje.

Tu začal mač.

V 1. min. volný kop pro S. Z něho dobrý útok, avšak kryt obranou. Útok B. zaražen hromadným napadením levé spojky. V 6. min. roh pro B. V 10. min. Petrlák střílí, gólman S. kryje, avšak míč příliš prudký strhl ho do sítě. Ve 12. min. útok S. zmařen zálohou. Ve 14. min. Uhel shootuje a míč prochází podruhé brankou. V 17. min. gól Hartův. V 19. min. roh pro B. Ve 23. min. Bernard vstřeluje svůj

míč těsně pod tyč. Ve 24. min. volný kop pro S. Útok levého křídla S. Proniká obranou a střílí. Hoch chytá těžkou ránu. Ve 26. min. opět branka Petrlákova. Ve 28. min. Baarova. Minuty 30., 32., 34., 40., 41., 42., 43., 44. znamenají další úspěchy F. C. Ballu.

Sto tisíc diváků říčelo nevolí a druhých sto tisíc nadšením.

Hanbáá! Mažte jée! Sláváá! hřmělo dlouhými samohláskami jako písanka žáka první třídy školy obecné.

Avšak zástupové zaplavili hřiště, došlo k řeži a druhý den psali sportovní referenti, že slavný tým Ball byl srovnán ze světa, rozsápán a potřen beze zbytku.

Ale nebylo tomu tak. Sportovní lůza strhala z jedenáctky emblémy klubu, ale jinak hráči vyvázli bez pohromy a vesele pili ve Dvou litrech. Kněz koupil si noviny a nasativ se jal se čísti.

U sta hromů! zasténal vida v jezeře referátů vlastní smrt. Jsme ztraceni, řekl smějícím se přátelům. Nikdo neuvěří, že já jsem mrtvý Felix Hoch a náš klub pochovaným Ballem.

Zatím Praha strojila pohřeb na své útraty a svět tonul v lítosti nad skonem slavného klubu. V držení spolkového hřiště uvázala se státní Sportovní akademie a jedenáct přátel bylo odehnáno od ohrady.

U nás, řekl Hoch, pokud vím, platí právní stav, a dokládá jsoucnost klubu úředními listinami jako kdysi ďábel v Dobré. Avšak přesto F. C. Ball byl mrtev a na této pravdě nezměnila nic skutečnost, že hrál hry mnohem krásnější s S. K. Lhotka a S. K. Záběhlíce.

Zde, křičel René Mayer, poklepáváje rákoskou na promítací plátno ve svém biografu, zde vidíte poslední a nejkrásnější zápas F. C. Ballu, jež jsem založil. Zde nebožtčí: hbitý Uhel, statný Petrlák a velebný gólman Hoch!

Sláva, řvaly posedlé řady diváků, zatímco vyhublý klub tetelil se v parketu Ž.

Dnes živý a přece mrtvý tým chodí o holi, René Mayer ještě nezaplatil najatým rváčům, již zkazili zápas Ball—Svět,

a vítězný snímek letí světem vydělávaje těžké peníze. Neboť
jest prý krásnější to, co již není, a biograf jest novou sku-
tečností.

ROZMARNÉ LÉTO

Humoristický román

Mnozí odvážlivci, když se octli na počátku velikolepého měsíce června, usedají do stínu platanů a jejich urputné vzezření se stává mírným. Hle, větvoví a vysoký sloupec rtuti, jež se zdvihá a opět klesá, připomínajíc oddech spače. Hle, kyv slunečnicku a tato tvář, kdysi hrůzná. Ať poshovní nos a odulý ret, jenž vyrazil z obličeje tak prudce, ať se mírní, neboť, probůh, město je klidné.

Uprostřed žirných polí je dosti dvorců bílých ve smyslu národního básnictví, z býčků jsou volí, jalovice jsou stelné a tentam je máj.

Pokud možno, buďte oděni bíle a sedte váhavě před svým hotelem. K řasu! Což není dosti dobrý příklad praotců, kteří se přepásali a kabát na lokti krok co krok se blíží k podjezdům sadů, aby usedli na stoličku již připravenou?

Tehdy markytánky léta v kapotu, ve střevících ploských a průdušných, ve střevících, jež nezrývají cest, chodily muž od muže, stolicí od stolice, a vyňavše blok z vydutého kapsáře, trhaly lístek po lístku. Chocholík jejich nosu se zarděl, kdykoliv mluvily k svému hosti řkouce:

Dobrý den, pane. Není dnes krásné jítro? Není vám vhod tato desátá hodina, jež právě slétá ze starobylé věže baziliky svatého Vavřince? Domníváme se, že čas propůjčuje více vděku než cokoliv jiného, a vskutku, deset je více než devět. Na tento chrám se kdysi nadávalo velmi urputně, neboť jej stavěl hýsek, který měl dosti drzosti, aby pozměnil půdorys proti pravidlu. Znaly jsme tohoto stavitele a můžeme říci, že se nám líbil, jakkoliv byl poněkud prostopášný.

Jakže, děl starý pán, tento kostel je pochyben a proti

předpisům dobrého stavitelství? A tuto věc jsem upozoroval až dnes!

Zpozoroval jste ji velmi správně, pravila dáma, avšak uhodnete, že tento můj klobouk sloužil devatero sezón jako výstřední bouřlivák? Ach, můj milý, on i bazilika se vžily, a jejich provinění se stala řádem světa. Neboť, ať poznovu
128 dím, čas propůjčuje důstojnost i zrůdám.

Hola, hola! Nestojí tyto hovory za opakování? Přivádějí snad z míry potivý krok? Nejsou dosti pravdivé a nepáchnou téměř naprostou prostředností?

Lázeňské místo Krokovy Vary

Na podivuhodné řece Orši leží město dobré pověsti a dobré vody. Voda vyvěrá na stinných místech a devět nejmohutnějších pramenů, zachycených devaterou studnicí, je označeno jmény devíti Múz. Jde o lázně Krokovy Vary. Jde o město otevřené, vystavené zpola z cihel, zpola z bláta a z kamene, o město pochybeného stavitelství a stálého zdraví.

Ha, říkává varský starosta, snímaje karty, u nás se nezahlí. Hej rup! naše osada v pospěchu a v ušlechtilém závodění přichází k červnu šestého měsíce nezpozdivši se a vyčkávajíc pravidelné lhůty.

Nuže v těchto končinách účelnosti a kvapícího času (ach, kdepak se zhurta nestárne a kde je obyvatelstvo, jehož prostředky nejsou posvěceny) bylo několik usedlostí a něco majetku dosti starobylého. Byl získán z největší části ve hře, jež se nazývá MALÁ — VELKÁ nebo MALÁ BERE. Je to majetek požehnaný a je dobře spravován, neboť, namoutě, zdejší měšťané jsou kovaní kupci a nic jim nepřekáží, že jsou Krokovy Vary lázně jen deváté velikosti, nevhodné oblačnosti, chabého záření slunečního, neprosákavé půdy a zřfidel nikoliv vroucích. Nechťsi! Třebas nemá kanalizace, je to přece město bodré a počestné.

Kalendář more Gregoriano rudl prvou nedělí červnovou a zněly veliké zvony. Čas šel vpřed rychlým krokem, jako tomu bývá vždy ve chvílích prázdně a o velikých svátcích. Blížila se hodina osmá, hodina, o níž se vypráví, že je to čenchi smečky denního času a že vás vyslídí, stůj co stůj.

Stáří a poloha ústavu Antonína Důry

V tuto chvíli zpěvem a rozmarnou hrou byl počat děj tohoto vypravování v plovoucím domě Důrově. Prám Antonínův, na němž jsou zbudovány lehké stavby plovárenské, jest upoután, kde se hřbet Orše poněkud čeří, větře písčinu zvrčí padesáti sáhů. V těchto místech břeh směrem k městu je pokryt vrbinami, končícími se před zahradami jircháří a výrobců oplatek. Zarůstá příliš každého léta, zachovávaje vzhled ježatosti téměř neušlechtilé. Nikdo jich neštípí, a těm, kdo jdou k řece, nezbývá než maličko stezek, žel, úzkých. Na počátku cest je zaraženo po tyči zhruba omalované, jež, jako oslice sedlo, nese nápis: Říční lázně.

Ach ovšem, děl purkrabí, jemuž se kdysi v století čtrnáctém namanulo jednati zpřima, ach ovšem, koupejme se! Řka to, prošel křovisky až k písčině a vykonal, co byl již řekl. Od těch dob, pokud paměť sahá, se užívalo těchto míst podle jejich určení.

Antonín Důra

Dozpívav svoji písničku, veliký Antonín složil ruce na zádech a maní dýchal na kuličku teploměru. Sloupec téměř neúplatný sotva se pohnul a Důra znamená tuto řádnost měl několik myšlenek, jež se vystřídaly v sledu míšených karet.

Tento způsob léta, děl vposled, odvraceje se od přístroje

Celsiova, zdá se mi poněkud nešťastným. Je chladno a můj dech, jakkoliv jsem nepozřel vody, je mrazivý. Který měsíc nám zbývá, jestliže ani červen není dost vhodný, abychom pečovali o zdraví a o tělesnou čistotu?

Nuže, ať je podnebí příznivé čili nic, tyto věci nesnesou odkladu.

Řka to ujal se mistr řemene, svlékl svůj šat a dívaje se dolů do vody, jež zrcadlila jeho dlouhé zarostlé nohy, roubení bazénu a nebeskou bář, znamenal obraz obrácené nádoby, kterou kdosi neuměle postavil právě na okraj, a dodal:

Ach, plovárna a tato číška jsou prázdný.

Věci soudobé a kněz

V tu chvíli kanovník Roch, muž, jenž lépe než kdokoliv jiný znal cenu mravnosti, vkročil na říční hráz vroubíci druhý břeh. Odřikávaje báseň či modlitbu vhodnou pro tento denní čas, měl dosti pokdy, aby se díval na všechny strany, a tu nebylo nesnadné spatřiti mistra Antonína Důru, jenž maje jazyk ven vyplazen a oči zvlhlé prodlával nad svou číškou.

Hej, vykřikl kanovník, hej, pane, počínáte pozdě svůj sabat, což nezní zvony dosti silně? Sesedněte ze svého koštěte, vidím je zřetelně mezi vašimi stehny. Zanechte ohavnosti, jež vás zahubí. Vemte si plášť nebo utěrku, která visí na zábradlí vaší ohavné stoky, jinak, u všech všudy, přejdu na druhý břeh a vyprázdním vaši láhev do Orše.

Budiž, děl Antonín méně tělesné držení, činite si po libosti a přejděte. Spěchejte a vizte všechny podrobnosti svého omylu, poohlédněte se po koštěti v mých koutech, a jste-li dosti zručný, abyste našel obsah v láhvi, nebudu vám pro to činiti výčitek. Nuže vykročte, udeřte sandálem do tohoto proudu. Chtěl bych říci několik pravd, jež je nutné slyšeti v pravý čas.

Kněz zavřel knihu, zanechav mezi listy sevřený ukazo-

váček, usedl na kamenný náhon a jal se odpovídati, poněkud spílaje, a přece nepřekročuje mezi ušlechtilého hovoru.

Jaký jste to, řekl, nečistý hmyz, jenž odkládá kalhoty tak snadno jako poctivý člověk svoji čepici? Kdo byl váš učitel? Kdo vám vštípil tyto mravy?

Dobrá, děl Antonín, zapaluje si doutník, který mimo nadání našel v kapse pláště, jež zapomněl zákazník z minulého dne, dobrá, mohu vám vypravovati o svých učitelích, kteří vesměs byli dobráci a lidé učení. Avšak nesměšujte mne s nemravy. Odložil jsem své spodky z dobrých důvodů. Neboť kůže, jak se doposud vykládá v týchž školních místnostech, kam jsem chodíval za svým obecným vzděláním, je uzpůsobena k dýchání a velmi si ho žádá. Byly mi vštípeny názory zdravotnické, přijal jsem je a jsem jich dbalý s velikým prospěchem svého těla. Jděte mi k šípku se svou knihou ód a s prstem, jenž hryže omletý řádek, nemoha se dobrati smyslu. Jděte, vy vykladači ohavností, klábosících liter a dýchavičných řádků, jimž se zmanulo kulhati podle pravidla.

Řka to, jal se plavčí mistr sestupovati po schůdcích a vhroutil se do bazénu.

Jsem zde, mluvil dále snášeje chlad vody jako statečný člověk, abych vám odpověděl na všechna utrhaní, jimiž mne zahrnujete od pěti let, avšak smočil jsem si ruce a je příliš pozdě, abych vyňal z úst doutník, a příliš záhy, abych jej odhodil.

Jakže, zvolal abbé, vy byste chtěl opakovati příhodu z bajky o vráně, jež ztrácí sýr! Probůh, podržte si svůj doutník a buďte němý.

Vojín Hugo

Za těchto hovorů lité vybroušenosti vešel na plovárnu Dúrovu muž asi padesátiletý, jehož lýtka prozrazovala střehy šermířské a jehož ruce vězely v rukavicích. Byl oděn jako anglický myslivec a jeho rojalistická tvář bez jízvy

nesla tukový nádorek zvicí ořechu nad úhlem levé čelisti.

Dobry den, řekl z oblaku vybraných stájových vůní.

Dobry den, odtušil mistr Důra, konám cvičení, s nimiž jste obeznámen a jež už sdostatek rozvzteklila kanovníka. Poshovte mi, abych obeplul nádrž.

Zajisté, nepohněvá-li můj souhlas abbého, nechci vám překážeti, odpověděl příchozí a usedl na stoličku, co plavčík, nesa doutník v ústech, čeřil hladinu bazénu.

Duchovní na druhém břehu založil stránku, a odloživ knihu, opětoval pozdrav.

Dobré jitro, majore. Domníváte se doposud, že shovívavost, již osvědčujete vůči tomuto pošetilci nevýrazného ducha, je správná?

Ano, děl myslivec, tělocvik mistrův se zdá příhodným a jeho duch, jakkoliv je jen plavčíkem, je dosti hbitý, aby vám rozmanitě odpovídal. Mohl bych zabrániti, aby nevstoupil do lázně, avšak přišed, spatřil jsem jej již pohroužena do vody a plovoucího. Proč mám rušiti věci, jež trvají?

Pah, vykřikl abbé, býval jste vždycky nadšenec času, ačkoliv je jisté, že pomíjíte věci věčných. Nu dobrá, bude se vám odpovídati z těchto chyb. Kniha, kterou jsem odložil, je dosti blízká, aby nám připomenula, co jest trvání. Je stará dva tisíce let. Majore, dejte pozor, co chci říci.

Pane, děl Důra, vylézaje z vody, major nečetl vaší knihy a nebude jí čísti, ani kdyby byla ještě starší. Což je tak pošetilý, aby věřil, že staří oslové hýkají lépe? Přišel loviti ryby a vy, křiče ze všech sil, je zaháníte.

Zatím major otevřel skříňku, již přinesl z komory Důrovy, navlékl dešťovku na udici a vmetl ji do proudu.

Nikoliv, děl, shledávám jakési zaujetí v těchto hovorech, a třeba by nebyly dosti ušlechtilé, připouštím je, neboť zaujetí jsou odlesk vášní. Co jest velikého mimo oblohu věčně modrou a vášně věčně krvavé?

Snad vám abbé odpoví, chcete-li to věděti, pravil plavčí mistr, oblékaje košili, avšak nevěřím, že se vám podaří udržeti tvrzení o modré obloze. Neboť tento červen úhrnem nestojí za nic. Vím, že jste chtěl uvéstí barvu blankytu v blízkost krve, avšak tato snaha, jakkoliv jste šlechtic, je přílišná. Přihlédněte blíže, majore, nezdá se vám, že počasí je prožlukle mizerné a divže neprší? Vidím hromadu mráčen a škvírami modř, jež se mi nezdá ani původní.

Rozhlédněte se po všech čtyřech stranách tohoto nebe, hovořil dále Antonín maje tvář skrytu v košili a opisuje veliký vzdušný kruh rukávem, v němž paže vězela jen zpola. Rozhlédněte se, a nespátříte nic než vyzdviženou mlhu, vodorovně vrstvenou. Hle, výstupné proudy, unášející páru od povrchu zemského k rosnému bodu. Těch sluh a oblačných stěn a těch pletichářských mlžinek! Žel, pánové, jsem příliš chud, než aby mi bylo dovoleno býti hněvivým. Avšak chtěl bych zaklíti téměř bezprostředně.

Jiné rozhovory

Odkud tyto rozpaky, vykřikl kanovník, cožpak jsem vás neslyšel láti celou hodinu?

Antonín odpověděl, že se kanovník může mýliti, neboť prodlévá na druhém břehu a Orše v tomto období je široká.

Vaše uši, děl, zalehly hukotem knih, jež pořvávají, i jsou-li zavřeny. Co jsem vypouštěl dva nebo tři vzdechy, slyšel jste některého z církevních otců.

Řka to oblékl si plavčí mistr kalhoty již bez nesnází a zapjav je usedl vedle majora. Roajalista, jehož trpělivost nebyla nepřeborná, trhl prutem a odepjav udici složil rybářské náčiní. Potom vstal a pokojně odzátkoval láhev.

Kdybyste nevyřizovali pře křikem, pronesl nalévaje tři číšky, mohl bych vám býti tu a tam užitečným, avšak pokud mohu souditi, vaše zadostiučinění je, máte-li poslední slovo.

Nato pravil Antonín Důra: Je lépe mít poslední slovo než poslední ránu, neboť mi nenamluvíte, že zchladím svoji zlost, jestliže mi někdo protne lýtko až k holenní kosti. Lékařské knihy, které čítávám, necení si nic více než vleklou chorobu a v jejich smyslu je hrubý vědecký omyl dát se čtvrtit na soubojovém stanovišti. Svoji k svému, majore. Jste povinován tomuto pokročilému století, abyste zemřel na proleženiny, jsa stížen úbytěmi míchy a dosáhna devadesáti let.

Zápletka

Když to Antonín řekl, napil se a právě v tu chvíli vešla na plovárnu jeho žena Katuška nesoucí hrnec, z něhož se kouřilo.

Ach, ty nikdy nezahálíš, pravila neusmívajíc se na Antonína.

Rozmlouváme o odtažitých věcech, jež zaměstnávají kanovníka, odtušil mistr a došed k ženě nadzvedl poklici nad hrncem, aby zvěděl, není-li uvnitř něco dobrého k jídlu. Potom dal opět dopadnouti pokličce na staré místo, a pohlížeje na hrnec a na tvář paninu, řekl:

Jak si mohu, majore, za tohoto stavu věci vážiti vašich králů, kanovníkových knih a svého zdraví.

Vzpomínka panina

Můj manžel plkává dosti často, pravila paní Důrová, ach! Je mi to snášeti od sedmnáctého roku, neboť vězte, že jsem se provdala mláda. Ano, mohla jsem voliti mezi lepšími chlapy, než je mistr, avšak Antonín zbil ženichy a zmocniv se klíčů, jež jako s uděláním se hodily k mým dvířkám, obtěžoval mě tak dlouho, až bylo nutné slaviti svatbu. Je to

pravda, Antonín býval velmi zamilován a velmi zdrav, chci se vsaditi, že toho měli ti kluci dost, když je zmlátil.

Zevrubnost a obštrnost (na radu kritiků)

Abbé, jemuž výjev s hrncem připomenul obraz na rubu peníze popsaného v Begerově *Observationes et coniecturae in numismata quaedam antiqua*, se odmlčel a v zamyšlení metal kámen po kameni v proud Orše.

Jednání tak živé a hra tak upřílišněná, děl Antonín nakládě se k majorovi, nepřisluší knězi a abbé by jí měl zanechat. Viděl jsem dosti bláhovců, již činili jako on a vposled litovali svého rozjítření, neboť kdokoliv se jme, nejsa vycvičen ve vrhání, metati břemena malá či velká, činí to tak nedobře, že si polhne hmotou mozečku nebo prodlouženou míchou.

Vypravuje se o některých historících, že cvičivali své tělo, hovořil dále Antonín zvedaje hlas, a slýchávám, že mezi cititeli literatur byli běhouni. Je to však důvod, aby se kanovník štvál polem a přeskakoval ostnaté keře?

Co chcete říci, mistře, zeptal se kanovník, zdá se mi, že jste na své cestě za výrazem došel až k stupni nesrozumitelnosti téměř zajímavé.

Rozhodnost a čin

Srozuměla jsem, pravila paní Důrová, že se hádáte o jakési nesmysly a že křičíte, jako by šlo o peníze.

Můj manžel je otevřhuba.

Říkávám mu dosti často, aby v letních měsících mluvil tiše a ušlechtleji, neboť příkaz naší živnosti je vítati zákazníka, byť by to byl i špinavec, jenž krade mýdlo a čtvrtí si v kabině moji utěrku na onuce.

Řkouc to paní vstoupila do lodičky a odvázávši ji přeplavila se na druhý břeh Orše k abbému.

Můj muž, pravila, je nevyrovnatelný osel, pojdte, pane, převezu vás a vy mu to řeknete zblízka.

Láhev a tažení italské

136

Vstoupiv na plovárnu abbé pozdravil a přisedl k majoro-
rovi.

Vaše sklenice, děl Hugo, je příliš dlouho plná. Nebylo by lépe jí nepítí?

Vylévati víno? odvětil kanovník, vylévati víno a kaziti knihy jsou těžká provinění, pane!

Pokud jde o víno, je tomu tak, přisvědčil Antonín, znám příběh o hostinském, jenž byl potrestán temnicí, protože vyrazil čep z vinárníkovy bečky.

To mi připomíná tažení italské. Víte, proč byla prohrána první bitva na Piavě? otázal se major Hugo vzrušen jsa hrůzami válek.

Potom, když znamenal, že nikdo z obou přátel nechce slyšeti jeho vypravování, jal se mluvit o postavení vojsk a o vinných sklepech horní Itálie.

Vězte, děl obrácen jsa k paní Důrové, vězte všichni, že armáda neměla nádob a že se pilo víno z hrsti. Bylo nutné, aby voják otevřel sud bodákem hezky dole a aby víno crčelo proudem. Tu se stalo, že sklepní prostory byly zaplaveny vínem a že v nich utonuly některé pluky. Způsob otvírati bečku bodákem není hospodárný a bývá při něm rozlito mnoho nápoje. Nápoje, jenž je navýsost vhodný, aby roznítil statečnost již potuchlou.

Statečnost! děl Antonín, bekavou statečnost řvounů, kteří praží na nepřítel z krytů! Zvedněte pěkně v tichosti metrický cent, jste-li statečný, majore.

Pah, mohu vám přednésti několik veršů, jež se nezabývají ani jatkami, ani vzpíráním břemen, a přece dobyly světa, vykřikl abbé.

V tu chvíli nastal kolem láhve zmatek a mužové mluvili jeden přes druhého.

Neopakujte těch tlachů z pisklavých knihoven! Dejte si řeci! Nechte na hlavě! To jest, to jest ta čtveračina štábu s obvazkem a s podvázanou bradou!

Napomenutí

Chci vás upozorniti, řekl Hugo, že vše, čeho bych si mohl vážiti u lidí špatných řemesel, je špetka klidu. Avšak vy pokřikujete! Ticho! Vezmu si tuto zbraň a postavím se, abych vám odpovídal.

Řka to major uchopil bidélko, jehož se užívá k rovnání údů při vyučování plavbě, a zaujav postavení podřepu pěkným útokem srazil vyprázdněnou láhev.

Kulatý světe! vykřikl Antonín, co to činíte? Hle, abbé zemře strachem.

Zatím však kanovník obracel listy v své knize a našel místo, jež hledal, řekl:

Dobrá, dobrá, rozmetejte tuto skrýši pornografie pěsti nebo toporem. Zaslouhuje svého osudu. Čiňte se ze všech sil, znám prostředek, jenž vás usadí.

Potom přistoupil k majorovi, jenž neustával předváděti lýtý zápas, a povýšeným hlasem četl VII. knihu ód Horatiových, co veliký Antonín neznaje jiných výrazových prostředků síly, jež tryská a dere se ze zdravého těla, popadl jakýsi špalek a zvedl jej sto a jedenkrát do výše.

Námluvy

Paní Kateřina Důrová, naslouchajíc kanovníkovi, jenž sypal krásné verše jako z rukávu, zkřížila ruce na prsou a pravila:

Jsem zde a slyším vás, pane. Latina jest prý jazyk Římanů a vypravuje se, že tento jazyk zemřel a že je mrtev. Jaké nesmysly, abbé, mluvil jste dosti hbitě a dosti dlouho, abychom je odsoudili.

Avšak nyní si odpočiňte a vypravujte mi něco v naší mateřštině, neboť jest se mi přiznati, že chápu jen zcela smysl latinských řečí. Jsou tak obširné! Zdá se mi poněkud přehnané toto učleněné vyjadřování, jež připomíná krupobití, nechci však pochybovati, že jste promlouval o početných citech.

Ach, ovšem! Bývaly to časy, když jsme si krátily chvíli šprýmovnými průpovídkami, zpěvem a hrou na hudební nástroje. Ouvej, pane, byl byste se posedl, slyše jakéhosi varhanáře, jenž mě štípal do boků prozpěvuje si písničku za písničkou. Jsem si jista, že jeho vynalézavost nezádá v mnohém vaší řemeslné dovednosti, jakkoliv jste vy zhlédl cizí země a navštěvoval školy až po svůj zralý věk.

Řkouc to paní smetla z lavice udičky, niti i ostatní součástky nezbytné k rybolovu a překračujíc valchu, jež spadla na zemi, vlékla lavici na jižní stranu plovárny.

Nuže, pane, mluvila dále Kateřina Důrová, když usedla, pojdte sem, pojdte za mnou, toto sedadlo není tak nepohodlné, jak se vám zdá, a obejdeme se zde bez latiny.

Ti dva, doložila ukazujíc na mistra a na majora, nepostihnou ani jediného slova. Vsadím se, že si navzájem vypravují o střelných zbraních a o jakémsi bláznivém závodění. Ach, vizte mého manžela, drží levici upaženu a zajisté chce namluviti majorovi, že je v tomto úkonu nesmírná síla. Ach, co si mám počítí, jestliže tento neomalený člověk křičívá jen proto, aby si cvičil dech a zvětšil objem hrudníku? Co mám činiti, jestliže den co den jej vidím, jak hopsá a skáče o tyči až do výše stropu?

Mistr, odušil kanovník, se stará a pečuje o svoje tělo snad příliš, avšak nikdy jsem jej neponoukal ani jsem ho nepovzbuzoval, aby to činil bez výhrady. Mistr, vy a já, paní, jsme v létech, kdy se již nekřičí z plných plic a kdy můžeme minouti plot sousedův bez pokušení, abychom jej přeskochili. Nelibuji si v okázalých kouscích.

Tak jest, tak jest, abbé, přisvědčila paní vstávajíc ze svého místa, avšak, uvážíme-li váš věk, měl byste býti showívavější. Nevinná hra, již, jak vidíte, provozuje můj manžel, je snad pošetilá, ale není neřestná a nezasluhuje odsouzení tak prudkého. Nevím, jaké záští jste pojal a z jaké příčiny tropíte poplach. Probůh! Dáte se do latiny, jež se ukáže nesmyslem tak popuzujícím.

Řkouc to, Kateřina se obrátila k svému manželovi a pravila, že kanovník je zvrácený muž, na nějž je míti pozor.

Ach, děl Antonín Důra, to mne nehne, to se mne netýká.

A zanechav ženu bez obšírnější odpovědi, povzbuzoval majora, aby ukázal obrat, o němž mluvil.

Zde jest, zde jest, vykřikl Hugo, bodaje bidélkem do škvíry mezi prkny, jež zdaleka připomínala mezižebří.

Nové námluvy

Jste zlověstný, majore, pravila paní Důrová. Vždy zpcený, vždy rozkročený, s napřaženou rukou, s dvěma či třemi blesky pohledů, podobáte se málem strážmistrovi, ježž jsem znávala dosti důvěrně za mladých let. Ach, byl to švihák, o němž je třeba vypravovati obšírně. Byl svárlivý jako vy a bylo mi často mírniti jeho prudký hněv. Nabízela jsem mu vše, co jsem pokládala za vhodné, aby to ukrotilo jeho prudkost. Nicméně kroutil knoflíky v svých prstech příliš nedočkavých a píval láhev za lahví. Sloužil u voza-tajstva na rozdíl od vás, který jste byl u dělostřeleckého pluku a nenosil červených kalhot.

Nenosil jsem jich, děl major, na svůj prospěch, neboť tyto pluky jsou pluky pohůnkovské.

Vskutku? pravila paní, neslyšela jsem nikdy podobného mínění. Tito lidé šli na dračku v naší ulici.

Vy víte, pane, že jsem měštka a že jsem odcházela jen nerada do tohoto prokletého místa. Mám husí kůži, vzpo-

menu-li si na naše nynější hosty. Pěchota, jež pokud jde o zbraně a pokud jde o odění, ani zdaleka se nerovná jízdě, stokrát a tisíckrát je lepší tohoto obyvatelstva. V zástupu neduživců, již sem pílí každého léta, švarný desátník od osmadvacátého je více než pozoruhodný a tu jsem ztracena.

Za mých časů byl abbé již stár, avšak vysvětlete mi, jakou nepřízní náhod jsem se nesetkala s vámi.

Ale, ale, ale, děl major upadáje do mírného hněvu, snad se vyskytl nějaký neostřílený nováček u mých houfnic, jenž mohl vzbuditi svým housečím vousem zájem kuchařek a jehož jsem týral. Nepředhazujte mi těch věcí. Neměl jsem záměru vzhledem k jejich volbě. Ostatně, pokud vím, váš manžel, jemuž jste povinna veškerou úctou již proto, že vás odvedl z ohavného předměstí, nesloužil ani u závozníků, ani u dělostřelectva, nýbrž byl zákopníkem.

Abych to nevěděla! Abych nevěděla, kde sloužil, odpověděla paní. Chcete-li vyvolati spor, opakujte něco jiného a mistr Antonín vás zvalčuje, třeba máte klacek, o němž se domníváte, že jest to rapír. Holečku, můj Antonín nestrpí, aby se s jeho manželkou mluvilo lehkovázně.

Přivětivý plavčík

Zatím se neděle blížila k deváté a na plovárnu vešlo několik dam, jež za každého počasí byly pamětlivy péče, již vyžaduje dobrá tělesná správa. Antonín je pozdravil co nejakázaleji.

Vejděte, řekl, vejděte bez zdráhání. Nedejte se odstrašiti chladem, jež pocítujete. Abbé a major označili dnes koupel za vlahou.

Dobrý den, pronesl Hugo, dotýkaje se svého klobouku.

Dobrý den, odpověděly s nvyým úsměvem, neboť major měl pověst prostopášníka.

Odeberte se na vyhrazená místa, děl plavčík, zde jest kytlice, již potřebujete, žínka a mýdlo. Kdyby se vám něčeho nedostávalo, volejte třikrát, abych vešel včas.

Můj muž, pravila paní Důrová, je potrhlý, nicméně zná svá práva a ví, jak jich ostříhati.

Kdyby svá práva ustříhl, kdyby je oddělil řezem, kdyby je spálil nebo utopil a kdyby se jich krátce zbavil, byl by mistr, ale takto je jenom Antonín.

Zajisté, odtušila opět paní, je Antonín, neboť já jsem Kateřina.

Hurá, děl abbé, vidím, že jste si osvojila něco logiky, jež mne odzbrojuje.

Výstraha

Zatím se příšlé ženy svlékly a stenajíce vstoupily do vody, jež dolehla na jejich hyždě jako prut.

V tomto společenství, pravil Antonín, usedaje zkusmo na kanovníkovu knihu, se nám bude lépe rozmlouvati. Jsem jist, že abbé zapomene svých metamorfóz, patře na ženštiny, které po celé pětiletí nepřekročily třicátého roku. Vaše trvání v stavu, majore, je přítomno co nejdokonaleji.

Odejdu, děl major, neboť je pravidlo, že některá z těchto dobrých plavkyň tone právě před námi. Buďte řízní v případech nutnosti a opatrní, pokud jde o nezletilé.

Kanovník namítl, že si není třeba někoho všimati, nicméně Hugo složil své krabice a nepomýšlel již na rybolov.

Majore, děl Antonín, nechoval jsem se k vám nikdy příkře, avšak bojím se, že teď budu nucen, abych vás zdržel násilím. Je třeba, aby tyto lázně, tento prokletý vor, byly zalidněny aspoň zvenčí. Jste mi vhod svou tváří statného padesátníka, pokud tu sedíte. Mohu přehlédnouti prut a vaši honbu za rybami v svém okrsku, avšak nesnáším vás na druhém břehu. Snad byste nechtěl, aby tyto ženské vylezly z vody a aby moje plovárna zůstala prázdná až do večera! Snad byste nechtěl přivoditi zkázu mému podnikání.

Zdá se mi, pravil major, činně odmítavý posuněk, že nás ztotožňuje s volavkami, s nimiž se setkáváme v hostinských

živnostech. Zdá se mi dále, že jste si příliš jist naši snášeni-
vostí.

Snášeniivost, děl mistr, je vlastnost všech vojevůdců.

Kouzelník Arnoštek

142

Za těchto hovorů šel proslulými vrbinami kouzelník Arnoštek, jenž právě přibyl do Varů Krokových. Zname-
naje, že je zmlácen dalekou cestou a špinav, a spatřiv kou-
padlo dosti útulné, po krátkém váhání slezl na cestičku,
přešel uzounké prkno a mimo nadání se octl na plovárně.

Vidím, že se vyjasňuje a k poledni že bude vedro, řekl Antonín, svlékejte se, pánové. Avšak vy, který jste přišel, posečkejte, pokud se neochladíte, neboť jste urícen.

Tak, odvětil Arnoštek, tak, vy jste, pane, řal do živého. Víte, že jsem se po celý týden neohřál leda u své svíčky? Jsem kouzelník Arnoštek a vzhledem k drsnému podnebí (neboť přicházím z jihozemska) každého večera se dotýkám plamenem různých míst svého tělesného povrchu.

Ach, pravila paní Důrová, to jste vy, o němž od včerejška mluví celé město? To jste vy! Vy, pane, jak se dovídám, jste polykač ohně a týž, jenž pobýval v Paříži a přichází z Nizozemska.

Byl jsem tam všude, odpověděl kouzelník poněkud ne-
jistě, ale jestliže se zde o někom vypráví, nejsem to asi já! Přijel jsem o deváté vozem. Naše stanoviště je na náměstí. Odtud, pobyv jen několik chvil v úřadovně páně stráž-
mistrově, jsem šel do těchto říčních lázní. Je-li zde však podvodník, který se vydává za kouzelníka, budu nucen, abych odešel, aniž uspořádám představení a aniž se vy-
koupu.

Nebudte netrpěliv, pravila paní. Kdo říká něco takového? Jste zde a zůstaňte na svém místě.

Ti mužští, doložila odnášejíc kartáč a štětičku dámám, které jich požadovaly na svoji pleť, ti mužští jsou nedůtkliví. Sotva jsem řekla kouzelníkovi, že je kouzelník, již vyvádí,

jako by jím nebyl.

Kouzelník jako kouzelník, pravily dámy, užívající kartáče. Je to vždy chlupáč, který před obecnstvem žvýká střepy a z rukávu tahá devět paruk.

To nevím, pravila Kateřina Důrová, avšak na rozdíl od zdejšího lidu pan Arnoštek je kadeřavý a nezdá se, že má zálibu ve zbraních ani v učenostech.

Kouzelníkův zevnějšek

Zatím si Arnoštek rozepjal kabát a svlékl se odkládaje oděv část po části na hřebík a na petlici. Konečně vyšel, zjevuje útlá bedra a hrudní koš, vystávající nazad o půl pídě. Byl oděn krásným trikotem flanderským a nepotřeboval plavek.

Tento oblek je snad vhodný pro jiné chvíle, pravil major, avšak proč bychom ho nepřipustili?

Je příliš rozpustilý, odtušil abbé, a ve vašem zájmu je, Antoníne, abyste svému hosti navlékl nohavice. Což nevidíte, jak zpod trika vystávají všechny údy, a nevidíte, že je triko růžové? Růžová barva je barva selat.

Antonín odnášel zbytky jakéhosi oběda, maje na širokém prkně hrnec na hrnci a talíř na talíři, avšak jak uslyšel řeč kanovníkovu, obrátil se se svým nákladem, aby mu odproval.

Tu to máme, děl, uzavíraje svoje vypravování, je-li růžová barva barva selečí, je učenecká šed' a čern' barva potkanů.

Nevýřeční profesori

Proklatě! pravil major. Mistře, vy se nedáte jen tak zhola. Čím to je, že jste tak výmluvný?

To jest, odpověděl, z mnoha důvodů. Mohu vám z nich říci nejdůležitější: je to proto, že nejsem knihomol.

Před pěti nebo šesti léty bydlil zde profesor Karlovy univerzity, muž rozvážlivý, písemný půtkář a člověk, jenž potřásal literaturou starou i novou, a víte-li pak, že nedovedl říci souvisle číslo kabiny, kde se svlékl. Od těch dob soudím, že vzdělání tohoto druhu je na obtíž, chceme-li se vyjadřovati.

Géniové málo sliční

Na těchto hovorech kouzelník Arnoštek neměl účasti. Stál, jsa opřen o brlení plovárny, stál, maje nohu přes nohu, díval se a mohl si pokuřovati. Krátce, stál dívaje se a díval se stoje.

Vidím, děl major, že křivý hrudník nez bavuje kouzelníků sebevědomí.

Nejsem si jist, jak se věc má s kouzelníky, ale je pravda, že Byron kulhal. Je pravda, že Homéros byl slep. Sokrates měl zvířecí tvář a zemští inspektoři že jsou koktaví, pravil abbé.

To jest podivuhodná libovůle, doložil Antonín, což nelze stanoviti typu jednou a navždy?

Rozprava kouzelníková s paní Důrovou

Zatím Kateřina, již nebylo více třeba v oddělení dám, přišla, vlekouc kbelík špíny. Když jej vylila, dala se do hovoru.

Toto léto je málo podivuhodné. Včera přšelo, a jestliže se nemýlím, bude dnes pršeti rovněž. Je v Nizozemí také tak mizerné počasí, pane?

O něco lepší, odpověděl Arnoštek, avšak v neděli, jakbysmet, pršívá. O desáté se déšť spustí a trvá až k poledni. Nato se vyčasí a všechno obyvatelstvo spěchá na představení, neboť v těch končinách lid tuze baží po vzdělání.

Hleďme, pravila paní, stavíc nádobu, je toto pravidlo

bez výjimky? Což nejsou v Nizozemí lázeňští mistři, kteříž by obchodovali co nejvydatněji právě tehdy, když se vyčásl? Cožpak je dovoleno, cožpak se smí, pokud se týče ztrát, jež z toho plynou, opouštěti plovárny? Můj manžel by nešel. Můj manžel by nešel, ani kdyby se bubnovalo na buben posledního soudu. Můj manžel je hrabivec!

Kouzelník mínil, že je to trestuhodné, a paní přisvědčovala.

Tak jest! Tak jest! Nepřestávám to opakovati den co den. Avšak víte snad, která z příčin to zavinila?

Dožil se padesátky, neopouštěje Krokových Varů, čte a píše téměř bez obtíží, ale zvláště je vzdělán v cvicích tělesných, neboť neustává v cvičení ani navečer, kdy je čas na spaní.

Zde, děl Arnoštek, je kámen úrazu. Chtěl bych se vsadit, že se cvičí prostě, bez oduševnění, na vlastní škodu a na prospěch nezdravé vášně, aby vydělal.

Malá ukázka Arnoškova umění

Řka to Arnoštek se přiblížil k majorovi, jenž vyňal svůj chronometr.

Hle, děl zastavuje se nad hodinkami, zabývám se cviky, jež jakkoliv jsou tělesné, mají přece do značné míry povahu duchovní. Hle, dám zmizeti této věci, aniž postřehnete, jak a kam zmizela. A přece nebude to více než hmat, hmat, jehož jsem se dobral dlouhým rozmyšlením a mnohou úvahou.

Tu kouzelník kýchl a pánové odstoupili o půl kroku.

Nuže, mluvil dále, zíraje do prázdné dlaně, mohl byste mi říci, pane, kolik je hodin?

A než Hugo zaklel a než se kanovník mohl obšírněji vysloviti, Arnoštek nadýmaje tváře vytáhl chronometr z úst.

Br, dodal osušuje stroj loktem, cítím mražení na šesulce mezi oběma polokoulemi mozkovými a slyším rány nikoliv

nepodobné velikonočním zvonům, neboť tyto hodinky ze skla a z kovu mi zachladily lebeční nitro a vzbouřily je svým tikáním.

Nemírný obdiv

Ouvej, vzkřikla paní Důrová nezachovávajíc míry v svém obdivu. Vy jste měl ty hodiny uvnitř hlavy? Tyto cibule ukrutníkovy?

Uznání majorovo

Vaše umění je dostatečné a zaslouhuje si odměny, pravil Hugo. Znamenaje pak posunek Arnoštkův a nevoli kanovníkovu, dodal: Je to moje mínění, jehož nesdílíte, aniž ho můžete změnit.

Pokud jde o dnešní dopoledne, děl obraceje se opět k Arnoškovi, můžeme vám nabídnouti leda něco uzeneho zboží, to jest pět vuřtů a hlt rumu.

Zmínil jste se o vuřtech, pravila paní přicházejíc rovnou ze špižírny Důrovy, a chcete je platit. Zde jsou.

Kouzelník letmo naznačil, že tomuto jídlu uvykl a že je miluje. Potom obkročiv lavici, snědl třikráte po dvou kusích prudce a bez rozpaků. Nakonec, když si byl utřel ústa, napil se rumu.

Cizina nenávistná

Ach, ach, ach, řekl stíraje špetku cibule, nemyslil jsem, že v těchto odlehlých končinách se shledám s muži tak pokročilými. Moje obecenstvo, pokud jde o projevy uznání, bývá toporné a někdy rozdává, co se nejlí.

V Mülhausenu a v Schenewidenu byli by mě málem ztloukli pokřikující, že jsem zcizil prstýnek paní starostky,

jenž nebyl k nalezení. Nicméně nezavinil jsem tohoto nedopatření. Přišel vniveč jako mnoho jiných věcí veřejného statku.

Jděte, pravila paní Důrová, jak to bylo?

Takto, odpověděl:

Schenewiden je štýrské město a Štýřané jsou národ, který si věčně prospěvuje a věčně se štíří. Stanuv podle starobylého obyčeje všech kočovných herců na náměstí, jal jsem se hotoviti několik kouzel, přistupuje ke skupinám dam a dítek, kteréž jsem vesměs chválil pro útlá hrdla, neboť byla volatá. Někteří netrpěliví chlapíci mluvili o počasí, avšak hleděl jsem si svého a vyvaroval jsem se hádek.

Hledme, pravila paní Důrová, je zřejmé, že nejste práč, avšak co bylo s prstenem?

S prstenem? odušil. Vzal jsem jej lehce, kradí a bez okázalosti. Vmetl jsem jej v prostor a znikl. Ale Štýřané, ta chamraď věčně nedůvěřivá, ačkoliv arcibiskup sídlí dosti blízko, mě šacovala po dvě hodiny. Byl určen policista, jenž měl sledovati všechny moje tělesné kony. Naštěstí jsem ho zapudil právě včas. Zbyl jsem se svého strážníka pozměniv ho v pouhý chochol.

Ach ovšem, lidé jsou hrubci, pravila Kateřina a vztahuje prst proti své jemnocitné hrudi a proti prostomyslné hlavě dodala:

Nechte jich. Jen jich nechte, ať se zalknou svými chybami. Ať se chovají neslušně před arcibiskupem, o němž jste pravil, že je blízko! Nakonec je zpraží a zanechá jich bez útěchy!

Trest kráčí vzápětí za hříchem, řekl major, avšak vraťte mi moje hodinky, nepřeji si nic méně, než abych byl hrubý, jako jsou občané mülhausenští.

Arnoštek měl na jazyku dvě nebo tři souvětí, jež zvolna plynou, ale když nebylo zbytí, vyňal stroj z nejhlubší kapsy.

Hodiny prchají, pravil, a není v mé moci, abych je zadržel.

Pojďme, blíží se poledne a moje nástroje leží doposud svázané na voze.

148

Když to Arnoštek řekl, natáhl si nohavici a kabát na flanderský trikot, doposud suchý, dal se do důtklivého zvaní a rozloučil se uctivě se ukláněje.

Abbé a major vyšli za ním.

Příměř

Hle, hle, pravila paní Důrová, co kouzelník zapínaje svůj šat procházel vrbinami na městskou cestu, hle, hle! Tvoje opičáctví s tyčí, skákání, hluboké vdechy, knižní hatlanina kanovníkova a kobytkářství majorovo, to vše je na hromadě. Pan Arnoštek je švarný chlapík! Kdepak, kdepak by se vzalo ve vás tolik roztomilosti.

Všiml sis, Antoníne, jeho rozpaků a jeho ruměnce, když mu major nabízel tak neomaleně jídlo?

Mistr vzal láhev, a neodpovídaje, zvedl ji proti obloze. Ano, děl po chvíli zevrubného šetření, ano, je to zdatný člověk. Najedl se, hojně se napil a nezaplatil vstupného.

Soumrak a večer

V krajině Krokových Varů se nadcházející noc opovídá obvyklým šerem, jako tomu bývá v končinách daleké Prahy. Místa od přírody stinná, soutěsky a úžlabiny ztemnějí, co starosta obce, jda touže dobou otevřeným prostranstvím náměstí (jestliže městské hodiny nepředbíhají), neznamená krásných znaků večera.

Podle ročního období, v svůj čas, noční temnoty slétnou z korun stromů, kde hřadovaly od včerejška, kouty chladu

se otvírají a prostor, který má černá křídla, se hrne do městské nádoby.

Rozšafní lidé mlknou a nepromluví, dokud nepojedlí. Je noc a starosta doznává, že nastal večer a že došlo na jeho slova, neboť to předvídal.

Je noc. Před domy usedají vyžlovité panny a hledající v zenitu večernici praví: Omnia sumus sine sole.

Ale chválabohu, všude jsou dobré útvary hostinské, jež ve dne zívají dveřmi, večer jsou dočista dokořán a dobře osvětleny.

149

Výčet jídel

Pan Důra, major a abbé vešli do staré hospody U čtrnácti pomocníků a vedli si vesele.

Jezme a pijme, řekl Hugo. Dejte sem večeři! Tučný sýr, zvěřinu, ptáky, jehňata, vše, co se líhne živé, a vše, co se líhne z vejce. Dejte sem vše, co zraje jedlého, vše, co je oploutveno, a všechny druhy plžů, kteří se požívají ve vzdělaných zemích. Dejte to sem! Je večer, Země se otočila a tu bývá obyčej jísti.

Majore, děl abbé, stal jste se žroutem nebo mluvkou? Chcete ukázati zuby, nebo jazyk?

Kdybych se vyznal v řeči, mlčel bych, jako mlčíte vy, abbé, odvětil Hugo. Budiž, nenutím vás, abyste se ujal svého nástroje, avšak jezte!

Kanovník poznamenal, že mu není volno, mluví-li se příliš, a Antonín nabíraje sběračkou polévku řekl:

Není vám volno? Vždyť jsme sotva počali s večeří.

To jest, dodal obraceje větve svého kníru k abbému, následek špatné životosprávy. Příliš přemýšlíte! Přemýšlíte i při večeři a to jest druh nepřiměřeného obžerství.

Tak promiňte, řekl kněz, proč počínati novou hádku?

Proto, odpověděl plavčí mistr, proto, že se zahubíte. Protože je vám padesát let. Protože setrváváte v špatných zvycích!

Kdybych vězel pět minut po uši v své vodě, tahal byste mne ze všech sil. Nuže, smím vás aspoň napomenouti, jestliže se vy topíte v omylu daleko horším, než je voda?

Vaše představitost, děl major, je obludná, Antoníne. Cožpak vám tato vinná láhev připomíná Orši?

Ne, ne, ne.

Nebo ano, ano.

Kdepak je asi sůl?

A ocet?

Pamatujete se, jak jsme solívali za starých časů topinky se sádlem?

Ach, ouvé!

To jsou, to jsou ty jazyky ciceronské s uzdičkou a bez uzdičky, když se přešmikne!

Major, abbé a Antonín jedli a zapíjeli vínem. Rybu, mísu skopovéhoho, talíř špenátu, srnčí kýtu s trochou brusinek, chřest, špetku salátu, koláč, drobet kompotu, ovoce (hrome, hrozny doposud neuzrály) a devět sýrů.

Platit!

Dejte sem účet, sklepníku, a novou láhev. Nespěchejte z přílišné ochoty, neboť víno je nositi dobře!

Dejte to sem! Dobrá. Zde jsou peníze.

Pánové, můžeme jít, řekl major, neboť pokud se pamatují, jdeme na představení kouzelníkovo.

Hleďme, pravil Antonín, byl bych na to zapomněl, právě jako vy, abbé. Chci se vsaditi, že Arnoštek čeká a že se ohlíží po vašich kloboucích, postrádaje i mé čepice.

Byl bych na to zapomněl jen z ochoty k vám, doložil abbé, neboť jsem viděl, že jste pili více než s chutí.

Vypil jste půl láhve, a jestliže jste ji vypil bez chuti, tím hůře pro vás, řekl major.

Tím lépe, tím lépe. Nechci ani mysliti na to, jak by věc šla vpřed, kdyby měl abbé žízeň.

Řka to, Antonín si rukávem utřel vousy a zmocnil se kytice, jež trčela uprostřed stolu.

Pojďme, pravil Hugo.

A vyšli.

Náměstí, tento výtvar stoloťi XVIII., doplňovaný hrůzoplým stavitelstvím škol uměleckého průmyslu, s temnými kupami platanů a se zářícími stromy svítlen, majíc korunu z hvězd, bylo málem krásné.

Má satan vidle?

151

Kdyby za námi stál váš ďábel, abbé, pravil Antonín, mohl by kteréhokoliv z nás napíchnouti na vidle, neboť není pochyby, že se nám líbí ženské a že spěcháme ke kouzelnické kratochvíli.

Ejhle, toho darebáka Arnoštka, běhal po celém městě, vychvaluje své řemeslo, neboť odkud by se vzalo tolik lidí?

Čeho se to domýšlíte, Antoníne, odpověděl kanovník, nemám ďábla a ďábel nemá vidlí.

Proklatě! vy zpustlíku, vykřikl major, představujete si všechno zvráceně. Mistr se nemýlí. Ďábel drží pevně násadu vidlí a Arnoštek opravdu zběhal celé město.

Tak jest, dodal, když jakési děvče přešlo přes cestu tři přátel vzbuzujíc touhu smíšenou s bolestí, hezkých holek je rovněž šlakovitě málo, avšak jsou. Každá z nich má svůj nástroj a všechny, pokud se vyskytují v Krokových Varech, jsou tu přítomny.

Ženské nestojí za řeč, nicméně mistr a major mluvili o nich obšírně a bez ustání.

Hleďte, děl Antonín, pozoruje dívku, jež spěchala mimo, chtěl bych závazně a pro věčné časy stanoviti poměry lýtka vzhledem k stáří a vzhledem k tělesným objemům.

Nechte toho, nechte těch darebáckých úvah a spěchejme, představení se již počalo.

Tu si přátelé podali ruce a zachovávajíce krok šli, jako se chodívalo, dokud platilo dobré pravidlo:

levá, levá, levá!

Antonín kráčel uprostřed. Antonín dosti veliký, aby zhá-
šel lucerny bez žebříku, nepřehlédnutelný, vzpurný pro své
rozměry, mluvka, nedočkavý a bez peněz. Antonín, jemuž
mlčení nebylo příkazem, jal se tu uvažovati o kouzelnících,
přepínaje trpělivost svých přátel a hrubě se mýle v pod-
statných věcech.

Úvaha o kouzelnících

Není pochyby, že měchatá veřejnost a baby obojího
pohlaví lají podivuhodným kouzelníkům, kteří chodí
v pustinách a na křižovatce točí kloboukem. Není pochyby,
že těmto lidem jest utíkati, kdykoliv je někdo honí, že se
neobracejí a že jsou mdlí, když dojde na pěsti.

Kdo jste je viděl, jak ve veselém zápolení vytnou políček
obecnímu starostovi? Kdo jste je viděl, jak jedí z hluboké
misky primátorovy?

Jsou na útěku po lesích hledající dobrodružství ve skupi-
nách ženců, kteří odpočívají u pramene vody. Jsou na útěku
pustou vsí provádějící v chůzi a v běhu dvě nebo tři kouzla
před ženami, jež o žni hlídají hejna a nepřestávají počítati
svých kuřat. Jsou na útěku až do dne, kdy jejich nevinná
ztrěštěnost se skončí pěknou krádeží, vědeckou prací, od-
bojem nebo vládou.

A tu, majore, a tu, abbé, kouzelník, jenž zmoudřel, si
obuje rukavice a vsadě si vydutý a tuhý klobouk na hlavu,
konečně učesanou, stává se, čím se mu zachtělo být.

Vaše šlechtictví, majore, bylo vynalezeno jakýmsi potrh-
lým šejdířem, jenž byl bit, více než zasluhoval a více než by
snesl obyčejný člověk. Praotec vašeho stavu byl silniční
kouzelník, jenž si pomohl vhodnou zlodějnou a později se
rozmnožil legální cestou.

Žel, majore! vy nejste již dosti vynalézavý, abyste mohl
býti baronem. Žel! vaše statečnost opakuje leda několik
postojů ze starých kousků těch darebů, pro které mluvím.

Majore, nejste přesvědčen, že vše, co vzniká, jest z hra-

vosti a z odvahy těchto lidí těkajících v poli, kteří nerobíce ani knih, ani věcí užitkových mají dosti pokdy, aby blábolili jako bůh a řadili věci v překvapující sled?

Abbé, nevidíte, že Arnoštek je z rodu Publia Ovidia Nasona, jehož jste zhnětl svým ukazovákem?

Proklatě, odpověděl kněz, cožpak si, mistře, myslíte, že podstata básnictví je krádež?

Kdo mluví o krádeži, řekl opět Antonín, takových věcí jsem si nevšiml, ani když se udály v mé přítomnosti.

Chtěl jsem však říci toto:

Míra dálky je toulka, míra hojnosti je hlad a hra předchází před činy. Je rovněž pravda, že čas, který se měřívá vězením, lze měřiti stopou — a hrome! Ať je to stopa daktylská, při níž se vesele kráčí!

Hle, řekl abbé utíraje si čelo šátkem, vám se, Antoníne, mění povaha, neboť pozoruji, že mluvíte pro básnictví.

Snad ne! Snad ne! vykřikl Antonín postrašeně. Neměl jsem nic podobného na mysli. Zapomeňte, abbé, jestliže jsem přece něco takového řekl.

Začněte!

Zatím přátelé došli na stanoviště kouzelníkovy. Bylo tu hodně lidí. Nad zástupem, připomínající zkřížené meče, stály dvě vidlice, mezi nimiž byl napjat provaz. Konce tohoto provazu, stažené dolů, připevňovaly kolíky jen velmi ledabyly. Hugo, jenž viděl tuto závadu, chtěl ji opravit, avšak abbé ho zadržel a řekl:

Nechte toho, nechte toho, majore. Obratnost kejklířská nevyžaduje solidnosti, po níž bažíte. Mám pro to jakýsi skrytý smysl a domnívám se, že tento lehký uzel je pro Arnoštka s výhodou.

Abbé ještě nedomluvil, když se ozvaly hlasy kolovrátku, jenž po věky bude připomínati harfy, bubny, píšťalky a puklice andělského kůru. Tu kanovník zvažněl, major čekal bez znepokojení a Antonín se jal poklepávati nohou.

Některé ženské měly naspěch a vedly si neslušně štouhajíce se lokty. Byla z toho tlačénice, při níž tu a tam nezletilá děcka vylezla na stromy, aniž hodlala platiti vstupné a býti zticha.

Blížila se devátá a soumrak se stával tmou. Arnoštkovy lampy, podobajíce se okovu, do něhož kovář strká žhavé železo, syčíce prskaly něco jisker málo zápalných. Kolovrátek vřeštěl, zástup ropotal a Antonínovi bylo do zpěvu.

Zatím Arnoštek znamenaje, že lidí více nepřibývá a že je nutno počítí s představením, vyskočil ze svého vozu a čekal jako dveřník, co zvolna sestupovala dívka, jejíž tvář byla skryta pod maskou.

Žil jsem dosti klidně, řekl Antonín, a nesnáším vzruchu. Cožpak není hezká? Chybí jí něco? Probůh, snad to není karcinom!

Jděte k šípku se svým oslovstvím, děl abbé, vystupuje poněkud na špičky, vy entuziastický lékaři, jděte mi k šípku!

Víte co, Antoníne, řekl major, vidím, že slečna má v ruce dvě misky a že vybírá peníze. Až k nám přijde, požádáme ji, aby sňala své pouzdro.

Výběrčí

Sláva, odpověděl Antonín, abbé, připravte si drobné!

Dívka, jež neměla jiného jména než Anna, šla ulicí diváků přijímajíc mince, jež nepadaly zhusta a jejichž hlas pravil, že nejsou ze zlata a že je nouze. Došedši pod strom, kde se usadili kluci, zdvihla své misky až k nim a tak, že její údy tvořily přímý úhel, jenž je prubířský kámen krásy. Tu bylo zřejmé, že má dokonalá ramena, chlapeckou hruď, dobře utvářené nohy a že je útloboká. Avšak některé staré ženské, které ničemu nerozumějí, pravily, jako by ji poznávaly:

Ach, ta se jmenovala za svobodna Nezválková a její otec, jenž byl veliký hříšník, všechno uměl a skládal krásné básně.

Dívka zachovávajíc půvab, nepříslušný chvíli, kdy se jí nedostalo ani měďáku, kráčela k Antonínovi, který byl nejpřívětivější a zřejmě šlechetný.

Tyto stromy, děl ukláněje se, jsou pouhá pláňata a nenesou ovoce. Naštěstí můžeme opravit divokou přírodu. Pánové, máte přichystán svůj tolar?

Abbé nebo major byli by Antonínovi zajisté podstrčili peníz, jež mohl spustiti okázale do dlaně Anniny, avšak mistrovo zdraví nebylo rozpačité. Nedávaje nic, poklepal prstem na plech misky a usmíval se nad nesnázi, o níž je lépe mlčeti než mluvit.

Anna poděkovala zdvořile a rozumně všem třem pánům, a nežli jí major požádal, aby odložila svou masku, učinila tak sama. Dívala se nikoliv bez zalíbení a bez vhodných rozpaků z jednoho na druhého a pravila:

Barva této škrabošky, jak vidíte, je červená. Byla zvolena namátkou, ale podržím si ji, neboť se mi zdá, že vám nepůsobí nelibosti.

Byl jsem to právě já, odpověděl Antonín, kdo si stěžoval do tohoto způsobu úpravy tváře. Je dostatek zdravotnických námitek a někteří auktoři je uvádějí v přesvědčujícím množství, avšak je dosti času, abych je vyjmenoval?

Řka to Antonín se naklonil k uchu Anninu a jal se jí prudce a naléhavě cosi šeptati.

Společenské poklesky

Mluvití šeptem je neřest odsuzovaná všemi dobrými knihami mravoučnými. Bylo jí po zásluze vyspíláno v katechismech a od těch dob kdekdo se varuje mluvití šeptem mimo chrám a veřejné místnosti.

Když se Antonín dopustil tohoto poklesku, měl jej přejíti mlčením ustanově se, že se na příští časy vystříhá všeho podobného. Avšak bylo souzeno, aby klopýtl dvakrát.

Dosti, pravil major, poklepávaje mocně na mistrovo

rameno, slečna, jak vidím, pospíchá a nemůže odpovídati.

Věru, přisvědčila Anna, čas je příliš krátký, popilme si.

Řkouc to povzdechla a dotekši se zlehka Antonínova lokte odcházela s miskami ke skupině mladíků, jež ji přijala stejně vlídně a s dvorností.

Veliký bubeník

Několik starých pánů, kteří stáli vpovzdálí hovoříce o změnách povětrnostních, zanechalo svých rozprav a blížilo se zvolna a odhodlaně k divadlu.

Kolem žen, jež sem přišly s nahými lokty, se úžily prstenice přátel, neboť tma houstla. Počínaly se pěkné rozhovory, lidé si zjednávali místo vpředu a maličký zástup se pokyvoval v bocích.

Zatím se Anna vrátila k vozu a Arnoštek oděný proslulým flanderským trikotem zamával paličkou a rozvířil buben tak silně a tak obratně, že zněl po čtyřicet vteřin úvalem Orše až k okrajovým pahorkům. Potom vmetl svůj nástroj do veliké výše a tak, aby jej Anna mohla zachytiti, když padal. Sotva se to stalo, Arnoštek nečině již okolků vylezl po žebříku a usedl na vidlici, kde měl pěkné sedátko, aby popadl dechu.

Jen zvolna, pane. Všeho moc škodí, řekl jakýsi pochybovač, ale byl okřiknut, aby mlčel, že se kouzelník vyzná v své věci.

V tu chvíli se opět ozval kolovrátek, a co si abbé a major s trochou lítosti uvědomovali, že jeho klikou otáčí Anna, Arnoštek povstal a uchopiv tyč (již je držeti v rozpažených rukou) přeběhl rozhněvaně provaz po celé délce.

Strašné umění

Tato dovednost, pravil Antonín, je málo podivuhodná. Chcete se vsaditi, abbé, že to provedu stejně dobře bez

cviku a bez přípravy?

Kanovník Roch zavrtěl hlavou neprojevuje úhrnem zájmu ani o představení, ani o hovor. Měl hlavu zvrácenu nazad a jeho tvář byla jasná, neboť sledoval některá souhvězdí a některé stálice, s jejichž jmény se obeznámil a jimž uvykl.

Co vidíte na konci mého prstu, je Sírius, řekl.

Snad, odpověděl major, ale Arnoštek asi spadne. Vidíte ho, je nucen přikleknouti, aby spustil své lýtko a zamával jím. Tento kousek patří k dobrému představení, avšak svedou jej snáze lidé lordotičtí a kdož mají v pořádku stehenní natahovače.

Nicméně kouzelník vstal, aniž se zapotácel. Potom vykonav několik pochůzek vyňal z krabice, již připravené, třírohý klobouk, vrátil se do středu své úzké cesty a hrůzně ji rozkmital.

Vizte, děl abbé vzhlednuv na kouzelníka, není posedlý? Nepodobá se čertu, jenž skáče na svém ohonu?

Sotva to dořekl, Arnoštek neustávaje v pohupování jal se kouzlití líbezné ohnivé květy v kytice ohňů.

A to vše vylétalo z jeho klobouku na odív lidí, již hlučeli a vřeštěli, tleskali, báli se, povykovali a tajili dech.

Vstal jsem velmi záhy, řekl kterýsi starý pán, ale neodejdu před koncem, neboť hrome, byl by v tom čas, aby se náš kouzelník nezřítíl. Buď má ten chlapík vruby na podešvích a provaz je spleten z provazů oběšencův, anebo sletí, jak se říká, jako slíva.

Arnoštek čaroval ze všech sil a za ustavičného poskoku, jakkoliv byl znaven a jakkoliv z jeho skrání padaly kapky zvící hruškovitého palce, přece měl dost času, aby se rozhlédl a spatřil majora, kněze i Antonína. Přátelé stáli loket na roubení studně, do které z kruhovitých úst obludné ryby tryská pramének vody, aby zněl v konvích a aby dělil vypravování děveček i myšlenky kanovníka Rocha, jenž nyní sní.

Zde jsou, řekl si Arnoštek, a míře na hlavu Antonínovu, jal se ze svého klobouku vyluzovati mnohohlasou střelbu.

Při této práci kouzelník zrudl a z jeho nitra prosvítal jas.

Krátce z kouzelníka šel strach, a přece nepřestal! Naopak, vydává se ve veliké nebezpečí, dal se do kozelců a metal je k vidlici západní a odtud k vidlici východní. Teprve když znovu dospěl k svému žebříku, sestoupil a klopytaje téměř bez důstojenství vlezl do vozu.

Plané podezřívání a domluva

Chci se vsadit, pravil Antonín, že tento člověk nás podvádí a že si poznamenal čarou šípovou rovinu, která probíhá podélnou osou tělesnou. Chci se vsadit, že si takto usnadnil odhadování středu a že se neřídí podle svého nosu, neboť tento úd je vždy poněkud uchýlen buď vpravo, nebo opět vlevo.

Cítím živě, děl major, že žvaníte, mistře, zdály se vám snad kozelce nedokonalými?

Hledáte-li dokonalost v kozelcích, odvětil Antonín krče rameny, nemám, co bych řekl.

V tu chvíli zazněl opět buben a zástup ohmatáváje si šiji (neboť je obtížné stát se zvrácenou hlavou) se rozestupoval tvoře stříkance a cípy hvězd, na jejichž hrotech kráčí dvojice těsně u sebe.

Představení je u konce, je čas jít, řekl abbé. A vyšli.

Mistr se chystá na hlídku

Doma Antonín seznal, že se paní Důrová právě vrátila z téhož divadla a že pomýšlí na spánek.

Dnes, pravil, zíraje oknem k jasnému měsíci, je tmavá noc a spousta ničemníků má asi zálsusk na tvoje podušky, na tvoje pláště, utěrky, mýdla a na ostatní pomůcky plovárenské. Lehni si bez starostí. Půjdu je hlídat. Strávím noc ve veliké kabině na loži, které je tvrdé, ale nechť, budu spát lehounce a na půl oka.

Když Antonín zavřel dveře, paní Kateřina Důrová usedla na okraj postele a pohrávají si střevicem nikoliv nejmenším jala se uvažovati:

Protimlvy tohloto lehkomyšlníka jsou dosti zábavné, avšak úhrnem mě můj manžel trápí a působí mi hoře. Jsem nešťastná pro nepatrnost jeho rozumu, jenž se zbřídil v službách odporného těla, avšak je rovněž pravda, že můj manžel chrápe od večera do rána, aniž chvíli před spaním uvažuje, co bude zítra. Je to spáč, a nadto nemírně pije.

Tu se paní Důrová rozpomněla na několik poklesků, jež byly dosti mrzké, aby ji rozhněvaly, a pohodivši svůj střevec, jala se tlouci do peřin.

Nuže, děla si volným jazykem lidu, kdo by mi zazlival, když majíc ducha rozjitřeného přfkořím a truchlivou nedostatečností hledám a pídím se po maličké přísaze, po kratičkém horování, jehož se mi (na věčnou pohanu) ve svazku manželském nedostává.

Potom obrátivši se ke zdi v poduškách, jež byly pruhovány, jakož se sluší praporu tygřic, buodovala si několik představ o dokonalosti Arnoštkově.

Spatřila jej, jak se usmívá zpod svého klobouku, jak kráčí maje hlavu pěkně schýlenu k rameni a konečně jak si opírá přemýšlivé čelo dávaje zářiti prstenu na ukazováku.

Neklidné snění

Některé živé milostné sny se snášejí v úsecích nocí jako rána a dopadnouce působí rušivě až do svítání. Tím se vysvětluje, že spánek lidí zamilovaných bývá přerýván a že není vydatný. Milenci procítají již za kuropění, a byť si mnou oči až k slzám a byť se nutí počítati od jedné do sta a od tisíce do padesáti, přece neusínají.

Naštěstí starší školy básnické učinily milencům úsvit dosti krásným a ti z nich, kdo znají cenu dobré literatury,

čas od času jej vyhledávají.

Nuže paní Důrová zdvihla svoje střevice a oblékši plášť přistoupila k oknu. Bylo na třetí hodinu zrána a šedé svítání se sotva započalo. Nábřeží bylo pusté a řeka tmavá, neboť do ní právě vstupovala noc.

Paní otevřela vyhlídku jsouc na pochybách, není-li mýlka a nesmysl, že se vstává tak záhy.

Dům a zvyky Antonínovy

Důrův přístřešek stál v řadě domů málo významných a neúhledných, vyznačuje se samojediný pěkným žlabem a vraty s kovaným zámekem. Tento zámek hlučně zapadal a otvíral se klíčem o málo menším, než je kotva. Věru, bylo obtížné nositi jej v kapse a Antonín odcházeje nechával vrata nezamčena a ženu v nebezpečí.

Paní Důrová znala dopodrobna zvyky manželovy a tu, když se jí zachtělo vyjítí a když mimo nadání nalezla vrata zavřena, zabušila do nich pěstí a řekla:

Ach, toho starého pošetilce, toho osla, jenž se domnívá, že mě zavře, aby mohl bez zasloužené odplaty tropiti své výtržnosti! Jenž mě zavře, aby se mohl toulati po nocích! Ba co dím, aby smilnil! Neboť jsem si jista, že tento ohavník nalezl poběhlíci, jež se s ním dorozuměla. Nu ovšem! Nu zajisté! Tím jedině lze vysvětliti jeho bezbožné manželství.

Kletba

Řkouc to paní nemařila času hledáním druhého klíče, neboť bylo jisté, že ho nenalezne, a měla se k odchodu. Sňala kořenáč z okna, vylezla nahoru a odvažovala se skoku.

Buď proklet tento stav, pravila si sedíc nejmenší částí těla na okně a kývajíc nohama, co smutná a chabá její sukně splývala podél zdi, buď proklet tento stav, v němž se

mi nedostává všeho mimo potupu a ukřivďování. Mohla jsem voliti z pěkné smečky chlapíků a hle, co jsem si vyvolila. Chlupatce, jehož kníry trčí jako plátenický loket, když jej pes nese v hubě. Ňumu, který miluje rozpálená kamna, nunváře shánějícího cizí peroutku, třebaže je doma plno peří!

Tyto myšlenky přiměly Kateřinu k činu. Skočila dolů, a jakkoliv podezdívka nebyla vysoká, dopadla na ruce. Maličká oděrka, již pokládala za pohromu, znovu však Kateřinu rozzuřila.

161

Mohutná léta devadesátá

Roku 1891 v kteréši osadě poblíže východní hranice se urodilo hojnost zemčat. A bylo jich takové množství, že se pod jejich tíhou tráslo bezpočet vozův a že dva páry volků, krav či jiných tahounů jimi nehnulo z místa.

Hledme! pravili sedláci zvedající ostrý nos zpod štítku své čepice, hledme, hledme! To jsme se dočkali pěkných časů! Ať nás husa kopne! Vždyť to zmrzne! Vždyť budeme na mizině!

Ach, ach, ach! Kdopak nás zachrání? Kdo se nás ujme? Kdo nám to vrátí?

Co? odpověděl starý a dobrácký žid, jenž obchodoval polními plodinami, co jste to vymňoukli, miláčkové?

Nicméně když se venkované statečně drželi, vyplatil jim po měřici zlatáků.

A sotva se to stalo a sotva sedláci přijali svůj peníz, jali se bažiti po vyrazení, jež by bylo případné a vhodné k jejich majetku a k jejich novému postavení.

Byli by je bezpochyby našli v ušlechtilé četbě a po hostincích, avšak kterýsi osadník jménem Blažej Okurka dal všem špatný příklad. Oblíbil si vdovu, kterouž zahrnoval přízní a penězi, vyměřiv jí měsíční důchod dvaceti zlatých.

Tehdy paní Okurková, na věčnou paměť a na výstrahu všem špatným manželům, svátečně se oděla a došedši

k představenému obce, jenž sázel málo zemáků, měla jej k tomu, aby obeslal a pohnal oba viníky. Nezbednou vdovu i zlého manžela.

Když přišli, paní se velmi rozhněvala a jala se volati plným a jasným hlasem: Vizte nestoudnici! Vizte marnotratníka!

Lomila rukama a její pláč drásal starostovu duši. Bylo třeba mnohých laskavých slov představeného, aby se uklidnila, avšak sotvaže se to stalo a sotvaže nabyla vlády nad svým žalem (s očima třpytícíma se doposud slzami), jala se ošemetnici pleskati po tvářích, po hezounkém důlku v bradě a po hyždích. Přejela manželovu čelist starobylým právem rychtářským, jehož se zmocnila strhši je ze zdi, kde viselo, a mazala, prala a bušila do nich hlava nehlava a byli biti jako žito.

Dost! děl starosta znamená, že uplynulo půl hodiny, jsme staří lidé, odpusťme si, co jsme si. Dejme si hubičku.

Řka to políbil vdovu.

Přišed domů sedlák Okurka, jakkoliv bylo před polednem, ulehl nežádaje si píti ani jísti, avšak paní pamětliva jsouc zrady a újmy, co jí osýchaly slzy v záhybech a rýžkách úhledného podbradku, přilehla k němu a nutila ho k věrnosti tak dlouho, až jí odprosil a až jí slíbil, že se napraví.

Tato příhoda je obecně známa, avšak paní Důrová v prudkém hnutí své mysli neměla dosti trpělivosti, aby se dobrala naučení, jež skýtají starší vypravování.

Tak jádro ořechu zůstalo uvnitř a čiš v kosti.

Procházejíc vrbovím, Kateřina zaslechla několik vzdechů, jež zřejmě nepocházely z hrdla Antonínova. Zrychlila krok.

Luna, hvězda milenců, doposud zářila, v porostech se ozývali ptáci a zdálo se, že bude krásný den.

Paní Důrová nehleděla však na nic. Kráčela krátkým a hněvivým krokem, vstoupila na most, přešla jej vratkou nohou a stanula přede dveřmi velké kabiny, kde byla Antonínova postel.

Leckteré průpovídky jsou s to, aby zchladily hněv a prud-

ká vzplanutí mysli, ale žena mistrova jich nevzpomněla, právě jako neuvážila příběhu o zemčatech.

Za dveřmi bylo slyšeti dva hlasy, a protože pouze jediný z obou mohl náležeti Antonínovi, paní Důrová zabušila na dveře křičíc z plna hrdla:

Otevři! Otevři, ty zpustlý a namlouvačný hanbáři!
Otevři, proudníku, sice vyrazím dveře!

Řkouc to jala se opravdu hledati kopáč, sochor či sekeru.

163

Věčná chvíle

V kabině nastalo ticho. Míjela hrůzyplná chvíle a Kateřino srdce udeřilo devadesátkrát.

Pojednou bylo slyšeti pád a jasný cinkot skla.

Propánaboha! vykřikla paní. Vy pijete! Pánové! Jste to vy? Jste to vy, pane majore? Jste to vy, pane kanovníku?

Vedle plovárenského vchodu stávala od nepaměti stará stolice. Kateřina pobíhající a udeřivši se do kolenního kloubu o její roh, spatřila ji pozdě a tu, aniž zaklela, vzala do náruče tento nábytek a nesla jej ke dveřím kabiny. Potom, sotva židle stála, vystoupila na ni a zachytivši se horních okrajů prken s dychtivostí vznesla svoje velikolepé tělo do výše, aby mohla nahlédnouti horním otvorem do vnitra kabiny.

Tak vida!

V tu chvíli otevřel Antonín dveře.

Chutě, chutě, pravil zachovávaje vážnost, ačkoliv z jeho kalhot crčela voda, co otálíš, co tu prodléváš. Běž! pospíchej! přines tomuto nebohému děvčeti krapítek teplého mléka a suché prádlo. Obávám se, že je dočista utopeno!

Jakže, děla paní mistrová přistupujíc k loži Antonínovu,

na němž spočívala Anna, majíc oči obráceny v sloup a košili přilepenou k růžovému tělu.

Hrome, vidím, že je mokrá! dodala po chvíli ticha hrubě přehlížejíc Anninu krásu, jež prosvítala.

Zmoudřete!

Na druhý den, když abbé a major přišli na Dûrûv ostrov otázali se Antonína, kdo to v noci tonul a koho zachránil.

Oho, řekl mistr mezi prozpěvováním (neboť Kateřina byla již odešla po nákupu), vytáhl jsem z Orše maličkou chudinku, děvčátko nikoliv starší než dvacet let.

Byla by se, pánové, dočista utopila.

Dnes při snídani jsem zaslechl jakési řeči, pravil kanovník. Mluví se, Antoníne, že to byla Anna z vozu kouzelníkova a že jste ji vlekl vrbinami až sem. To nešťastné děvče, majore, bylo prý nuceno vrhnouti se do vody, aby uniklo návrhům nestoudníkovým! Vy mlčíte, Antoníne, souhlasíte, abyste byl veřejně označen za svůdníka a jmín lumpem?

Máte zcela pravdu, odvětil major, je dobře míti veselou přítelkyni, znám to. Jejich tlamičky a jejich uši jsou malé a růžové.

Řka to major zřejmě jsa pohnut se odmlčel a po chvíli dodal: Pravím, že to znám, avšak čas míjí a věci se zapomínají.

Vy, Antoníne, děl obraceje se k mistrovi, jste si počínal hůře než lancknecht v městě, jehož bylo dobyto, a abbé vás nazval právem darebákem.

V mém dobrodružství, pravil Antonín, není nic ošklivého, neboť Anna je naživu, dýchá a chodí. Slíbil jsem jí něco ryb a vy, majore, byste mi měl přispěti, neboť — jak jsem si ukradem všiml — je to opravdu hezké děvče.

Slyše to kanovník vyňal z kapsy *Ars amandi* P. O. Nasona a udeřil knihou o zemi, takže se zdvihl obláček prachu.

Potom se jal abbé spílati a mluvil špatně o literatuře a o knihách řka, že básníci jsou lidé nesmělí, že to řemeslo nezjednává cti a že platí u ženských za onuci.

Když se vylál, zdvihl opět svoji knihu a pravil:

Výtky, které jsem vznesl proti krásnému písemnictví, neplatí bez výhrady a neplatí obecně. Avšak je nezvratná pravda, že ženské jsou hlupačky a že nikdy a nijak nebyly účastny velikých věcí aniž rozkoší duševních.

Právě tak, poznamenal major zapaluje si doutník, nesloužily nikdy ve vojště, a jakkoliv se jim líbí přiléhavé spodky a barevné kabátce, nerozumějí vojenství ani za mák. Víte-li pak, abbé, že jsem se nesetkal s dámou, která by znala základy balistiky nebo taktiky a která by měla jakékoliv mínění o těchto věcech?

Pah, doložil, dovedou kaziti staré rody křížíce se s největší snadností s potomky šlechty a přivádějíce na svět čtenáře poštovních knížek.

Horlivost

Zatím paní Důrová spořádala špízi a vrátila se k Orši. Antonín ji spatřil, jak přichází, a dal se ihned do velikého poklizení. Popadl štoudev, nabral vodu, vylil ji na podlahu plovárny a potom, ujav se provazového víchu, jal se vytíratí louži vkládaje do práce velikou sílu.

Tento člověk, pravila paní Důrová, je můj manžel a podvádí mě! Dnes v noci jsem přistihla v jeho posteli holku!

Což nebyla mokrá? odvětil Antonín.

Byla, vece opět paní, poslyšte však, jak se to zběhlo.

Ve veliké kabině je dřez plný vody. A do tohoto dřezu, majore, či do této kádě, abbé, schováváme láhve, aby si

nápoje, které jsou u nás na prodej, uchovaly svěžest a náležitou teplotu.

Když paní zevrubně popsala způsob uchovávání potravin a způsob svého obchodování, postavila se ke dveřím, jako stála ráno, a opakujíc všechno své počínání jala se bušiti na dveře.

166

Slyšela jsem třesk a zvonění skla, slyšela jsem, jak crčí voda padajíc zpátky do kádinky. Pohříchnu teprve teď vidím, pohříchnu teprve teď je mi jasné, že crčela z Antonínových kalhot a že si tento cizoložník sedl do vody jen proto, aby mě oklamal a zmátl. Té nestoudnosti! Podvedli mě, smočivše si košile a spodky.

Kdo to byl?

To by byla zlá a neodpustitelná prorada, děl abbé, avšak podívejte se na Antonína, myslíte, a je pravděpodobné, že by tento mamlas získal děvče tak hezké? Jste si jista, že se nemýlíte? Poznala jste opravdu Annu kouzelnici?

Kanovník Roch má pravdu, dodal major. Byla to snad nějaká babka z hub či z roští. A víte co, paní, snad ji Antonín opravdu vytáhl z Orše, neboť kdepak máte jistotu, že se věc přihodila, jak ji vypravujete, a že s tou ženskou Antonín spal. Váš manžel býval necuda, ale teď je to již starý člověk.

Vím nejlépe, jak je stár, odpověděla paní mistrová, vím to dobře, ale ta děvka nebyla ani z hub, ani z roští, nýbrž z vozu. Vy jste na to káp, byla to Anna!

Tak! pravil major, když paní Důrová vyběhla z plovárny, vaše lítice vypráší Anně kůži. Vidíte ji, jak utíká? Vidíte, jak se vzteká?

Moje žena, děl Antonín, je potrhlá a zlá baba. Nezbyvá mi nic, než abych vzal čepici a hůl a šel za ní. Obávám se, že nebude vyhnutí a že budu nucen, abych jí natloukl.

Náměstí Krokových Varů je důkladný čtverec, obehnaný měšťanskými stavbami. Je tu plno travin, několik stromů a kašna. Dvě pěkné cesty po stranách velikého pivovaru spojují toto místo s parkem a procházejíce jím stoupají po utěšeném návrší k chrámu zasvěcenému svatému Vavřinci. Vypravuje se, že zde býval před dávnými časy klášter a že jeho mnichové byli opilci. Od dob založení kláštera jsou cesty vedoucí k bazilice vroubeny hlohovým plotem a podle něho místo od místa stojí lavice, jež jsou natírány každého jara.

Přišel do těchto míst Antonín usedl na jednu z lavic, takže nemohl býti spatřen z vozu Arnoštova, a přesto dosti dobře viděl, co se děje. Obydlí stálo v středu silniční vidlice, zde byl vůz, provaz, hrazda a koberec.

Antonín naslouchal, avšak vůkol vládlo ticho, pohoda a mír.

Je zřejmé, řekl si, že moje žena upustila od svého úmyslu a že nechá Annu na pokoji. Dvě hodiny, jež zatím minuly, otupily snad její hněv a ulomily mu špičku.

Řka to Antonín jal se pokukovati k vozu jinak a odvážněji, avšak jeho dveře zůstávaly zavřeny a Anna se neobjevovala. Některé staré zkazky vstoupily mistrovi na mysl a tu pohrávaje si krupkami, jež našel v kapse, byl by málem usnul.

Zelený vůz

Projděme se, děl zapuzuje nevhodnou ospalost. Potom vstal a zamířil k pocestnému domku.

Obešel jej nepozoruje nikde života. Zdvihl dřevěnou palici kouzelníkovu, zavěsil se na hrazdu, dotkl se tyče, pohladil psíka vida, že je hladov a že kulhá. Když byl hotov s okolím, jal se Antonín prohlížeti věci, které visely zevně na voze: chomout, jakousi pánev a konečně párek slepic.

Ptáci byli spolu svázáni za nohy a přehozeni přes kolík. Jejich křídla visela dolů jevíce tři barvy.

U řasa, děl Důra prohlížeje drůbež zblízka a pozorně, tato kuřata se velmi podobají kuřatům, která pobíhají po našem dvoře. Jsem zvědav, má-li slepice zastřižené letky a má-li kohoutek měděný prsten na pravém běháku.

Oho! vykřikl nalézaje oba znaky velmi zřetelné, neboť do mědi byl vyryt křížek a zastřižení bylo nepravidelné.

Potom zvedl hůl a zaklepav na zastřené okno odcházel chechtaje se z plných plic. Zdálo se mu, že paní Kateřina Důrová, jež má tak tlustý břich, jež se leskne potem a jež se hádává tak ostře, pozbyla poslední špetky rozvahy. To jsou ty veliké a žaluplné zmatky zralého věku, řekl si. To je láska přicházející za děsivé střídy dvou období. Vidím svoji tučnou, ale ctihodnou manželku, jak pronásleduje po dvoře kuřata, jak je s nevolí zařezává, jak je klade na střechu kurníku hlavou dolů a jak je uzardělá nese pod zástěrou k Arnoštkovi. To vše jí odpouštím, aniž mrknu okem, avšak chtěl bych míti záruku, že její cit je pevný a stálý.

Jděte, milenci, dodal, jděte loket v paži, prchejte nohy na ramenou a probůh, ať se nevracíte!

Střežte se strážníků!

Na druhý den, když byl čas večere, městský strážník skrojil bochníček chleba, pojedl sýra, na nějž byl zvyklý, a napil se. Potom vstal, popadl břítkou poboční zbraň a vyšel na ulici.

Mějte na paměti, děl dětem, které si pohrávaly na pokraji chodníku, že máme choditi vždy po pravé straně. Mějte to na paměti, vy klackové, nebo vám vytnu políček, ani se nenadějete.

Když je pokáral, rozpomenuv se na svá dětinská léta, mávl rukou a chtěl jíti v pořádku na kouzelníkovo představení. A tu major, jenž přicházel s knězem a s Antonínem, se dotkl jeho řemení.

Pane, pravil zhurta nevzdávaje mu více než náležitou poctu, pane, co jste popíjel u Zelené panny, co jste mrhal úředním časem, byl zloupen občanský majetek! Dobře počítáno, chybějí v městě dvě kuřata!

Tak, děl strážník, tak vida! Máte kurník se zámekem nebo bez zámku? Byl otevřen nebo zavřen?

Byl otevřen, pravil Antonín, neboť se to stalo ve dne.

169

Zpěv

Tím hůře, odpověděl opět strážník, kdo krade ve dne, je dvojnásobný lump. Avšak víte co, pánové? Znal jsem zvrhlíka, jenž si počínal při těchto věcech ještě hůře. Vycházel na svůj lup o polednách a prozpěvoval si přitom veselé písně. Tento člověk byl ovšem nenapravitelný.

Takové počínání, řekl abbé, jest pokládati za pusté a zvrácené, ale cožpak nevíte, že je na pokání vždycky dost času a že těm, kdo vzpomínají s lítostí svých zločinů, kdo jich želí a kdo se z nich vyznávají ve zpovědnici, bývá odpuštěno? Mám živou naději, že váš chasník nebude zatracen, ovšem s tou podmínkou, nezpíval-li písně nemravné, a jen tehdy, když se polepší.

Obsah těchto písní neznám, děl strážník, neboť chlapík byl vykutálený a nechytli jsme ho.

Mistrův případ není tak složitý, pravil major, zdá se, že jeho slepice zmizely mlčky.

To jste tedy vy, pronesl strážník obraceje se k Antonínovi, to vy jste zapleten do té krádeže!

Řka to odcházel pokyvuje hlavou.

Jasná obloha

Městský lid pospíchal na představení ze všech koutů, a když tři přátelé přišli na náměstí, bylo tam plno. Buben a píšťala zněly dnes krásněji než včera, ovzduší bylo jasné

a na nebi svítily hvězdy.

Noci, pravil Antonín, vyznačují se lahodou a dny nestojí za nic. Čím to je, abbé?

Myslím, odpověděl kněz, že jste veliký hříšník a že tato zlá denní povětrnost je trest nebes.

I čerta, odvětil Antonín, byly doby, kdy jsme hřešili ostošest, a přece svítilo slunce! Myslím, že to v tom nevězí.

170

Dobré mravy

Někteří výrostkové tropili všelijaké šprýmy s děvčaty. Ti chlapíci měli ztřeštěné myšlenky a na holky byli jako ostříž. Antonín jich napočítal asi deset. Slečinky na ně pohlížely přivřenýma očima a zdály se přitom kořistí velikého blaha. Mrazilo je rozechvěním, a kdykoliv svým přátelům odpovídaly, kladly si dlaň před ústa. Antonín, abbé a major, sedíce opět na okraji o něco vyvýšené kašny, mohli bez obtíží viděti tuto hru, neboť všechno se dalo prostě a bez skrývání.

Příchylnost obou pohlaví, děl Antonín, je starší než skály a moře, proto, abbé, nepřichází potopa, kdepak! Vizte tato přátelství stará i nově uzavřená, děl ukazuje majorovou holí z dvojice na dvojici, nezdají se vám žádoucími a bohulibými? Necítíte nutkání, abyste vstoupili v účastenství, ve spojení a ve styk s touto tvořivou silou, byť by vás z toho srážela řehole kartuziánská?

Abbé pohyboval hlavou a zdálo se, že přisvědčuje.

Děvče s cínovým talířkem

Zatím bylo načase, aby Anna, dívka kouzelníková, pomýšlela na svojeisky. Vystoupila z vozu nesmírně půvabně a poklepávajíc růžovým prstem na plech, jak to včera činil Antonín Důra, a chřestíc penězi chodila po skupinách muž od muže, od děvčete k paní a nevynechala

ani starců ani dítek.

Drahý pane Antoníne, pravila před kašnou Důrovi, drahý pane, jsem vám zavázána tolikerými díky za vaše přispění!

Nu, nu, děl Antonín, vaše povaha je velmi jemná, nestalo se vám nic, nemáte rýmu?

Ach, odpověděla, vypila jsem šálek čaje a vaše choť, paní Důrová, mě ošetřovala po celé hodiny.

Moje žena vede plané a bouřlivé řeči, odušil Antonín a vzal dívku kolem pasu.

Ať zůstane v arše Arnoštkově, doložil, ale vy se tam nevracejte.

Ach, odpověděla Anna, Arnoštek je kouzelník jen prostřední, ale je to dobrý pěstoun.

Potom nepřijavši peněz než od majora, zmizela ve shluku lidí.

Záhadná hudba

Všimněte si dobře těchto kouzel, děl Antonín zdvíhaje tři prsty. Arnoštek stojí před svou boudou, Anna obchází vybírajíc peníze, a přece, jak je dobře slyšeti, jejich kolo-vrátek vyhrává. Bojím se, že kouzelníkovi slouží ďábel.

Často jsem se bál o váš zdravý rozum a vidím, že moje strachy byly důvodné. Jak můžete žertovati o tom, že vám utekla žena? pravil Hugo.

Druhé představení

Než se tato rozmluva skončila, Arnoštek dáváje zaznívati bubnu jal se křičeti, že se představení počiná. Potom opatrně vylezl na svůj provaz a prováděl podivné a neuvěřitelné kousky. Podobal se postupně luciperovi, sirce, šaškovi, opici, hasanovi, jablíčku, cvočku, pedelovi, opilci, bláznovi a nakonec, stanuv pěkně při kraji, měl tvářnost kazatele,

když křičel, že jsou vzadu lidé, jimž lezou oči z důlků a kteří neplatili.

Odpočinuv si postavil se pěkně na konečky ukazováků a nesa všechnu tíži tělesnou na těchto prstech za hlučného potlesku a volání slávy přešel přes provaz.

172 | To je kluk kakraholtská. To je štvanec. Ten se vyzná v tlačenci, pravilo několik příchozích z okolních osad, kteří v nadšení užívají rčení, úsloví a obrazů obecné mluvy.

Sklenice dešťů

Když bylo k desáté hodině, Arnoštek přinesl stolec, rozsvítil čtyři lampy a hotovil se, že provede několik triků a dovedností kouzelnických. Stůl a ruce kouzelníkovy byly prázdné, avšak sotva luskl prsty, stála uprostřed stolu pěkná nebroušená sklenice plná vody. Sotvaže pak Arnoštek tleskl do dlaní, nadul tváře a foukl, voda ve sklenici se počala čeriti a chlístla na zem v mohutném proudu, jenž tekł drahný čas.

Kdyby byl tento šprým trval déle, mohla býti osada všecka zaplavena, neboť tato pramenitá sklenice, jež se někdy nazývá sklenicí dešťů, je s to, aby vydala 129 hektolitrů vody za hodinu. Toto množství se rovná právě výkonosti městského potrubí a není ani větší, ani menší.

Dobrá, pravili divákové, dejte s tím pokoj, pane kouzelníku, a zavřete kohoutek. Chvála pánu bohu, u nás je dost vláhy, cožpak jsme nemokli dnes a včera po celý den?

Rozmanitý způsob zábavy

Když bylo po produkci, Arnoštek se pěkně uklonil a zmizel ve voze. Lidé šli domů. Někteří se stavěli v hostincích, aby vypili dvě nebo tři sklenice ležáku či piva budějovického, někteří zaměřili k sadu a jiní šli k lukám; ale tam bylo vlhko.

Antonín zívá a řekl majorovi, že je unaven a že půjde spat.

Pojďme, přisvědčil Hugo, je právě čas, neboť co nevidět bude jedenáctá.

Já, děl abbé, zůstanu chvíli na náměstí, rád bych viděl, jak si Arnoštek ustele, jak si lehne, a rád bych viděl, co učiní obě ženštiny, neboť vůz je malý a zdá se mi, že v něm není tré ložnic.

Umíte pískati na prsty? otázal se Antonín, nuže, kdyby se vám přihodilo něco zlého, pískejte hodně silně.

Hovor noční

Abbé přecházel po chodníku a tu, když se opětně blížil k vozu, spatřil, že jeho dvířka se otvírají a že sestupují dvě postavy. Jedna z nich byla drobná a druhá, pokud jde o objem, živě připomínala paní Důrovou.

Vidím a rozeznávám, řekl si kanovník Roch, hubená lýtka a křivá stehna kouzelníková. Vidím, že se panička spouští boha.

Potom vyňal z kapsy knížku a drže ji v ruce přistoupil k oknu Arnoškova příbytku. Třpytilo se rusým jaselem.

Dnes, řekl, když se okénko pootevřelo, dnes je již pozdě honiti bycha. Měl jsem býti opatrnější a měl jsem vám dáti tuto knihu hned prvního dne, jsou v ní krásná vypravování a některé cudné příběhy milostné, jež se hodí pro váš sluch.

Poshovte mi chvíli, odpověděla Anna, mám na pánvi ryby a bojím se, aby se mi nespálila večere.

To jsou, děl abbé, to jsou věru zbytečné okolky. Ty ryby nejsou čerstvé a dnes není pátek.

Nuže, odpověděla Anna, otevru vám a vy budete obracetí pánev pěkně po ohni.

U zelené panny

V hostinci tohoto pěkného jména několik pijáků přebralo míru, a protože to byli lidé hádaví a popudliví, jali se pokřikovati na hostinského pravice, že je to starý brynda a pepřil.

174 Jakže, vy mátonoho, chcete nás popuzovati? Pročpak před nás přistrkujete pinku? Vy šňupko, vy špatný živnostníku, vy smrdivko!

Když to všechno řekli a když byli u konce, složili karty a hajdy ven na náměstí. Chodili sem a tam a přišedše konečně ke kouzelníkovu vozu, jali se jím pohybovati, popojížděli s ním, vyrazili zákolníček, pleskali psíka po kýtách, bušili na okna, bubnovali na stěny, křičeli, že je Arnoštek stará opice a že se chtějí s Annou oženiti.

Bitka u zeleného vozu

Jeden z těchto lidí, jménem Petráček, vylezl po žebříku k oknu a otevřev je, strčil hlavu dovnitř. Avšak dříve než se rozhlédl, dostal takovou a tak prudkou ránu za ucho, že zavřel oči. Podruhé byl zasažen pěsti do svalů žvýkacích, potřetí do kyvačů, počtvrté do svalíku trágického a tu se dal do křiku a spadl pod vůz.

Ostatní vidouce svého kumpána takto zhanobeného velmi se rozhněvali. Vypáčili dveře, vnikli do vozu, rozbíjeli nádobí, křičeli, tloukli, hartusili a byli vzteklí. Z toho vzešel povyk, který probudil u Čtrnácti pomocníků městského strážníka. Tento starý voják sotva se přepásal a již pílil k místu neštěstí maje hořící dýmku v zubech a v hrsti červenou sedmu.

Zatím kanovník vyvázl z chumlu a slyše volání po stráži rozbil městské osvětlovací těleso. Tu se mu podařilo přikřičiti se do tmy. Čekal, a jak byla chvíle příhodná, dal se do útěku podél zdi, přeběhl náměstí a zahrnuv do ulice Primátorské hupky pospíchal k domovu.

Zmatení hlupáci a lidé slabého ducha bývají nepokojní, avšak moudrost skýtá jistotu. Vykračujíc si s rukama za zády nespěchá a třídí nehody přihlížeje k věcem věčným.

Kterýsi biskup královéhradecký překypoval chutí a schopnostmi štvátí zajíce. Honil je v stinných končinách hájů, v místech slunných, po brambořištích, strnisky a podél struh, na koni pečlivě osedlaném, sedě pěkně zpřímá a uvažuje o štvanici se svým myslivcem, který se držival o koňskou délku za ním.

Festina lente! říkával, festina lente, pane myslivče! Zajíc je hbité a malé zvíře. My naopak jsme dospělí a rozšafní mužové. Jen pošetilci se řítí vpřed skákajíce, opisují kličky, rudnou, brunátněji, popadají dechu, avšak ten, kdo věc uvážil, jde zvolna. Jen ať nám ten ušák uteče, vsadím se, že co nevidět vyrazí jiný, a věřte mi to nebo ne, třeba se to všechno rozutíkalo a třeba všechna zvěř zalezla do děr, budeme dnes přece mít k večeři zaječinu!

Naučení, jež čerpáme z knih a z rozhovorů

Mistr Antonín na rozdíl od své manželky, jež byla hlupačka, měl schopnost, aby si v pravý čas uváděl na mysl zkušenosti cizích lidí, a vzpomínaje na biskupa řekl majoro-
rovi:

Je mi zřejmé, že moje manželka odejde s Arnoškem do širého světa. Je mi zřejmé, že kanovník vlezl včera večer k Anně do vozu, že se k ní lísal, a užívaje zhurta své výmluvnosti (která, jak víte, je veliká), ji obloudil; ale na světě je mnoho ženských!

Moudrost kráčí s věkem. Paní Důrová dosáhla čtyřiceti pěti let v dobré společnosti a vzdělávala se naslouchajíc vašim rozpravám; jsem jist, že ví, co činí, jsem jist, že uvážila všechny důvody, než se rozhodla, že odejde, a jsem jist, že zná nepatrnost své ceny. Avšak abbé je zhýralec!

Byl jsem dnes ráno u něho, řekl major, má natržené ucho a zpuchlý obličej. Četl dvě knihy a byl vesel.

Hněv

176

Hleďme, opakoval Antonín, byl vesel! Snad si nezpívá? Cožpak to neví, cožpak to nevíte, majore, že celé město je vzhůru a že kdekdo mluví o jeho noční výtržnosti? Myslím, že by měl kanovník jeviti lítost a že by se měl sešvihati bičím, jako to činívali v dobrých klášteřích. Což není mnich?

Není, odpověděl Hugo, a vy, Antoníne, byste mu neměl raditi věcí tak ošklivých. Vzal již odplatu za svůj čin. Jeho ušní boltec visí jen na kůžičce a zdá se mi, že je třeba jej upevniti několika láty. Chopte se své jehly.

Dobrá, pravil Antonín, chci mu přispěti, ale neschvaluji jeho hříchů.

Řka to mistr jal se hledati náčiní k šití ran a zotvírav několik skříněk, konečně je našel. Byla to pěkná, lesklá jehla zhotovená z udičky, a hedvábná nit, na kterou se dobře líčí, když se zatíží olůvkem. Antonín si tedy omotal hedvábí na prst, vzal jehlu do špetky a nestaraje se o plovárnou, vyšel za majorem, jenž měl naspěch.

Ranhojičský zákrok

Kanovníkův dům stál uprostřed stinné zahrady, jež se otvírala malou brankou. Přátelům bylo jí projíti. Když šli po pěšině k domu, vyběhli na ně dva malí křivonozí psíci a mistr ukazuje na ně řekl, že si kanovník libuje ve zrudách. Potom vystupovali po schodech a hlučeli.

Lékař, řekl major, když se pozdravili s kanovníkem, by vás roznesl po hospodách a navštěvuje nemocné mluvil by obšírně o vašem úrazu. Je zvyk tohoto stavu činiti z komára velblouda, Rochu, a protože jste neztratil svého ucha háje

církevní pravdy a protože je lépe o věci pomlčeti, bude vás léčiti pan Důra.

Nechtějte, abych ho chválil, neboť víte sám, že pracuje jehelcem a jehlou obratně i šetrně.

Antonín Důra, řekl kněz, je nadaný člověk. Budete, pánové, pítí víno?

Chtěl bych, odtušil mistr, trochu lihu nebo hrnec vroucí vody, abych očistil z nástrojů špínu, která, jak se zdá, je letitá. Přineste to, abbé.

Když bylo náčiní vyvařeno, Antonín si vykasal rukávy a umyv si pečlivě ruce v devaterých vodách, jal se povzbuzovati kanovníka k trpělivosti křiče:

Jen vesele, pane abbé, jen vesele! Nevyhrožujte! Nastavte ucho s hrdinnou odhodlaností a, probůh, neklejte, nebo se zmatu.

Bylo třeba čtyř stehů. Mistr očistil ránu a vykonal je protknuv čtyřikrát hbitým máchnutím oba ranné okraje, protáhnuv nit a zauzliv ji. Potom přiložil obvazek z pěkného krajkového kapesníku a upevnil jej nákrčníkem.

Divné mtnění o šrůtkách

Vaše dobrodružství, pravil major, usedaje, vzala na se nečekanou tvářnost bitky. Vy jste se, abbé, pral, ale jak se to stalo?

Ach, odpověděl kněz, víte, že se vzdaluji půtek, a vězte, že mám-li natržené ucho, není to proto, že bych byl změnil své mínění o nich.

Okoun

Zůstal jsem na náměstí a nevida odnikud námitek, jal jsem se hovořiti s Annou, jež si upravovala večeri smažíc ryby.

Jedl jste tuto krmi s ní? zeptal se Antonín s pochmurnou tváří.

Okusil jsem něco okouního masa, děl abbé, a byl to týž, jehož jste vytáhl včera o polednách z Orše.

Nuže, odušil opět Antonín a vybuchl v hněv (neboť nemohl snést představy, že abbé večeřel s Annou jeho ryby), nuže ponechte si svoje ostudné vypravování. Nechci ho slyšeti. Vím to.

Ach, toho smilného básníka! Ach, té literatury!

Zlořečení literatuře

Kdypak opět uslyším o slušných strastech duševních, kdypak se dočtu o vnitřních svárech? Kdypak vyjde krásné písemnictví z hampejzů? Kdy zanechá zpívání a hrubých všedních témat? Kdy se přikloní k ušlechtilým ctnostem občanským?

Kdypak se shledám ve vašich knihách aspoň se stránkou o prodeji a koupi, se stránkou, jež pojednává o škodlivosti zaviněného úpadku, o lásce k vlasti, o zpeněžování dobytka a o melioraci? Kdy vyjdou nová Georgika? Kdy vyjde básnická kniha o síle tělesné a o zásadách agitačních v správném smyslu třídním? Kdy se to stane a jak je ta doba vzdálena?

Slýchal jsem vás, jak drolíte verše, jež nemají žádné ceny naučné a z nichž hrká zpěněná krev a ukrutenství odborníkovy, který za cenu hladu a nepaměti prosazuje novou a nesrozumitelnou krásu. Major a já pravíme o ní, že je nesmyslná a sprostá.

Hledal jste po nocích výraz toho, co není, a opět toho, co se vyskytuje v průměru u pohůnků. Honil jste se po slovích a učinil jste svět podnoží kratičké věty, zapomínaje na sousedská vypravování příběhů.

Nemluvil jste ani známě, ani slovutně a při tom všem vaše mravy zpustly, že se perete!

Ano, děl abbé, utržil jsem si ránu a vy jste mi ji sešil. Rovněž je pravda, že jsem chodil s knihami podél Orše a že jsem s nimi přicházel na plovárnu. Byl to Shakespeare, Rabelais a Cervantes; chtěl bych za ně položití hlavu, jako jsem za Annu položil málem ucho.

Pak, děl major, vznešené a krásné jest umíratí jedině na bojištích, básníci však bývají špatní vojáci. Mistr má pravdu.

Vnitřek vozu

Téhož dne kolem páté se začalo nad výšinami, jež na severu ohraničují úval Krokových Varů, hřimati a zdálo se, že se strhne bouře.

Hleďme, pravili občané, není bezpečnějšího přírodního zákona nad zákon Medardův. Opravdu, jeho kápě kape čtyřicet dnů! Dnes bylo krásně, avšak mraky jsou již přichystány a bude přšet co nevidět. Arnoštek zmokne.

Ženské vřdycky stejné

Kouzelník seděl na lavičce a vyhlížel oknem znamenaje s nevolí tuto pravděpodobnost.

Milá paní, děl Kateřině, která spravovala opatrnou jehlou dřvu v jeho kabátci, když jsme byli jednou v zimě v Tyrolích, stahovalo se k sněhové bouři. Bylo zima, vůz promrzal a komínek nikoliv nepodobný tomuto netáhl. Tyrolská země je prostoupena mohutným horstvem, na jehož vrcholcích ležívá sních a fičí severák.

Ach, pravila paní Důrová odkládajíc jehlu, vy jste byl v dalekých končinách a užil jste nepohody dost a dost. Chvála pánubohu, dnes, jakkoliv prší, přece nemrzne a tato kamna jsou v pořádku.

Ovšem, řekl opět Arnoštek, ale tehdy byla chumelenice a cesty se staly neschůdnými.

Chtěla bych se vás otázati, děla paní přerušujíc vypravování, měl-li jste za takových okolností ve voze čisto, neboť je-li domov poklizený, stává se pobyt uvnitř příjemný a dobře se snáší. Až slátám tento kabát a až pospravím vaše spodky, mám v úmyslu zhotoviti několik příkrývek a podušek. Tyto věci, Arnoštku, zkrašlují příbytek.

To je dobře, děl kouzelník, ale nezapomeňte na koberec, kterého užíváme při představení. Anna jej propálila cigaretou a je v něm díra větší než dlaň.

Napomínala jsem ji právě včera. To děvče kazí náš majetek ze svévole, ale ať si nezahrává! ať mne neponouká, nebo ji propustím nevyčkávajíc ani lhůty služebných děvčat! odpověděla paní Důrová.

Zatím se dalo do deště. Veliké krůpěje odskakovaly od oken a bubnovaly na střechu vozu. Kouzelník se díval, jak venku houstne soumrak, a nedbal již toho, co říká Kateřina. Mezi Arnoštka a pečlivou paní se kladl stín nadcházející noci. Kouzelník naslouchal hukotu větru a rachocení deště. Tu se mu zdálo, že kdesi uvnitř jeho těla v nepostižném koutku útroby vzniká tajemný hlas lítosti.

Obrácení Antonínovo

Pane, děl major přicházejce k Antonínovi, dnes večer je bídné počasí.

Máte pravdu, přisvědčil Antonín, myslím, že za této nepohody nevyleze Arnoštek ani z vozu a že jdete nadarmo na představení.

Tak, pravil opět major, vidím, Antoníne, že chcete zůstat doma, vidím, že jste se rozhněval a zatvrdil. Cožpak jste nikdy předtím nedostal od děvčete košem? Což bylo málo těch, které vás opustily? Zanechte trpkosti, smiřte se s kanovníkem, jenž není více než nástroj Prozřetelnosti.

Cožpak jste zapomněl, jak jsme chodívali podél Orše hledající v zemi pod křovinami kustovnicovými, pod šípký, trnkami a pod ostružím dešťovky, které tak milují vlhkou půdu?

Těch příjemných rozhovorů, za nichž nám ušel den! Těch večerů strávených nad vlascem, kdy jste pohlížeje tu a tam na splávek poslouchal krásné a vybroušené hovory kanovníkovy! Těch utěšených a půvabných hádek, jež se dobře končivaly!

To všechno se opět vrací! Vezměte si kabát, Antoníne, a pojďme.

Jsem rád, odpověděl mistr usmívaje se, že jsem vaši řeč zmoudřel a že jsem poznal pravdu. Namouvěru, pane, bylo to nehezké, že jsem se hněval na abbého jen proto, že se mu líbí hezké děvče. Byl přece vždycky namlouvačný, právě jako vy, který se chystáte vyhoditi jej ze sedla.

Ale nevzpomínejme si na nic zlého. Abbé neměl ovšem jísti okouna, avšak odpusťme mu to.

Řka to Antonín vstal a objal majora potřepávaje ho po zádech.

Potom rozmlouvajíce jako za starých časů, brali se na náměstí a došli tam právě tehdy, když ustával děšť.

Úvaha o Anně

V průjezdech a podél domů severní strany náměstí stálo několik lidí, z platanů padala kapka za kapkou a soumrak se vzdouval jako truchlivý prapor. Kouzelník se neměl k dílu a jeho děvče bylo mdlé.

Pravím, děl mistr, a řeknu to tisíckrát, že se Anna nehodí do těchto míst. Vizte ji, jak rozpačitě si vede. Vizte ji, jak se

přebírá v miskách, které jsou prázdné.

Myslím, že byste se s ní měl oženit, majore, neboť paní Důrová ji asi týrá.

Slečno, řekl potom, když Anna přišla až k nim, svažte si uzlík a nechte vůz vozem. Pojdte k nám! Vezměte si moje lázně a knihy kanovníkovy.

Avšak co učiníme s majorem? otázala se dívka.

Já zabiji kouzelníka a půjdu do vězení, řekl Hugo.

Tu, právě včas, Arnoštek se uchopil trubky a dul do ní ze všech sil. Nicméně zvuk padal jako kroupy z pytle.

Víno a nesmysly. Jak se to dělá

Když se pije po práci víno, snad napadne některého muže, aby nadzvedl dlažební kámen a házel kostku po kostce na lucerny.

Někdy bývá čas na nesmysly. Někdy se stává, že důstojné kníže církevní se popadá za břicho a řičí smíchy opakujíc znovu a znovu jakýsi vtip či říkánku z předměstí.

Dobrá. Kdo se směje, nepozbývá proto vážnosti (leda by se smál příliš dlouho), avšak běda těm rukodílným šaškům, kteří robí své potivé šprýmy po tři dny, aby potom mohli nastavití klobouk, noty nebo talířek.

Běda Arnoškovi, jenž setrval v Krokových Varech příliš dlouho!

Špatná návštěva

Náměstí bylo téměř prázdné, ale ubohý kouzelník chodil po provaze sem a tam, metal kozelce, jezdil s trakařem, prohýbal se a zdvíhal nohy.

Hleďme, řekl Antonín, nikdo netleská, nikdo nevykřikuje a bojím se, že nás nerozveselí ani sklenice deště, ani rána či lépe pšouk, až se ozve z Arnoškova klobouku.

Zatím kouzelník stanul na palci pravé nohy a velikou rychlostí se otáčel kolem podélné tělesné osy. A tu, když to činil nejhrošlivěji, vyšel z hospody U zelené panny povážlivý dědeček a maje ruce na holi a pokyvuje hlavou stanul pod vysokým provazem kouzelníkovým a jal se volati:

Slezte dolů, pane Kryštůfku! Slezte dolů a nepokoušejte Prozřetelnosti! Natlučete si a z těchto krvelačných zevlounů, kterýmž je příjemné viděti i popravy na soudním dvoře, vám nikdo nic nedá. Slezte dolů, Ježíš Maria, slezte dolů!

Arnoštek dědečka po vojensku pozdravil, potom vystřídá palce a hleděl si svého.

Starý pán přistoupil pomalu k lanu, jež podél vidlice viselo dolů, a tu, aniž se rozhněval, jal se škubati a cloumati provazem opakuje, aby kouzelník nedělal hloupostí a slezl.

Několik sousedů výtržníka napomenulo a Antonín s majorem k němu běželi, chtějíce zabrániti nehodě, avšak dříve než mohli zachytiti ruku bláznovu nebo posměváčkovu, spadla veliká tyč kouzelníkova a za ní, vyraziv zděšený výkřik, střeňhlav se řtil ubohý kouzelník.

Nenasytí divákové

Při všech svatých! tehdy někteří lidé, již měli Arnoštka za pošetilejšího, než byl, se domnívali, že tento hrůzyplný pád je část představení, a jali se mu jako na posměch tleskati.

Bylo nutné, aby Antonín vlepil několika výrostkům po políčku a aby vdmychl smíškům pravé mínění. Bylo nutné, aby se dala do práce majorova hůl, jež jediná je s to, aby držela hlupáky na uzdě.

Poznav pravdu a povzbuzen byv tímto příkladem, městský lid dal se do dědečka a nazýváje ho darebným nestydou, tloukl ho do zadnice a přes hřbet.

Věru, nezbývalo mu než vzítí nohy na ramena a utfkati.

184

Když byla příhodná chvíle a když mohl starý pán vyraziti, dal se do běhu a upaloval až k horní bráně Kotlářské, kde bylo stanoviště vozů. Lidé odsuzující horlivě jeho chybu, běželi za ním až do těchto míst. Avšak nikoliv dále! Nikoliv dále, neboť navraceti se od zmíněné brány je starý městský zvyk, jenž se zachovává i při křesťanských pohřbech.

Kouzelník přemohl bolest

Tlum kolem Arnoštka se rozptýlil teprve za dlouhou chvíli a tu bylo zřítí kouzelníka, an se sbírá ze země a vstává maje tvář bolestně staženu. Byl velmi smuten. Nicméně odmítal rámě Dúrovo a hůl majorovu.

Za svých úspěchů, kdy se nad městem oháněl bidlem, kouzelník zpychl a tato pýcha učinila jej schopným, aby vstal, aby se vzpřímil a aby šel neohlžje se ani napravo ani nalevo až k vozu, jehož otevřenými dvířky bylo viděti paní Kateřinu, jež štká majíc na očích šátek.

Shon, podobný shonu u mrtvol

Hřímalo, na nebi se křižovaly blesky, a přece, kde kdo byl, vyběhal z domů a lidé spěchali na náměstí k provazu Arnoštkovu. Někteří zvědavci se ptali, co se to přihodilo, a jiní odpovídali:

Kouzelník je zabit.

Kouzelník je zchromen.

Ale jděte, ale jděte! cožpak to nevíte? Má utržené ucho

právě jako kanovník Roch!

Stržil si bouli. Nu, proč byl hlupák, neboť kdo jej posílal na provaz? Proč tam lezl?

Víte co, vybereme mezi sebou několik krejcárků a koupíme mu slepici, aby si uvařil polévku. Tato krmě, jež se podává šestinedělkám, skrývá a tají v sobě velikou schopnost léčivou.

Nu ovšem, nu ovšem, pane soused, jenže my nedržíme na pitomé sbírky. Toť se ví, to byste nakupoval! To byste se poměl!

A namoutě! a na mou duši, je to pravda! Už je to tak! Ten si dal, ten si natřel záda.

Takto a jinak zděšeně hovoříce lidé se strkali lokty a koleny. Byla tam taková tlačnice, že ženské začaly ječeti a výskaly jako na voze o obžinkách. Byla tam taková tlačnice, že zástup vymáčkł nad svoje hlavy vzrušenou tvář starostovu, šlápl na lékaře a tísnil strážníka, jenž zdvíhal poboční zbraň v obnažené pravici, neboť byl bez kabátu.

Hlas rozumu

Mluvím-li teď s vámi, majore, děl Antonín, je to hlavně proto, abych opět slyšel lahodné zvuky rozumu. Bojím se, že tento útrpný zástup se zbláznil a že žvástá. Kdysi jsem znal několik veršů, jež se hodí říkati za okolností pohnutých a hrůzných, pohřichu neuchoval jsem v své paměti více než slovíčka, jež znějí takto:

S Vaňkem se rad' —

nevíte, jak je to dál?

Ne, odušil Hugo, ale abbé to asi ví.

Snad, děl opět mistr, abbé není přítomen a neužije své znalosti. Avšak všiml jste si, majore, jak trest kráčí vzápětí hřichu? Kanovník má ucho vedví, protože se dopustil zrady, a Arnoštek si zhmoždil krajinu pánevni. Mohutné lopatovité kosti tvoří v tomto tělesném okrsku věnec; kdykoliv pak se pádem nebo rázem proti sobě pošinou, vzni-

ká bolest, jejíž jsme svědci! To jest odplata křivd, to jest dotek horoucího nebe.

Ě: Zdá se mi, odpověděl major, že nehody tohoto náměstí vás naplňují uspokojením a že je schvalujete.

Nikoliv. Odpustil jsem knězi, a nepřejí mu jeho úrazu, řekl Antonín, ale podivuji se spojitosti věcí, jež obráží moudrost opravdu kakraholtskou. Měl byste si z toho vzít, majore, příklad a výstrahu.

Prostá srdce

Anna neviděla kouzelníkův pád. Před počátkem představení, když vybrala peníze a když je spočítala, vzala nádobu na mléko a majíc ucho v pěsti a palec vzhůru šla pro mléko do statku bohďalského.

Tento statek je vzdálen dvacet minut od městského náměstí a stihnete jej dříve, jestliže běžíte a máte-li dobré nohy a dobrý dech. Brala se vpřed nezakoušejíc povědomé tísně, jež předchází před pohromami. Šla městem, silnicí, lesíkem, loukou, dvorem a stanula konečně na prahu stáje, co sedlák si kroutil knír a selka s hněvivou tváří tiskla koleno dojačku. Mléko crčelo a dížka zněla.

Anna pozdravila a cinkajíc penězi žádala o žejdlík mléka.

Co vás to napadá, pravila hospodyně, mléko se neprodává! Neměli bychom co jíst, ani kdyby toto vemeno bylo dvakrát tak veliké, jako je letos, kdy se neurodila píce a kdy jetely stojí sotva za facku. My jsme bídně živi, ale jděte si, slečinko, po chalupách, tam je všeho hojnost.

Řkouc to selka vstala ze stoličky a odnášela mléko do sklepa.

Hospodář přisvědčoval, avšak sotva jeho žena odešla, uchopil Annin hrnec a vběhnuv do kuchyně nabral z krajáče smetany. Škrálop, jenž byl dozajista tlustší než prst a jenž připomínal svým obrysem měsíc, visel přes zevní stěnu hrnce a z něho odkapávala smetana.

Tu máte mléko, dceruško, řekl sedlák podáváje Anně

hrnek. Přijďte zítra až po deváté, neboť v tu dobu míváme pokdy a můžeme hovořiti.

Tato slova dodal hospodář s velikým důrazem, avšak sotva je řekl, již mu bylo pospíchati do světnice. Utíkal, vrhl se skokem ke krajáči, a ponořiv ret do bílé smetany, předstíral, že vypil všechno, co chybí.

Návrat do města

Anna se vracela domů bez vzrušení a přešla pomezí hrůzné události téměř klidně. Vidouc zástup před zeleným domkem Arnoštkovým domnívala se, že některý zatrachtilec nebyl uspokojen příliš krátkým představením a že se lidé sběhli, aby žádali zpět svých peněz. Tyto bědné zvyky se vyskytovaly dosti často a byl v nich zhusta důvod, že vůz opouštěl stará místa a vydával se na další pouť.

Hle, pravila si Anna, procházejíc řadou, jež zmlkla, nikde není slyšeti spílání, co se to stalo?

Potom vystoupila po třech schůdcích a otevřela dveře.

Annina rada

Kouzelník ležel pěkně na bříšku zvolna a pravidelně dýchaje. Jeho tvář nebyla bledší než jindy, vládl údy a byl živ.

Znamenajíc to vše, Anna se zastavila před paní Důrovou, jež hlasem pláčem přerývaným vypravovala o neštěstí, a řekla:

Můj prostomyslný názor jest, že brečíte příliš. Třesky plesky. Můj příbuzný si nepotrpí ani na vražedné skoky, ani na pláč, který ho dopaluje. Vezměte si pěkně Arnoštkovy kalhoty, čepici a, chcete-li, masku. Já se obléknu do krátkých sukýnek a uspořádáme nové představení, neboť venku je lidí jako mraku. Vzhůru, oblékejte se a pospíchejte, než se rozejdou.

Já, pravila paní Dúrová ustávajíc v štkání a povstavši, já, správná měštka dbalá cti, bych měla obléci tyto kalhoty a před tváří nebe a před tváří svého lidu bych měla bráti podíl na šalbě a klamu, neboť ať tak dím, vaše představení je založeno a záleží v ubohých a směšných podvodech. Chvákala jsem, abych vás vytrhla z tísně, a jedli jste moje slepice a moje ryby. Slátala jsem košile a všechny cucky, jež věru nezasluhují jména prádla, ale teď je špižírna prázdná a není v ní nic jedlého. Moje ruce uvykly počestné práci a již se nedotknou hadříků, které čpí potem kotrmelců a ličidlem. Snad jste si, pane, všiml, že se křížuji, když klejete, a že se odvracím majíc se otřítí o tuto kuběnu. U všech rohatých, přece mi nenamluvíte, že je to vaše neteř nebo sestřička. Chválabohu, uvykla jsem pletouc punčochu sedati před poctivým domem a budu tam sedati opět, neboť Antonín mě volá a kyne mi, abych se vrátila. Dvakrát či třikrát jsem ho viděla, jak stojí před vozem s tváří vzrušenou, bledý, rozháraný a hotov roztlouci na prášek a rozštípati na tříštičky tento vozík. Ha, ha, strážte se, aby nepřišel! Jen si myslíte, že jsem omezena na úzké prostory tohoto chlívce! Jen si to myslíte! Jen se spalte, vy strašpytle, pan Důra stojí za dveřmi!

Arnoštek nebyl překonán

Máte pravdu, odpověděl Arnoštek, vzdálila jste se maličko od svého krbu v zájmu veřejného pořádku a trpíte pro svoje přesvědčení, ale teď se již sypte domů, nebo vytáhnou hůl. Mé trpělivosti ubývá, jak roste vaše ctnost, a jestliže se do toho dám, ztluku vás a dám vám za vyučnou. Jděte po svých a děkujte bohu, že vás učinil opět řádnou a počestnou ženou bez výprasku.

Když paní Dúrová vyšla, Anna si oblékla krásné hedváb-
né nohavice, jež jí nesmírně slušely (neboť měla dokonalá
stehna, drobná kolena, ušlechtilá lýtka, útlý kůtek a pů-
vabnou nohu, pro niž král francouzský ještě před pěti sty
lety by byl vedl válku až do vyhlazení lidu a zkázy krajin
přílehlých k Španělsku), potom zapjevši všechny knoflíky
a opásavši se pěkným páskem, na němž byli uměle vy-
obrazeni dva hadi, jak se navzájem požírají, Anna přistou-
pila k zrcátku a shledala, že je hezká.

Zvrácený vkus

Mladší Dohnálková, pravila kouzelníkovi, tančila kdysi
v cirkuse ferdinandském s hruškou v ústech. Někteří lidé
pokládali její vynalézavost za výstřední a opravdu se domní-
vám, že jí to neslušelo. Nejvhodnější jsou nahá růžová
ústa bez ozdob, kdyby však nebylo vyhnutí, zvolila bych
nikoliv hrušku, nýbrž růži, již držíme v zubech třenových,
zlehka jí pohybuje.

Zasmušilí měšťané

Městské obyvatelstvo, jsouc vesměs chmurné povahy,
rádo prodlévá na místech, kde se událo neštěstí, a na
věčnou paměť označuje je všelijakými znameními: stromy,
soškami, malbou nebo křížky podle zámožnosti obce
a podle vkusu faráře, jemuž jest se dohodnouti s jednatelem
okrašlovacího spolku (a pane, za takových slavnostních
chvil bývá jednatel zticha, neboť farářský mrav je maršál-
ský).

Nešťastná místa jsou v uctivosti, a proto lidé stáli na
náměstí pěkně v oblouku. Rozmlouvalo se o Arnoštkovi
a o provaze. Vyskytovala se podivná a překvapující mínění,

a jakkoliv měli všichni lež v ošklivosti (neboť to jim bylo vštípeno ve školách a důstojnými bohoslovci), zdálo se, že někteří nemluví pravdu. Říkali o Arnoštkovi, že je čert a chudinka, sprosták, fluta a kulhavec, říkali, že se mu kolena stýkají po způsobu písmena X, a vzápětí, že přijeda na melounu, má nohy do O. Někteří pravili, že je simulant, jiní, že zemřel, a opět jiní, že by zasluhoval pětadvacet, aby byl mír v obci.

Dobré divadlo

Za těchto hovorů Anna vyšla z vozu, a vstoupivši na koberec opět rozestřený, zjedнала si záhy ticho. Byla již málem hluboká noc, trochu měsíčního světla kanulo z nebe, propůjčujíc něco krásy i ohavníkům. Míhotavá krůpěj jasu a záře, jež se bezpochyby dotkla úst andělských, padala na Anniny rty vzbuzujíc takovou lahodu a takovou krásu, že se nikdo neodvážil dýchat. Mužové potlačili všechny kony tělesné, nekašlali a nikdo nekýchl.

V podivuhodném osvětlení, jež tvořilo jeskyni v nočních temnotách, Anna se jala přecházeti, napodobujíc chůzi provazolezcovu. A jakkoliv chodila po ohavném koberci a jakkoliv provaz Arnoštkův se kýval devět sáhů nad ní, bylo v této chůzi veliké a svrchované umění.

Poctivý úžas

Jsem pravověrný člověk, děl kterýsi soused, a vím, že dno tohoto náměstí nepovolí ani při dobytčích trzích (a bývá tu bezpočtu těžkého dobytka), avšak všimněte si, nestalo se teď propastí, nad níž po slunečním paprsku, po útku baladické přadleny sem a tam kráčí líbezný zjev ženský?

Ano, ano, ano. Tak se to patří. Na mou tě pravdu, ta holka se vznáší! Chtěl bych se vsadit, že to není obyčejná

ženská a že se v ničem nepodobá mé Verunce, která vyniká spořivostí, ale má ploské nohy.

Tak se to sluší

Když se Anna sdostatek naprocházela, jala se zlehka otáčivými pohyby naznačovati mrtvičné, hulvátské a krkolonné cviky Arnoštkovy. Byla při tom ještě krásnější. Bubnovala si na bubínek, zhusta se ukláněla, smála se, stříhala očima, měla všechny přítomné za blázny, vodila je za nos a šlo to jako po šňůře.

Nakonec jí pánové nasypali veliké množství peněz do Arnoškova klobouku. Bylo mezi nimi dost měďáků, ale zaplat' pánbůh, malé ryby jsou také ryby.

Kořeny umění hereckého

Tento krásný úspěch, řekl Antonín, nepochodí z ničeho jiného než z nestydáctví, jež ostatně schvaluji.

Jednou jsem na jevišti v Polích elysejských viděl hasiče, jenž vytrvale po celé představení přelával vodu z putýnky do putýnky, a později jsem spatřil osvobozeného herce, jak opět přelévá vodu ze sklenice do sklenice. Pozdrav pámbu, majore, ta voda nebyla táž, avšak hasič a herec byli stejně velikolepí. V přelévání vody, děje-li se nikoliv v soukromí, nýbrž veřejně, tkví veliký důmysl. (Vy a já, kteří tak často bryndáme z láhve do sklenice, pro všednost a ustavičnost těchto úkonů nepostřehujeme krásy, jež se v nich tají.)

A tak, majore, Anna ukazujíc nám mechaniku kloubů, smrštění a stah svalových vláken, jež zvedají nohu, ukazujíc nám pravidelné a volné dýchání, jímž se dme hrud' a při kterém maličko a v náležitém poměru se pohybuje i břicho, skýtá nám utěšený obraz prostého jsoucna a závažných akcí, jež jsou kořen divadla. Zde vidíte člověka správného oběhu krevního, důkladné vnitřní sekrece, jež před námi

uvádí v činnost poziční smysl kloubový chvále tím vším boha, o němž se praví, že stvořil tělo k svému obrazu.

Jsem pravdě zavázán, abych prohlásil, dodal Antonín snímaje klobouk, že má Anna pevné hyždě nepřenáhleného tvaru, že je velmi dobře uzpůsobena a že je vybavena ušlechtilými orgány.

O tom, odpověděl major, nepochybuji a zdá se mi, že jste měl pravdu hovoře i o funkcích tělesných. Vídal jsem vojáky, jejichž nohy jsou spíše důkladné než krásné, a přece, když vykročili, jejich střevice lahodily mému oku, a na pochodech zvuk kročejů nás měl k zpěvu.

Přihoda s rukávem

Sotva to dořekl, Anna se naposledy uklonila a chtěla obléci plášť, jehož rukáv se zmítal uprostřed zad. Byl to pěkně střižený kabát z pruhovaného harasu, lemovaný sobolinou kanadskou (touž, která od několika let jen zřídka se vyskytne na trzích kožišninových, neboť byla zatlačena napodobeninou, jež, žel, není než králíčina).

Major spatřiv vlající rukávec a znamená, že není vhodné, aby se Anna oblékala jako služka, která pospíchá k dostavníku, seskočil z okraje kašny, spěchal a podržel kabátec, usnadňuje tak Anně krušnou chvíli. Potom jí podal rámě a odvedl ji za vůz, kde spolu rozprávěli po pět minut o některých starých citech lidských, dotkše se jen letmo pořadových cviků a pochodování.

Mistr a Kateřina

Přišed domů, mistr Antonín našel dvěře otevřeny a paní Důrovou uprostřed světnice.

Tak se podívejme! pravila zakládajíc si ruce. Kudy chodíš, kde se touláš? Byla jsem na plovárně, je všechna špinavá a zanešena proutím i listovím, jež připlouvá s proudem

Orše. Co jsi dělal, Antoníne?

Ach, děl Antonín, vy jste se vrátila pro své věci. Vezměte si je. Nakládejte, balte, stěhujte se, pakujte!

Vrátila jsem se, pravila Kateřina, protože ti chci odpustiti. Byl jsi již sdostatek potrestán za svoji nevěru, neboť žiješ tři dny v nečistém a pustém příbytku, jíš neupravená jídla a snad ani nespáváš. Nemohu se na tebe déle hněvati, Antoníne.

Tím lépe, odpověděl mistr, nehněvej se, avšak pokud jde o moje chyby, jsou nenapravitelné. Viděl jsem dnes pradelnu, jež stála po kolena v Orši. Byla daleko ošklivější než Anna, a přece mi bylo jasné, že jsem se nepolepšil. Vezmi si tedy svoje nádobí a jdi za Arnoškem, je to vzorný kouzelník a řádný manžel.

Když tě slyším tak hovořiti, pravila paní opásavši se starou zástěrou a vyškrabujíc hrnec, zdá se mi, že ses s ním smluvil, aby mě odvlékl.

Nutíš mě, abych se vyjadřoval určitěji, děl Antonín, nuže, jsi záletná ženská a spala jsi dnes v noci u Arnoška. Dobrá, nevyčítám ti těla, ačkoliv je tučné a škaredé, ale potrestám tě za pomlouvačný způsob omluv.

Ticho, dodal, když paní chtěla odpovídati, připouštím, abys zůstala, ale nestrpím tvé řeči.

Potom si mistr vykasal rukávy a vykonal, co naznačil.

Rozmrzelý kouzelník

Kolem půlnoci, když se spáči obracejí z boku na bok, hořela ještě v Arnoškově voze lampa a kouzelník bděl. Bylo ticho, Zelená panna podřimovala a Čtrnáct pomocníků mlčelo. Kdesi rachaly pantofle venkovanyvy mírně připomínající svátky vánoční, kdy se hází touto obuví za záda, aby se předpovídala budoucnost. Kouzelník však poslouchal bez zvláštních představ a hleděl do plamene. Neměl chuti k žertům, nýbrž byl rozvztekl. A tu, jako to činívají právoznalci, přemítal v mysli události posledních dnů,

hledaje křivdy, bezpráví a věci škaredé.

Kateřina Důrová, řekl si, je domýšlivá opice. Abbé je osel. Antonín si to odskáče doma, ale major je nebezpečný chlap!

Výprava

Řka to, přese všechnu bolest slezl z postele, vzal si kabát, boty a hůl. Otevřel dveře, sestoupil, zavřel, zamkl a dal se na cestu přidržuje se pívé myšlenky, jež ho napadla.

Šel opatrně cítě šhubání hněvu a bolest v bedrech. Šel ulicí Hálkovou, Hradební a Dlážděnou kulhaje jako škarohlíd až před majorův dům, kde usedl pod mladý doubek. (Bylo jich tu hojnost, neboť od ulice až k domovním dveřím vedlo stromořadí, jež vzroste a stane se velikolepým podle majorova vkusu.) Arnoštkovi bylo příjemné seděti, a aby jeho hněv nebyl vystřídán náladou smírnou a aby si zachoval prudkost, kouzelník se štípal do stehen. Přitom se díval mezi listovím na hvězdy, ale protože nebyl pobožnůstkář, aniž čítal dobrých knih, bylo mu to jedno.

Souboj

Nežli svítalo, když šlo asi na třetí hodinu, otevřely se konečně dveře. Arnoštek vstal a zachvácen byv novým hněvem a zvedaje hůl vyrazil proti příchozím. Anna a major se zastavili. A tu se do nich kouzelník dal bez trubače, bez bubénka a bez vojenského pořádku. Tloukl je, mlátil a bušil do nich, co mu stačily síly.

Anna křičela, opakujíc do omrzení majorovo jméno, avšak Hugo si založil ruce a řekl:

Probůh, vy skřítku z hor, snad jste si nepřinesl vidličku, abyste mě píchal do lýtek? Snad mě nechcete prokláti hůlkou, jíž se přehrabává oheň?

K čertu, dodal vida, že část ran se snášší na Annina záda,

miřte lépe nebo zraníte moji dámu.

Vaři dámu! vykřikl Arnořtek popadnuv Annu za vlasy, vaři dámu! což jste pozbyl rozumu?

Ne, odpovéděl Hugo, neboť Anna zůstane se mnou a vy odejdete!

Kouzelník řekl, že udělá, co bude chtít, a Anna patříc z jednoho muže na druhého a srovnávajíc krásné skutky Arnořtkovy s nečinností majorovou, rozhodla se pro prvního.

Je nezbytné, abychom byli shovívaví k slabosti svých přátel, pravila dotýkajíc se ruky kouzelníkovy, nechte majora naživu, nezabíjete ho.

Nakonec jsouc postrařena a plna obdivu odeřla s Arnořtkem jako panna, jež podpírá hrdinu slavkovského. Neboť vzneřenost, která se nerve s chudáky, není dostupná ženskému rozumu.

Pravá přátelství

Nazítřetí ráno abbé si upravil obvazek a řel na Důrovu plovárnu.

Horlivost přátelství, pravil pozdravuje mistra a majora, měla mě k tomu, pánové, abych vás vyhledal. Jste zdraví? Daři se vám dobře?

Ach, odvětil Antonín, nemůže býti spravedlivější příčiny k stěžnosti, než je moje, neboť vězte, že se Kateřina vrátila.

U všech rohatých, vykřikl kněz, kde je lidská stálost? Co si ta ženská myslí? Proč jste jí nevyhnal?

Antonín pokrčil rameny a neodpovéděl.

Epizoda o smiřlivých a přísnych lidech

Některé skutky příliš přísne a opět některá shovívavá rozhodnutí jsou mimo hranici rozumu a mimo obecnou chápavost, která, řel, je méně než oslí.

Víte, proč to je? Někdo se vyučil kominíkem, vyřezává

lupenkou sirníky nebo klece na ptáky, zahradníci, miluje lidnaté pivnice a slunné dny. Je to bezúhonný muž, a vylosují-li jej za porotce na hrdelní soud, bude vždy mluvit pro odpuštění viny snaže se o tomto krásném světě po svém o spravedlnost.

Jiný muž, je-li vyučen právu, v pláči chystá vražedníkovi provaz a omdlévaje, od večera do svítání myslí na hrůzoplňný nůž a na sekeru nešťastníkovu. Tento člověk se posedl pravdou zákona a blázní stejně jako dobráček, jenž všem odpustil.

Ukrutný soudce a spravedlivý komíník se nepoznají, ani kdyby se sešli na kuželkách. Ale lid na ně ukazuje stejným prstem řka: hleďte dva potrhlé.

Epizoda se končí

Mistr, abbé a major sloužíce bez výhrady svým názorům a disciplínám mohli se navzájem shodnouti. Ale ti, kdož vyznávají poměrné týdenní pravdy a milují hned tu, hned onu práci jen případ od případu, nemohou jich pochopiti. Mistr, abbé a major jsou sami.

Další rozprava

Ticho, jež nastalo po kanovníkově otázce, plynulo jako Orše. Major si svlékl rukavice, a ujav se skřínky, vyňal láhev.

Anna odchází, řekl, ale Kateřina se vrátila. Anna byla krásná, Kateřina je ošklivá, a přece se sobě podobají. Slyšel jsem Annu, že se sdílí o své mínění s paní Dúrovou. Nazývala Antonína hrubcem, Rocha plytkým knihomolem a o mně soudila snad ještě hůře, neboť odešla s Arnoškem, domnívajíc se, že mě přemohl.

Vy jste spolu zápasili? zeptal se Antonín.

Dnes ráno, odpověděl major, v stromořadí doubků mě kouzelník sešvihal španělkou.

Slyšte! vykřikl kanovník a postavil sklenici, vy jste to strpěli! Vy jste se nebránili! Řka to, abbé zafal pěst a přistoupiv co nejbliže k oběma přátelům jal se vypravovati o svém odhodlání při nočním dobrodružství s Annou.

Když jsem viděl, řekl, že opilci od Zelené panny vnikají oknem do vozu, pojala mě tak veliká zuřivost, že bych byl roztal ničemníkům hlavy, a lituji, že moje pěst nebyla ani řežavá ani ostrá, ani dost mohutná.

Počínal jste si dobře, řekl Antonín, neboť jste neužíval svých zbraní a neusazoval jste výtržníků citátem. Vy a major jste vzácní mužové. Avšak co s tím? Pijte!

Když vyprázdnil sklenice, kanovník se zamyslel a řekl:

Antonínův zájem je dosti široký. Proč mu Anna před ostatními nedala přednosti?

Vše uplývá

Zvolila mě dosti brzy, děl mistr, ale právě proto je tomu již dávno.

Potom, nehodlaje již mluvit o Anně, jal se majorovi ukazovati několik cviků, které ztužují svalovinu levého srdce. Abbé otevřel knihu, a když byl mistr dokončil výklad, dal se do své hry i major krotě zápěstím a zachovává důstojné mlčení.

Co se Kateřině líbí a co odsuzuje

V tu dobu paní Důrová stanula ve vrbinách. Potemnělá Orše se bystře sunula mimo ni a nad hlavou poletovali ptáci, jichž Kateřina neznala, byla však klidná. Na věži Svatého Vavřince odbýjely hodiny. Když dozněly, paní si vzpomněla na oběd a změnivši místo uviděla nad střechami kabin hlavu manželovu.

Hle, pravila s nevolí, Antonín v soukromí cvičí tělesné síly. Jsem si jista, že někde v koutku svírá abbé knihou svoji tvář; kdybych jej poslouchala, nikdy se nedovím, kde je počátek jeho knižních řečí, a nikdy se nedopočítám konce. Ti dva jsou úchylní náruživci a major se svou topornou důstojností, jež se nebojí výsměchu, jim nezadá ani v nejmenším, neboť jen blázen slouží minulým věcem a neužívá toho, co jest.

Řkouc to rozhlížela se paní Důrová na všechny strany a tehdy sledujíc cestu k obci Studené, která stoupá po druhém břehu od řeky vzhůru do veliké výše, spatřila zelený vůz, jež vlekl selský kůň. Arnoštek seděl na kozlíku a práskal bičem. Anna šla podle vozu opírajíc se dlaní o jeho stěnu a vzadu běžel maličký psíček.

Ach, vydechla cítíc, že je na chvíli veta po její občanské jistotě, a setřela si hřbetem ruky slzu. Ach, ach, ach. Jak je krásné kouzliti ohně a po širém světě si pohrávati malými oblými věcmi. Jak je krásné počítati dny do tří a míjeti město po městě!

Jak je krásné strojiti dějství od počátku do konce a opakovati je znovu a znovu před lidmi, z nichž nikdo mimo nás neví, co se stane.

Lampy! Kouzelný klobouk! A strmý provaz! Vizte mě, divákové, jak oděna jsouc trikotem flanderským podpírám Arnoštka, neboť je to slaboučký kouzelník.

Jak je to krásné. Jak je krásné býti kadeřavým.

Konec

PRVNÍ POKUSY

Byl večer. Ale protože se jím procházela slečna Poezie, nemůže se říci prostě jen večer, nýbrž povznešeněji. Třeba: tklivá píseň, kterou loučil se den. Jejimi rozehvělými tóny zažehly se červánky a krvavé slunce zablouznilo naposledy...

Ve dne je svět také hezký, ale mívá ostrá osvětlení, která nejsou diskrétními k pudru — a vůbec k líčidlům. Proto mravná panna Poezie miluje šera... Aby se však neřeklo, že má konkrétní příčinu, vyznala upřímně, že soumraky miluje pro jejich neobsáhlost a měkkost... Obé prý se shoduje s její duší...

Dnes tedy chodí alejí bříz. Nevidí krásných perspektiv v klidu, nepoznává síly — ne, vše prý s ní nařká pro Lásky a Touhy dávno... och, dávno ztracené... Domnívá se, že krajina jest dekorací k jejím lamentům a mušky, slavíci, měsíček a hvězdičky, stromy atd., atd., to vše že prý jí statuje...

Poezie chodí se psem (každá panna má pejska). To však není obyčejný pes, nýbrž něžné stvořeníčko rodu ženského. Lula se jmenuje... Bývá velmi poslušná. Dovede na povel vnímati krásy, které uchvacují duši její paní. Dnes příkladně poznává panna Poezie báječnou účast její na kráse rýmů: hučel—mlčel, oči—točí, snad—pad; z úsměvů jejích zasklených očí a vzdechů... Lula skutečně vzdychá, vytrvale vzdychá...

Čistá panna Poezie tečkuje, čárkuje — a každý Lulin povzdech živý vykřičník! — Ach, podezřelými stávaly se ty nářky!

Poezie odhodlala se sněsti konečně zrak k nicotné zemi:

Och, ach, hrůza! Fí! Fúj!! Fí!!! — Lula se zapomněla, má najednou tři štěňata — och, ach, fí!

S nachovou tváří utíká panna Poezie z místa hanby, dlouhé, tenké, měkké, bílé ručky a dlouhé nožky se nehezky házejí, řídoučké vlásky líbají hned vyschlá prsíčka, hned klenutá zádíčka . . .

Silná, zdravá bříza, ta třetí od kraje, vybuchla nakažlivým smíchem . . .

202

Když však čuba šla alejí, zvažněly — — —

Nepříznivé podnebné poměry, bouře, povětrí hajnému nevadí, déšť snáší jako kačer. Je silen, ryšavý, mluví rychle a příliš. Nenapravitelný Čáp miluje všechna děvčata, snědé, modrooké, rusovlásky. — Touha ustavičná jako přímka, dí, prochází tebou, přeletné milkování, bez zastavení. Nezmocňuješ se jí, neutváříš, neomezuješ jí, jsi plané a bez úkoje. — Mysle na tyto věčné věci, hajný stihá polní puch, dere se porostlinou, brodí se ve vodě, zlézaje stráně slídí po koroptvích. Vítr trhá oblaka, jež vlají. Z nebe tryská světlo. Čápova mysl je lehká, skličujících myšlenek nepřechovává.

Sedláci hajného nechválí. Odnesli mi měřicí hrachu, dí okradený radní. To jste přeměřil, míní Čáp, osil jste sotva míru! Vzniká váda, mužové rudnou. Pantáta v nepoměrné výhodě, leč slabší, se konejší a drtě jadrné zaklení raději odejde. Vztek hajného je prokázane býčí.

Sloupské hájemství leží v kopcovině na levém vltavském břehu. Pod sloupskými vrchy jeví se hrazený kostel a na ostrově klášterní rozvalina. Z pravého břehu chvěje se v běhuté vodě stín hory Třeštiboka.

Je neděle, Fafejta vyzvání. Děvčata scházejí sráznými cestičkami ke kostelu. Před zvonící jsou dva krámky s marcipánem, lepší a méně dobrý — na vybranou! Panímámy se zdlouha šacují, panny nesou modlitební knihy, mužové zevlují, spílají společenským řádům, nebo smlouvají prodej a koupi. Čáp před hospodou štve psa a působí pohoršení. Žito ohrožuje všechny prací šaty, až hajný jako krotitel křepeláka odvádí.

Proč se vodíte se psem, ptá se Anna Dušková, jste myslivec? Ne, hlídač, praví Čáp dotčen, je to horší?

Celý týden vzpomínal hajný na Annu. Druhou neděli ji doprovází, mluví tryskem a rozesměje ji. Anně se líbí,

vlasý mu planou jako přílba, je rudý krví, Anně je s ním bezpečně jako za zdi.

Anna se s hajným vídala v Davli v kupeckých krámech, o trzích, tančila s ním na poutích, o obžinkách, okouzloval ji. Čáp silný jako spřežení, slavné pověsti veselého hýřila a rváče, se Žitem, s ručnicí, v pěkném kloboučku — byl ze všech nejhezčí!

Po výmlatu a po uzavřené plavbě se hrává v Davli divadlo. Učitel seřadí ješitné herce a dí: Pánové, pro nás se hodí obraz ze života, nejvíce Frykolín. Je lepší Trojlístek? nikoli! Frykolín má krásné úlohy, nejkratší je zvláště důležitá, není předeepsán ani ošklivec, ani hnusná povaha. Dámy, četl jsem Frykolína dvacetkrát!

Herci se učí, nastanou zkoušky, učitel poráží nástrahy jako sekera les. V adventě dochází ku představení. Vyzdobili jsme si divadlo prapory, jak se vám to líbí? ptají se herci navzájem.

Již v poledne začíná se s přípravami. Hoši se roztomile zalepí koudelí, potrpí si zvláště na licousy. Herečky užívají všech líčidel s půvabem a nemírně. Je sedm hodin, zařizují se všechna opatření, zvláště lampy, je s tím veliká práce! Obecenstvo se usazuje na lavicích a čeká v hovoru hlučnějším poplašné polnice. Mezi diváky postupují stydlivě herci. Učitel neodkládá zvonku. Po dlouhém čekání nelze vytáhnouti opony — a přece ji navinuli!

Jak jste se měl, milostpane? praví herečka a dostane se jí srozumitelné odpovědi.

Divadlo se daří. Ticho! dí Dušek hajnému a sestře. Čáp cítí Annin dech jako lázeň, dotýká se jí horkou rukou, je tma, milenci se nestřeží neopatrnosti, Čáp Annu téměř objímá, nejraději by padl plačky k jejím nohám. — Oblékla bych se za bohyni, sní Anna, s kuší nebo s ručnicí, poklonila bych se obecenstvu a vystřelivši zavolala bych: Můj milý Čápe!

Annin bratr je zavilý nedůvěřivec, lakomý sedlák, slídlil. Hledí úkradkem na milence a trna poznává jejich tajemství. Hra se mu vleče jako probděná noc, neposlouchá, vzteky

zkřiven sedí tich a bez hnutí.

Doma zavřev okenici a síňku propuká, piští jako stěžej: Chlípna děvko! sprostáčko! — Anna propláče celou noc, Jene, ptá se zarmoucená panna, máš mě opravdu rád?

Druhý den hajný neví rady, Anno, dí konečně, odejděme ze Sloupu.

Ze statku? Bez Žita a bez ručnice?

Ano, odpovídá Čáp, půjdeme na práci.

Anna často neusíná, měsíčné světlo se suno po zdi, venku šelestí zahrada a psi zdvihají štěkot. Miluje mě — vzpomíná děvče. Mnohotvárná, šerá noc vnuká úzkost, Anně je těžko se rozhodnouti. Miluji Čápa, jsem jeho, dí v slastné muce, leč odhodlání není větší její bázně. Rozvažuje až do léta.

Jedno okno Duškova domu je obráceno do zahrady, jeho mříž je zurážená. Zvečera přijde hajný pod toto okno. Anně se vzdouvá srdce, její ruce jsou těžké a rozechvěny. Prokleté okno! dí čistá panna. Bázeň zaléhá celý dům jako noc. Úzkost a rozpaky tíží skoro hmotně. Zdání a šelesty Annu mámí, Čáp! leká se, leč podoba se na obrátku mění. Kdo to je? Anna jej nepoznává.

Nebyl to nikdo.

Čekání vířic stojí jako setrvačnick — závratně se točí kolem pevné osy.

Konečně vytřeštěná Anna Čápa vítá. Vidění prchla, je opět krásná noc. Milenci se líbají a spočinou si v náručí.

Leč po zahradě někdo chodí.

Anno, ptá se hajný, neslyšíš? není někdo pod oknem? Tíše! dí Anna. Hlídač dobře vidí, někdo je tu na číhané. Nedám se tak zholá, míní Čáp. Zvěd chce utéci, ale Čáp jej popadl jako obilný snop. Je to Annin bratr. Potřeštěn vztekem Dušek bije jako dráb. Nevěstko! Nevěstko! křičí na Annu. Tu netrpělivý hajný udeří jím o zem hůře než pytle. Anna ze všech sil utíká k Čápoovi do chalupy.

Na zahradu se sbíhají sousedé. To je Čáp a Dušek! Jde o Annu, praví počínajíce dlouhou rozprávku. Hajný jde za milenkou. Jen se žeň, praví mu strýcové cestou, my jsme se nebáli horší bídy. Duškovi radí masť.

Nezajdeme vespolek na sklenici piva? praví Fábera.

Ne, hajný jde domů. Rozbitý Dušek míří za ním, ale u hajných se dobře zavrou. Ať si Dušek obíhá, ať tluče na dveře, ať volá, děj se cokoliv! Milenci jsou tiši.

Ráno odejdou spolu do Prahy.

V této povídce se vypravuje o prostorném, pevném domě a o jeho obyvatelích. Chcete-li slyšeti vše od počátku, mohu vám toho mnoho namluviti o kopání základů, hloubení studně a o stavbě až po kladení krovu. Ale raději toho nechám a přestanu na tom, že vám řeknu, jak byl ten dům vzdušný, tichý, důkladný, o jednom poschodí, o dvou schodištích — a vězte, čtenáři, že tam vládl mír a poklid.

Někdy byl neúrodný rok a v domě se nedostávalo peněz, jindy přišla nemoc, zlé časy nebo nějaké neštěstí — třeba dobytčí mor. „O já,“ řekl hospodář, když táhli scíplého Roháčka za rohy a za oháňku na mrchoviště, „to byl veselý býček!“ Ale ani si nepomyslel, že to je nejvzácnější kus z jeho stáje, ne, litoval jen toho mladého býččího života. Neštěstí, zoufalost, běda, hoře a hněvivost, jež přivádějí člověka z míry berouce mu dobrý rozmar, to vše se v tom dobrém domě přeměňovalo v něco lepšího, tak jako smutek milenců se obrací v radost, a chcete-li, tak jako se mění obilné zrno mezi mlýnskými žernovy na mouku.

Kolem dokola domu byla zahrada, za zahradou stáje, chlívky pro brav, pro drůbež, potom stodola, sýpka a kolny, ty již přiléhaly k druhé straně zahrady. Dvůr byl široký obdélník a vrata byla právě naproti domu. Na tom majetku hospodařil veselý chlapík, dobrá kopa a výtečný soused. Uslyšíte-li, jak jej jmenují, jak na něho volají a jak jej nazývají sousedé v Liščích Hůrkách, ať vás to nezmylí! To není jeho pravé jméno. Avšak slyšíce Tiňtěru, Kutila, Vařeku nebo Kalinu, jak volá: „Smíšku, půjčte nám hrabici!“ — „Strýčku Smíšku, pojdte k nám na křtiny!“ — „Jakže? kdo tomu nevěří? vždyť to řekl Smíšek. Ten pes není ohař, ale stavěč!“ — „Tak — tak, strýče Smíšku, jen k nám, jen k nám na vepřové hody!“ — Slyšíce ty

starousedlíky jmenovati jej tím jménem, proč byste toho jména nepřijali, jmenovitě nejste-li všeteční?

Smíškova usedlost, kterou jsem vylíčil, byla pokřtěna Na vinici, ale bylo k tomu asi užito mnoho vody, protože po víně není ani stopy. Někdo tvrdí, že tím jménem ani víno není vinno, a kdo by hledal, jsa rozumný, vinici v Liščích Hůrkách? Vždyť v jižních Čechách se daří spíše ptačinec, ohnice, mnoho zemáků, ale ne réva.

Podržte si všechna tato udání v paměti a poslouchejte, co vím o strýci Smíškovi.

Jeho dětská léta podobala se navlas vašim, jen to mohu zdůrazniti, že je levák, že nechytal lelků, že se vrhal na mč jako krahujec na holubici, ale slepice že nechával na záhonku, ať si zobou. Z toho poznáváte jeho opravdovou povahu. Byl vždy veselý, důvěřivý, všechny lidi měl rád, některé miloval, oblíbil si zvířata, koně, býky, psy, kůzlata, ušaté zajíce, kolouchy, laně, potom ptáky a kde co viděl živého. Když dorostl, líbilo se mu mnoho děvčat a oženil se s tou, kterou miloval. Byla to sličná panna a jmenovala se Magdaléna. Ale vězte, že byla tak smutná, jako byl Smíšek veselý.

„Magdaléno! Magdaléno,“ řekl Smíšek, „ty jsi jako věž a jako prozřetelné oko, ale o mně lidé říkají, že jsem dítě anebo zvon na té věži.“ Magdaléna neodpověděla nic, ale zasmála se, takže to znělo, jako když hudebník rozkmitá hluboko laděnou strunu. Někdy řekla: „Ale jdi, Smíšku!“ a usmála se pohledem jako laň. Krátce, netrpělivý čtenáři, chcete-li znáti Smíška, seznamte se i s Magdalénou, protože jeden bez druhého znamená pouhou polovici celku. Z jedné polokoule byste také špatně poznal podobu a tvářnost Země, a kdybyste našel jen jednu miskou skládacího pouzdra na klubko, nevěděl byste ani, k čemu jest. Vinice by nebyla Vinicí, kdyby neseděli oba v jídelně za stolem, nebyli v čeledníku, ve stodole, ve stáji, na sýpce, na dvoře, v polích a večer v sadě. To vše ti manželé činili a tak pěkně oba, Smíšek a i tichá Magdaléna zestárlí v lásce a v poklidu. Někdy však měli také zármutek. Dej bůh všem ušlechtilým

lidem takové manželství! Ať je každý až do pozdního stáří zamilován do svojí ženy jako Smíšek! Ať se mu splácí stejnou mincí jako Smíškovu, a ať mají všude tolik dětí!

Šestého dne v měsíci prosinci, na den svatého Mikoláše, napadlo mnoho sněhu. Všude bylo bílo a Vinice se podobala prostřenému stolu. Magdaléna seděla u kamen a četla knihu. „To se mi líbí, když sněží,“ řekl Smíšek vcházeje s plnou náručí do světnice. „V tuhle roční dobu se to sluší,“ pravila Magdaléna, „ale kam, Smíšku, s těmi ořechy, s punčochami, talíři a se vším tím, co ještě neseš?“ „Uvidíš, bude toho třeba, protože sem přijde mnoho dětí,“ pravil Smíšek a dal se do smíchu. „Jakže, Smíšku! vždyť jsou to všechny naše ořechy,“ řekla Magdaléna. Ale Smíšek měl mnoho veselých důvodů, aby se podělily tím ovocem děti. Pravil, že bude ořechů, dá-li pánbůh, dost a dost, že mu nechutnají, pro dospělé že se nehodí, že ty děti nejsou cizí, ale že je zná — a ještě mnoho jiného řekl.

Potom přišli ti hosté pro nadílku a hned ztuhli rozpaky jako voda mrazem. Po celý rok prováděli Smíškovu různá šibalství, ale teď ve světnici se svého soudruha ostýchali. Magdaléna se na ně dívala s radostí a řekla si: Nu spánem-bohem, ať si to všechno snědí, však já si ještě něco opatřím; přitom myslila na svých dvanáct vnoučat.

Ty dobré dívky, které přišly na Vinici pro nadílku, napřed ze svých dílků jenom uštipovaly, ale nakonec všechny, kučeravé, plavé, umouněné, baculaté, pikonosé, ty, které měly čepici s ohromnými ušima, ty, které měly ohromné uši a byly bez čepice, všechny jedly plnými ústy, cpaly si kapsy, prázdnily talíře, uklízely ovoce z punčoch. To vše dělaly zvláště okatě tehdy, když se domnívaly, že se na ně Smíšek s Magdalénou nedívá.

Zatímco se na Vinici takto bavili, přijely na dvůr za velkého zvonění, práskání bičem a neuvěřitelně silného křiku selské saně. Drozd, Kabeláček a Fr. Vojtíšek, obchodníci koni, přijeli za obchodní věcí. Vzadu u saní byli uvázáni tři koně a všichni tři byli tuze ubozí; měli v kloubech oteklé nohy, rozbité boky a jeden měl na obou očích zákal.

„Oh je,“ řekl Smíšek dívaje se oknem, „proč sem Kabeláček vodí to koňstvo? Jak mu dojde domů?“ „To jsou divní lidé,“ řekla zase Magdaléna, „kouří jako milíře. A proč tolik křičí?“ Potom si vzal Smíšek čepici a šel se zeptat Kabeláčka a ostatních kupců, co jest jim libo a proč přijeli.

„Milý pane,“ řekli koňari, „přivedli jsme vám klisnu a dva pěkné valášky. Můžeme je prodat každou chvíličku, což je o to, ale sem se hodí. — Pane Smíšku! Milostpane! jen se na ně podívejte! — Račte si je prohlédnouti. — Tohle je velmi rychlý běžec a to je krásný párek do tahu. — Hoj, hej! hý! prr! čehý! — To jsou koně, sakulente! — Nejste však nucen, toť se ví, toť se ví, ne—ne—ne—ne! — Vždyť by šli na tržišti na dračku. — To je oděrka, to se zahojí, to nic není! — Jakže? slepý? pah! sousede, co to mluvíte? Jen se spolehněte, ten sívák vidí jako kocour!“

„Nu dobrá,“ pravil Smíšek, „ale nám se takové koně nehodí.“ „Jakže,“ mluvili zase kupci, „vždyť jsme je pro vás vybírali! — Můj ty bože, chcete, abych se dušoval? Již je tomu tak, hodí se vám jako rukavice!“

Za té řeči vylezli z hrachoviny v saních ještě dva sedláci a všichni ti lidé začali tak hlasitě a tak mnoho mluvit, že se kolem Smíška div nezatmělo. Kleli, dosvědčovali si navzájem tisícera tvrzení, zdvíhali koňům nohy, hladili je, proháněli ta zvířata, otvírali jim huby, bili je do slabin a činili se, seč byli.

Když kupci stále opakovali, že jsou to dobří koně, Smíšek tomu uvěřil. Ti lidé přece nelžou, řekl si Smíšek, ale spíše já se mýlím, koně jsou asi unaveni dlouhou jízdou. Potom koupil ta zmořená zvířata a dal je odvésti do stáje k plným žlabům. Kabeláček a ti dva sedláci šli se Smíškem do svět-nice. Posadili se za stůl a Smíšek jim otevřel láhev vína. „Pijte,“ řekl, „na svoje zdraví.“

Ti tři se tvářili velmi potměšile, chechtali se, dýmali jako vysoké pece a vesele prázdnili tu lahvicí. Smíškovi ani Magdaléně nebylo s Kabeláčkem volno. Zatím děti, majíce ruce na plných kapsách, pokukovaly po sedlácích, brzy

však je to omrzelo a chtěly domů. Magdaléna jim otevřela jídelnu a vyšla s nimi na chodbu. Potom se nevrátila tam, kde seděli ti nezvaní hosté, nýbrž zůstala vedle ve světničce. Šla druhým domovním křídlem a vedla si tak tiše, že o ní nikdo nevěděl.

Když si Smíšek odešel pro peníze, aby vyplatil Kabeláčkovi smlouvanou cenu za koně, počali si ti tři chlapci něco šeptati a tlumeně se smáli, ale Magdaléna je slyšela.

„Chi—chi—chi,“ — smál se Kabeláček, — „neříkal jsem vám, že zde na Vinici prodáte třeba oháňku za krmníka? Smíšek je, pánové, Budiž k Ničemu! Ty koně neutáhnou ani prázdný štráfek, jsou chromí na všech dvacát, a toho slepého nikdo neoková.“ — „Vy jste hlava, Kabeláčku,“ řekl první sedlák, „zde je stovka, já bych všechny tři asi neprodal.“ — „Musel jsem se smáti,“ odpověděl zprostředkovatel, — „ale není to ničema? Přiveďte Vinici na buben, jak se mi zdá. Dcerám nedal téměř nic a pro sebe nezachoval také ani groše. Stará paní se trápí a pláče celé noci.“

Magdaléna povstala ze svého místa. Rozhněvala se na ty nízké pomluvače jako nikdy předtím. Ale nepromluvila. Bylo slyšeti, jak Kabeláček vedle počítá bankovky — deset — dvacet — třicet —, potom se Smíškovi sedláci poroučeli a vyšli. Na koňských postrojích se pohnuly zvonky, koně smýkli saněmi, a nezdvořáci se vzdalovali. — Jakže, myslila si Magdaléna, proč tak mluvil o Smíškovi, a kdo pláče celé noci? Vždyť sama sobě vyvracím po třicet pět let to, co řekl ten posměváček, — což je to snad pravda?

Smíšek již zase klidný přišel Magdalénu zvat, aby se šla podívat na nové koně. „Děkuji, ale nechce se mi teď do stáje, Smíšku, vím i beztoho, že jste špatně koupil,“ řekla Magdaléna.

Ten den až do večera chodil Smíšek nevesele se psy v polích. Magdaléna o něm přemýšlela doma a nebyla o nic veselejší. Kvečeru přinesl čeledín z pošty psaní a to bylo nejlepší z celého dne. Když se zešeřilo, přišel Smíšek domů, byl ještě trochu rozpačit, ale jak mu Magdaléna řekla, že

došel dopis od nejmladší dcery a co píše, zapomněl hned na tu příhodu s koňmi.

„To je dobře, že přijedou se všemi dětmi, Magdaléno, naučíme Kateřinu vyslovovati ř. Nu, to jsem rád, že je sanice, teď se nám hodí ten psí postroj.“ — To říkal Smíšek nad tím milým psáním.

Potom odešla Magdaléna brzy na lože, ale Smíšek chtěl ještě čísti; rozžal lampu a usadil se do lenošky s ruským románem. „Druhého dne vstal Levin . . .“, četl Smíšek, a protože se mu ta kniha líbila, četl dlouho do noci.

V Liščích Hůrkách všichni spali. Poklid a ticho naplňovalo pokoj. Stínítko vrhající světelné kruhy na bílý strop a na Smíškovu knihu zůstavovalo světlici v šerosvitu. V oknech stály hvězdy. — Teď již asi všechny děti spí — myslil si Smíšek, a co si tak vzpomínal na svá dovádívá vnoučata, padl na něho divný polosen.

Přišla k němu dvě maličká děvčátka. „Dědečku,“ pravilo první, „já jsem ti dnes sama psala.“ „Kateřino, ty nezbednice, proč již nespíš?“ řekl jí Smíšek a úsměv jej proměnil, takže se zdál jasný jako apoštol. Tu se počal Smíšek s Kateřinou líbat, říkal jí Zlatovláska a dal jí ještě jiná krásná jména.

„Já jsem anděl,“ pravilo to druhé dítě, „a nejsem ani chlapcem, ani děvčetem.“ „Jsi velice hodný,“ řekl mu Smíšek, „a máš líbezný hlas. Mohu tě políbit?“ Potom se ti tři navzájem líbali, radovali se a vypravovali si, co se komu přihodilo. „Smíšku,“ otázal se anděl, „koho ze všech nejvíce miluješ?“ „Kateřinu,“ odvětil Smíšek, „ta je první přede všemi.“ „To jsem si myslil,“ řeklo to sličné dítě, „vždyť jsem anděl.“

K ránu se Smíšek nemohl ubrániti spánku. „Děti,“ pravil, „neodcházejte ode mne — uložím vás — děti“ — řekl ještě jedenkrát, ale sen jej přemohl. Kateřina i anděl se vzdalovali a Smíšek usnul.

Téže noci měla i Magdaléna sen. Zdálo se jí, jak Kabeláček přivádí na Vinici slepého siváka a jak Smíšek toho koně chválí: Podívejte se — praví — na jeho hlezenní klouby,

jsou silné a hladké, zadní holeň je dlouhá, spěnky dlouhé, lehké a poddajné, nozdry velké a vykroužené, přední kolena jsou výrazná, kopyta pravidelná a hle! oči má ten ušlechtilý klusák jasně jako poštolka!

Magdaléna ve snu vidí, že se s tím koněm stala opravdu taková změna. Kabeláček že se také proměnil, a sice v kaďavého jinocha, a že se Smíškovi klaní až po pás. Nad nimi klenula se záplava hluboké modře jako letní obloha.

Ráno přišel Smíšek rovnou z té lenošky, kde spal, k Magdaléně a hned jí řekl, že mluvil s Kateřinou a že se mu zjevil anděl. Magdaléna se na něho dobře podívala a poznala, že je to pravda. „Možná,“ řekl Smíšek, „že je to sen.“ „Ne, ne, ne, nemysli si to, Smíšku,“ odpověděla Magdaléna a cítila, jak velice je do toho bláhového Smíška zamilována.

„Spala jsem jako v houpací síti,“ řekla služka, stavíc při snídání převelikou konvici na stůl, „ale co to bylo za zpěv?“ „Neptejte se, neptejte se, kdo tomu nevěří, že to byl andělský zpěv,“ vece Smíšek mezi dvěma sousty.

Potom si vzal Smíšek soustruh a zhotovil na něm osm panenek pro svých osm vnuček. Chtěl, aby byly všechny panny stejně hezké, protože se mu zdálo nespravedlivé to vyznamenání Kateřiny před andělem. Když loutky obarvil a když uschly, podělil jimi ty malé slečinky. Milá děvčátka si o ně barvila pusinky, otloukala jim hlavičky, vinula je do peřinky, krmila je polévkou a všelijak si s nimi hrála. To vše není nic podivného a nestálo by to samo o sobě za vypravování. Smysl tkví v tom, že Kateřinina panenka, ačkoliv měly být všechny stejné, byla přec jen nejhezčí, a že si zachovala andělský výraz na dřevěné tváři.

Kdo nechce, ať tomu nevěří, a komu je to lhostejno, ať uzná, že pro Kateřinu je to významná okolnost, protože teď, když je velká, všichni lidé se na ni škaredí a nikdo jí neudělá nic dobrého.

Asi tři hodiny cesty na jih od města Poličky leží krásná samota Javorka. Kdo má dobré spřežení a špatný vozík, ať si nemyslí, že tam dříve dojede. Na poličských cestách, milí vozkové, jest lépe míti důkladný vůz než ohnivě koně.

V neděli si chasa potrpí na hovory. Tu se rozlévá Polička samou chválou: Hejsa! jen ať tě, krásný okrese, neznešvaří silnicemi, hrazením bystřin, zalesňováním a všelikým přívalem nevkusností!

Javorka bývá vždy zticha. Je to stateček lepší co do výměry než co do sklizně. Chlív i sednici kryje jedna střecha. Chlív je zděný, sednice a přístěnek jsou sroubeny. Podél stavení vede vyvýšený chodník, krytý převislou střechou. Nad klenutým sklepem je neomítnutý srub; slouží za sýpku. Stropní fošny spočívají na stropnicích souběžných s hlavním průčelím. Krytina je všude šindelová. Dobytky chová Rezek málo: čtyry dojnice, párek volků a potom jalovinu. Koně má jediného, kobytku Ouško.

Hospodář sedlá koně a je s ním nespokojen. „Chtěl bys, abych se proměnila v araba, když jedeš za nevěstou?“ „Ještě jsme nevyjeli,“ odpovídá sedlák rozlišuje kolenice od postranic a oba oblouky na sedle. Konečně je sedláni a uzdění skončeno, Ouško řičí a již vyjíždějí vesele žertující za nevěstou.

Starší sedláci ukazují za nimi holí: Ten kůň stojí za 300 zlatých! Mladí lidé mní, že to jezdcí sluší.

Sličná nevěsta slibuje Rezkovi brzké svatby.

Opravdu, ještě před Kateřinou ujíždějí k Javorce svatební vozy, jsou podobny kytici; svatebčané zpívají, střílí se a kdekdo metá do výše čepici.

Ženatý Rezek vše chválí řka: To je veselé orání, pěkný zpěv, dřízek, rýč, korytko — Ouško mu již mnoho pro-

minula, leč nyní mní, aby jejich chléb byl bělejší. Což není Markétka trochu mlsná? Pracují tedy dvojnásob. — Po letech má Ouško od postraňků odřená stehna, otláčila se od chomoutu a ty kopce neprospěly jejím předním nohám. Rezek není již jako Boleslav III., nad ušima zešedivěl, ruce má jako kyje, je z něho chrapoun, nepracuje-li, usne. Aspoň nežvástá, dí sličná Markéta.

Čas se pomalu vleče, Markétiny dny jsou stále stejné — všední den i svátek, snad že si v neděli zařizne kuře. Počne v květnu kohoutkem a skončí v září slepicí jako houzev. Díky bohu, že lze potom bít husy a o vánocích vepře. Tak nezábavně mine několik let.

O senoseči roku 1913 odešel Rezek na vzdálenou louku kosit. „Kudy se jede do Javorky?“ volá naň jakýsi jezdec. „Chci si prohlédnouti vaše hospodářství.“ Sedlák mu ukázal špatně, hle, dí k svojí nedůvěřivosti, jak poutá hospodářství malorolníkovo. Ať se projede jinde, což já snad dbám o jezdectví?

Před Poličkou jezdec i kůň velmi zlořečili. A hle! vychází najevo, že oba jsou přestrojení ďablové.

„Nešťastné prodlení! Markétka se právě teď nejvíce nudí.“ „Horoucí peklo,“ odpověděl pekelný kůň, „myslíš, že se bavím? nejraději bych spal.“

Markéta hledíc oknem spatřila příjížděti k Javorce jezdce. Jezdcův plášť a koňská hříva vlály jako prapor. Dojel, kopyta pyšného hřebce udeřila do dlaždění jako čtyři kováři v kovadlinu.

Markéta vyběhla na záprseň. Pekelník žádal sklenici vody a selka běžela shánět kyselé mléko, sladkou smetanu, sýr, jeřabinku.

„Myslivec na jezdecko je dobré přestrojení,“ dí oba čerti.

„Sem na lavici, pane lesní, nebo pod jabloň! Pane nadlesní, pane polesný, berte si, jezte, chutě!“ pobízí Markétka nesouc celou Rezkovu spíží.

Ďábel se dal do jídla, leč hovor neustává. Mluví se o společnosti. „Zde je nevlídno,“ řekl myslivec. „Velmi,“ vece selka, „zvláště je-li bláto nebo mnoho práce.“ „Hezká paní,“

dí čert, „já bych tu nebyl, kdybych byl tak krásný jako vy a kdybych byl Markétkou, jako vy jste hezká.“ „Co to je?“ ptala se mladá paní. „Útěk,“ řekl čert a zadupal. „Chtěl jste říci únos, pane lesmistře!“ vece Markéta.

Hřebce odvedli do stáje; dříve než se rozhlédl, usnul. Javorský chlév se vzrušil jako mraveniště hlubokým rýpnutím, dojnice vztýčily uši, párek volů rozkmital rozčileně ohony, telata pátrajíce po pohlavních znacích rozlišovala se na býčky a na jalovice, králci lezli zpod žlabů; celý chlév okouní. Ouško vede si velmi pěkně, nakročila nožku jako starodávný krejčí a stydí se myslíc, že hřebcova návštěva platí jí.

„Ty jsi hezká,“ řekl jí čert, když se vyspal. „Vy se mi také líbíte,“ odpověděla Ouško. — Její duše je tak vzácná, uvažoval ďábel, že stojí za 10 zápisů líných studentů, neumělých stavitelů a čarodějů. — Zevrubně seznav, že se Ouško do něho zamilovala, od pohledu a naráz, jak se sluší na venkovské děvče, rozhodl se podstoupiti hru o její duši. Řekl jí, že se jmenuje Mořic, a aby za ním přišla do města. „Dříve však zjemni u cirkusu nebo v nějaké jízdařenské škole svůj mrav. Na shledanou!“ děl odcházejce, „ale ať jsi do té doby chytřejší!“ Stáj nemajíc pochopení pro cizí zamilovanost provázela ďábla jízlivým výsměchem.

Rezek se vrátil z louky velmi brzy, uviděv myslivcovy hody, cítil čertovinu, a spatřiv zveselenou Markétku všemu porozuměl a byl si jist prohrou. Zalezl do seníku a tam si poplakal a poproklínal.

Před svítáním vešel do světničky — byla prázdná. Na stole ležel Markétin uzel. Sedlák jej zvážil v ruce. „Odejde,“ řekl, „s těžkým uzlem.“ Řka to udeřil jím o dveře a odešel pln zármutku.

Snad není nikomu proti myslí víno? Nuže, dostanete-li lahvicí, pijte! Ale probůh, jen nekoušejte vína znovu a znovu a častěji, než byste pili! Pijete-li, přicházíte na chuť jako Karel IV. v krásné romanci, jestliže jenom ochutnáváte, trpkne vám každé víno. Nuže, chutě! zátku ven a přihrňte si pěkným douškem! Tak si vedl Rezek, ten dobrý sedlák

mnoho o svém stavu nepřemýšlel, nepřehlušoval se, nevedl samomluv. — Byl více nešťasten, než o tom uvažoval, a o toto uvažování byl nešťasten méně.

Ouščina láska k hřebci roste a odhodlává se k útěku, leč rozhodnutí znovu a znovu se zvrací. Ouščino srdce je vedví. „Ano — ne,“ pronáší nastokrát zamilovaná kobylka. „Musím jít,“ dří posledního dne. Vazák smeká se z kruhu. Ouško vyšla. Často se ohlížejíc dává se klusem ku Praze.

Zatím nezdráhává Markétka propadla docela peklu. Vrátil se k vám, ó vroucí kotlíky, řekl si Markétin čert utíkaje od ní, poslání je skončeno.

Než vešla kobylka do Prahy, obul si ospalý ďábel opětně kopyta, proměnil se v hřebce a přišel k Oušku. „Jak jste zablácena,“ řekl. „Tykejte mi, Mořici,“ vece Ouško. „Vyčisti se! Odvedu si tě s sebou,“ rozmlouvají dále. „Domů, nikoliv na studie?“ — „Staneš se závodním koněm, jako já jsem já. Hoj, to je, milá selko, veselé živobyť!“ — „Nepustí mě ani na závodiště.“ — „Ha! ty odmlouváš!“ dří Mořic s hrozným přízvukem, „žádné strachy, mám všude známé. Poběhneš letos při jízdě žokejů, a ať jsi první!“

Ouško stala se racerem. Denní soustavnou cvičbou připravovala se v jízdárně na závod. Ďábel Mořic způsobil, že se podobala skutečnému běhounu, leč Ouško se tím nemýlila. Běhala v kryté jízdárně, v otevřené jízdárně, podél skloněného chodníčku, napříč, mezi pilary, točila se kolem jezdcovy nohy, běhala uvázaná na popruhové otěži, volná, bez sedla, osedlaná, bez třemenů, se třemeny; proběhla celou vysokou školou jezdeckou. To není práce, ale střechkování, myslila si Ouško uhánějíc. Mořic proměňoval se často v lehkého jezdce, vsedl na Ouško a potom začala pekelná jízda. Jaký to nesmysl, ptala se uštvaná Ouško, což to nikdo nevidí, že jsem tažný kůň?

Před závodem při běhu na zkoušku Ouško byla pátá u cíle. Vyhraje, řekl si ďábel, zkažím ji poctami a slávou, zničím ji, přemohu ji vlastními úspěchy, což nejsem čert? Vítězství je mé!

V Pardubicích je hezká jízdni dráha, Ascott, Mowbray

a jiná města mají prý také pěkná závodiště. Nám se líbí nejvíce Chuchle. V den závodu je tam po celém vltavském břehu hojnost kolovrátků, nábožných lidí a výmluvných kupců.

Silnice je plna automobilů, kočárů, bryček, kolesek a jiných vozidel. Parníky dýmají, vlaky piští, vozkové křičí, sirény houkají. — Pánové jsou dobře odění, mají vesměs kukátko, dámy jsou napořád elegantní, znalkyně stájí a sborem zamilované do dostihů. — Maminky jsou unaveny, malé děti se vyzdvihují, všichni jsou hotovi k smíchu, až někdo spadne, a politují jej, jestliže si natluče příliš mnoho.

Ouško se děsila. Zástupy lidí, koně, veliká prostora, hráze, příkopy, proutěné překážky — to vše nahání jí strachu. Mořici a Rezku! vzpomíná si v úzkosti Ouško. Já se ti, prostačko, neozvu, míní její jezdec Mořic.

Prvá krátká jízda je skončena a koně se vracejí k stání. Krvavé nozdry, zpěněné huby, chvějí se, dýchají jako měchy. Ó, žel! překrásný anglický kůň padá a je zabit.

„Pryč! pryč!“ dí Ouško nedoběhnouc ani k distančnímu sloupu.

Nelze utéci! Soudcové zvážili Ouško i čerta se sedlem. Mořic kobytku osedlal a již odjíždí tryskem od tribuny k místu odjezdu.

Závodí se o velkou cenu na dlouhou vzdálenost až do nejvyšší únavy. Jízda plnokrevných anglických koní zvaná flat races!

Startér dal znamení k odjezdu. Ouško se opozdila. „Nejeví s dostatek porozumění,“ řekli angličtí běhouni. Ouško vydýchla. Tu vyjždějí všichni koně zároveň.

Při běhu se závodnímu koni zdá, že spíše střemhlav padá nežli pádí. Oušku šuměla krev v uších. Země se jí vlnila pod nohama, neviděla, jen se jí jiskřilo v očích. Podle ní běží koně jako ulice, leč Ouško jich nerozeznává.

Dva soustředěné kruhy kopretinové, žlutý a bílý, spatřené na dně závodiště, zůstávají jejím jediným vjemem. Zúžují se a šíří jako zřítelnice.

Koně plíí.

Kudy letíme? Kolikáté kolo? Kde jest cíl? — Kolem Ouška je světleji. Kobyłka cítí, že je před ostatními koňmi. Vítězí. Tribuny žasnou, ochoz přeje Oušku. Dámy jsou rozechvěny, na Ouško nikdo nevsadil! Ti, kteří hrají, litují svých peněz, lomí potají rukama, nebo pláč na krajíčku, trhají zlostí rukavičky. Klidní pánové rádi by udeřili pěstí na něco pevného. „Fí, krátkonožko,“ praví, „to je trysek? Běžíš jako králík.“

Ouško byla tři koňské délky před ostatními. Blížila se cíli. Vítězství jest již holá skutečnost a tu zničená mysl opadáva.

Já? praví si Ouško, první. — Její trysek se krátí. „Co to je?“ křičí čert, „vpřed! vpřed!“ Kam bych dala oči? odpírá Ouško. „Herko!“ ječí ďábel a na Ouško se sypou rány jako kroupy z pytle.

Před Ouškem se mihly stíny jezdců. Závod byl ztracen.

Ďábel se posedl zlostí: cloumal udidlem, pobodal Ouščinu slabiny, bušil do ní bičkem jako podávkami.

To se nám nelíbí, řeklo si několik šlechetných siláků v ochozu a litující Ouško ztloukli bez lítosti čerta. „Ten žokej je rohatý,“ praví mstitel. „Snad to není čertík?“

Mořic si uvolnil ruku, počal čarovat a proměniv se opětně ve vráného hřebce vytrhl se těm hodným lidem a pádil k Radotínu.

Ouško ležela na zemi a ničemu nerozuměla. Kde se tu vzal Mořic? Co je s čertem? přemýšlí ztrýzněná kobyłka. Když ji zdvihli, Ouško poděkovala a stydlivě odešla ze závodiště.

„Je to tažný kůň! To je nevdané.“ V ložích míní, že je to jedinečné.

Ouško šla maní na východ a řičela na křižovatkách: Mořici! Mořici! Leč ďábel seděl v pekle u ohně a pekl si brambory. Nech mne s pokojem, zalkal slyše Ouščina volání, pozbyl jsem cti, zatra živobytí, byl jsem přemožen!

Asi pátý den cesty poznala Ouško poličské chlupy a dala se do trysku. Hle, Javorka!

„Ouško!“ vykřiknul Rezek a běžel ke kobylice s krajícem v ruce. „Rezku!“ řekla Ouško, „vrátila jsem se.“

„Neviděla jsi nikde Markéty?“ „Ne,“ odpovídá Ouško, „ale Mořic řekl, že se jí dobře vede.“ „Ten hřebec? to byl asi čert.“ „Ale ne, Rezku, to byl ušlechtilý kůň a myslím, že sem brzy přijde.“ „Markétka,“ vece Rezek, „má také vše připraveno, až se vrátí.“

Nedomnívejte se, že talíř na vašem stole je němý. Srozumí se velmi dobře s mísou i s hrnečkem, ba i se solí, ačkoli sůl není u nás doma a hovoří česky dosti špatně.

Dokud jsme byli zcela malými dětmi, slýchali jsme je mluvit. Obušek vypravoval o hloupém Honzovi, popel vymyslel si pohádku o Popelce, talíř zažil příhodu s Nesytou a svícen, který byl zhotoven z lesklého bronzu, jsa příliš domýšlivý, snášel pro svoji pýchu.

Tento svícen byl prvý den na světě a ještě hloupý, vždyť nevěděl, ani čím je, ani jak má stát, až děti upevní do jeho otvoru voskovici. Byl to tedy bláhový svícen.

Za soumraku okno ve světnici nabylo barvy zapadajícího slunce, ale čas od času ubývalo mu záře, temnělo, až stalo se neprůhledným. A když slunce spí, rozmlouvají věci navzájem. „Dobré jitro,“ pravily hodiny na zdi, „hej, spáčil! Dobré jitro! Chci vám připomenouti, věci, noc je jako den, není rozdíl, moje kyvadlo je stále v pohybu. Já — hodiny — stále bdím.“

„Eh,“ pravila mísa, která hleděla si více jídla než času, „eh, každé chvíle to opakuješ, ale dám se přemluvit, budu-li na hostině v noci i ve dne.“

„Vítej, svícne! Já jsem zápalka, ale myslím, že jsem spíše strom. Jsem od Budějovic,“ pravila poněkud smutně zápalka.

„O, ty drzé dřívko!“ myslil si svícen, ale zápalka nevěděla, že je svícen pyšný a že vzbuzuje nevoli takto hovoříc:

„Budeme tedy sloužiti svíčce. Paní je to dobrá — ano — ano. Zнала jsem její tetičku. Byla to pracovitá včela — mošnu z lokte nedala, přiletí a stírá z květů kašdický prášek. Jaký krásný vosk dala naší paní, když se měla stát svíčkou.“

Co praví! Mám sloužiti svíčce? myslil si svícen a zlá,

pyšná slova naplňovala jeho ústa, ale dříve nežli se ozval, otevřely se dveře a do světnice vešla matka, aby vykonala, bylo-li by tam něčeho třeba. „Ano,“ pravila, „okenní zámek nepřiléhá,“ a přistoupíc k oknu otevřela je. Tehdy zdvihla i svícen a upevňujíc doň svíčku pravila:

Abysi dlouho svítila
a požár nezaložila.

Ta věta se říká vždy, když se zažehuje poprvé svíčka. Pamatovala si ji z doby, kdy byla malým děvčátkem. Avšak dříve než okenní zámek byl spraven, dolehl do světnice křik chlapcův a matka znepokojena zanechala planoucí svíci na otevřeném okně a odběhla k svému dítěti.

Voskovice zasazená ve svícen hořela vrhajíc mihotavé stíny po zdech světnice. Věci opětně se rozhovořily. Hle, co pravil pyšný svícen. „Třísko! třísko,“ zavolal na zápalku, „varuji tě, nesetrvávej u mých nohou, hořím, vydávám žár. Mohu zanítiti, cokoli chci, a tys mne urazila pravíc, že jsem služebník svíčky. Mohu zanítiti celé lesy, a ty, jestliže jsi byla stromem, jsi nyní pouhá smet.“

Zápalka pravila jen: „Ne—ne. Sousedě, chci říci, svíčka hoří!“

Knih, nejhovornější ze všech věcí, o níž se vypravuje, že velmi mnoho ví, dala se na své polici do smíchu, když slyšela, jak se svícen holedbá, až se police otřásala, a pravila: „Nerozpaluj se, ať nezvlhneme tvým ohněm. Hahaha, o hahaha — kdyby pošetilost svítla, bylo by zde jako o polednách.“ „Nezkušené děcko,“ pravil svícen knize, ač sám byl prvý den na světě, „směješ-li se všemu, čeho neznáš, pro smích umřeš. Pravím, kdyby mi neseděla ta prožluklá tyčka na hlavě,“ to bláhový svícen myslel na voskovici, „svítil bych jako slunce.“ „Pro tuhle moudrost nazveme tě hlupákem, svícne,“ odpověděla kniha a ky-nula planoucí svíci. Voskovice uchystala si tři kapky zahřátého vosku a tyto krůpěje skanuly na chladnou nohu pyšného svícnu.

Co se stalo? „Ach,“ svícen vykřikl, více ovšem leknutím než bolestí, vyskočil a zakolísal se, že se věci obávaly, aby nesrazil hlavu sobě i voskovici. Teprve když se ztišil, smály se věci, avšak svícen se chlubil bez přestání.

Náhle otevřeným oknem vnikl do světnice větrný poryv a odnesl oheň z doutnajícího knotu. Tehdy obklopila tma všechny věci, jako prsten ovinuje prst.

„Svícne,“ pravila kniha, „jestliže tančíš, rozsviť se zároveň.“ „Nad takovým plamenem chtěl bych otáčeti rožněm,“ pravil talíř, který nevyhledával právě práci a myslel jako mísa stále na jídlo.

Zatím svícen div nedal se do hlasitého pláče. Kroutil se, napínal, kéž by aspoň jiskřičku v sobě vzbudil! Vše nadarmo. Kolem svícnu nebyla o nic řidší tma než kolem mísy. „Smíškové,“ pravil konečně svícen, „což nevidíte, že jsem usnul, proto nesvítím!“ Tu se věci smály ještě hlasitěji, ale svícen se tvářil, jako by spal, a to bylo nejveselejší.

Druhého dne, když slunce vynořilo se z oblaků, padly sluneční paprsky na bronzový svícen a zanítily světelné pasy na jeho kovovém hrdle, takže planuly jako oheň. I na noze svícnu povstala třpytná světla v podobě oblouků, neboť noha svícnu měla tvar soustředných kruhů, z nichž horní vždy byl menší.

Svícen, jakmile uzel zákmitý ohně na svém těle, jal se křičeti: „Opětně svítím! svítím! hle, kniho, míso, vizte! vizte! Vidíte, jaké světlo je vůkol.“

Ale dříve než mohly věci co říci, závan větru či snad zalespenost sama srazila svícen z okna. Voskovice stěžl vyskočila, avšak svícen zmítaje kovovým tělem padal dlouho, neboť okno bylo vysoké, a dopadnuv srazil hlavu, v níž vyhlouben byl otvor pro voskovici, a stal se nepotřebným.

V českém království jsou veliká kamenná města a domy v těchto městech jsou tak krásné a tak úhledně jsou obarveny, že se podobají krystalům drahokamů seskupeným v drúzy. Pocestní z Anglicka a lidé z dalekého poledne, jejichž mateřštinou je francouzština, procházejí v podivu našimi městy a chválí mozek umělcův a ruce stavitelovy, jež daly tak ušlechtilý tvar kamenné hmotě. Ale nejkrásnější mezi všemi městy jest Praha, neboť v Praze sídlil český král, a proto do tohoto města shromáždilo se vše významné a drahocenné.

Malým dětem však jest mnoho nesrozumitelné v městech. I zalíbilo se jim v lesích, na písčítých březích běhutých vod, na pastviskách, kde rozmlouvají se zvířaty smýšlejíce jako děti.

Psi, již za noci vedete si jako divocí, co jste se nadováděli s dětmi! Oč zřídly vaše oháňky při hrách! — Ovšem i vy ztráceli jste někdy trpělivost, ale usínali jsme usmířeni, začasté opírajíce se o vaši srst.

A jehňata! Což i my jsme po celé hodiny ovčičkami hrajiíce si před ovčínem? A nesrozuměli jsme se dokonale se včelami? Nezpívali jsme dobře roji, když vznesl se nad včelín? Zajisté včely ani my toho nezapomeneme, kterak tlukouce v konve zahradníkovy přiměli jsme roj, aby zachytil se na větvi jako révový hrozen. Usadili jsme poté včely ve špalku, který barvili jsme barvou země a oblohy.

Myslím, že jsou děti v městech smutny, nemají-li tam ani ovčí, ani pávu a neslyšely-li nikdy slavička tlouci.

Ano, jsou prý děti v městech smutny a nedobře se jim vede.

Na předměstí bydlilo děvčátko s matkou. Jejich dům byl vysoký, převysoký jako topol. Ale nedomnívejte se, že

proto bylo daleko viděti z oken, nikoli, kol dokola všude byly takové domy a vrhaly stín na okno světnice, v níž děvčátko zůstávalo. Bylo tam smutno. Od svého zrození neslyšelo dítě matčina smíchu. Kterak se mohla matka smáti — v žalu zrodila děvčátko a nářkem jej konejšila, když plakalo. Odcházejíc po práci, svazovala pevněji dítě v peřinku a kladla je na podlahu světnice, aby se mu nic zlého nestalo, aby si neublížilo, kdyby povijany se uvolnily. Děvčátko nemělo ani dětského vozičku, ani postýlky. Dlouhé, dlouhé dny proplakalo v smutné světnici.

Nicméně přihodila se dítěti milá událost.

Nelze říci, kterak se věc zběhla, snad řekli lidé, snad vydala se kolébka sama na cestu, ale jisto je, že matka otvírajíc kteréhosi rána narazila dveřním křídlem na lípovou kolébku.

„Dobré jitro,“ pravila kolébka, „vpusť mne přece k sobě, tetičko. Budu se starati o tvé děťátko. Jsem zkušená chůva.“ Tu kolébka sáhla si k bokům. „Ale ta cesta,“ pravila dále, „milá — drahá, jsem všecka rozlámána. Je to kus země!“

Nikdo neví, proč matka pojala takovou důvěru ke kolébce, proč ráda svěřila jí dítě. Snad si myslila, že dřevo kolébky je ze stromu, který ji, ubohou matku, znal. Snad myslila, že kolébka, dokud byla ještě lípou, stála před okny domu, v němž ona sama vyrůstala.

Hou — hou —

Utiš se, malička,

zavři svá očička,

konejšila kolébka, a když se dítě probudilo, měla vždy pohádku pohotově, o Karkulce, o slepici a kohoutkovi, vypravovala o štědré noci zasvěcené památce narození Páně, kdy lidé, děti, stromy i zvířata jsou obdarováni, o slavnosti žní, kdy mýjely ji, pokud byla lípou, náklady požatého obilí, vysoké, až pavuza se ohýbala jako luk a na větvích stromů zachycovaly se klasy navršených snopů.

O, proč jsi nepřišla, kolébko, dřívě, proč jsi nepřišla, myslila si matka. Nyní jest již příliš pozdě. Mateřské mléko

změnilo se v slzy v mých prsech — slanými slzami kojila jsem svoji dcerušku. Obávám se, že zemře. Ach, milá, přemilá —

Nic nepomáhala stoletá moudrost kolébčína, nic mateřská péče, nadarmo bděly u nemocné. Uvolněná dětská duše zachvěla křídly nad kolébkou — děvčátko zemřelo.

226

Matka i chůva tiše plakaly.

Kolébka promluvila první. „Bůh tě potěš, milá tetičko, bůh tě potěš.“ Matka otevřela okno dokořán. „Nesháněj rakvičku, tetičko, jsem stará, — půjdu také spát,“ hovořila kolébka dále, vyzula oba koliby, na nichž stála, a změnila se tak v rakvičku. Na obou čelech kolébky byla vypálena dvě rudá srdce a dvě holubice.

Viděli jste někdy bednářskou dílnu?

Je plná podivných nástrojů a děti stěží rozeznávají, k čemu slouží. Bednáři si jimi pomáhají pracující o kádčích, sudech a másnicích. Kterak by bylo možno zhotoviti kruhovitě dno díže, kdyby nebylo kružidla, jehož jeden hrot píše? Visí tedy kružidlo na zdi i pila, nebozezy a mnoho jiných nástrojů.

Na dvoře před bednářskou dílnou bývá vyrovnáno březové dříví, jež se kropí, aby zůstalo ohebné. Z tohoto dřeva hotoví se obruče.

Ovšem nyní lze říci obruč a není třeba se obávati, že by někdo nevěděl, co se míní tímto slovem. Všichni víme, že obruč jest kruh, jenž drží pohromadě dužiny bečky nebo sudu. Avšak první bednář, jenž připadl na myšlenku březovým dřevem pojiti dužiny, nevěděl, jakým jménem by tento kruh nazval, že jej pojmenoval obručí, stalo se takto.

Bednář vzal mladý březový stromek a rozřal jej po délce, takže povstaly dva stejné díly, které již neměly tvar válce, nýbrž jedna jejich strana byla plochá. Poté seřízl oba konce, aby k sobě dobře přiléhaly, a ohnuv dřevo do kruhu, spojil je.

„O, o, o,“ křičela břízka při této práci.

„Nebruč! Buď moudrá! Každý se musíme stát něčím užitečným,“ chlácholil ji mistr, „budeš držeti pohromadě dužiny bečky na povidla.“

„Povidla!“ mlaskala bečka, „kéž bych byla již plná povidel.“

„To je dobré,“ řekl bednářský nůž, „mám v kuchyni příbuzného, ten mi to řekl. Jsou prý sladká.“

„O, o, o,“ sténala břízka.

„Bruč! Tedy bruč,“ zlobil se bednář, „nemůžeš přece

jen růsti jako krasavice. Ostatně staneš se náhrdelníkem bečky, budeš jí k ozdobě.“

Ale břízka naříkala stále, a když bednář nasadiv ji na dužiny začal ji stloukati na místo, kde byla bečka nejobjemnější, rozléhal se její křik po celé dílně.

„Fi,“ pravil osel, „co to mluvíš,“ a vyhodil zadkem.

„Ano, pane, řeklo se mi to o vás —“

„To jsou klepy!“ odpověděl osel.

„Ujišťuji vás,“ začala obruč —

„Dost!“ přerušil ji osel. „Snědl jsem ti něco, nebo něco chceš?“

„Velmi by mne těšilo,“ pravila obruč, „kdybych směla zavěsiti se na vaše hrdlo.“

„I ano,“ odpověděl osel a provlékl hlavu obručí stříhaje ušima.

Ti páni jsou divní, přemítala obruč, hle, ohání se ocasem a kopyty po ovádech, jako kdyby ani neměl tak krásný náhrdelník.

„Bz - z - z - z,“ zabzučela moucha a kousla osla do ucha.

Zvíře zanechalo svého bodláku a rozeběhlo se po cestě, jako bez rozumu.

Již to přišlo, myslila si obruč. Jak je to krásné být náhrdelníkem — škoda, že jsem vyšla bez zrcátka! Všechno na mne hledí, musím se držet. — Je to kavalír, ten můj pán, jezdí jako markýz!

„Stůj! stůj!“ křičel slouha na osla, „chlapíku, já tě naučím!“ a doháněje osla chopil jej za obruč na jeho šíji.

Za každým o řekl mistr *bruč! bruč!*

„Víš co,“ řekl bednář, posunuje si čepici do týla, „budeme ti říkati obruč, když o bručíš.“

Tak nabyla obruč jména, ale to není vše, co o ní vím.

Obruč byla marnivá, myslěla si: najdu si jiného pána, když jsem se stala náhrdelníkem. Vyhledám si někoho vznešeného, nesluší se, aby bečka měla takový šperk. Když si vzpomněla obruč na povidla, začala váhat — mám — nemám. Povidla jsou sladká! Eh, řekla si konečně, vždyť jsem již slečna a stála bych o povidla?! Hned na cestu!

A obruč sesunula se z bečky a pustila se ze svahu. Kotá-
lela se rychle a byla plna radosti sama nad sebou. Přes
nerovnosti cesty vznášela se jako tanečnice, byla pružná,
mladá a bylo jí do smíchu.

Uviděla osla. To je nějaký vzácný pán, myslila si. Možná
že je i učený, aspoň se to tak zdá. Je-li urozený, vzácný
a učený, jistě se rád ozdobí náhrdelníkem. Rozhodla se.

„Dobrý den, urozený pane,“ pravila obruč přistupujíc
k oslu, „chci vám sloužiti, neboť jste urozený a vzácný.“

Spojení obou konců obruče se uvolnilo a slouha jal se
napřímenou obručí vypláceti osla.

Když se tato bolestná záležitost skončila, podíval se osel
na zahanbenou obruč bruče „ty pletichářko!“

Oblak vznášeje se nad krajem mluvil pyšně: „Já jsem ten, kterýž způsobuje úrodu zemskou. Déšť svlažuje kořínky vcházajícího obilí a déšť pochází ode mne. Chudoba a hlad zkrušily by zemi, kdyby nebylo mne, oblaku.“

Tu však sluneční paprsek udeřil v oblak, jako šíp vystřelený v rouno beranovo. I nastala váda.

„Nestoudný,“ pravil oblak, „proč na mne dotíráš? Což nikdy si nezapamatuješ, že je špatné znepokojovali mne, jenž přináším lidem chléb?“

„Kéž bys byl tak užitečný jako výmluvný, oblaku!“ odpověděl sluneční paprsek, „já působím růst, já dávám lidem chléb! Já, jenž svítím a zahřívám.“

„Bloude!“

„Lháři!“

„Svárlivci,“ napomínala země oblak a sluneční paprsek, „učíňte smlouvu: Necht' oblak nebrání slunečním paprskům až do doby žní; druhého léta oblak vydá všechnu svoji sílu. Poskytne-li prvá sklizeň hojnost obilí, jest dárcem chleba sluneční paprsek, jestliže druhá, nazveme oblak původcem úrody.“

A stalo se tak.

Prvého léta žhnul paprsek. Osení zprahlo. Nastal hlad.

Přívaly deště zhubil oblak úrodu druhého roku. Stodoly zůstaly opětně prázdné, cep nedopadl na mlat a mlýny neměly obilí, které by drtily na mouku.

„Hle,“ pravil pluh, „oblaku! sluneční paprsku! pošetilci! Co jste se domnívali ve své pýše? Jedině bůh dává chléb. Vy, mrva, setba, práce člověkova, ba ani my, hospodářské stroje, nic nejsme samy o sobě.“

Za jarních dešťů spadlo veliké množství vody na starý les. Země i mechy i lesní podrost nasákl vodou, a když les nepřijímal již vláhy, stékala voda podél kořenů stružkami k nejnižšímu místu v lese. Nejnižše ležela paseka a tam se vody shromažďovaly. Každíčkový výmol, jenž směřoval dolů, byl plný žlutavé vody; tak vznikla na pasece louže.

Louže podobala se mrtvému oku, ale záhy kal usadil se ke dnu, a louže prohlédnuvši spatřila převeliké stromy kol dokola a nad nimi vysoké nebe.

Dešťová voda nezůstala sama. Nikdo nevěděl, odkud přišli, ale kde se vzali, tu se vzali živí tvorové: převozníci, vodomilky, potápky, ba i žáby.

V louži nastal přešťastný život.

Převozníci dbale hleděli si svojí živnosti, potápky vrhaly se ke dnu a vynořovaly se, jak toho vyžadovalo jejich řemeslo, a každý dělal, co se slušelo. Žáby ovšem často snědly někoho z obyvatelů louže, ale nikdo jim to ve zlé nevykládal.

„Nechť nás chňapají,“ říkali, „když nemohou jinak. Ostatně kdo dobře převáží a dobře se potápí, tomu se nic zlého nepřihodí.“

„Žáby mají také nepřátele,“ pravila převozníková žena. „Ba věru,“ přisvědčil převozník, „viděl jsem sám, jak cosi velikého přiletělo a pozřelo tři statné žáby. Ach, — utlouklo je skřípцем! Myslil jsem zprvu, že je to sochor, ale byl to skřípec. — Byl červený a viděl jsem, jak se rozvívá.“

Tak obyvatelé louže hovořili a tak žili po několik neděl, myslili však, že žijí dlouho a dlouho, neboť čas jim plyne jinak než lidem.

Všude nalezne se někdo, kdo je nespokojen. V louži to byla žabí rodina, jež neměla dětí. „Aspoň kdybychom měli

jednu žabičku,“ říkával žabák, „jaká by to byla radost!“ „Kvá — kvá,“ přizvukovala žabice. „Věř, nic mne takhle v louži netěší — jakýpak je to život? Sami a sami!“

V noci, když se toho nespokojené žáby nejméně nadály, zaskřehotalo cosi u domovního prahu a žabička byla na světě.

Co bylo tehdy radosti! Co shonu!

Žabice plakala štěstím a starý žabák skákal jako smyslů zbavený a nic se nestyděl dovádět a metat kozelce, ačkoli měl bradu téměř šedivou.

Tato událost, že totiž staré žáby dostaly mládě, byla příčinou neobyčejných a žalostných následků.

Láska starých žab k mláděti rostla ještě rychleji, než se vyvíjela mladá žabička. Když po čase malá žába začala skákat a vydala i žabí zvuky, žabice slzíc radostí nosila maličkou od sousedky k sousedce. Všude, kam přišla, dožadovala se chvály a nikde ji neuspokojily. Staré žábě se zdálo, že sousedky nechválí její žabátko po zásluze. Vždyť je to nevidané, neobyčejné, přemýšlela, jakým způsobem naše malička otvírá tlamičku a jak leze. Ovšem jiné žáby také lezou, ale bylo lze to srovnat? Jak mohou toho nevidět hloupé žáby. Moje žabička je pěkná, čiperná, rozumná, ale ty ostatní — oh, jděte s nimi.

Sousedky hovořily: „Prosím vás, jsem stará žába, ale tohle vidím poprvé, vždyť oni se pýchou zalknou, ti staří. Řekněte sama, sousedko, je to jejich žábě o něco lepší než můj skokánek?“

„A našeho neznáte?“ pravila druhá žába, „nedávno se narodil a je větší než ten váš.“

Každá žabice vychvalovala svoje mládě a nechtěla připustiti, že by i jiné, cizí, mohlo býti sličné a dobré. Tak nastal v louži rozvrat.

„Muži,“ hovořily žáby ku svým manželům, „ujmi se mne, což nevidíš, jak nás přehlížejí.“ „Ty mne již nemiluješ — jinak by jsi se zastal našeho skokánka,“ řekla druhá. A tak začali se svářiti i žabáci. Podkládali jeden druhému špatné úmysly, vždyť vím, myslel si jeden, že mne chceš

poškodit, proto lovíš zde před mým domem. „Huš,“ vyjel druhý, „co si mne prohlížíš, chceš mne urazit!“ A žabáci byli v sobě. Někteří se styděli pro nic se hašteřiti a vymýšleli si důvody. „Tvrším,“ pravil žabák s brýlemi, „že louže je stvořena jedině pro žáby. Za prvé — pro primo — — —“ „Ničemo,“ křičel druhý, „vždyť žáby byly dřív než louže.“ „Ticho, nevědomci,“ spílal třetí, „dvěma jedincům nelze se dorozuměti, neboť není všeobecně platné pravdy.“ „Haho! haho!“ hlučeli jiní.

Žabáci již se nestydějí, uvěřili, že je nutno přfti se o věci, jež nemohli rozhodnouti, a zapomněli na pravou příčinu hádek. Každý žabák hleděl získati pro svoje mínění převozníky, vodomilky a všechny tvory v louži. Přikývl-li však některý brouk žábě, ostatní vrhly se naň, aby jej snědly, ač byly třeba již syté. Mnohé jen proto, aby mohly přesmíru jísti, vyvolávaly pře s potápníky.

Poklid a pokoj vymizely z louže zúplna. Objevila-li se někde žába, jako kamením vrhaly po ní ostatní zlými slovy. A mihl-li se ustrašený vodní brouk, hnaly se za ním volající: „Čí jsi? Komu svědčíš?“ A snědly jej, ať svědčil komukoli.

Druhdy žáby, když se zešeřilo, rozrážejíce vodu vynořenou hrudí, pluly k leknínům nebo v místa, kde na zčeřených vlnkách chvěl se obraz lesa a měsíce. Jindy trávily večery při dobré žabí hudbě a při víně. To vše nyní pomínulo. Od doby, kdy počala pře, je-li skutečný měsíc ten, jenž se zrcadlí, či měsíc na obloze, pozbyly oba půvabu.

„Dříve jsem tě miloval,“ pravil mladý žabák k měsíci, „ale jak se mám nyní podívat na tebe bez hořkosti, když mi pro tebe, prožluklý kotouči, zpracovaly tak kůži.“

„Pamatuj si, co jsem pro tebe zakusil, koláči nemastný neslaný!“ horlil jiný skákaje po obličejí měsíčního odrazu v louži.

„Pánové, vy jste směšni. Proč se nezabýváte hudbou?“ řekla mladá žabice jdouc mimo ty, již hovořili s měsícem. Byla to tatáž, jež se tak pozdě narodila nespokojené žabici; prapříčina sporů v louži.

„Věru,“ hovořila žabka dále, „udělali byste mi radost,

kdyby jste upustili od hněvu. Co je vám po měsících, jestliže se vám již nelíbí, jak vám mohou být jinak užitečný? Pánové, prosím, podejte si nohy.“

„Jakže? tak hovoříte vy? Nikoli! toho jsem se nenadál,“ pravil jeden.

„Kdybych nebyl dobře vychován, odpověděl bych vám velmi přikře. Což nevíte, jak mne urazil?“ řekl druhý.

Nikdo to nepochopí, co ty žáby mezi sebou mají. Louže je krásná, a jak ji zošklivují, pomyslí si žabička, jež divným řízením zůstala bez hněvu.

Blížila se zkáza, ale zápasící louže nic nepozorovala pro svoje spory. Konec nepřikvačil náhle. Zprvu odcházeli brouci.

„Sbohem,“ pravili, „jdeme neradi, louže, ale je to nutno.“ Žáby se rozběsnily a nastalo sucho. „Ještě je čas, stihneme vodu v příkopě a dostaneme se do nádržky, brzy vyschneš ty i příkop. Sbohem! jak pravíme, jdeme neradi, ale co nám zbývá?“

V louži nastala nouze. Dříve mnohé žáby umíraly od přebytku, nyní bída učila je střídmosti, poté odříkání a konečně seznámily se s hladem — s hrozným smrtelným hladem.

„Vše vnitřnosti jsem strávil, jedině žaludek nosím na svých nohách,“ naříkal jeden.

„Jazyk se lepí v mých ústech!“ „Horečka mne zmáhá!“ „Jíst! Jíst,“ prosily žáby.

Každého dne přibývalo nových těl na březích ubývající louže. Slunce opíralo se na paseku zdvihajíc vodu do oblak. Louže vysychala a potravy vůbec již nebylo.

„Co se s námi stane? Přátelé, probůh, neopouštějme se navzájem. Jsme přec všichni žáby,“ pravil hlouček, jenž nejdéle vzdoroval hladu a suchu.

„Konečně,“ pravila žabka, jež se nikdy nevadila, „konečně změnili jste svoje mínění. Doznejme si, jak jsme byli všichni bláhoví.“

„Při sám čáp,“ zaklínal se popiratel měsíce na obloze, „chci být příště moudřejší.“

„Příště — co je příště? — Smrt, hochu! Vidím ji — jde —“ a starý žabák složiv hlavu na nohy zaplakal.

Všichni pomřeli, jen žába, jež nepoznala hněvu, byla dosud živa. Sama, hladová a slabá, ležela uprostřed mrtvol na místě, kde bylo druhdy náměstí louže, tam, kde v době úplňku zrcadlil se okrouhlý měsíc.

Ona, jež sama nevinná byla původcem sváru, zašla poslední.

Osoby:

Paní a pán Nellini

Jejich dcery: Dorotka, Kateřina a Zuzana

Velkoobchodník Semper Schmidt

Básník Pantarej

Prokurista a tři čtenářky, z nichž dvě jsou velmi mladá děvčátka; třetí čtenářka je asi padesátiletá.

Scéna je nevkusná. Šaty herců měly by býti starodávné, leč některé jejich části jsou právě nejmodernější.

Zuzana: Ač o ženicha jde, ne o běh, přec svým lýtkem, Kačenko, dnes závod vyhraješ.

Paní Nellini: Buď zticha! nenadávej! mlč!

Kateřina: Sem, v peleš takovou, mám uvést básníka.

Dorotka: To jest již přílišné!

Paní Nellini: Vždyť tobě, panenko, je souzen obchodník.

Kateřina: Tu sudbu zvrtnu jako vahadlo.

Zuzana: Duchamor, scestí, zkáza, potopa, toť přibližně je obraz rodiny.

Paní Nellini: Buď, Káčo, rozumná a kupce vezmi si, ta ochechule se pro něho nehodí a není hezká dost pro toho šviháka! Pan Nellini a já se, dcero, bojíme, že i ten básnílek nám vrátí Dorotku.

Kateřina: Chci pány viděti, sem s oběma! Nač volit na slepo.

Dorotka: Ach, to jsou okolky!

Kateřina: Dejte mi ženicha!

Paní Nellini: Nu, dobrá, necito, však jenom jednoho!

Zuzana: Leč já jsem lichá.

Kateřina: Taj své toužení a mravněji si veď!

Zuzana: Mé ctnosti nikdo nedosvědčí mi, leč vy se máte přec na koho odvolat!

Paní Nellini: Měj, holka, uznání, cožpak to není dost, dva udat peníze a oba falešné? Nu, dobračky, má plavovlásko, tak! Sem usadte se — ach — přec nejdůkladněji sluší unylost!

Dorotka: Mě štěstí s poklidem tak ukolébává jak houpačka.

Pan Nellini *vejde*: Á, dobrý den! Jste svěží, bez pranic?

Kateřina: Právě se stydím, že mám před svatbou.

Pan Nellini: Nu, to se ví! Fúj, chlupská povaha mé kazí záměry, chtěl jsem vás povzbudit. Nakašli na všechno, nu chutě, jen se vdej! na tom přec nesejde, žes trochu kulhavá, tvé věno — mordijé — toť pěkný peníz jest! *Mluví k obecnstvu*: Já jsem se nadřel, člověče, jak kůň, prodával vepře, voňavky a půdu, podešve, papír, zlato, platidla, kornouty, uhlí, trpaslíky, vlnu, náhražky, zrůdy, holky jsem vyvážel. — Hej! plavil jsem se, jezdil, putoval od města k městu, ze země do země. Hrom do toho! to býval čertův shon. — Svět, lidičky, je hezky zařízen — toť tržnice!

Zuzana: Jdi, nechvástej se, že jsi vydřiduch.

Pan Nellini: Hospodařil jsem pro vás, slečinko!

Paní Nellini: Ach, Františku, snad by ses nehněval, ta zába hloupoučká se trochu nezvedla, žel je to kopyto, však na mou duši, to lze snadno spraviti. Svě knížky bláznivé hned spal! Zjednej jí společnost a kostýmek jí kup, ať pomní na svůj stav a ať jej miluje.

Pan Nellini *k obecenstvu*: Ta rodina je pouto, člověče! Moc nerad platím jím — mé dcery zapletly se s tenory a žena s basistou, ó, to jsou vydání! ti hýskové jsou velmi neskromni. Jen o Zuzanu nikdo nestojí, a proto jedině, že zbývá na ocet, ten spratek vyčtl mi tisidinkované o všem mlčení jako lumpáctví a sprostou zkaženost. Ó, doma, člověče, tě nikdo neuzná, však jinde řkají mi „budulínečku“ a „míšku“, „rado“, „práce hrdino“.

Semper Schmidt *vejde*: Jakpak se máte?

Pan Nellini: Díky —

S. Schmidt: Pospíchám.

Pantarej *vchází*: Smím vejít —

Paní Nellini: Prosím!

Pantarej: Prominete snad —

Dorotka: Ach!

Pantarej: — omluva —

Zuzana: Ten vzdělanec má pleš a druhý milovník je trochu pořouchlý.

S. Schmidt: Spanilost, duch a dobré prostředky nechť snoubí se, — nu, společnosti ctná, jsem Semper Schmidt, můj velkoobchod vším je dobře zaveden, hrubého zisku mívám do roka —

Pan Nellini: Pst! mám k vám důvěru a pro jistotu si prohlédnu účty nebo pokladnu. Nač o výdělku mluvit hlasitě, proč přiznávati zisk?

S. Schmidt: Jste-li vy partyka, jsem zdatný obchodník a daní, pane, rovněž neplatím. Mám účty podvojně.

Pantarej: Leč to čpí podvodem.

Zuzana: V té společnosti vy jste živlem očistným.

Paní Nellini: O svatbě chtěl jste říci cos — to bylo vhodnější.

S. Schmidt: Chci do rukávu dát si ruku, matinko.

Paní Nellini: O dceru žádá tě.

Pan Nellini: Jsem naráz rozhodnut.

S. Schmidt: Leč především sjednejme podmínky.

Zuzana: Od oka, Schmidte, jste po čertech hoden lásky, leč příliš důvěřiv — chtějí vás napálit! Ty holky obě jsou docela bez groše! Nellini na psí jest a věno smýšlenka. — Šest párů punčoch, po třech košilích, nějaký povlak, šátek, ubrousek, toť jejich výbava.

S. Schmidt *odchází ke stolu, kde se dá do jídla*: Ha, proklatě! ten šibal podvádí?

Zuzana: Ach, pane, volte mne, mám pěkné úspory.

Paní Nellini: Nu, Kačenko!

Kateřina: Ach, Sempere, jsem tvá, za nocí deštivých jsem na tě myslila.

S. Schmidt: Až večer, slečinko, ta věc přec nespěchá.

Zuzana: Proč u nás, básníku, se chcete oženit, snad neposedla vás též touha zbohatnout?

Pantarej: Již jsem tak potřestěn, má dámo, uvažte, stár šestatřicet let, jsa rozpačit, blond, skromný a k tomu odrba, mám žíti na úvěr. Těm hadrům zedraným přec nikdo nevěří, a stydím-li se, koho umluví? Ďas vem mou svobodu! Pro dobré bydlo sňatek podstoupím.

Zuzana: Však Dorotka vás, mistře, bude mistrovat.

Pantarej: Proším vás nastokrát, nezradte Dorotky.

Dorotka: Fi, básník, matinko, je štvanec nějaký, kdepak má kučery, jak pravil inzerát? Chlap je snad podvržen, já na něj nemám chuť.

Zuzana: Je prý to světák, včera v divadle se o něm mluvilo — Pantarej svádí prý služebná děvčata.

Pantarej *klopí hlavu*.

Paní Nellini: Nu, básník, líbí se. A vidíš, jak je znám.

Dorotka: Snad nežárlíš?

Paní Nellini: Jen svatby nepropas.

Pantarej *oživuje*.

Pan Nellini: Tak, pobavte se, páni, s dcerami. Vpřed, jářku, s kuráží! Těch okolků již nech. Proč, mistře, okouníš, či chceš snad závdavek?

Dorotka: Ach, papá!

Pan Nellini: Cos prořekl jsem nezpůsobného? Myslil jsem v penězích, na kytku nevěště. *K obecenstvu*: Proboha, básníci co mají za příjem? Chci mít jej v rodině, jen abych ukázal, že i to umění si mohu pořídit.

Pantarej: Pohodu představ, slečno Dorotko, jak vějř, nebesa a jarní oblohu nad vámi vzklenu.

Kateřina *má se k Pantareji*: Ten fajn horuje, však Schmidt si hledí jenom talířů. — Dorotka, Pantareji, je velmi hubatá.

Dorotka: Ty!

Paní Nellini: Kačko!

Pan Nellini: Prosím vás.

S. Schmidt *od jídla*: Jen žádnou výtržnost!

Paní Nellini: O minulosti své nám račte vyprávět.

Pantarej: Ne —

Dorotka: Byla pohnutá?

S. Schmidt: Což, pane Nellini, můžete na dlaň věno vyplatit?

Pan Nellini: V tu chvíli — zajisté — sahnuv jen do kapsy — v těch knížkách, pane, vkladů víc než dost, by horší holka líp se provdala.

S. Schmidt: Ta maličká mne asi miluje, nu, má-li ještě víc —

Dorotka: Ať mi ho nesvádí.

Paní Nellini: Jdi, Kačko, za Schmidtem!

Kateřina: Poněkud jste se, pane, odmlčel.

S. Schmidt: Nesložil jsem si dosud proslovu.

Pan Nellini: Jen hovořte, pokud vám zbývá čas.

S. Schmidt: Ať vnější půvab, mravy milostné a schopnost rozmnožiti hřivnu svěřenou navzájem slívají a zřídí slušnou ctnost jen všední potřeby.

Zuzana: Vy pak jste Semper Schmidt, leč to jsme slyšeli.

S. Schmidt *poklekne se Zuzanou*: My milujem se, společnosti, viz! Jí ruku tiskna cosi šepotám —

Kateřina: Toť podvod!

Paní Nellini: Vstaň!

Kateřina: Tys svůdník! Modrovous!

Zuzana *vstane*: Pan Schmidt si myslí, že jsem bohatší, a proto nechce tě. Ó, Káčo, Kačenko, hle, podívej se, vida zisťníka! To já mu řekla. Teď jej vyženem.

Paní Nellini: To děvče nemá za mák rozumu.

Pan Nellini: Ničemu nevěřte, o špetku nemá víc.

S. Schmidt *stále klečí*: Ne? Citů nejčistších to dětské žvástání mi tedy nezkalí. Kačenko, klekni si.

Paní Nellini: Nu, račte pokračovat.

S. Schmidt: Čí odpor zlomit chce tu shodu vzájemnou? Mí drazí rodiče! ach, — pro pláč nemohu —

Pan Nellini: Mám jim už požehnat?

S. Schmidt: Ach!

Pán a paní Nellini, *snoubenci vstanou*: Buďte šťastni, tak!

Paní Nellini: Ty, Kačko, chytrá buď!

Pan Nellini: Sempere, nekarbaň, víš, karty, člověče, jsou svinstvo, jestliže v ně hráti neumíš, o trzích při hře —

Paní Nellini: Proč jste vy se nevyjádřil též?

Pantarej: Jsem zmaten drobátko.

Kateřina: Nu, milý Sempere, šest šatů do roka, — doufám — není moc?

S. Schmidt: Však šperky, Kačenko, ty patří k výbavě.

Pantarej: Syt kdybych právě byl, snad přece bych utekl.

Pan Nellini: Též druhá dvojice se právě dohodla.

Pantarej: Tak, pane, přibližně —

Pan Nellini: Pětkrát stotisců! Snad spokojeni jste, leč já bych rovněž rád vám viděl do karet. Rač, Schmidte, ukázat mi knihy obchodní a Pantarej nám přečte laskavě buď dopis nakladatelův, neb článek o sobě, jenž vyšel v novinách.

Dorotka: Svůj věhlas, ženichu, nám, prosím, předvedte.

Pantarej: Mou proslulost ať dosvědčí mi skvělá družina tří čtenářek.

Pan Nellini: Máte je při ruce?

Pantarej: Ne, v patách, pane.

S. Schmidt: Pojď, prokuristo, dál.

Prokurista *vejde, nesa velikou knihu, šeptá Schmidtovi:*
 Zde v domě jde to jen tak všelijak, od spížírny má
 klíče kuchařka, kočí je švihák. — To není jenom
 tak, to, pane, znamená —

První čtenářka: Ne —

Pantarej: Prosím —

Čtenářky *vcházejí:* Lidstvo!

Mistře! Proboha!

Je — jeje!

První čtenářka: Jen ať si nikdo nemyslí, že chodím do bytu.

Druhá čtenářka: Můj zájem na pomyslu, dámy, přestává.

S. Schmidt: Nu, prosím, račte.

Pan Nellini: Libo stoličku?

S. Schmidt *k mladé čtenářce:* My se již viděli.

Stará čtenářka: To asi v čítárně. Jest četba, pánové, svit,
 sněžné pohoří a žebřík, schodiště, toť lano a tak
 dál — též věnec záchranný, jenž nedá utonout
 a vzhůru nese nás. — Vše holá sprostota, co není ve
 verších! Má duše zavýskne, když mluvou vázanou
 do jejích křídélek jí básník zaduje. Hej hola, motýli!
 Ó, něho měsíčná!

Pantarej: Toť málo osobní.

Pan Nellini: Kdypak vás spatřím?

Pantarej: Až zítra o sedmé.

S. Schmidt: Nechte jej, kapouna, žár v jeho básních byl
 jen slovesný.

Prokurista *ukazuje v knize:* Zde roční obrat — převod —
 úhrnem —

Paní Nellini: Nu, hezké, ale vy jste, pane, neholen, to
 nesmíte! Chci hezkého vás mít.

Prokurista: Zvlášť k tobě hodím se, jsem dobrý milovník.
 Ach, to se shodneme.

Stará čtenářka: Ó, novou skutečnost mi zobraz, básníku,
 ztajenou krásu, bolest, plesání. Mé duše toužící
 buď tvárnou obdobou!

Pan Nellini: Již dosti, slečinko, to stačí, mistr je! Díky dá-
 mám, dcerušky, jsem o tom přesvědčen.

Paní Nellini: Já zatím seznávala, milý Sempere, poměry peněžní vašeho obchodu a mohu říci, že jsem uspokojena. Pan prokurista byl mi k prospěchu, nu, starý, pozvi jej, ať přijde kdykoliv.

Všichni: Vše je již skončeno, již nelze říci nic. Nakonec nám to všem moc dobře dopadlo. Kdo hloupě vedl si? jen Zuzana, ach! zůstaň tam, nekaž nám závěru!

243

Zuzana *vrací se*: Jdu rozloučit se s tebou, doupátko. Mějte se dobře, ztloustni, básníku, a najdi na to rým, jenž by se líbil všem. *Na útěku.*

Všichni: Je, ježišmaria! Proboha! svažte ji!

S. Schmidt: Jen lítá zpustlice se může odhodlat rodinný domeček pálení svíčkami!

Osoby:

Ferrante Gonzaga, ustanovený vladař

Ottavio Farnese, vévoda z Castra

Markéta, nemanželská dcera císaře Karla V.

Julie, její sestra

Dionýsos, oděný jako cikán

Silén, vévodův zpovědník

Pietro, parmský švihák

Andrea, voják

Cipriano, myslivec

Zuzana

Děvče

Cikánka

Děti

Scéna znázorňuje schodiště. Dole a v popředí je kašna. Schody vedou k zahradním vrátkům, jsou nízké a je jich jen málo. Nahoře i dole je prostorná plošina.
(K této hře složil hudbu Vl. Polívka.)

Pietro: Nad kůzlátko není v světě nic sličnějšího. Milý pánbůh to ví a vy řekněte, co je libo.

Cipriano: Pil bych, ptáš-li se, co bych rád.

Pietro: Takové žerty! fi!

Cipriano: Snad byste si nepřál, abych obrůstal vtípem jako vousem?

Pietro: S vaší tváří zde dojdete štěstí, ta se v Parmě cení, počítejte s tím, Milosti: bůh vám dal barvu dle vkusu zdejších paní. Více neřeknu nic.

Dionýsos: Líbí se ti kozlíci? nuže, bez rozpaků, mám dva, jeden je bílý jako poduška a druhý černý, kterého z nich si vezmeš?

Pietro: Černého, můj štědrý pane, jsem synem svého města.

Andrea: Hleďme — a říká se, že se již nerozdává.

Cipriano: Nikoli, jen dlaně jsou teď v pěsti sevřeny, leč o štědrosti co se vypráví, to není pomluva.

Pietro: Tam, kde se svírá, prsty nestrkám, a nejméně tam, kde dlaň se svírá v pěst. Takových darů dost mi štědrost našeho pána dala přes prsty — přes prsty, pravím, neb jsem se dočetl, že užívati části za celek je figura a mluvit ozdobně je pro mne stejně nutno jako mluvit pravdivě.

Cipriano: Ach, Milosti, co vy jste nažvanil! A vše to řekl jste spíše, jak to není, nežli s ozdobou.

Pietro: Zde tebe, Milosti, mi k zlosti hosti. Hej, myslivče, nepustíš svoje jelenice za jelenem? Sluší se, abys je prodřel o kašnu? Slyšte, poctiví lidé, včera obořili se paroháči mimo oboru na myslivce. Vezměte podruhé na svoji hákovnici loveckou brašnu, na záletech jako na lovu je to s výhodou. — Vy, Milosti, odejdete? Díky za kozla!

Dionýsos *odchází.*

Zuzana *přišla s jiným děvčetem:* Nu, váda, rozumí se, nebo pomluva, žert nevhodný či pitka, veselost a rvačka, říhání to, pánové, vás zradí, byť byste se skryli i za schodiště.

Pietro: Kdo říhá, Milosti, mluv šetrně, když nelze líp ti užívati úst.

Zuzana: Jest jim jen mluvit.

Pietro: Pah, nejmilejší, vy se mýlíte! Jak jen jsem řekl ústa, ten myslel na doušek, ten na sousto a třetí na polibky. Sám jen z této společnosti úst užívám, jak mrav jest křesťana.

Andrea: Už ustavičným úst svých užíváním ubohé naše uši udolal.

Zuzana: Dost, pánové, hovořme rozumně anebo počestně, uvidíte pak, že sotva zůstanu vám dlužna odpověď.

Děvče: Zpívat, prosím.

Pietro: Ne, tančeme.

Cipriano: Nu, děvčátko, znáte písničku, jež by se hodila tak pro váš špatný hlas, jak pro hudební uši našich Milostí?

Andrea: Nu, přihlaste se, kdo jste při hlase.

Zuzana: Já spustím. *Zpívá*: La — la — la —

Pietro: Třikrát láskou počítí a nepřivést to dál než k první slabice!

Zuzana: Učím se lásku slabikovat.

Děvče: Zpívej, komu slouží hlas!

Blah ten, kdo myslí na radost,
prost
myšlenek a přání chamtivých,

Ferrante Gonzaga *vyšel ze zahrady na horní plošinu se Silénem a Julií*: Ticho, ďáblové! Kde jste vzali tolik drzosti, že bez studu a bez hlasu drhnete zde tuto písničku?

Pietro: Já koupil loutnu — Vaše Milosti — a zkoušeli jsme —

Gonzaga: Nástroj! Je příliš křehká, pane. *Rozbije loutnu*. To místo, dámy, se hodí spíše pro jiné odpirání, než pro ono, jež hlásá náboženství. Tvá duše nabobtnala vínem jako zátka, tvá zkysala, tys rozdala svoji. — Otče, promluvte k nim. Ujměte se jich prosím, Julie. *Odejde*.

Julie: Je to bolestná podívaná, vidíme-li, kterak mrav zlým návykem a jinak překonán se ztrácí, hyne, mizí, upadá.

Silén: A co vzrůstá: hřích, hřích — Nenuťte mě, abych ukazoval dále. Sama prospíváte nejvíce v kráse, bujíte, kvetete, nabýváte, rostete, mohutníte, vyvíjíte se rychleji než letorosty révy. Změřme to!

Julie: Vaše výmluvnost je málo kněžská.

Silén: Pročpak? Každý kněz je výmluvný, jak umí, a je knězem, jak je výmluvný. Já, díky jazyku, jsem knězem až po čepičku.

Julie: Kdybyste před vévodou neskrýval tak pokrytecky svoji špatnou přirozenost, dávno byste nás v Parmě nepohoršoval.

Silén: Moje pokrytecká přirozenost má kutnu a lepší vychování než nepokrytá hněvivost Vaší Milosti.

Julie: Nežertuji! Ku práci! Nejste na mumraji, ani na svatbách, ani na promoci, ani na opatství. Zde je práce, ty navíjej! před! Zhotov růženec! nespil předčítej!

Společnost chápe se práce. Silén odejde spat.

Gonzaga *vrátiv se na terasu s Markétou a Ottaviem*: Ztrestám Parmu jako odbojného otroka! Moji lidé hovoří nemravně a zpívají jako hřidel. — Co by si počala tvoje nevinnost s jejich prostopášností. Mé housátko, panický manželi panenské choti, uživej svého dětství. Tvému věku slušela by vláda tak málo jako manželské lože tvojí spásy.

Markéta: Ale obávám se, že počestnost vyskytuje se jen proto, aby byla ztracena.

Ottavio Farnese: Řeklo se mi, že vévodům přísluší vlásti a manželům že je třeba více postele nežli počestnosti.

Gonzaga: Jak!

Markéta: Miluji tě.

Gonzaga: Vy netajíte svojí vilnosti.

Ottavio: Císař, pane, provdal za mne Markétu v deseti letech, teď je nám osmnáct a cítíme se manželi. Není na tom nic nepěkného.

Gonzaga: Ó, náhlé zmoudření, maličký, nezosnoval jsi spiknutí, nechceš dobýt vévodství, klíče od spikrny a od ložnice jednou ranou? Stud mi brání v řeči, leč bič je ohebnější jazyka. Doposud nezestárli ti, kdo tě převinovali, když jsi zvlhnul. Vari, maličký! Vrať se k učebnicím! — Vy, madono, se poděkujte, že k vám nehovořím, jak bych mohl.

Markéta: Ach, Milosti, pro moji mladost, promiňte mi tu trochu nevázanosti. Myslíla jsem, že je tak mužem jako já ženu.

Gonzaga *k Julii*: Přeji si, abyste o těch věcech smýšleli jinak. Tys jediná, na niž se bezpečím. *Odejde.*

Julie *odchází*: Lituji, sestro, žes tak pohoršila vévodu.

Markéta: Sbohem, sestřičko, za mě se nemodlete. Domnívala jsem se, že jste chlapík. Proč jste se nebránil? Čím si přikryjete hlavu, nemaje vévodského klobouku, nač se posadíte? — I co si počnu v posteli, zhotovené zřejmě pro dva?

Ottavio: Měl jsem užítí síly vůči starci?

Markéta: Ovšem, on užíval jen biče.

Ottavio: Vévoda se omluví.

Markéta: Mluvte, o čem chcete, nezapomenu na váš výprask a nejsem vaší ženou.

Ottavio: Nelituji toho, mluvíte-li vážně.

Markéta: Tak vážně, že vážím každé slovo. Dříve než jste řekl, že o mne nedbáte — *pláče* — odejdu do Německa k otci.

Odchází, Ottavio za ní.

Andrea u kašny, kde se všichni dosud zaměstnávali, jak jim uložila Julie: Fi, ta práce se nehodí pro mé ruce, anebo ruce se nehodí pro práci.

Pietro: O tvůj vtíp se neopřeme, abychom si odpočinuli.

Děvče: La—la—la — ale tiše, katolíci! *Zpěv.*

Hle, hrozen tvaru drúzy
je ukryt pod haluzí.

Přijde Dionýsos s cikánkou.

Pietro: Když o vepřových hodech přichází mnich kartuzián, mluví o postě a o hladu, vy, Milosti, na rozdíl od něho přicházíte o vinobraní a zpíváte o něm.

Dionýsos: Věř raději, že vinobraní přichází se mnou.

Pietro: Proč bych vám to neudělal, vinobraní počne ještě tento týden.

Cipriano: Dám za to celou svoji šatnu, není-li tohle krásavice!

Děvče: Jen si podržte svůj kabátec!

Cikánka: Ale mně to vadí.

Cipriano: Políbení? Copak se ti nelíbím?

Cikánka: Kamizola, můj hrozničku!

Andrea: To je milé děvče!

Cipriano: Má číško, kdopak tě brousil, že jsi tak sličná?

Andrea *zpívá:*

Révy ve kmeni

se víno pramení.

Pietro: Která jste nejsličnější?

Děvče: Kdo je nejvíce zamilován?

Andrea: Já mám největší žízeň.

Zuzana: Vзмуžte se! před hostmi! Kdo byli vašimi učiteli?

Pietro: Otcové benediktini nebo nikdo!

Dionýsos: Přineste číše!

Cipriano: Načpak? Víte, že je pěší vždy smutnější, když vidí sedlo.

Zuzana: K čemu peroutku, není-li co vymetat?

Andrea: Nemáme-li vína, uhostím vás tancem. *Zpívá:*

Slyš, satyrů sbor hraje

na šalmaje.

Na scénu vejdou děti a věncovím zdobí kašnu.

Děvče: Probůh! Kde se tu vzaly ty děti? A to věncoví?

Co to zpíváte?

Andrea: Přisám korbel, cítím víno!

Dionýsos: Přisamo víno, korbel sem!

Cipriano: Je to řecké víno, bezpečím se na svůj nos jako
myslivec na slůdka.

Zuzana: Pánové! To se nám hodí, víno je v kašně!

Andrea: Co se to děje? Neobrostla moje lysina?

Pietro: To je pěkné. Hurá, pijme!

Andrea: Chlo—chlo—chlo—

Cipriano: Místo —

Dionýsos: Víc!

Cikánka: Líbíš se mi, obejmi mě!

Dionýsos: Kde je Silén, bývával se mnou na každém posvi-
cení.

Zuzana: Silén, není to zdejší zpovědník? Tamhle spí, je to
on?

Dionýsos: Jak, stal se knězem?

Děvče: Je stejně moudrý jako dovádivý.

Dionýsos: Hola! Siléne!

Hudba.

Silén rozespalý vrávorá a dá se do tance:

Dech pardálů a lvic
mi vane v líc.

Zuzana: Fi, otče, při křtitelnici, s kterou pracujete, jste to vy?

Silén: Ztracená souvislosti — já se poznávám.

Pietro: Jak to vyhlížíte? A co ten verš a hudba?

Zuzana: Byl jste vždy tak chlupatý?

Silén: To byl doušek! Tys Zuzana, Pietro — toho hochu
neznám, ale jako jsem hotov píti, chci věřit, že jsem
s ním měl již co činit, je mi povědom. — Ale
pojdte ke mně, tak! neztrácejme času, pijme! Vedl-li
jsem si jako opilý, dohoním to.

Dionýsos: Jsou zde dvě sličné dívky, pojďme k nim.

Děvče: Vstaňte!

Andrea: Nešlo by to nějak zařídit s vínem?

Pietro: Hle, jdou sem sami, tím lépe.

Gonzaga na terase s Julií, Markétou a Ottaviem.

Děvče: Co se stane?

Andrea: Nic zlého, je-li kašna plna, ledaže přeteku.

Gonzaga: Co to tropíte za hluk! Neminula ani hodina, co jsem vám domlouval. Otče Siléne, vy zde? Ale vy vrávoráte! Hanba! Opilci, hnusíte se mi. Jak jste mohl býti knězem s takovými chlupy! Kdo je ten tulák? S cikány pijete? Z domu! Pryč!

Dionýsos: Do zámku!

Gonzaga: Kliďte se!

Cikánka: Prosím vás o taneček, Milosti.

Gonzaga: Pryč!

Dionýsos: Z cesty!

Gonzaga: Pryč, pravím.

Odcházejí do zahrady. Gonzaga pozpátku.

Markéta: Nechci vás viděti, vůči starci byl jste sláb, ale na mně jste hájil svoji zlost.

Ottavio: Neodcházejte!

Markéta: Nevrátím se.

Odejdou.

Julie: Všichni přehlížejíce mě, obrací se k sestře. V jejím smutku je radost, v hněvu láska a její hřešení podobá se více štěstí než moje cudnost. Proč je mi teskno? Osušila jsem dobře slzy? Nespatřil mě nikdo plačící. — Není zde nikoho, jen tulák nese koš s hrozny.

Hudba.

Dionýsos *vystoupiv*: Hledám tě, panno.

Julie: Poslal tě vévoda?

Dionýsos: Ne.

Julie: Proč na mne hledíš, proč se směješ?

Dionýsos: Jsi velmi hezká.

Julie: Jdi si po svém, nebo tě ztluku.

Dionýsos: Ne.

Julie: Hej, stráží!

Dionýsos: Zde je pusté místo, jsme sami, slyšíš? Hudba sem sotva doléhá. Pojď!

Julie: Nemohu, pane. Nikoliv. Odejděte...

Jeviště je prázdné. Hudba. Za chvíli se oba vrátí.

Julie: Stromy, rozpučené ruce, neukazujte na nás — To vše stalo se proti mé vůli.

Dionýsos: Ptáci, poletující myšlenky, nerozptylujte se příliš.

Julie: Ach, sestra, odejdi milý, rychle, rychle!

Dionýsos odchází.

Markéta: Horšíte se na mne dosud?

Julie: Opusťte mi.

Markéta: Proč jste polekána?

Julie: Vždyť se směji.

Markéta: Zdá se mi, že jste vzrušena.

Julie: Nevypávejte se, nemohla bych vám ničeho říci.

Markéta: Nejste zamilována?

Julie: Nemluvme o tom, mám pláč na krajíčku. Zítřka,

Markéto, se vám snad svěřím.

Odejde.

Markéta: Sestřička se zamilovala. S každou dívkou přibývá v životě lásky, tak jako každé dívky láskou.

Pietro *vrátil se s ostatními ze zahrady*: Paní, mladý

vévoda vás hledá plačky, my hledáme víno a smějeme se.

Markéta odchází.

Děvče: To je nemilá věc.

Cipriano: Co?

Děvče: Víno je obráceno zase ve vodu.

Zuzana: Ale pili jsme skutečné víno?

Andrea: Vypadám, jako bych pil vodu?

Cipriano: Teď se kašna hodí leda k lázni.

Zuzana *dělá nad kašnou kryt*: Zbudujme zde tedy lázeň!
Tyč a koberce!

Dionýsos: Ale, ale, vždyť jsou zde pluhary, džbány, amfony, bečky, sudy a všechno je plné.

Zuzana: Ještě záclonu.

Cikánka: Víno sem!

Děvče: Vyberte si svoji nádobu.

Andrea: Jakže, kdo mi ji zvedne?

Cikánka: Siléne, brachu, vypadal jsi jinak, co rohy? Zdá se, že mimo strniska není na tobě teď nic tvrdého. Pamatuješ se na Asii? Kdy to bylo?

Silén: Tehdy jsem studoval v Římě.

Cikánka: Ale tehdy jsi nestudoval a my jsme také nebyli cikány.

Silén: Co to mluvíte? Narodil jsem se knězem a od těch dob studuji.

Cikánka: Měl jsi kozlí pazoury.

Silén: Vzdávám se, má milá, vzdej se také. V milování je to totéž. Faun jako páter kvardián.

Dionýsos: Tvoje vlastnosti jsou trvalejší než paměť.

Cipriano *zptává*:

Jak zvoní číš,

ó, slyš!

Upadne a zůstane ležet.

Andrea: Budeme tě následovat.

Dionýsos: K bečkám, vzhůru!

Andrea: Přihni si! Dolej!

Zuzana: Koupel je hotova a je to pěkné dílo.

Ottavio *nahoře s Markétou*: Nezapomeňte, že jsem se vás nemile dotknul.

Markéta: Nezapomenu, že jste se mne mile nedotknul.

Ottavio: Ale uvažte —

Markéta: Ano, uvažuji, ale chtěla jsem rozvázati. *Odejde.*

Ottavio: Ach, vše je ztraceno — nikdy jí nepolíbím, ani nerozepnu.

Dionýsos *jde k němu po schodech*: Jsi smutnější, než je třeba.

Ottavio: Umírám, pane.

Dionýsos: Markéta tě miluje, jsem si tím jist. Měj se na oko k jiným.

Ottavio: Kéž bych přemohl svoji bolest.

Dionýsos: Snad tě rozveselíme.

Ottavio: Markéta se rozhněvá.

Dionýsos: Opustila tě, protožeš nudný, a měla pravdu.
— Jestliže se mýlí, dokaž to, je-li to rozmar, nechť se jí nevyplatí.

Sestoupí s Ottaviem ke kašně.

Pietro: Bůh s vámi, Milosti, s námi je korbel.

Cikánka: Jsou všichni vévodové tak hezcí? Slyšeli jsme, že jejich vznešenost nesnese jiné vlastnosti.

Silén: Milosti, my jsme přibuzní, domluvili jsme se.

Cikánka: Vzpomínáš si na oháňku?

Silén: To přibuzenství nezpůsobila oháňka. Rozhoduje duch.

Andrea: Líbil se starému vévodovi zpěv?

Pietro: Až ty budeš tak stár, budeš také mrzut a tvá žízeň se konečně naučí užívatí studničního okovu.

Cikánka: To je hezké, nosit prsteny.

Ottavio jí dá prsten.

Andrea: Ten džbán má větší břicho než já.

Markéta hledí seshora na Ottavia.

Pietro: Vy jste zapomněl na odtok.

Cikánka: Dám, co se dělá — chci říci: dělám, co se dá.

Markéta: Pane vévodo!

Pietro: Ani sebou nehýbejte.

Markéta: Je to naléhavé.

Andrea: Buďte statečný, vévodo!

Markéta: Choti!

Ottavio: Strpení, již jdu, Markéto. *Jde nahoru k Markétě.*

Dionýsos: Je to těžké, radit zamilovaným.

Markéta: Jestliže mě již nemilujete — a vy jste to řekl —

Ottavio: Nemluvili jsme o tom, Markéto.

Markéta: Není to totéž a není to horší, ukazujete-li to?

Vraťte mi můj prsten.

Ottavio: Ach, nemám jej —

Markéta: Jakže? Vy jste ztratil můj prsten? Ale nelitujte

toho, mám lepší. Líbí se vám, můj milý? Když jste

mě naposled líbal, myslila jsem, že vám porostou

vousy co nevidět, ale vidět jich dosud není. Tím

nechci říci — nikoli — s vámi není možno žít ve

shodě. *Odchází.*

Julie přijde dole k Dionýsovi.

Pietro: Nechtěl bych dnes být jejich poduškou.

Zuzana: Potřísnila jsem se hrozny.

Andrea: Jste jako korál.

Pietro: Umyjte se, Zuzano, nebo se to pozná, koho budete líbat.

Zuzana: Ano, ano. Nechte mě s pokojem.

Dionýsos: Vem si červenou sukni, má milá, půjdeme pryč z Parmy.

Julie: Kamkoliv, kam jen se ti zachce.

Dionýsos: Snad do Francie.

Silén: Ó, tam jsou pěkné kláštery!

Všichni odcházejí. Zuzana vstoupí do lázně.

Gonzaga *nahoře*: Jest sice o vinobraní kozlí čas, leč snad se sem do Parmy nesešli kozli z celého vévodství? Jaký výpar! Co je zde beček a nádob! Jako kdyby šířili sudy. Ti pijáci tu nejsou. *Uvidí Julii. Za jeviště*: Julie, tys dosud neulehla. Jdi, dítě, řekni prvnímu vojákovi v městě, co se zde děje. Jdi rychle, nikoho jiného nemohu poslat, všichni se buď zpili, spí, nebo zpívají.

Julie: Zařídím vše co nejlépe.

Gonzaga: Spoléhám na tebe. Proč zde rozbili stan? — Je to lázeň. Zuzana! Zuzana v lázni!

Zpěv za scénou. Stmívá se.

Ó, brusiči, změň v číši čirý krystal,
již víno dobré jest, jež dávný vinař zchystal.

Cipriano *procitnuv*: To je nepohodlné lože. Vévoda hledí do stanu — má žízeň? Někdo se koupe — je to Zuzana. Podívejme se na vévodu! Hej!

Pietro *za scénou*: Co se stalo, myslivče, silnější co do hlasu než co do nohou.

Všichni vyjdou.

Cipriano: Vidíš vévodu?

Pietro: Hledí na Zuzanu.

Andrea: Vévoda!

Cikánka: Ví o tom Zuzana?

Pietro: Zavolejte mladého vévodu. Ale, ale — ten vévoda je sešlý! Hubený, šedivý, není dost rovný, lysý, třaslavý, nic na něm není.

Ottavio s Markétou přijdou.

Cipriano: Chytněme ho!

Ottavio: Svažme jej jako ženci hospodáře o dožínkách.

Pietro: Milosti!

Cipriano: Jak se vám líbí Zuzana? Nemá nějakou vadu?

Pietro: Je dost běloučká, či odstíněná, a co je lepší?

Cipriano: My máme stejný vkus, pane.

Gonzaga: Jakže, vy jste nastražili tento stan?

Andrea: Nemluví se o stanu.

Pietro: Nikdo stan nenastražil, ale vy jste stál, Milosti, ostražitě na stráži.

Gonzaga: Nechte mě odejít. Věc se dá napravit.

Cikánka: O je, to je svatba. Vy jste, Milosti, uhněten ze starých dobrých názorů. Plátna na prostěradla, duby na postele, přízi na povijany! Ať je vše dobré, protože se tím vypomůže i mladým.

Cipriano: Ti se k sobě mají.

Cikánka: Jak — vždyť vy máte — řeknu jen, že jste nedbale ustrojena. Propusťte svoji komornou.

Pietro: Buďte trpělivější, vévodo!

Cipriano: Nabízí ti ruku.

Zuzana: Já nenabízím nic svého.

Gonzaga: Zlehčujes mne.

Zuzana: Nechci vás vážit, ale obávám se, že bych vás shledala příliš lehkým vzhledem k vaší váze. Chci říci, že Vaše Milost nestojí za svoji tíží.

Gonzaga: Jak to mluvíš?

Pietro: Ale my se vás již nebojíme, jste takový jako my a ještě o něco slabší.

Gonzaga: Moji hůl! Vojsko! Vyřídila jste, Julie, co jste měla?

Julie: Mluvila jsem s Andreou a to je voják. Víte, co řekl? Kdyby zde nebyl, že by si sem pospíšil, je zde prý dnes mnoho dobrého vína a veselá beseda.

Gonzaga: Julie!

Ottavio: Lámu vaši hůl, budu vládnouti v Parmě bez hole.

Silén: Proč jste se neporadil, starý vévodo, byl bych vám řekl, že mysliti v šedesáti letech na lásku je neřest. — Hle, nyní má každý, co si zasloužil. Já mám žízeň větší ke konci než na začátku. Přítomné milosti praví, že jsem býval v Řecku. Bude-li svět trvat, najdete mne vždy obratněji zacházet s korbelem.

Komedie o jednom dějství

Osoby

Augustus

Maecenas

P. Vergilius Maro

Q. Horatius Flaccus

P. Ovidius Naso

M. Tullius Cicero

Tři akademikové věd a umění

Sluha

Augusta

Corinna, milenka Ovidiova

Jeviště představuje antickou síň, nemožnou a zkarikovanou. Akademie mluví sborem, nevyslovuje však současně. Všichni si počínají výstředně a přemrštěně, zvláště při četbě. (Vyjma básně Ovidiovy.)

Prolog mluví se před oponou.

Corinna: Římané, nechci nic říci, a jestliže mluvím, je to jen proto, abych počala. Dříve čekalo se s tou věcí na Hymena, leč kdo jej má nyní na mysli? Nesluší se začínati tím, čím se u Shakespeara končí. Máme-li počít s bohem, nechť je to raději Mars, sicut enat

in principio. — Věc je vzata zkrátka, za chvíličku dozvíte se o podivuhodných událostech, a nebude-li vám bránice brániti, snad se i zasmějete. Valete ad finem! Dixi.

Corinna čte: „Co vše činí osení bujným, za jaké třeba hvězdy, | Maecenate, pluhem přeorávati půdu a s jilmy | snoubiti révu, jakou věnovat skotu neb chovu ovcí | péči, jaká spořivým včelkám potřebna je píle, | odtud zpívati počnu nyní.“

259

To je podařený povídálek, kéž by byl raději pozbyl kalamáře než statečku.

Augusta: Co pravíte?

Corinna: Že je Vergilius Maro vtipný jako vozataj. Tato Georgika, císařovno, jednájí o chovu dobytka, o včelařství — leč nemyslete, že je to selská kniha. Básník kdeco zušlechtil a krásná líčení a líbezné epizody matou čtenáře dokonalostí —

Augusta: To je nudné.

Corinna udeří knihou: Víte, paní, co s ním udělám? Bum! Proč jsi tak chytrý?

Augusta: Vy se zapomínáte, Corinno!

Corinna: Jakže, svého statečku jsem neztratila.

Augusta: Nejste příliš zábavná a zdá se mi, že se při čtení zajíkáte.

Corinna: Milosti, nezlobte se, ví bůh, že není nikde nic nového. Na zítřek vám slibuji neobyčejnou, rozmarnou příhodu, plnou milosti, plnou šprýmu, odvážnou, tklivou a pravdivou.

Augusta: Ze společnosti?

Corinna: Ano, ze současné. Satiry Quinta Horatia Flacca, mám je čísti?

Augusta: Něco krátkého.

Corinna čte: VIII. Priapus.

„Byl jsem fíku kmenem, neprospěšným dřevem ondy, | když, lavicí učinit či Priapem má-li mistr | nevěda, v božstvo změnil mě. Jsa bůh zlodějům a le-tounům | jsem velkým strašidlem. . .“

Augusta: Dosti, dosti! Proč zapřaháte do takového vozu?

Corinna: Sbohem, Flaccu! Kdyby mi, vzácná paní, nebránila vaše přítomnost, odvodila bych hrozné sloveso od tohoto substantiva. Fi! Zde je třetí, copak ten bude za čížka? Opravdu, Maecenas má šťastnou ruku! Venkovský učitel rozumí lépe básnictví než on.

Augusta: Jděte! To je kovaný ministr.

Corinna: Kdybych měla, císařovno, zlý jazyk, řekla bych, že je to šíbal.

Augusta: Vy jste nesdílná, mé dítě.

Corinna: Počíná se s Ovidiem... Čte.

„...Co nyní je ti platna, | Sol, ta slíčná tvář, co
ta barva, paprsky co zářné? | Ty, jenž ohněm svým
zemské kraje všechny pálíš, | v ohni novém háráš;
tvůj hled, jenž všecko vidět má, | Leukothoé poutá a
na jednu ty pannu upíráš | své zraky, jež patří vše-
mu míru.“

Augusta: U všech všudy! To je o něco lepší než to, co jsme již četly! Jaké je to dále?

Corinna čte: „Pod nebe západní pouští Sol hřebce na
pastvu — | vše ztemňuje noc, v milenou bůh kom-
natu vejde, | v tváři celá máť Eurynomé, a tu ve stře-
du pilných | dvanácti služek zří Leukothoé v jase
světla —“

To je jisto, milostivá paní, vy jste objevila nového římského básníka.

Augusta: Jak se jmenuje?

Corinna: Publius Ovidius Naso.

Augusta: Víte, co si myslím?

Corinna: Ne, myslím si také něco!

Augusta: Že je rusý.

Corinna: Právě naopak! Ovidius je tmavovlasý! Mladý!
A krásný!

Augusta: Je asi mlád.

Corinna: A chud! Básníci, Milosti, bývají nadmíru chudí —
ale Augustus má chválabohu všeho dost.

Augusta: Něco bych tomu Ovidiovi dala — leč zavolejte sama toho kašlavce, ať se propadnu, nespí-li.

Corinna: Není zde sluhy?

Sluha: Je nás méně nežli zvonečků.

Augusta: Přiveďte Caesara!

Corinna: Leč, milostivá paní, to nejde, dát básníkovi jen tak zhola peněženku.

Augusta: Vymyslete si tedy nějaký způsob.

Corinna: Což literární cena? Ministerstvo by ji vypsalo —

Augusta: Je to bezpečné?

Corinna: To se udělá, spolehněme na obratného Maecenata, je to nejlepší dvořan a jsem hlupačka za to, že jsem o něm mluvila jinak.

Augustus *vejde*: Jak se máte? Já jsem stále chor, dna, počasné hryzení —

Augusta: Zabývám se uměním.

Augustus: Umíte to?

Augusta: Chtěl byste číst dobré verše?

Augustus: Pročpak ne? Je-li to četba ušlechtilá —

Augusta: Velmi, odměňte básníka dle té ušlechtilosti.

Augustus: Nechte si svoji knihu, choti, po takové chvále se nehodí, abych se přesvědčoval. Odměním ho, nedáte-li jinak.

Augusta: Chci, abyste vypsál cenu 20 000 sesterciů!

Augustus: Myslel jsem na to již dříve, než jste to řekla.

Augusta: Ach!

Corinna *volá sluhu za jeviště*: Zavolejte Maecenata!

Augustus: Ach, to je trápení!

Augusta: Vy o tom mnoho mluvíte.

Augustus: Méně, než je cítím. Kdyby mě brala bolest za jazyk jako za žaludek, byl bych již němý.

Corinna: Naštěstí jsou obě ústrojí vzdálená.

Augusta: Podívejte se jen při snídání.

Maecenas *vejde*: Vznešený Auguste! Má paní!

Augustus: Milý ministře!

Maecenas: Vládče!

Augustus: Ta slanina nebyla k požívání.

Maecenas: Nesnědl jste kůži, Milosti?

Augustus: Ach, jako by mě čert tahal za dvanácterník!

Maecenas: Vida, kde byla nástraha!

Augusta: Chci, abyste vypsál cenu, pane ministře!

Maecenas: Jakže?

Corinna: Literární cenu!

Maecenas: Literární cenu?

Augusta: Ano, na knihu veršů, dostane ji Ovidius.

Augustus: Ano, budete v jury a počínejte si spravedlivě.

Maecenas: Kdo je to Ovidius? Nechte toho, Milosti, to bude nějaký lehkomyšlník, bůh ví, co píše.

Corinna: Ale vždyť se nám líbila jeho kniha.

Maecenas: Nedbejte na to! Ten ještě nadělá hromadu nemsyslů, počkejte, až zestárne, nebo až si zamiluje řádnou společnost.

Augusta: Rychle! Ohlašte závod!

Maecenas: Priape, strážce vinic, to je nenáležitě rozsuzování.

Augusta: Nuže?

Maecenas: Císaři, nemáte zde nějaký papír?

Augustus: Kdepak!

Corinna: Stáhněte osla, ať je to na pergameně.

Maecenas: Ticho, maličká.

Augusta: Ne, zavolejte sem raději básníky, akademii věd i markytány, kteří s ní chodí, a oznamte jim soutěž ústně.

Augustus: Rozmyslete si to — nechcete raději něco jiného?

Augusta: Snad nelitujete, Auguste, peněz?

Augustus: Tu to máme! Víte, mnoho-li vydám za ty tlachaniny?

Corinna: Ale máte, císaři, zlatou dobu římského písemnictví.

Augustus: Pah! Raději bych vydržoval zoologickou zahradu.

Augusta: Vy jste skrblík, hrabivec a chrapoun! Nevíte ani, co jest to vésti dům!

Sluha: Milosti, je zde M. T. Cicero, otec vlasti, hovoří velmi nesmyslně, co s ním?

Augusta: Měl by být dávno mrtev.

Corinna: Uslyšíme ho, nadělá prý řeči jako antický chór!

Cicero *vházeje*: Četli jste již, přátelé, Cato maior de senectute? Nikoliv? Čtěte! čtětež! čti! budiž to čteno! ať se to čte! Lege, legite, legitote! Čtěte všichni. Dobrý den, vznešený Auguste.

Augustus: Scilicet, rozumí se.

Cicero: Zachránil jsem pro vás, pane, vlast!

Corinna: Vy, otče, špatně vypadáte.

Cicero: Sotva vládnou jazykem a perem. Auguste, kdybyste mě byl slyšel 8. listopadu r. 63! Milovaný císaři!

Augustus: Odzátkujte ty periody, nebo si řekněte přímo o pytel krupice.

Cicero: Pánbůh ví, pane, že byly doby, kdy jsem se oháněl souvěťími jako liška ocasem. Není-li, pánové, od jednoho kominíka na světě černo, není od sta světleji; jestliže si dnes popovídám, namluvil jsem se toho již více. Nam iam dám vám...

Akademie *vejde*: Služebníci, důstojný Auguste!

Augusta: To je falanga!

Akademie: Jsme loajální sdružení.

Augustus: Půjčte mi toho markytána.

Cicero: Rozežeňte, Římané, tu tlupu, jejich latina stojí za

babku a jejich vzdělání nestojí za nic, roztrhali každý po deseti opascích.

Akademie: Jsme věrní tovaryši, císaři, řekněte, co od nás chcete, a dáme se hned do práce.

První akademik: Jsem jen prostá duše a vy jste mě poctil jmenováním! Auguste!

264 | Druhý akademik: Vsadím si vlastní dlaní 25, kam vám bude libo, a věřte, že to učiním rád, potěší-li vás to, Auguste.

Cicero: Pánové, mé dámy, nemám zubů, leč ztratil jsem je v dobrých službách.

Corinna: Přestaňte, strýčku!

Cicero: U přejedeného Bakcha, já mám hlad! Ha, nevděčná paměti! Necht' umru! Auguste, zabte mne! Umřel bych tak velmi rád za vlast, za svobodu nebo za náboženství.

Sluha: Zavažme mu ústa ubrouskem!

Augusta: Proč jste to již neudělali?

Ovidius *vejde*: Dobrý den, pánové, já jsem Ovidius Naso, kdo z vás je ministr?

Corinna: Posadte se, ministra tu není, leč to je lhostejno.

Augusta: Můžete být k nám důvěřiv, milý pane. Má býti udělena literární cena, mějte naději.

Ovidius: Dostanu ji?

Corinna: Snad.

Ovidius: Nuže, nač ty okolky.

Corinna: Vždyť jde vše jako na drátkách.

Ovidius: Ach, to jsou dlouhé lokty.

Corinna: Jsem, chválabohu, dobře rostlá.

Vejde Maecenas, Vergilius a Horatius — Cicero upadl a všichni se k němu sběhli, jen Vergilius a Horatius se obřadně klani.

Horatius: Vznešený Caesare, přijměte moji knihu místo hekatomby.

Vergilius: Císaři, na moji loajálnost si můžete sednout jako na podušku.

Corinna: Pomozte nám, rychle!

Augustus: Víno sem!

Ovidius: Kdopak to vymyslel, podvázat mu jazyk!

Akademie: Už je tam, chudák!

Augusta: Počkejte, píchnu jej do mluvidel.

Akademie: Ecce primus rhetor Romanorum!

Corinna: Hle, největší římský řečník!

Augustus: Opravdu umřel? Sbohem! Spravte si věc, jak chcete. *Odejde.*

Maecenas: K pořádku, pánové, jedná se o literární cenu.

Akademie: Aha, víte, proč Cicero umřel? Zavázali mu ústa!

Maecenas: Jde o dvacet tisíc sesterciů.

Horatius: Proto jsem přišel, Maecenate, jsem téměř váš soudruh —

Vergilius: Já bych velmi potřeboval cenu nebo lepší stateček, než mi vzali. Měl jsem tam, paní, králikárnu! Znamenitě jsem vše popsal a zbásnil. . .

Ovidius: U všech všudy, bývá ten chasník vždy tak pohnutý?

Corinna: Řekni mi nějaký sonet, zdá-li se ti moje ouško dost hezké.

Ovidius *líbaje Corinnu*: To je znělka, Corinno, ví císařovna, že jsi mojí milenkou?

Corinna: Nemá o tom zdání, myslí si na tebe sama.

Augusta: Corinno, nutně vás tu potřebujeme.

Corinna: Měj se k Augustě, nebo nedostaneš ceny.

Ovidius: Stejně jí nezasluhuji.

Horatius: Jak to sedíte?

Ovidius: Nepohodlně jako krejčí; i já mám ve skupině

ohybačů sval, jenž činí stehno účastno ministrových stehů, jak je tomu u vás a u švadlen, nevím.

Horatius *směje se z plna hrdla*: — „Pěvců hojně mnohých přichvátá“ — to jsem napsal r. 33.

Ovidius: Dej vám pánbůh zdraví, Horatie, vy jste dobrák!
Akademie *směje se velmi hlučně*: To je neodolatelně komické.

Vergilius: Milosti, on to přetahuje z řečtiny.

Horatius: Pánové, kdybyste někdy potřebovali chudého nebo cokoliv jiného, obraťte se na mne.

Vergilius *pro smích nemůže mluvit*: Díím — parvus operosa carmina fingo — ale to je něco! „Kdož Baviův je ctitel, měj rád tvé, Maevie, písně, | zapřahej k pluhu lišky do jařma a hezky dojívej.“

Akademie: Ha-ha-ha. To je jadrné vtipkování. Pánové, zařídíme to s cenou nějak rozumně.

Augusta: Ten Ovidius je neruda. Víte co, Corinno? Mě to nudí!

Corinna: Nu vida! A co bude s dvaceti tisíci?

Augusta: To je prosté, neudělí se, žádná kniha nevyhovuje podmínkám, Maecenate!

Corinna: Z ceny již nebude nic.

Augusta: Milý ministře, nechci činiti nátlak na vaše rozhodování, a jestliže jste řekl, že nikdo ceny nezasluhuje, tedy ji nikomu nedávejte. Nemám na tom již zájmu. Rozumíte mi, Maecenate?

Maecenas: Jakkak ne! Jsem starý dvořan. Hned to řeknu Akademii. — Pánové, napijte se, něco vám chci říci: Udělte cenu za knihu básní Ovidiovi. Položte si prst na to jméno anebo si je potichu říkejte.

Augusta: Co to povídáte, Maecenate, nic takového si nepřejí!

Maecenas: Ale nestrachujte se, Augusto, ten vlasáč se tak jmenuje.

Augusta: Nic mi po něm není. Již se mi nelíbí, a podívejte se, jak se má ke Corinně. Rychle, vymluvte jim to.

Maecenas: Jestliže již pochopili, půjde to jen ztěžka.

Augusta: Pánové, neudělujte žádnou cenu!

Akademie: Milosti, my už víme, jak to řekneme.

Augusta: Nepřeji si toho!

Akademie: To je falešná hra!

Maecenas: Nedbejte na nic a pojdte se mnou, víte, že mám dobrý sklep.

První akademik: Služba je služba!

Druhý akademik: Rychle, ohlašte to, přátelé, a vykročme.

Maecenas: Již toho nelze opravit, promiňte mi, Výsosti, myslil jsem, že to říkáte jen tak — pro dekorum.

Akademie: Četli jsme, pánové, po celou zimu básnické spisy a jsme spokojeni. Můžeme říci Augustovi, že máme důstojné a řádné klasiky. Milý Ovidie, vidí se nám udělit ti tobě básnickou cenu, je to hezký peníz, přístup a odnes si ji. Hospodař dobře a pamatuj, žeš ji dostal, protože jsi stavěl před zrak čtenářstva dobré vzory, žeš nabádal k bohabojnosti, k úctě před císařem a pro ušlechtilost dikce.

Augusta: Vy jste zhloupli, pánové.

Maecenas: Sbohem, skončete to!

Akademie: Řekli jsme, co jsme chtěli? Povzbudili jsme jej? Jmenovali jsme Augusta dosti často?

Maecenas: Jděte, pánové, vy markytánové, napřed.

Akademie: Už je to vyřízeno, Milosti.

Ovidius: Počkejte, pánové, ať vám mohu poděkovat.

První akademik: Každému zvláště, pane!

Druhý akademik: V bytě.

Třetí akademik: V soukromí. *Odejde.*

Ovidius: Především děkuji vám, císařovno.

Augusta: Nechtěl byste za ty peníze cestovat?

Corinna: Teď, paní, budeme po několik týdnů zaneprázdněni.

Augusta: Vy dva jste se domluvili a dvorní dámou již asi nezůstanete?

Corinna: Již je po čtení, Milosti.

Augusta: Naopak, nyní budeme čísti, není-li v knize něco závadného. Rychle, Maecenate, mám velikou zlost na ty lidičky.

Maecenas: Nejsem zvyklý číst.

Ovidius: Teď nám, Corinno, peníze zase vezmou.

Corinna: Kéž by nás raději vypověděli.

Maecenas: Zde je něco ohavného.

Augusta: Kde?

Maecenas: Kniha III., verš 392!

Augusta čte: „Z lásky se tobě“ — fi! Špatné mravy se ne-
vyplácejí. Zavolejte Augusta! Podíváte se k Dunaji,
špatní milenci —

Augusta: Auguste, vypovězte toho špatného básníka do
Küstendže. Ponouká k nemravnosti, vede pohoršli-
vý život, píše špatné verše.

Augustus: Není to týž oslavovaný Ovidius? Je mi to ovšem
všechno jedno. — Vypovídám vás, pane, do Kü-
stendže.

Ovidius: Nic nevádí, Corinno, rozepsal jsem několik tra-
gických dopisů, tím spíše je nyní dodělám.

Corinna: Nejdříve se snad oženíš, ne? Těch dvacet tisíc
sesterciů je vlastně moje věno.

Maecenas: Běda básníkům, ať žijí překladatelé!

Krajina.

Jde o území, jímž probíhá železnice, snad dráha tichomořsko-kolumbijská. Je to mírně zvlněná náhorní rovina (snad v Rocky Mountains), z níž na severovýchodě opět se zvedá horstvo.

Skály nutno si představit jako útvary čedičové, jimiž je prorvaná soutěska, která se otvírá na jih a západ v dosti úrodná pole.

Hra je lokalizována tak, že horstvo většinou tvoří pozadí scény. Skály, jako bývá v Nevadě, jsou pustý a plny rovnoběžných prohlubin. Flóra řídká a dramatických tvarů.

Soutěskou, vykrúzujíc několik serpentin, probíhá železniční trať směrem od severoseverovýchodu k jihozápadu. Je sledována špatnou silnicí.

Pod severním svahem hotel otce Chawnera, do jehož turbín je svedeno něco vody nádherného náhorního jezera. (Lze srovnati s jezerem Utahským.)

Na jihozápadě železniční stanice je sídlo poštmistrovo, kde tento ouřada co nejnevhodněji umístil svůj včelín.

Severně od staniční budovy široké pruhy horských polí a pastvin s farmářskými usedlostmi. Touto maličkou osadou protékají vody jezera, jež do roviny padají vodopádem.

Hotel Chawnerův je spojen cestami s nádražím i vesnicí. Tato vidlice silnic rozbíhá se právě před hotelem: je to jediný přepych tohoto místa.

Tomáš Bakewell, dvacetiletý. Je to smíšek, ale odhodlaný a bystrý. Počíná si, jako by byl věčně na dostihách. Má útlá bedra a široká ramena. Je svižný a elegantní. Jeho košile je zuřivě kostkovaná.

270

Starý Bakewell a jeho žena, malí farmáři, na svůj stav příliš formální. Naoko jsou se synem nespokojeni, avšak doopravdy (zvláště matka) schvalují jeho počínání. Oba staří mají se k sobě velmi zamilované, tak jako se sluší na manžele kolem padesáti.

Dick, romantický novinář, čtyřicet let. Obloustlý exotik s civilizačními detaily, ostatně nadmíru sešlými (manžety, necesér, módní brýle, zápisník, tvrdák).

Otec Chawner, starý pán, jenž si neponechává mínění proto, aby je někomu říkal. Osvědčuje naprosté pohrdání všemi dohady. Je to empirik na vlastní pěst. Jinak kdekomu rád poslouží, nejraději však ve svém hotelu a za peníze.

Matka Chawnerova, vzdychající a velmi těžká dáma. Měšťačka, jež se octla málem v poušti; nic víc.

Pavlna Chawnerova, sedmnáctileté děvče, jež se velmi obtížně rozhoduje. Nakonec nalézá svého Tommyho dosti snadno, neboť situace hry ji přesvědčují.

Profesor Jenkinson, nehybný anglický botanik podivuhodné délky a podivuhodné výzbroje (je doslova ověšen torbami a pouzdry).

Dr. Congreve, botanik a Angličan, tentokráte vysloveně malý a tlustý. Je velmi obřadný, ale proto přece neodkládá nikdy lulky.

Milton, přednosta všech státních úřadů, pokud se mohou vyskytovat v jeho osadě. Povaha básnivá (včely) a k tomu nesmírně líný. Oděn mdle, přílišný dobrák a přitom ještě rozržitý. Tedy komický živel.

Dějový sled.

1. O svatebním dnu manželů Bakewellových byla uspořádána venkovská slavnost. Věc se neobešla bez střelby a závodění v jízdě na koni.

2. Novomanželé (šat historizující) přihlíželi závodu z ubohého balkónu.

3. Nevěsta, jsouc příliš Američankou, uzavírá sázky a projevuje zájem skoro neslušný pro ryzáka, jenž předjíždí ostatní koně.

4. Tvář nevěstina. Ruce novomanželů. (Detail.)

5. Závodící kůň. (Detail.)

6. *Svatební slavnost končila se nocí.*

7. Obraz okna z vnitra světnice, za nímž je hvězdná obloha. Srpek měsíce rychle plyne v mracích.

8. Nevěstin závoj je přehozen přes stolec a na závoji velmi bezohledně leží hrůzná pistole. (Detail.)

9. *Odtud minulo devět měsíců.*

10. Čas, jenž má dvojí tvář (mladá obrácena vpřed, stařec-ká dozadu), oděný v pěknou uniformu portýra žurnálu Čas (čepice o dvou štítcích s nápisy Čas, Čas), zívá a komanduje devět figur, představujících devět měsíců. Oděv těchto figur charakterizuje příslušná období. Nápisy na pasech: Máj, Červen, Červenec atd. Postava, představující červen, je tlustší než Máj, a každý měsíc následující jest opět tlustší než měsíc předešlý. Poslední pro svůj objem sotva se hýbe. Po několika cvicích Čas, dívaje se na hodinky, se obrátí. Tu zmizí Máj. Kdykoliv se toto opakuje (a opakuje se ovšem devětkrát), ztrácí se (neodchází) měsíc po měsíci.

11. *Je čas.*

12. Veliká prázdna postel s nebesy. Dva andělé s křídly oděni v lékařské pláště ze všech sil tlačí do boku postele. Třetí anděl, obrácený zády, táhne. Konečně podaří se jim vybaviti z postele dětskou postýlku. Třetí anděl se přitom převálí.

13. *Paní Bakewellové narodil se syn Tomáš.*

14. Otec Bakewell zarazí do postýlky americký praporek s nápisem Tommy a paní nasadí na žerď kovbojský klobouk.

15. Ráno. Paní Bakewellová přináší králíčka, jenž se dá do běhu. (Detail.) Malý Tommy, šest měsíců starý, tleská ze své postýlky.

16. Ve třech letech závodí s foxteriérem. (Běh Tommyho, zrychlený film.)

17. Dva čtyrstupy školních dětí. Tommy je v druhé řadě, není však spokojen se svým místem. Předbíhá. Děti se snaží mu postačiti. Konečně všechny děti velmi utíkají. (Zrychlený film.) Pan učitel je poslední.

18. Osmnáctiletý Tommy předbíhá hotelový omnibus, v němž sedí Pavlína, avšak upadne a dostane se mu posměchu.

19. O něco později Tommy se procházel s Pavlínou Chawnerovou, příliš však spěchal, bylo mu věčně se obracet a mluvit přes rameno. Dívka byla tím dotčena, nicméně snažila se Tommymu postačiti. Tu míjel dvojici jezdec a Tommy, cítě nutkání pustiti se za ním, pobízí i Pavlínu. Dívka se ovšem hněvá.

20. Tommy namítá: *Miti dobrý čas, toť vše.*

21. Následuje určité odmítnutí nápadníka.

22. Pavlína se domnívá, že čas je trvání.

23. Odchází, vzdaluje se. (Zpomalený čas, pohyby nesmírně půvabné.) Usedá, zdvihá kapesník k očím.

24. Tommy letí domů. (Zrychlený čas.)

(Tímto končí vstup.)

I. jednání.

1. Vlák jedoucí velikou mapou Severní Ameriky. Zastavuje se. (Detail.) V oknech vagónů objevují se rozmarné tváře cestujících; nejvýraznější ovšem jsou obličejové členů botanické expedice, jež právě přijíždí. Je to profesor *Jenkinson*, *dr. Congreve* a sluha.

2. Pan Milton v úřadě přednosta stanice.

3. Expedice vystoupila z vozu a tu Jenkinson chce odeslati telegram, který však Milton odmítá a radí botanikovi: *Obráťte se na poštmistra!* Řka to Miltonovi, vymění si čepici, a stav se takto sám poštmistrem, je hotov telegrafovat.

4. Údiv Angličanů a otázka: *Je tu bezpečno?* Milton odpovídá, zmocniv se šerifského klobouku. *Hleďme*, praví dr. Congreve, *které insignie jsou vám nejvlastnější?*

5. *Tyto*, odpovídá Milton a nasazuje si včelařskou masku. Vzápětí (jakkoli jsou pánové v úřadovně) slétají se kolem Milтона včely.

6. Jest viděti velikolepé medové zásoby Miltonovy. Angličané odmítají z nich jísti, avšak jejich sluha nepohrdá pláství.

7. Je za to pronásledován včelami a utká.

8. Společnost nasedá do hotelového dostavníku a odjíždí i s Miltonem.

9. Rodinné radě u Bakewellů asistuje několik sousedů, již opakují: *Tommy, ty jsi ztřeštěný kluk!* Tommy však cosi namítá a skorem se hádá.

10. Mimo okno přejíždí botanická výprava, již Milton po úvaze zastavuje.

11. Angličané sesedají a jdou dvorem. Psi skáčí jim až na ramena, a přece Angličané nehnou ani brvou.

12. Okno Bakewellovy farmy, společnost trochu ironicky vychovává Tommyho: *Podívej se, Tommy, jak si vedou gentlemani!*

13. Milton představuje své známé.

14. *Tommy může vás provázeti na vycházkách, zná krajinu a ví, kde co roste!*

15. Věc se projednává, Tommy napodobuje přitom anglický klid.

16. Výprava nasedá do vozu. Odjezd. Hotel Chawnerův. Starý Chawner, paní Chawnerová, Pavlína. Angličané byli překvapeni co nejpříjemněji. (Detaily obličejů.)

17. Vnitřek hotelu, prostora víc než spartánská. Nové

překvapení anglických botaniků.

18. Angličané vyprazdňují své vaky a zařizují se. Objevují se flakóny, pyžama, manikúra, tělocvičné nástroje a zvláště upoutaný míč na trénink boxu. Tyto věci v Chawnerově hotelu platí ovšem za exotické.

274

19. Druhého dne Pavlína přichází poklidit pokoj. Její úžas (detail) nad tolikerými podivnostmi, jež jí bezesporu imponují.

20. Angličané procházejí se před hotelem a Pavlína vyjde z domu. Oba Angličané jsou k ní velmi dvorní.

21. Přejde Dick a jeví nespokojenost s námluvami botaniků, neboť je přece známo, že se o Pavlínu bude jednou ucházeti Tommy.

22. Dick se rozpomíná na roztržku milenců. (Do novinářových brýlí překopírovati 21. a 23. obraz vstupu.)

23. Angličané přicházejí k Dickovi (překopírováno), jenž se představuje.

24. *Před deseti lety přišel jsem do této pustiny, abych čas od času zpravoval svůj časopis o divokých událostech. Ale čert to vem, není tu než civilizace.*

25. Objeví se obrazy: hotelové turbíny, pole, telefon (přijímač), umělá líheň, rádio (amplión, z něhož vyzařuje kužel světla), parní oračka, jezerní hráze a konečně Miltonův obraz v šerifském úboru. Úředník pozdvihne prst a tu se objeví nápis: *Zakázáno přejížděti koleje.* Tento nápis jest vystřídán obrazem divokého stáda, jež se právě hrne přes železniční trať.

26. V těchto končinách se přepadává vlak, obraz přepadení je překopírován podobiznou Miltonovou, jež praví:

27. *Střliti na vlak je zakázáno!*

28. Potřetí objevuje se Milton v obleku poštmistrovském. Následuje nápis:

29. *Je zakázáno vykrádati poštu.*

30. Dick znechucen střízlivostí právního řádu, mává rukou, Angličané si však libují.

31. Tommy přináší náruč květin, jež botanikové co nejpatetičtěji určují. *Artemisie.*

32. Dick a Tommy poznávají banální flóru, jež slouží málem za píci, avšak Dick vzhledem ke svému novinářství a trochu i ze zlomyslnosti se rozhodne, že bude telegrafovat o objevu významných bylin.

33. Dříve než odjede Dick, vypravuje Tommymu o Pavlíně a o Angličanech. Následuje rada. *Odejdi. Tvůj čas je velmi dobrý a jsem jist, že jednoho dne překonáš na velikém hřišti rekord v běhu. Čas jsou peníze, ovšem zde nikoliv.*

34. Tommy namítá: *Čas je trest.* Následuje obraz odcházející Pavlíny (zpomaleno) a

35. obraz mladistvého vězně, jenž snad, zatímco nad jeho hlavou na hodinách se velmi rychle otáčejí ručičky, stárne a chátrá.

36. Dick vzal Tommyho za rameno a třese jím: tu obraz vězňův bledne a mizí. Tommy a Dick se smějí a rozcházejí se.

37. Dr. Congreve, ovšem s lulkou, přichází k starému Chawnerovi, jenž nabízí patrony. *Pozor!*

38. Dr. Congreve usnul, maje lulku v ruce. Doutnající koberec. *Pozor!*

39. Dr. Congreve v seníku, jež snad pokládá za herbář. Vznikne požár.

40. Nad hořící kolnou je světlice Pavlínina. Dřevěné schůdky již shořely.

41. Zmatek. Anglický sluha s hadrem a kartáčem, jenž v rozčilení čistí vše, co mu padne do ruky.

42. Jenkinson se rozpomene na telefon. Zvoní za utišení všech ostatních.

43. Úřadovna Miltonova. Zvonek. (Detail.)

44. Milton, maje včelařskou kuklu na hlavě, vejde sledován Dickem, zřejmě však nespěchají.

45. Jenkinson znovu zvoní, ale nikdo se nehlásí. Zatím Tommy se chytá za hlavu a ručičky na hodinách, jež drží v pravici, kdykoliv se to stane, oběhnou celý ciferník (plný úhel).

46. Milton sejme telefonní naslouchátko, avšak neslyší, neboť doposud má na hlavě kuklu. Zatím Dick, uhýbaje před včelami, zamotal se do telegrafního drátu.

47. Přes vše Milton uslyší: *Hoří Chawnerův hotel!* Vykřikne a poleká Dicka, takže tento novinář ve zmatku přetrhne dráty, jež ho poutaly.

48. Telefonující Jenkinson: *Na Miltonovu staniční stříkačku nelze čekat. Spojení je přerušeno.*

49. Zoufalý Tommy se dá do běhu, aby opatřil tento důležitý nástroj, ale nedůvěra k tomuto počínu je obecná. Malý zástup (především paní Chawnerová), si málem zoufává.

50. Zatím nastala šestá hodina a slepice pěkně po žebříku lezou do svých kurců.

51. Paní Chawnerové se rozjasňuje zoufalá tvář. Tato dáma kráčí téměř rozpustile (!) k slepičímu žebříku, a zmocnivši se ho, přistaví jej k oknu.

52. Za okamžik Pavlína velmi jednoduše slézá. Je patrné, že nesdílela vzrušení těch, kdo byli dole.

53. Kancelář Miltonova. Pošt mistr v modré blúze montérské spravuje přerušené vedení a Dick stylizuje svoje zprávy: Botanická expedice prof. Jenkinsona a dr. Congreave objevila v krajině Náhorního jezera několik druhů rostlin, jejichž důležitost jest větší než důležitost tabáku a bramboru. Bohužel, žírná končina Náhorního jezera byla zachváčena příšerným požárem. V 17 hodin 59 minut, právě okamžik před zničením telefonní sítě, byla Veliká Západní Tisková kancelář zpravena o pohromě tímto voláním: Vše od... poledníku v ohni.

54. Do kanceláře vpadne Tommy.

55. Dickova ruka (detail) zaznamenává do svého zápisníku. 18 hod. 19 min. Nové zprávy pěšího posla.

56. Tommy vypravuje o požáru.

57. Tommy, Dick a Milton co nejrychleji se octnou na stříkačce a jedou ze všech sil k hotelu.

58. Avšak hasiči přicházejí pozdě. Kolnička shořela bez následků.

59. Fiasko Tommyho, jenž dal již držeti Dickovi a Miltonovi plachtu, aby do ní mohla Pavlína skočiti, je ovšem velké.

60. Nezbyvá, než aby se Tommy schoval, a protože není opravdu kam, skočí sám do hasičské plachty.

61. Dick jme se uvažovati tak důkladně, že upustí svůj cíp plachty.

62. *Tommy vyběhl z tohoto místa po přerušení vašeho hovoru, profesore Jenkinsone?*

63. *Ano.*

64. *To bylo v 17 hodin 59 minut.*

65. Všichni přisvědčují.

66. Nuže, Tommy doběhl na stanici v 18 hodin 19 minut. V 18.21 odeslal jsem již depeši o jeho příchodu.

67. Rozruch.

68. Stanice je vzdálena . . . mil.

69. *Hip! hip! hip! Tommy zlámal světový rekord.*

70. Dick utíká a konečně telegrafuje.

Konec I. jednání.

II. jednání.

1. Je po dešti. Několik farmářů před Chawnerovým hotelem pohlíží na bouřlivou oblohu, a kdykoliv se zableskne, jest jim vypítí sklenici pálenky.

2. Jejich obličej je navzdor kořalce jsou chmurné.

3. Přichází Tommy v rybářských botách a v nepromokavém plášti. Je vybavený téměř jako potápěč; z toho je trochu veselosti u farmářů. Tommy sděluje: *Jdeme s Angličany na botanickou výpravu.*

4. Farmáři, ukazující na oblohu, krčí rameny. Tommy též.

5. Profesor Jenkinson uvazuje si před zrcadlem obřadně nákrčník.

6. Sluha cítí střevíce dr. Congrevea.

7. Oba pánové sestupují konečně po schodišti.

8. Setkání s Pavlínou. Zdá se, že dvornosti Angličanů získaly Pavlínou, alespoň je přijímá s ochotou více než zdvořilou.

9. Pavlína a prof. Jenkinson v jakémisi rozpačitém hororu prodlévají na schodišti. Jenkinson s kyticí objevených bylin (což nutno zdůrazniti) se k ní naklání.

10. Venku Tommy stal se již netrpělivým. Tu ho napadne, aby se podíval na Angličany oknem. Je nutno zachytiti se větve platanu, rostoucího na nádvoří, a věc je hotova. Spatřiv dvojici, Tommy pustí se větvoví a spadne ovšem co nejpružněji a na nohy. Přes jeho žaluplnou tvář je překopírován obraz Pavlíny a Jenkinsona, již se drží za ruce a utíkají na faru. (Tento úsek filmu a hlavně běh je zpomalen.)

11. Tommy procítá. Vytrhne bambitku a šestkráté vystřelí.

12. Panika mezi Angličany, mezitímco farmáři zachovali naprostý klid. Pavlína se směje.

13. Venku prší. Skály a odskakující krůpěje. (Detail.) Vodní hladina za deště. (Detail.)

14. Toaleta Angličanů naráz je popleněna.

15. Pavlína přináší starosvětské deštníky a přeje Angličanům šťastnou cestu. Je věcí cti, aby vyšli.

16. Farmáři pomalu nahlížejí, že prší: *Nebude jako lépe, půjdeme-li se schovati do hotelu?* Dobrá, farmáři odcházejí, nekvapíce.

17. Déšť se lije jako z konve.

18. Příval vod do Náhorního jezera, jehož hráz proti osadě je chatrna.

19. Společnost v hotelu, odkázána k nečinnosti, se nudí. Tu kdosi vytáhne harmoniku a spouští písničku. Záhy se najde i několik jiných nástrojů a již se provozuje dobrá hudba.

20. Botanická výprava se vrací a je vysmívána.

21. Pavlína po řadě tančí s farmáři; když věc došla na Jenkinsona, vychází najevo, že se tento botanik neumí ani obrátit.

22. Dr. Congreve je na tom zajisté ještě hůře.

23. Tommy jim ukáže, jak se dělá dobré tango, ale do tančiv, běží ven do deště.

24. Obraz utíkajícího Tommyho.

25. Tommy otvírá stavidla na potoce, vyprazdňuje hotelovou nádrž, otvírá jezerní propust, měří výšku vody Náhorního jezera a prodlévá nad slabou a nedostatečnou přehradou.

26. Konečně schází Tommy do osady, kde dům od domu s humorem mluví o možnosti povodně.

27. Několik větších dětí, několik žen, dále mladá matka s kojencem a osm či devět starých lidí nasednou na vozy a jedou k Chawnerovi, neboť hotel leží pod vyšším břehem jezera a je to jediná pevnější stavba.

28. Vlák v dešti.

29. Znamení: *Stát!*

30. Zřícený most.

31. Kancelář Miltonova. Dick odesílá depeši svému žurnálu: V krajině Náhorního jezera prudké srážky přivodily katastrofální povodeň. Očekává se, že jezerní hráz neodolá tlaku vod. V osadě panika. Botanická výprava v nebezpečí života.

32. Obraz špatně tančících Angličanů.

33. Znamení: *Stát!*

34. Z telegrafního přístroje vylézá zpráva: Keatský most, jehož střední pilíř byl proudem porušen, po přejezdu rychlovlaku se zřítíl; rychlovlak má číslo 1975. (Zpráva, psaná latinkou na proužku papíru telegrafickém, vteřinu od vteřiny se zvětšuje, až konečně zaujme celé plátno.)

35. Zdrčení Dickovo: *To znamená úplnou izolaci a hlad, neboť povodeň zničí všechny zásoby!*

36. *To znamená*, praví Milton, *prázdniny*. Tento úředník projevuje nenáležitou radost.

37. Oba mužové zabezpečí včely, vytáhnou motorovou stříkačku a odjíždějí rovněž do hotelu Chawnerova. Milton ovšem neopomene vzít si helmu.

38. V hotelu doposud se tančí, ale farmáři jeví neklid.

39. Po chvíli odcházejí na obhlídku jezerní hráze. Stavidla všude jsou zdvižena a tu ovšem jest se tázati: *Kdo udělal ještě včas tuto práci?*

40. V hotelu se vzrná špatná nálada. Je třeba hlomoziti, avšak hudebníci odešli a Angličané nejsou opravdu k ničemu, neumí ani hrát.

41. Tommy musí všechno odříti: hraje, zpívá, tancuje a věru skýtá obraz náramného lehkomyšlníka.

42. Udivení farmáři venku se setkali s povozy svých žen a vracejí se s nimi do hotelu.

43. Všichni zvažněli a s výčitkou hledí na Tommyho, jenž hraje na harmoniku, aniž by to snad uměl.

44. Tu přicházejí Dick a Milton. Po chvíli, když se jim podařilo vzdáliti ženské, čte Milton telegram: Keatský most, jehož střední pilíř byl proudem porušen, po přejezdu rychlovlaku č. 1975 se zřítíl.

45. Je konec hry: mužové se radí, Tommy však není rady účasten.

46. Zmatek. Jeden z farmářů je ochoten prodati svoje pozemky pod jezerem.

47. Tommy mu něco namítá, avšak farmář praví: Nuže, kup si je, Tommy, sám, jestliže myslíš, že nebude ornice odplavena. Stojí teď jenom dvacet tisíc dolarů.

48. Jsou prodány, praví Dick, nastavuje ruku, třetí den po opadnutí vody vyplatíme ti peníze, jež žádáš.

49. Rozruch, za něhož matka Bakewellova vypravuje o Tommyho činech: Tommy otevřel jezerní propust. To Tommy zdvihl stavidla, vypustil nádrž (obrazy 25, II. jednání). Tommy přivedl lidi z osady. (Obraz 26. z II. jednání.)

50. Farmáři, již zprvu se smáli Tommyho obchodům, tichnou, rovněž Pavlína vážní.

51. Dešť a bouře. Záplava. Povodeň.

52. V hotelové síni před okny a na schodišti utvořilo se několik skupin v hlubokém mlčení.

53. Angličané rozčileně gestikulují. Tommy vyrábí kolébku pro nemluvně.

54. Zatím nadchází pohroma. Jezerní hráz se protrhla. Spousta vod padá do údolí.

Konec II. jednání.

III. jednání.

1. Obraz zatopené vesnice.
2. Obraz staniční budovy, jež se zdá býti ostrovem.
3. Vyvrácené telegrafní tyče. (Detail.)
4. Tábor kovbojů, již za polromy zdivočeli. Mužové jsou ozbrojeni, před jejich ležením popásá se kráva, kterou ještě včas vyvlekli.
5. Chawnerův hotel po povodni.
6. Starý Chawner prohlíží zásoby, to jest bochník sýra a kus slaniny, vše ostatní, i láhve, je zničeno.
7. Společnost uvnitř hotelu. Dick rozdává talíře.
8. Chawner rozděljuje kousek slaniny na 27 částí. Mladé matce se dostává dvou těchto dílů, ostatním po jednom.
9. Kovbojové, zbojníci, chytají láhve, jež uplavalý ze spíže Chawnerovy, a pijí.
10. Voda opadává jen zvolna a lidem v hotelu jest čekati, zatímco čas se bídne vleče.
11. Dr. Congreve nemá tabák a velmi hubne.
12. Jenkinson pěstuje své ruce, jež jsou opravdu již dokonalé. (Detail.) Myje si je z okna.
13. Farmáři hrají, avšak co chvíli někdo z nich udeří do stolu a vztekle vstane.
14. Ženské našly jakési lahvičky s léky a rozdělují jejich obsah po kapkách. Jedna z nich je označena *Tectamara* (detail), druhá *Oleum ricini*; mužové nejsou ovšem ochotni to jísti.
15. Farmáři snad již posté prohlížejí zbraně, bohužel není nábojů. A právě táhnou kachny, na zlost.
16. Tommy zhotovuje vlasec, udice a luk.
17. Noc. Skupina opilých kovbojů sestupuje po stráni k hotelu. Dva mužové vnikli do špižírny. Hledají láhve a nakonec ukradnou bochník sýra.
18. Dick a Milton zdvihli poplach. Všichni mužové z hotelu utíkají za zloději, jsou však zastaveni palbou.
19. Jediný šerif Milton jde dál a vzbouřenci neodvažují se ho zastřeliti.

20. Přišed až ke zbojníkům a shledav, že tito lidé mají krávu, Milton žádá pro dítě v hotelu něco mléka. *Zavážete-li se dodávati každý den půl litru mléka, budete bez-trestní.*

21. Milton je vysmíván, spoután na rukou, zmlácen a konečně poslán domů. To znamená válku.

22. Druhý den Tommy prakem a špy loví v močálech kachny a opravdu se mu podaří dvě zastřeliti.

23. Tommy líčí provázky na ryby, avšak tentokráte bez zdaru, avšak čině málem zázraky se svým lukem, žíví po sedm dnů lidi z hotelu ptactvem.

24. Zbojníci již vystřízlivěli a mají hlad. Vidouce stoupati kouř z hotelového komína (do ohně se přikládají kusy nábytku), znovu pomýšlí na Chawnerovy zásoby, především na láhve. Přitáhnou k hotelu a žádají jich, vyhrožujíce.

25. Matka s dítětem již hladoví.

26. Pavlína se odhodlá mluvit se zbojníky, žádá mléko.

27. *Dostanete je, avšak jen když si pro ně sama přijdete,* odpovídají.

28. *Snad o desáté večer,* dí opět Pavlína.

29. Pohoršení v hotelu. Jediný prof. Jenkinson je jiného náhledu; z toho vzniká váda, v níž zvláště Tommy si vede víc než živě.

30. Zatím z ampliónu vyrazí hudba (reflektor skrytý v ampliónu se roznítí) a trosečníci za hlasu civilizace, jež opět sáhá až k nim.

31. Pavlína chystá se večer vyjít ke zbojníkům, avšak Tommy ji zadrží. Voda opadává, nejedná se tedy již o více než o tři dny. Nicméně Pavlína trvá na svém. Je tedy nutno, aby Tommy přinesl mléko místo děvčete sám.

32. Oblekne se do Pavlínina pláště a nasadiv si její klobouk vychází. Pavlína je hotova čekati.

33. Tommy přichází k ležení zbojníků.

34. Oheň. Na rožni peče se právě kýta poražené krávy. Domnělá Pavlína je vysmívána pro svou důvěřivost.

35. Qui pro quo záhy je objeveno a na Tommyho se

sypou rány ze všech stran. Tommy zraní několik lidí. Jest mu utíkat, avšak cesta je k hotelu zastoupena. Za střelby vrhá se Tommy do vody.

36. Hotel byl vyděšen střelbou. Několik mužů vydalo se Tommymu přispěti. Vracejí se zranění a vypravují o věrolomnosti zbojníků. *Tito lidé snědli krávu a ještě slibují mléko!*

37. Střídavě se brodě a plavaje Tommy narazil na jakousi pevninku a přenocoval tam.

38. Ráno poznává, že se octl na střeše jakési kolny. Zrobí si plavidlo z trámů a na něm velmi obtížně se plaví ke staniční budově. Konečně přistane k železničnímu náspu a

39. vejde do stanice. Spravuje potřhané dráty telegrafní, ale věc se mu nedaří. Teprve když si nasadí poštmistrovskou čapku, je věc záhy hotova.

40. Když je vedení spraveno, Tommy telegrafuje, avšak odpověď nepřichází. Nelze ani tvrdit, že zpráva byla přijata. Do úřadovny vlétají včely Miltonovy. Nešťastný Tommy opírá hlavu o stůl a usíná.

41. Zástupy dělníků spravují keatský most a vedení telefonní, jež bylo strženo zároveň s ním. Zbývá maličko práce, jež se již dodělává.

42. Tommy procitl. Nové pokusy telegrafovatí jsou marné. Znovu opírá hlavu o stůl a tu ozve se úder kladívka.

43. Nápis na proužku telegrafního papíru: Na zprávy novináře Dicka nelze vzítí úředního zřetele. Úřady byly jím naposledy mystifikovány hlášením zhoubného požáru v krajině Náhorního jezera.

44. Tommy chápe se překotně klepátka, aby oznámil: *Novinář Dick zahynul při povodni; za správnost údajů odpovídá šerif Milton.*

45. Objeví se vydavatel Dickova žurnálu, jenž se křížuje. Potom, sáhnuv do kapsy, vyndá číslo listu, na jehož prvé stránce v černém rámci je podobizna Dickova. Novinář je vyobrazen sedící; podobizna se zvětšuje a zároveň oživne. Tu se Dick skloní a na jeho záda vyjede pohřební vůz (ovšem miniaturní), na němž sedí rozkročmo vydavatel

žurnálu, který rozhazuje do tisícerych rukou svůj list. Za to se do jeho cylindru sypou peníze.

46. Tommy odmítá představu mrtvého Dicka.

47. Zbojníci našli loď, a majíce dobrou stopu, jdou za Tommym až ke stanici. Teď slyší klepati telegraf a vidí, jak Tommy přijímá nějakou zprávu.

48. Přestříhnou drát právě v okamžiku, když Tommy čte: *Keatský most je opraven; zítra v šest hodin vyjede do stanice Náhorní jezero vojenský vlak...*

49. Zbojníci obsadí všechny staniční východy, vniknou do světnice a zmocní se depeše. Nastává bitka, v níž Tommy osvědčuje tisíceroú obratnost. Skáče po nábytku, poklopí skříň na banditu atd. Nakonec zmocniv se revolveru, vyskočí oknem.

50. Chawnerův hotel hladoví, voda však opadává.

51. Dick a Milton vydali se za Tommym a směšně v blátě capají.

52. Rovněž ostatní obyvatelé hotelu odvažují se opět ven. Nejméně se však odvažují Angličané. Zázrakem do hotelu se vrátila koza, jež za povodně utekla do hor. Dítě je tedy zachráněno.

53. Farmáři jdou do staré osady, cesta je zanesena bahnem.

54. Prolomená jezerní hráz; ornice je odplavena, avšak pole pokrývá nový nános. Je to prsí z hor a bahnitý obsah jezerního dna. Farmáři a zvláště ten, jenž prodal svá pole, vzpomínají na Tommyho a Dicka.

55. *Nesežene-li Dick peníze do tří dnů, jsou pole moje,* praví farmář.

56. Rada zbojníků nad telegramem praví: *Vojenská výprava nesmí dojetí.* Tázavá gesta. Tu padne rozhodnutí: *V krajině je dosti mostů, jež lze vyhoditi.* Shromáždění souhlasí.

57. Tommy je probuzen výbuchem. Doběhnuv k přemostění údolí a spatřiv nebezpečí, rozhodne se běžeti v ústrety příjíždějícímu vlaku, aby jej zastavil. Jsou dvě hodiny s půlnoci.

58. Tommymu jest projítí údolím, když opět dosáhne železniční tratě, běží ze všech sil.

59. Konečně vlak velmi zvolna přijíždí. Tommy křičí a zoufale gestikuluje, není však viděn (neboť nemá světla). Jeho křik zaniká. Vlak míjí a tu Tommy, již bezradný, vypálí na jedoucí vlak několik ran právě do oken. (Detail.)

60. Objeví se nápis: *Stříletí na vlak je zakázáno!*

61. Vlak se zastaví. Vystupuje četa vojáků, jež jme Tommeho a spoutá jej. Tommy mluví o stržení mostu a o banditech. Nic naplat, je považován za spoluvínka.

62. Pěší pochod vojska.

63. Dick a Milton na železniční stanici: přichází vojsko, avšak oba hrdinové statečně si vedou s pohrabáči, domnívajíce se, že to jsou zbojníci.

64. Vysvětlování, jež však kapitán vojska považuje za nedostatečné.

65. Na druhý den na slovutné stříkačce Miltonově přijíždí matka Bakewellova a starý Chawner. Svědectví pro Tommeho, jímž je kapitán již zviklán.

66. Odjíždí tedy s Dickem, Miltonem, Chawnerem a Bakewellovou do hotelu. Milton odnáší si všechny své klobouky a každou chvíli je střídá. Je viděti, že všechny své úřady stejně miluje.

67. V hotelu je Tommy oslavován, především Pavlínou, a to ovšem platí i na kapitána, jenž dá Tommymu zadostiučinění.

68. Farmáři, mezi něž se zatím vmísili i zbojníci, odloživše zcela svoji romantičnost. Je na Tommym, Miltonovi a Pavlíně, aby je odhalili, ale tito tři k největšímu podivu kapitána nikoho nepoznávají.

69. Farmář žádá na Tommym a Dickovi, aby zaplatili, chtějí-li jeho pole: *Dnes je třetí den.*

70. Tommy ani Dick nemají peněz, avšak když se farmář z toho raduje, vystoupí starý Chawner a zaplatí je za ně.

71. Dick a Tommy sleví polovinu pozemku farmáři, jenž je ovšem nadšen jejich velikomyslností.

72. Telegrafní vedení a právní řád je obnoven. Milton

by měl nejradyěji všechny své čepice na hlavě.

73. Dick posílá opět depeši.

74. Mdloby vydavatele listu, jenž nakonec je hotov vyplatiti Dickovi deset procent zisku z Dickova úmrtního čísla.

286

75. Dick vrátí Chawnerovi dvacet tisíc dolarů, splativ i Tommyho částku, neboť koneckonců k těmto penězům pomohl Dickovi Tommy.

76. Všichni velmi spokojeně se dívají na procházku Tommyho s Pavlínou. Pohyby Pavlíniny zpočátku jsou zrychleny, Tommyho zpomaleny. Avšak již po chvíli se poměry obrátí: Pavlína ochabuje ve své rychlosti, a naopak Tommy počíná si živěji a živěji. Nakonec upadá do hrůzné ztřeštěnosti. (Zrychlený film.)

Konec

Prvnímu svazku nových spisů Vladislava Vančury byl dán titul *První prózy a první pokusy*. Už dvoudílnost a obecnost zvoleného titulu napovídají, že skladba knihy asi nebude jednoduchá. Svazek je opravdu sestaven z různých částí. Obsahuje Vančurovy počáteční prózy, které buď zůstaly dodnes v rukopisech, nebo byly publikovány časopisecky a sám autor je knižně nevydal; k nim byla přidána ještě tři malá dramata a filmový scénář, rovněž z počátečního období. Vlastním základem knihy jsou první dvě Vančurovy menší povídkové knížky — *Amazonský proud* (1923) a *Dlouhý, Široký, Bystrozraký* (1924) — a především *Rozmarné léto* (1926), dnes velmi často reeditovaný román, jemuž ovšem v první etapě Vančurova díla předcházely ještě dva romány jiné — *Pekař Jan Marhoul* (1924) a *Pole orná a válečná* (1925). Svazek byl sestaven editory a jeho uspořádání, kromě toho, že sledovalo cíl představit co nejlépe Vančurovy literární počátky, vyplynulo z daných nakladatelských možností.

Amazonský proud vyšel poprvé v roce 1923 jako svazek VI knihovny Novina v nakladatelství Čin, s podtitulem *Prózy*; obálku „vyřezal“ František Muzika. K historii této knížečky se vrátil ve vzpomínce na počátky Družstevní práce jednou zmínkou Vančurův přítel Karel Nový. Psal: „Můj přítel, vášnivý debatér mezi kamarády, byl v ‚obyčejném‘ životě velmi plachý člověk, bývalo mu ztěžko se seznamovat a hovořit ‚s cizími, neznámými‘ lidmi; ze společného studentského bydlení a častého styku si zvykl, že některé záležitosti jsem mu musel obstarávat. Tak např. jsem mu musel zadat do družstva Čin knížečku povídek *Amazonský proud* a do Družstevní práce první

román — někdy po prázdninách roku 1923 — Pekaře Jana Marhoula.“ Dále ještě Nový uváděl, že v nakladatelství Čin postupovali s vydáním liknavě: „Ani Vančurovi nesdělili, jestli knížku přijali, nebo ne. Patrně ji nechťeli celkem neznámému člověku vydat. Teprve když z Družstevní práce vyrazila zvěst o vysokých uměleckých kvalitách nové Vančurovy prózy, spěchali s vydáním.“ (Karel Nový, Panorama padesátiletá; tři vzpomínky pamětníků. Panorama 1972, č. 2, s. 3.) Knížku tenkrát v prvním vydání uváděla krátká předmluva podepsaná Devětsilem. Je patrné, že se předmluva skládá ze dvou částí: první odstavec, který byl v uvozovkách, je Vančurův a je to doslovný citát z úvodu jeho stati Západ a Východ otištěné v časopise Veraikon (7, č. 5—6, květen—červen 1921, s. 56—59); dnes je tato stať publikována ve svazku Vančurových statí Řád nové tvorby (1972). Při doslovném citování úryvku z této stati došlo k nedopatření: ve větě, že v ráji „jsou mohutnosti čiré bez poměrných výšek, odvozených soustav a *bez určeni*“, se do předmluvy v knížce dostalo na konci nelogicky „*bez cvičení*“; tuto chybu opravujeme. O dalších dvou odstavcích předmluvy nelze s určitostí povědět nic jiného, než že byly autorizovány kolektivním podpisem tehdejšího uměleckého sdružení Devětsil, k němuž Vančura patřil. Blahynkovo mínění, že autorem textu byl Karel Teige, zůstává jenom pravděpodobnou hypotézou (Milan Blahynka, Vladislav Vančura. Melantrich, 1978, s. 70). Amazonský proud vyšel za autorova života knižně pouze jednou. Vcelku byly tyto prózy později reeditovány už jenom jako část 15. svazku Vančurových spisů (1959, Československý spisovatel), kde text edičně připravil Rudolf Havel. Pokud se týká rukopisů, je v literárním archívu Památníku národního písemnictví uchován fragment vztahující se k časopiseckému znění povídky Ráj a část časopiseckého otisku povídky Houpačka, do něhož jsou zaznamenány některé úpravy, ale nikoliv definitivní. Všechny povídky byly ovšem před knihou publikovány v časopisech, novinách nebo sbornících. Titulní povídka Amazonský proud vyšla

- hned také v německém překladu F. C. Weiskopfa, v časopise Disk 1, 1923—1925, č. 2, s. 15—16. Otisky jednotlivých povídek jsou zaznamenány v Bibliografii Vladislava Vančury sestavené Miroslavem Laiskem:
- Ráj* — Červen 1, 1918—1919, č. 15, s. 205—208.
- Poslední medvěd na Šumavě* — pod titulem Divoká zvířata v časopise Červen 1919, s. 22—24.
- Houpačka* — Kmen 5, 1922, č. 2, s. 18—22.
- Nezábavná skutečnost* — Nebojsa 2, 1919, č. 25, s. 200 až 201.
- Starosta a báby* — Komunistický kalendář na rok 1922, Praha, Komunistické knihkupectví a nakladatelství (1921), s. 68—69.
- Slapská pošta* — Červen 2, 1919—1920, č. 3, s. 30.
- Nenadálá smrt* — Červen 2, 1919—1920, č. 15, s. 138. Přetištěno v časopise Rovnost 1921, č. 144, 26/5, s. 1.
- Hudba na ulici* — Země 1, 1919—1920, č. 5—6, s. 77—78.
- Čižba* — České slovo 12, 1920, č. 45, s. 10, 22/2. Přetištěno v Rudém právu 1921, č. 278, 27/11 v příloze Dělnická besídka.
- Sbohem, Marie* — v knize Sovětské Rusi čeští spisovatelé a umělci komunisté, Praha, Tisk. výbor KSCČ (říjen) 1921, s. 8—9.
- Vzpomeň si na něco veselého* — Kmen 4, 1920—1921, č. 23, s. 266—267.
- Samotný chlapec* — Orfeus 1, 1920—1921, č. 1, s. 8—12.
- Proud amazonský* — Proletkult 1, 1922, č. 17, s. 259.
- Býti dělníkem* — Červen 4, 1921—1922, č. 12, s. 171—173.

Kniha *Dlouhý, Široký, Bystrozraký*, složená ze tří povídek, vyšla roku 1924 nákladem vydavatelského družstva Kniha jako 2. svazek Knihovny Socialistických Epištol; obálku kreslil a knihu „vyzdobil“ Silva Marvan. Ke genezi knihy lze ještě pokračovat z citované už vzpomínky Karla Nového: „V pořadí druhou knížku Dlouhý, Široký, Bystrozraký zadal si sám do družstevního nakladatelství Kniha, které vedl bývalý redaktor anarchistického týdeníku

Zádruha Michael Kácha. Znali jsme se s ním, tuším, ještě z předválečných časů. Ano, Káchovi si Vančura troufl dát rukopis přímo, bez prostředníka. Michael Kácha spěchal s vydáním Dlouhého, Širokého, Bystrozrakého, ne však Číňané, jak se nakladatelství Čin říkalo, s Amazonským proudem.“ Tři povídky, z nichž se kniha skládá, byly předtím publikovány takto: *Cesta do světa* v publikaci Revoluční sborník Devětsil, který na podzim 1922 vydalo nakladatelství Večernice V. Vortel (redigovali Jaroslav Seifert a Karel Teige), s. 110—133; *Dlouhý, Široký, Bystrozraký* v Rudém právu 4, 1923, č. 145, 24/6 v příloze Dělnická besídka, s. 1—3; povídka *F. C. Ball* vycházela na pokračování rovněž v literární příloze Rudého práva Dělnická besídka, a to v roce 1922, roč. 3: v č. 224 (24/9), 230, 236 a 242. Jedině povídka *Cesta do světa* vyšla v poněkud přepracovaném znění ještě jednou samostatně knižně (1930), jako první svazek knihovny Omnia v nakladatelství A. Synka, za redakce Václava Řezáče. Povídka *F. C. Ball* byla později přetištěna ve svazku Vladislav Vančura, Rozmarné novely v nakladatelství Mladá fronta (1959). Knižka jako celek vyšla znovu až v uvedeném 15. svazku spisů, edičně připraveném R. Havlem (1959); při *Cestě do světa* přitom editor vycházel z druhého vydání povídky, tj. z textu, který je z autorovy poslední ruky (1930).

Všechny povídky skládající první dvě Vančurovy knížky byly tedy předtím publikovány časopisecky. Pro knižní vydání, i když vyšlo nedlouho po těchto časopiseckých otiscích, Vančura text měnil. Většinou pouze stylisticky. Větší zásahy dělal do úvodní povídky *Ráj* — srovnání dvou verzí *Ráje* otiskl Zdeněk Kožmín v knize *Styl Vančurovy prózy* (Brno 1968, s. 11—14). Tyto první prózy patří do období autorova hledání — Vančura v nich zřejmě zkoušel, jak nejenom stylem vyprávění, ale i grafickým způsobem psaní zbavit prózu stereotypu rozlišujícího vypravěče a postavy; snažil se, aby se výraznějším činitelem prózy stal autorský subjekt.

Čtenářsky nejznámější a nejmíc oceňovaná je dnes menší próza (nejspíš bychom ji mohli označit jako malý román souvisící s tehdejším hledáním nových prozaických forem), vydaná v roce 1926 pod titulem *Rozmarné léto*. V edici Odeon vyšla v listopadu 1926 v nakladatelství Jan Fromek, s kresbami, s obálkou a v úpravě Josefa Čapka; 50 výtisků bylo malířem ručně kolorováno. V tiráži byl podtitul Humoristický román, a nikoliv, jak se nyní běžně a chybně uvádí, „humoristický románek“. Zároveň vyšlo *Rozmarné léto* ze stejné sazby v 1750 výtiscích v nakladatelství Družstevní práce, s týmiž kresbami a v téže úpravě, ale s odlišnou obálkou a s novým návrhem vazby Josefa Čapka. Protože toto vydání má novou tiráž (chybí v ní mimo jiné podtitul), je nutno počítat je za druhé vydání. Tyto dvě edice byly jediné za Vančurova života. Na *Rozmarné léto* se nedostalo ani v pozdějším souboru Vančurových spisů, realizovaném neúplně ve třicátých letech v nakladatelství Melantrich (1932—1936). A tak potřeť vyšlo *Rozmarné léto* — bez Čapkových ilustrací — až jako čtvrtý svazek díla Vladislava Vančury, které pro nakladatelství Družstevní práce, Melantrich a Svoboda „pořádali“ Jan Mukařovský a Ivan Olbracht (1948); toto vydání respektovalo původní znění a jenom je přizpůsobovalo novým Pravidlům. Čtvrté vydání připravil pro Vančurovy spisy (svazek 8) v nakladatelství Československý spisovatel Rudolf Havel (1955); rovněž toto vydání bylo bez ilustrací. Aniž je to zmíněno v ediční poznámce, provedl editor jednu výraznou změnu: v souvislém Vančurově textu, graficky realizovaném bez oddělování promluv jednotlivých postav a působícím spíše dojmem jednoho vyprávěckého proudu, vyznačoval přímé řeči většinou uvozovkami; podobu textu tím viditelně měnil. Následující vydání (páté) vyšlo v Mladé frontě ve zmíněném už souboru *Rozmarné novely* (1959). Potom vycházelo *Rozmarné léto* v otiscích, zakládajících se na textu kodifikovaném ve Spisech a vracejících se znovu k Čapkovým ilustracím, v nakladatelství Československý spisovatel; v edici ilustro-

vaných novel vydání šesté (1962), v ilustrované řadě edice Slunovrat vydání sedmé (1971), osmé (1973) a deváté (1981). Protože se první a druhé vydání počítalo za jedno a protože se nebralo v úvahu vydání v Mladé frontě, bylo v tiráži těchto knih uváděno nižší pořadové číslo. Naše vydání je v pořadí desáté.

Tyto tři počáteční Vančurovy menší knihy jsou v naší edici Prvních próz a prvních pokusů doplněny ještě dalšími Vančurovými literárními „pokusy“ z prvního období, které potom autor sám knižně nevydal. Jejich dnešní publikování má tedy nejúplněji informovat o jeho počátečních povídkových, dramatických a filmových rozbězích, to znamená také o tom, jak se formovaly autorovy první knížky, z nichž něco už dnes platí za klasické. Některé tyto příspěvky zůstaly v rukopisech, některé byly publikovány časopisecky, některé už byly otištěny po Vančurově smrti. Otištěny byly tyto příspěvky:

Valeji — Horkého týdeník 1, 1909, č. 9, 14/5, s. 10.

Polní hlídač — Republika 1, 1919, č. 10, 21/5, s. 101 až 102.

Anděl — Lumír 47, 1918—1919, č. 4, 14/4 1919, s. 164 až 170.

Kobylka Ouško — Země 1, 1919—1920, č. 3, 25/11 1919, s. 37—40.

Povídky *Bronzový svícen*, *Kolébka*, *Obruč a osel*, *Oblak a sluneční paprsek*, *Louže* otiskujeme z rukopisného sešitu uloženého v Literárním archívu PNP. K těmto prózám patří kratší komentář: Ponejprv se o nich zřejmě zmínil Karel Nový ve vzpomínkovém článku Vladislav Vančura (Nový život 1956, s. 615 n.), kde psal, že Vančura „začal pohádkami, které však spálil“. Později však se sešit s těmito povídkami vynořil v pozůstalosti a k němu se vztahuje článek Milana Blahynky Dva rané Vančurovy rukopisy (Literární archív 13, 14, 15; 1982, s. 5 n.). Ještě později se objevil Vančurův dopis Karlu Novému (bez data) a ten naše informace dále doplňuje a mění. Vančura se v něm

zmínil o společných literárních plánech na román, posteskl si, že se práce vleče, a dodával, že se zatím sám pouští do menších útvarů. Označoval je jako „bajky“. Pokračoval: „Teď jsem začal svoji nejkrásnější, jmenuje se Anjel. Povídám Ti o ní? Chtěl bych podle ní nazvat celou knížečku — 7 bajek: O kovovém svícnu, Louže, Oblak a sluneční paprsek, Lipová kolíbka, Dva koně, Anjel a Obruč, asi 40 stránek, nějaký obrázek a pěkný titul — co tomu říkáš. Kam to poslat? A mám se ucházet?“ Jestliže můžeme pokládat publikovanou povídku Anděl za totožnou s Anjelem a povídku Kobylka Ouško za zmíněnou prózu Dva koně (vedle titulní kobylky v ní vystupuje ještě pekelný kůň, pyšný hřebec Mořic), pak společně s pěti rukopisnými povídkami, jenom mírně měnícími tituly, máme k dispozici celou první Vančurovu plánovanou knížku, pro kterou byl zamýšlen titul Anjel. Ze sešitu, kde byly pravděpodobně všechny zapsány, byly pak dvě vyňaty pro časopišecký otisk. Možnost rekonstruovat needitovanou, ale zřejmě hotovou knížečku, nás vedla k otištění těchto próz. Jejich znění jsme ovšem pravopisně upravovali a sjednocovali, protože v nich jsou některé zřejmé chyby a opomenutí a protože ani neprošly autorovou definitivní revizí.

Do prvního svazku spisů jsme teď přibrali ještě tři Vančurovy *divadelní hry*; všechny otiskl ve 14. svazku Spisů Rudolf Havel (*Hry*, Československý spisovatel, 1959). Zdá se nám logické připojit tyto hříčky, z nichž alespoň některé se také hrály, spíše k počátečnímu hledání než k pozdějším dramatům, souvisejícím už zase s jinou autorovou etapou a s jinými záměry. Dvě z těchto her byly autorem publikovány původně časopisecky: *Několikerá zasnoubení* v *Šibeničkách* (roč. 2, 1919—1920, č. 27, 15/1 1920, s. 290—291) a *Satyrská komedie* v *Cestě* (roč. 2, 1920, č. 39, s. 754—758); jejich pozdější strojopisné kopie jsou uloženy v PNP. V tomto archívu je rovněž část rukopisu psaného tužkou, hektografovaný přepis psaný cizí rukou s Vančurovými opravami a s režijními poznámkami cizí rukou a další strojopisná kopie třetí hry *Latinští*

klasikové. Tu publikoval po válce z rukopisu Jindřich Honzl v 1. ročníku časopisu *Otázky divadla* a filmu 1946, s. 273—283. V našem vydání jsme přihlédlí ke všem těmto pramenům, abychom opravili některá nedopatření Honzlovy edice. V autorově pozůstalosti v PNP je uložen ještě rukopis veršovaného dramatu *Jason*, psaný perem; u něho je poznámka dr. Ludmily Vančurové: „*Jason — fragment*. Pravděpodobně tuto hru psal V. V. už za gymnazijních let; mně ji přinesl ukázat v prvních fakultních létech — snad 1917—18, kdy ji trochu začal opravovat — ale nepřeraboval ji, ani nedokončil.“ Tento nedokončený pokus jsme do našeho souboru nezařadili. Podrobněji o něm informuje a cituje ukázky druhá část uvedené studie M. Blahynky *Dva rané Vančurovy rukopisy*.

Konečně posledním příspěvkem svazku *První prózy* a první pokusy je *filmový scénář Nenapravitelný Tommy*, otištěný v *Hostu* 6, 1926—1927, č. 1. 1926, s. 1—10. Obraz Vančurových počátků se tím doplňuje o jeho rozběh filmový. Prozrazuje další směr jeho hledání, zakládající se především na autorově nejednou připomínané vizuální představitosti.

Pokud jde o volbu *výchozích textů* pro tuto edici, byla situace poměrně jednoduchá, ačkoliv otiskování próz začínajícího a neznámého autora v různých časopisech jistě poznamenalo jejich vnější podobu. Je to pravděpodobné také proto, že Vančura, alespoň zpočátku, zřejmě nevynikal znalostí jazykové normy, jak lze usuzovat podle dochovaných rukopisů. Jednodušší však byla situace proto, že jsou k dispozici buď pouze rukopisy, nebo rukopis a jeden časopisecký otisk, nebo časopisecké znění a jediné knižní vydání za Vančurova života, nepočítáme-li dvojí edici *Rozmarného léta* z jedné sazby (v tomto případě zase chybí rukopis). Výjimkou je povídka *Cesta do světa*. Kromě vydání ve sborníku *Devětsil* a kromě prvního knižního vydání v souboru *Dlouhý, Široký, Bystrozraký*

(1924) byla povídka publikována ještě samostatně v připomenuté edici *Omnia* (1930). Autor pro ni text revidoval, sice nijak podstatně, ale přece jen významně. Dá se říci, že právě na sklonku dvacátých let vykrytalizovala jedna podoba Vančurova vypravěčského stylu, založená na výrazně stylizovaném jazyce a na silném zdůrazňování funkce vypravěče. Nová verze *Cesty do světa* odpovídá této etapě a této tendenci: místo „hledání“ vystupuje do popředí spíše „řád“ nového stylu. Znamenalo to, že Vančura ve starším textu na mnoha místech škrtil, třebaže většinou jenom krátké segmenty vět nebo odstavců, a tím text oprostoval a zbavoval ho některých ozdobných nebo odbočujících detailů. Rovněž škrtil některé detaily nebo slova, jež byla významově spojena s dřívější etapou tzv. proletářské literatury. Celkem text získával na věčnosti, ale nestírala se autorova charakteristická obraznost. Dále Vančura opouštěl hovorové tvary, zejména v adjektivních a slovesných koncovkách. Pokud se týká kvantit, používal spíše novějších tvarů. Naopak jako by chtěl posilovat zvláštní větný rytmus osobitým frázováním a intonací. Uplatňoval zvláštnosti v interpunkci, i když je neprováděl důsledně. Zřetelná je však dvojí tendence. Za prvé Vančura přidával „vyprávěcí“ čárku před slučovací spojku *a*, zřejmě proto, aby dosáhl určitého zamýšleného rytmického a intonačního výsledku. S podobným cílem někdy přidával rovněž infinitivy zakončené na *-ti*. Většinou eliminoval čárky oddělující přechodníky, snad opět proto, aby se věta nedrobila a měla plynulejší intonaci. Konečně se také uzavíralo autorovo zkoušení, jak zaznamenávat různé podoby přímé a nepřímé řeči postav; na sklonku dvacátých let Vančura přistupoval ke „klasickému“ způsobu a opět pracoval v dialozích s uvozovkami. Změny textu, jak je vidět, nejsou zásadní, ale přece jenom znamenají jeho posun. Vznikla tedy otázka, zda zvolit jako výchozí tento přepracovaný text (1930), nepochybně více odpovídající „zralejšímu“ spisovateli a pocházející z jeho poslední ruky (takto slibovali postupovat J. Mukařovský s I. Olbrachtem a tak

postupoval R. Havel), nebo text starší, jak byl otištěn ve sborníku *Devětsil* a v prvním knižním vydání, který zapadá do celku druhé Vančurovy povídkové knížky. V našem vydání jsme se rozhodli vycházet z textu z roku 1924, tj. z prvního knižního otisku. Důvody byly tyto: Záleželo nám na tom, aby kniha *Dlouhý, Široký, Bystrozraký*, jež se při knižním publikování stala významným literárním faktem, byla znovu rekonstruována v této dobově závažné podobě; za druhé jsme brali v úvahu, že znění z roku 1930 bylo kriticky reeditováno v předcházejících spisech, a je tedy více dostupné; za třetí jsme si byli vědomi toho, že text z roku 1930 by měl svým zněním místo spíše ve druhém svazku Vančurových menších próz a povídek, jež začínaly vznikat právě na počátku třicátých let a byly potom zahrnuty do *Luku královny Dorotky*.

Úvahami, které právě předcházely, jsme napověděli, že pro tuto edici byly *jako výchozí texty* zvoleny *texty knižních vydání*. Byla to první knižní vydání a zároveň vydání poslední ruky (s uvedenou výjimkou). To platí samozřejmě také s výhradou týkající se textů otištěných buď z rukopisů nebo z časopisů, a nevydaných pak knižně.

Beze změny ponecháváme ve Vančurově textu kvantitativní kolísání (*myšlenka* — *myšlénka*, *ličidel* — *lčidel* atd.). V co největší míře ponecháváme i odlišnosti v kvalitě hlásek (upravujeme pouze *paměť* m. *pamět*, *chuť* m. *chut*, *dešťovky* m. *deštovky*). Podle dnešní pravopisné normy opravujeme psaní zdvojených hlásek (*holenní* m. *holení*, *úhrnnost* m. *úhrnost*, *sál* m. *ssál* atd.), předložek *s*, *se*, *z*, *ze* s 2. p. sg., psaní předpon *s-*, *z-*. Stejně tak upravujeme psaní cizích slov, psaní velkých písmen, zkratk a příslovecných spřežek. Číslice rozepisujeme pouze v těch případech, kdy je možné čtení jen jedním způsobem. Beze změny ponecháváme tvaroslovné zvláštnosti. Složitější byla rozhodnutí týkající se interpunkce. V zásadě ji upravujeme podle dnešní pravopisné normy. Nerušíme však čárky před slučovací spojkou *a*, bereme v úvahu možnost, že tím autor určoval členění, rytmus a pauzy ve větě. Nerozlišuje-

me, podobně jako Vančura, rozvité a nerozvíte přechodníkové vazby, kde autor nenaznačil jejich oddělení, a to ze stejného důvodu jako v případě předchozím. Čárky u přechodníkových vazeb doplňujeme pouze tam, kde autor sám oddělení naznačil, tj. tam, kde přechodníkovou vazbu oddělil jen z jedné strany (obvykle na jejím konci). Vančurovo vyznačování (resp. nevyznačování) přímé řeči zachováváme, což je důležité zejména v románu Rozmarné léto. Při přípravě textů publikovaných pouze časopisecky nebo tištěných z rukopisů, jsme volili úpravy rozsáhlejší, protože text neprošel autorovou revizí a zůstaly v něm i evidentní chyby.

Snažili jsme se nevnášet pravopisnými úpravami do Vančurova stylu prvních próz a pokusů důsledný systém. Svůj styl i způsoby grafického zachycení vypravěčských představ Vančura zřejmě teprve hledal, a proto ponecháváme časté hláskoslovné, tvaroslovné i syntaktické (interpunkční) kolísání i nedůslednosti.

V textu jsme provedli tyto další úpravy:

Str.

- 9 *V něm jsou mohutnosti čiré . . . bez určení m. . . bez cvičení*, podle časopiseckého znění
- 9 *Jejich místa v úhrnlosti dějů i věci*, m. . . *věci*
- 20 *Přišera zaskuhrala na Peci* m. . . *na peci*
- 23 *všechny v tvém okně, občane pilný, jako svíce navečer* m. . . *okně, občane pilný jako svíce navečer . . .*
- 29 *Jsme tu dva lité tábory* m. . . *lité*, podle časopiseckého znění
- 30 *lidmi jsou krásným divadlem* m. *lidmi krásným divadlem*
- 38 *hovoří v rychlém střídání s Josefem* m. *o rychlém střídání*, podle časopiseckého znění
- 56 *Máš prak a já mám svoji hůl* m. *Máš prak a ty máš svoji hůl*, podle Devětsilu

- 63 *naše králičí ctnosti m. cnosti*, podle Devětsilu a vydání z r. 1930
- 65 *zevně uraziti zámek m. zevně urazili zámek*, podle Devětsilu
- 72 *Horký van a svist divosti letěl chodbou m. ... svit*, podle Devětsilu a vydání z r. 1930
- 80 *v Itálii, všude jsou nazi m. v Itálii všude, jsou nazi*, s přihlídnutím k vydání v r. 1930
- 106 *jinocha jménem Pavel m. ... jménem Pavla*
- 115 *vidouce ho plaziti se s holí m. vidouce ho plaziti se holí*
- 121 *Ve větě začínající Newcastle píšeme: Bromwich m. Bronwich, Chelsea m. Chetsca, Burnley m. Burmey*
- 139 *Ach, děl Antonín Důra m. Ah, děl...*
- 148 *když mu major nabízel tak neomaleně jídlo m. když mu abbé nabízel...*
- 153 *Ve větě začínající Majore, nejste přesvědčen... klademe na konec otazník místo původní tečky*
- 155 *Bylo jí po zásluze vyspíláno v katechismech m. ... vyspíláno v katechismem*
- 178 *Georgika m. Georgia*
- 191 *Nakonec jí pánové nasypali m. Nakonec ji pánové nasypali*
- 221 *Větu na konci druhého odstavce tiskneme podle rukopisu: a svícen ... jsa příliš domýšlivý, snášel pro svoji pýchu; necháváme ji v původní nejasné podobě, protože je možné emendovat text několika způsoby*
- 228 *Když si vzpomněla obruč na povidla m. Když si vzpomněla bečka ...*

„SVĚT SE RUŠÍ
A BUDUJE PODLE POTŘEBY
ŽIVÉHO DUCHA...“

299

První prózy Vladislava Vančury se objevovaly v čase, kdy se v české kultuře událo něco nového snad každý den. Autoři, jeden za druhým, spěchali s novými knihami — a byly to tenkrát v počínajících letech dvacátých pokusy opravdu pestrého výběru. Samozřejmě že některé pokračovaly ve starém duchu a stylu a nebylo na nich vůbec znát, že svět nedávno prošel jednou z největších katastrof ve svých dějinách. Častěji však byl v literatuře, jaká se psala, zlom doby patrný na první pohled a historická krize se v nich docela záměrně odkrývala a analyzovala. Dějinné tragédie, jež pořád doznívaly, nepřestávaly podněcovat k úzkostnému přemýšlení a působit bolest a lidé si většinou přáli, aby se to minulé stalo už nenávratností a aby se vytvořil svět, kde by mohli žít ve šťastném bezpečí. Platil názor, že probíhá dějinný přelom.

Spisovatelé hledali východisko z krize s přesvědčením, že literatura, stejně jako celá společnost, bude muset být podstatně jiná než doposud. Jejich výpravy za novým uměním se vedly mnoha směry. Jednotliví umělci se orientovali k různým idejím a mysleli na novou morálku a na nové zdroje citů, vyznávali novou lásku a novou nenávisť, novou naději i nový smích. Hledání a odvaha byly tenkrát v úctě a něco z tehdejších dobrodružství dodnes zní alespoň jako ozvěna mladých let. Také Vančura hned v první krátké stati, týkající se výtvarné oblasti, proklamoval „*nové umění*“. Myslel na tvorbu, jež nebude prostou nápodobou skutečnosti, nýbrž vytvářením skutečnosti nové, a mimo jiné psal: „Poznání a uskutečňovaný převrat přivádí široké vrstvy k umění, jež není opisem zrakového vidění, leč zjevením věci vyjádřené tvarem, z něhož vystupuje sama, podstatná a obnažená.“ (1919) Nebo z dalších

úvah připisovaných Vančurovi se dodnes opakují věty, jež pateticky prohlašovaly, že „revoluce prostupuje svět, řád nové tvorby vzchází. Doba duní rázem válek, třídními boji, pádem civilizace a komunistická země rodí se v chaosu, jako bylo na počátku světa.“ (1921) Jak je vidět, když Vančura začínal, hned také jasně určoval směr, ke kterému se s dalšími druhy přihlašoval: „Nová, nová, nová je hvězda komunismu. Jeho pospolitá práce buduje nový sloh a mimo ni není modernosti.“ Kolikrát jenom se tyto věty, tenkrát umístěné jako úvod k Seifertově sbírce *Město v slzách*, už opakovaly?

Když krátce za sebou vydal dvě povídkové knížky, byl Vladislav Vančura jako spisovatel dosud neznámý. Věkem patřil k těm, kdo začali publikovat před válkou a v nichž buď dozníval anarchistický vzdor, nebo kteří kroužili kolem *Almanachu* na rok 1914 a připojovali se k jeho orientaci na nové jevy civilizace. Hned v roce 1920 se sice stal jedním z vedoucích členů avantgardního sdružení *Devětsil*, ale kdo o něm mohl vědět v širším okruhu? Pak tedy vyšly jeho dvě malé knížky povídek — *Amazonský proud* a *Dlouhý, Široký, Bystrozraký*. Ještě dnes se dá stěžít tvrdit, že jejich záměr a smysl jsou zcela průhledné a snadno srozumitelné. Tím spíše tehdy, v rychle běžícím proudu literárních událostí, se dalo snad jenom tušit jejich místo, a to někde mezi prózou, jež byla alergická na obsírnou popisnost a na záliby v ozdobné dekorativnosti, a více žila z obdivu k mnohotvárným a prudkým proměnám velkého světa i všedních dní.

Dály se obrovské společenské přesuny, měnilo se vnímání prostoru, měnil se způsob práce i způsob prožívání volného času — měnil se *styl každodenního života*. Někteří spisovatelé se snažili tyto změny postihnout a vyjádřit, alespoň částečným pohledem, alespoň náznakem. A tak se na rozmezí druhého a třetího desetiletí hojně objevovaly prózy psané někdy až aforisticky stručným nebo věcným stylem a autoři se pomocí vtipu a fantazie, parodie a komiky rychle přenášeli od jedné věci k druhé, od reality k fikci,

od přítomného okamžiku k minulosti nebo k budoucnosti. Bylo by možno připamatovat prózy bratří Čapků, Eduarda Basse nebo Jaromíra Johna, a potom pozdější, jež pokračovaly v této linii v knížkách Karla Schulze, Vítězslava Nezvala, Karla Konráda, Jiřího Mařánka, Benjamina Kličky, Adolfa Hoffmeistera a dalších. Tato tendence byla silná a půvab rozverně nápaditosti a zvláštního lyrismu některých těchto malých próz a kouzlo jejich hledání nevypřichaly. Je to málo, jestliže dodnes něčím vzrušují prózičky Krakonošovy zahrady a reeditují se Večery na slavníku nebo Klapzubova jedenáctka? A je to málo, jestliže také z tehdejších rozběhů Vladislava Vančury některé motivy a věty vzbuzovaly respekt, a dokonce se zasekly do paměti vrstevníků a setrvaly v ní?

Jistě to nebyl pouze výraz dodatečné úcty, když na ně vzpomínal Vítězslav Nezval: „Znal jsem několik jeho povídek z příštího Amazonského proudu a věty těchto povídek, vzklenuťe úchvatným rytmem, mě unášely jako hřbety mořských vln.“* Nebo když je ve svých Láskách jmenoval František Hrubín, připomněl svůj septimánský věk a jednu návštěvu u Vančury na Zbraslavi, motivovanou obdivem, a psal, jak se na ni s přítelem „posilovali nádhernými větami z Amazonského proudu: Lásko, tvůj měsíc je červen. Tu milenci ruku v ruce chodí sadem a křížují les.“ A Hrubín pokračoval: „Ale za zády se nám odněkud z křovisek směje syfilitik František Mestek, vichřice pohybuje cáry jeho masa, jež odděleny od kostí padají na zem.“** Taková slova, obrazy a motivy, na jaké myslel Nezval a jaké například citoval Hrubín, se usazovaly ve vnímavé představivosti mladých čtenářů. Poznamenávaly ji. Vyvolávalo to dojem velikosti jejich autora, jestliže vládl tak výraznou silou a dokázal tak sugestivně zkřížit milostné povzdechnutí s náповědí nelitostné a ošklivé životní reality.

Nový prozaik, jehož další knížky už byly ohlášeny, brzy vzbudil zájem kulturní veřejnosti.

* Vítězslav Nezval, Z mého života. Dílo XXXVIII, Praha 1978, s. 110.

** František Hrubín, Lásky. Praha 1969, s. 17.

To se týká počínajících let dvacátých. První krátká Vančurova próza však byla publikována dávno předtím — v roce 1909 v Horkého týdeníku. Takže mezi tímto zapadlým předválečným datem a rokem první knížky se prostírá čtrnáct let Vančurova života a jsou to léta, o nichž mají čtenáři i literární historie jenom málo informací. Je to období téměř skryté. Jak víme z kusých údajů a ze vzpomínek přátel a známých, nebo jak se smíme domýšlet z náznaků všelijak vložených do autorových pozdějších próz a do jeho článků, probíhalo dost bouřlivé a vnitřně prožívané hledání samotného životního zakotvení a dalšího životního zaměření. Teprve na konci tohoto poměrně zastřeného úseku se opět naplno prosadilo Vančurovo zaujetí pro literární tvorbu.

Ale vraťme se k té první známé a osamocené próze. Má titul *V aleji* a je to celkem nenáročná parodická scéna a polemika hlavně s poetickými postupy a stylovými klišé, jaká osmnáctiletého adepta umění v tehdejší literatuře asi hodně dráždila. Čas, kdy okouzlovala především *Moderní revue*, pro Vančuru minul. Teď pro něj více platilo napsat prostě „byl večer“, než se pokoušet vyjadřovat povzneseněji; takový lyricky a zamlženě povznesený styl je právě parodován: „Tklivá píseň, kterou loučil se den. Jejimi rozechvělými tóny zažehly se červánky a krvavé slunce zablouznilo naposledy.“ Na začátku, v jediné zachované prózičce tedy Vančura zesměšnil staré básnické způsoby — a hned se z literatury na deset let opět ztratil. S další povídkou se přihlásil v Neumannově časopisu *Červen* až někdy v říjnu 1918. Povídka má titul *Ráj* a představuje nyní úvodní číslo jeho první knížky.

Jenže co všechno probíhalo mezitím a jakých bodů je možno se zachytit v dlouhém čase, aby se lépe osvětlilo směřování Vančurova života, aby se ozřejmilo alespoň něco z toho, jak ho i v těch tajuplných letech nepřestávalo pokoušet a vábit umění, aby se určily základy, na nichž potom stavěl svou prózu? Bylo by možno vyhledat pár listů z dvojí milostné korespondence z let 1907—1908 a potom 1913

až 1914, ale nepřineslo by to nic než docela běžná zjištění. Některé drobnější vzpomínky a charakteristiky uvádí v monografii o Vančurovi Milan Blahynka. Memoárové vyprávění o svém muži, kterého ovšem v těch prvních letech dosud neznala, napsala později Ludmila Vančurová. A tak lze rysy tehdejšího Vančurova portrétu nejbezpečněji skládat podle toho, co vyplývá z *přátelství s Karlem Novým*. Seznámili se v Benešově, když tam Vančura přišel do tercie studovat, a setrvali v důvěrné a někdy každodenní blízkosti až do konce. Karel Nový vzpomínal: „Když přišel do naší staré boudy v koleji piaristů Vladislav Vančura z malostranského gymnázia — svou krásnou tvář a dokonale módním oděvem jako exotické ptáče do tlupy šedých vrabců — brzy jsme se víc než dobře seznámili. On také spíš než o matematiku a řečtinu a podobné ‚zbytečné věci‘ se zajímal o umění a o veřejný život.“* Snad jako kdekoliv jinde, také na benešovském gymnáziu se živě smýšlející studenti vzpírali proti konzervativnímu duchu školy a proti zvykům „kramářského“ maloměsta. Horlivě četli a svou četbu hluboko prožívali. Trápili se společenskými, politickými a mravními otázkami. Něco je lákalo z anarchismu, něco ze sociální demokracie, něčím jim bylo blízké realistické hnutí. Nevyhnuli se ani zápasu s církví a s katechetou — a všechno skončilo opět Vančurovým odchodem z tamějšího gymnázia. Některé zážitky z benešovských let však vydržely na celý život. Některých podnětů využil Vančura hned v prvním románu o Pekaři Janu Marhoulovi a potom často i později, aniž o tom třeba víme; nejednou se například vracelo jméno spolužáka Ervína Weila. S Benešovem se i nadále spojoval Vančurův odpor k maloměstskému duchu. Zůstalo přátelství s Karlem Novým.

Vančura se vrátil *do Davle*, kde už delší čas žili rodiče, a Davle vždycky byla nejvěrnějším místem jeho školních let a jeho mládí. Hned pod domem tam tekla Vltava a řeka ho fascinovala. S Davlí jsou spjaty i tváře rodičů a sester.

* Karel Nový, Ze vzpomínek na mládí. Panorama XXIV, 1949, s. 33.

A především v Davli se také odehrával Vančurův nejobleštnější vnitřní zápas. Vančura toužil *malovat* — a opravdu náruživě maloval a kreslil. Několikrát se pokoušel dostat se na výtvarnou školu a kratší čas uměleckoprůmyslovou školu navštěvoval. A o jeho výtvarných zálibách a názorech jsme informováni ještě jinak. Z pozdějších článků a z některých známých obrazů a kreseb se dohadujeme, že se brzy stavěl negativně k impresionismu a k jeho snahám po zachycení okamžitých dojmů a že mu spíše vyhovovalo expresivní vyjadřování subjektivních napětí, a třebaš pomocí symbolických motivů. A především, zejména později, mu imponovala vůle po řádu, který by se uplatňoval v samotném obraze, jak to vycítoval z díla Cézannova a potom z programů kubismu. Pořád však narážel na nesmlouvavý odpor rodičů. S malováním tedy neuspěl, ať už pro stanovisko rodičů, nebo z jiného, neznámého důvodu. Prý o tom nikdy nechtěl hovořit.

Ale bylo nutné hledat zaměstnání. Víme, že nějakou dobu pracoval jako knihkupecký praktikant a že se učil v Grafické unii v Praze, byl přihlášen na sladovnickou školu a kdoví co ještě dělal; všechno asi nedáme nikdy dohromady. Vnitřně se však nepřestával bouřit, že nesmí malovat, a jednou si příteli rozhořčeně ulevil: „Hovno, hovno, nic nebudu dělat, ani prstem nehnu, malovat, ani válet sudy.“ (1908) Ale shánět práci a obstarávat si peníze musel. Pokud byl v Praze, nechodil do kavárny Union, kde se nejvíc setkávalo tehdejší mladší umění, ale svou „*bohému*“ prožívali s Karlem Novým. Nový tenkrát už publikoval, začínal mít styky v novinách a od roku 1912 byl dokonce nějak zaměstnán v Českém slově. Vančurovi imponoval houževnatostí, opravdovostí a schopností pevněji se v životě zachytit. Nový mu občas obstarával peníze za příležitostné kresby, nějaký čas spolu bydleli ve starém památném domě na malostranském konci Karlova mostu, svěřovali se o prvních láskách, trápili se tisíci problémy a mysleli a snili o umění. Hodně četli: bylo by možno uvést uhranutí ruskými romány a vůbec pestrou četbu

literatury starší i současné, Byrona a Jiráska, Wilda, Hamsuna a Merežkovského atd. Prostě byly to roky veselých radostí a zase zoufalství a pořád hledání životního smyslu.

Někdy v roce 1910 zřejmě Vančurova krize vrcholila. Nesměl malovat, vyčítal si slabost a neužitečnost, hovořil o sobě jako o Oblomovovi a o umdlené duši, všechno mu bylo cizí. V krajním zoufalství psal: „Karle, je nutné, abych Tě viděl, je nutné, abych s Tebou nad oběma námi zaplakal, nestydím se za to jako Mach, ne, pláču často, Karle, jsme v stejném postavení, na mou čest v stejném.“ Volal ho, aby za ním přišel, že spolu vyrazí na výlet. „Budeme týden chodit a budeme bez starosti, budeme pít. Já peněz moc nemám, ale aspoň něco seženu, abys mohl být týden na cestě, musíš ale šetřit. Karle, jsme chudáci, jsme chudáci. A není to naší vinou? Já za to nemůžu, jsem jaký jsem, a žádný mě nezná jen Ty a nevděčník jsem.“ (1910) Se sebetržnivým pocitem — jako v ruských románech — se Vančura ptal po své vině a stěžoval si na neschopnost nebo nemožnost nějak se rozhodnout. Karel Nový na ty časy později vzpomínal: „Chodívali jsme často po Čechách, už někdy od šestnácti let. Leccos jsme na těch výletech zažili, na co si příležitostně vzpomínám a těším se z těch zážitků. Byly to cesty bez cíle, vlastně jen potulky. Věděli jsme, že vyjdeme, ale kam dojdeme a kdy se ta túra skončí, s tím jsme si nikdy hlavy nelámali; pokud budou peníze, nebo pokud nás to bude zajímat.“* Potřebovali se osvobodit od poměrů, jež jim připadaly malé a nepříznivé a sužovaly je. Chtěli, a třeba doslova, utéci do světa a vypravit se někam daleko, někam k moři: „Karle, dojdeme k němu,“ psal Vančura, „ono nás čeká, ono tuší, že je milujeme, udá Ti rytmus, mně udá tón, a neudá-li, vyhledám je na dnu, proč ne...“ Žádné pevné body však nenalezali. Kdybychom se probírali Vančurovými starými písemnostmi z těch let,

* Karel Nový, Vzpomínka na V. V. Panorama XXI, 1945—1946, s. 117.

bylo by až nápadné, jak se v nich střídá rukopis, jak je chvíli rozházený a zase pečlivě stylizovaný, jak se změní třeba v průběhu jednoho listu, jak je kousek psáno tužkou, potom perem a za okamžik hrudkou, jak se zkoušejí kaligrafické způsoby a hned následuje ledabylost — i v tom se zřejmě promítala pisatelova neujasněnost a vnitřní nevyrovnanost. Jenže ze všeho, jak tenkrát Vančura žil a myslel, známe pouze zpřeházené útržky.

Vančurovi bylo skoro dvacet let, když se přece jen rozhodl zřici se malířských plánů a zkusil to ustálit se a dokončit gymnázium. Opět začal chodit v Praze do školy, ale vázanosti na umění se nedokázal zbavit. „Řekl jsem si, jedná se o život,“ psal roku 1910 Karlu Novému. „Ztratím-li malířství, nechť zbude estetika. Smysl života bude přec zachován, život a štěstí. Učil jsem se však překotně, potrhle a nebylo klidu. Podnikl jsem tedy moudrost se zkouškou na gymnázium. Nezbývá nic. Před rokem byl bych se prodal za krásnou cestu a za moře, dnes nic, ani odvahy už není, mnohé veliké ukázalo se špatným, a hůře, malicherným.“ Od snů a představ o umělecké tvorbě se však nedokázal oprostít — a tak začal v těchto druhých gymnazijních letech místo malování zase *psát*. Co napsal, to určitě známe jenom neúplně, i když je toho víc, než se dlouho myslelo. O básních, jež se zpravidla objevují na počátku, nevíme nic bližšího. Některé divadelní hry, rozmarné studentské hříčky, v nichž ještě doznívaly pokusy s veršem, už byly publikovány. Hlavně však psal Vančura prózu. Karel Nový se sice domníval, že Vančura potom tyto staré začátky zničil, ale mylil se.

Něco se přece jen zachovalo a po dlouhých letech se ve zbylých písemnostech vynořily také rukopisy z gymnazijních let. Poznáváme z nich, že Vančura pomýšlel na celou knížku — měla se skládat ze sedmi krátkých próz, jimž říkal bajky. Byly to jakési *pohádkové alegorie*. Pro knížku nabízel titul Anjel (podle některých vzpomínek se objevuje ještě titul Kolíbka); dnes je možné celou ji složit. Je to ovšem ještě jiny Vančura, než jakého známe z později

publikovaných knížek. V těch prvních „bajkách“ vládl spíše mír a poklid a v protikladu k různým formám pýchy a zla, slabosti a žádostivosti něčeho falešného a bezcenného se rýsoval ráj dětství a láskyplných vztahů. Jako v pohádkovém světě se v nich postupovali lidé, zvířata a věci. Nej-silnější zážitek, který potom Vančuru v mnoha směrech poznamenal, totiž zážitek války, do nich dosud nemohl zasáhnout.

A přece bylo prvotní hledání už něčím příznačné. Především je zřejmé, že Vančura nechtěl pokračovat v dosavadní běžné popisné nebo psychologicky zaměřené próze, a že myslel na odlišný vypravěčský způsob i jazyk: přál si, aby próza nebyla upnutá k detailům a aby se neutápěla v psychologických dohadách. „V této povídce se vypravuje o prostorném, pevném domě a jeho obyvatelích,“ začíná titulní próza způsobem připomínajícím spíše holé konstatování. Ani dále se v prvních povídkách nesetkáme s rozevlátostí citů nebo s rozechvělostí smyslů, nýbrž se snahou po určitosti, i když všechno se v těch prózičkách dostávalo perspektivou ironie nebo pohádky, fantazie nebo alegorie do zvláštního, mnohoznačného osvětlení. A ještě něco je možno uvést. Jestliže druhá věta povídky zněla: „Chcete-li slyšeti vše od počátku, mohu vám toho hodně namluviti o kopání základů, hloubení studně a o stavbě až po kladení krovu,“ pak první osoba v té větě vystupující znamená signál, aby si čtenář všiml vypravěče. Tento vypravěč se dále představoval nejenom tendencí k uzavírání příběhů gnómickými formulacemi, ale i důrazem položeným na samotný jazykový výraz. Hned od počátku myslel autor na to, aby vyprávění bylo něčím zvláštní. Už bylo učiněno několik pokusů charakterizovat úlohu vypravěče ve Vančurově próze a typ a vývoj jejího jazykového stylu. Při četbě první nevydané knížky můžeme teď poznávat ještě něco: ocitáme se ve chvíli zrodu Vančurova osobitého stylu. K jeho genezi je možno přidat jeden doklad: Vančura se tehdy vážně zabýval biblí a doporučoval ji také Karlu Novému: „Snad v tom nalezněš štěstí, jistě pokoj. Čti ji

pilně. Tak se mi zdá, že začínám chápat její krásu, ale jsem mlád a mnoho je mi vzdáleno. Mnoho Ti uniká pro vlastní nedostatky, ale čas leží přede mnou, dlouhý čas, a celý život.“ (Červenec 1915.) Tento dotek její „krásy“, nebo řečeno přesněji dotek jazyka kralického překladu, znamenal pro Vančuru významný podnět k formování stylu jeho prózy.

Předhistorie spisovatele Vladislava Vančury se uzavírá. Ocítáme se na jejím konci. Je tedy léto 1915, Vančura opožděně maturuje na malostranském gymnáziu a těžce se rozhoduje co dál. Jeho obzor se přece jenom vyjasňuje. Už myslí na perspektivu celého života a hovoří o štěstí a o vnitřním pokoji. Pouští se do systematického studia. Stabilizuje se jeho charakteristický, trochu šikmo položený rukopis s výraznými a pevnými písmeny. Lze předpokládat, že se formuje a upevňuje také jeho názorový svět, i když právě tento proces můžeme sledovat jenom velmi nesnadno. Alespoň jedním citátem se ho však pokusíme naznačit. V dopise Karlu Novému připomínal několik vět z Herberta Spencera — z jeho výkladu vývojové teorie: „Stanovivši genezi světů, živočišných druhů a člověka, počala nauka evoluční připojovat i genezi mravního vědomí bez pomoci metafyziky. V pohybech vnější přírody vyplývá vše bez zázraků z jediného principu ‚gravitací k sobě‘. (Člověk se žene za štěstím, jako kámen padá do středu země.)“ K citátu dodával: „Sotva jsem otevřel knihu darwinismu, kápl jsem na tohle. Řekl to Spencer, ale řekli jsme to i my bez Spencera, pamatuješ. . . dodalo mi to zase trochu nutné nadutosti a dobré nálady.“ Opět je to jenom úlomek z toho, jak Vančura objevoval své jistoty, ale snad není bezcenný.

Kdybychom se tedy pokusili shrnout situaci na křižovatce v polovině druhého desetiletí, řekněme kolem roku 1915, vycházelo by asi toto: Vančura začal studovat lékařskou fakultu. Jeho bouřlivá, skrytá léta se končila. V roce 1915 se na fakultě seznámil s budoucí manželkou. Docházelo k názorovému ustalování. Určitě ho silně zasahovaly události první světové války. A konečně — během studií,

aby se neodcizil svým „estetickým“ zájmům, vracel se opět intenzivněji k literární tvorbě, už s bohatšími zkušenostmi a se zralějšími názory.

V časopisech začaly jeho nové prózy vycházet v roce 1918. První byla zmíněná povídka *Ráj* v Neumannově Červnu a potom už Vančura publikoval nepřetržitě — pokračoval v Červnu, kam se v té době táhlo hodně mladých uměleckých talentů, a objevoval se v dalších novinách a časopisech, většinou politicky levicově orientovaných. Bydlel v Praze, v Příčné ulici, v rodině své sestry. Dokončoval studia medicíny a v roce 1921 promoval. Téhož roku se oženil a brzy nato se s manželkou, oba lékaři, přestěhovali do podnájmu na *Zbraslavi*, kde dostali místo. Přitom Vančura nepřestával myslet na umění. V letech 1919 a 1920 psal výtvarné referáty do Českého slova, což zařídil Karel Nový. Od roku 1920, jak už bylo pověděno, byl aktivním členem uměleckého sdružení Devětsil a při jeho schůzkách se spřátelil také s Vítězslavem Nezvalem a s Karlem Teigem. Roku 1923 vyšla jeho první knížka.

Už předtím, to jest z výtvarných referátů, z článků týkajících se otázek umění a z časopiseckých povídek, vystupovaly některé rysy, které pak charakterizovaly celou další Vančurovu tvorbu. Za prvé — v protikladu k malířství napodobujícímu jevovou podobu skutečnosti a v protikladu k beztvárnosti běžné prózy trval Vančura na tom, aby umělecké dílo mělo pevný a svébytný *tvar*. Pojem tvaru se u něho vyskytoval tenkrát velmi často a platil jako podstatný. Šlo o to, aby dílo vyjadřovalo téma a motiv, postavu a příběh i zároveň určité autorské stanovisko a aby je vyjadřovalo specifickými uměleckými prostředky. Za druhé — Vančura se představoval jako *zrakový typ*. Nejvíc ho pořád přitahovalo malířství a něco ze způsobu malířského vidění se pak různými způsoby promítalo také do jeho prózy. Autor všechno „viděl“ v obrysech, v jejich proměnách a v záběrech z různých úhlů, všechno si před-

stavoval vizuálně; jeho prózy v nás vyvolávají především zrakové dojmy. Bývá k tomu uváděn příklad z povídky *Nenadálá smrt* (Amazonský proud), dokládající, jak Vančura obrazem znázorňoval i představu zvuku. Když na jednom místě myslel na chlapský smích, nenapsal tam třeba „voraři se smáli“, „jejich smích se rozléhal nad řekou“ nebo podobně, ale použil obrazu: „Na voru ohýbají se veselostí“.* Malířským pohledem nepřestal být Vančura přitahován. „Malíř není nikdy netečným divákem,“ psal o malířském způsobu vnímání a vyjadřování, „vnímá věci, obraceje je na všechny strany, věda a vše, co zmnožuje tajuplný život, mu slouží. Jest třeba mnoha pohledů, jež jako myšlenky bude řaditi v báseň.“ A postavy a situace si Vančura představoval v obrazech, pro něž dovedl nalézat originální a slovně bohaté jazykové vyjádření, jaké často korespondovalo se soudobými výtvarnými tendencemi.** Za třetí — zřejmě *v průběhu války* a revolučních přeměn ve světě se nově formovaly jeho *životní názory* a přeskupovaly se jeho pojmy hodnot. Trvala víra ve vývoj „bez metafyziky“ a ve změnu společenského života a morálky. Přibývalo nové politicky ujasněné přesvědčení, že dosavadní „svět se ruší“ a že nový svět, nové umění a nové hodnoty se budou vytvářet „podle potřeby živého ducha“.

Základní potřebou živého ducha byla pořád touha po štěstí („člověk se žene za štěstím, jako kámen padá do středu země“) — a Vančura myslel na štěstí, které je člověk s to prožívat vždycky právě v přítomné chvíli. Potřebou dále byla lidská družnost nebo řekněme kamarádství, to znamená schopnost žít v dobré a spolehlivé pohodě s druhými. Potřebou byla dále „básnivost“, jak Vančura říkal, to jest

* Užívám příkladu uvedeného Arturem Závodským ve studii Vladislav Vančura mezi literaturou, filmem a dramatem. (Publikace Vladislav Vančura mezi dramatem a filmem, Opava 1973.)

** Četné příklady napovídající shodu Vančurových próz s výtvarnými díly cituje Luboš Hlaváček ve studii Výtvarné složky Vančurova díla. (Estetika XIII, 1976, s. 153n.)

věčná lidská tvořivost. A konečně byla potřebou užitečná práce. Zároveň, vedle odstíněného posuzování různých věcí života, se ustaloval Vančurův názor na dramatickou protikladnost světa. Rovněž toto dramatické hodnocení reality se pak promítalo do myšlenkové perspektivy i do stylu jeho prózy. Těsně vedle sebe v ní často nalézáme krásu a ošklivost, velikost a nízkost, vznešenost a tragiku, vášeň a lhostejnost a docela se setkáváme se záměrnou snahou vtisknout do každého přímého i nepřímého pojmenování určitý autorský soud.

Když vyšla Vančurova knižní prvotina *Amazonský proud* (1923), obsahující předmluvu podepsanou Devět-silem a čtrnáct menších povídek, zmíněné předpoklady a záměry se v ní potvrzovaly. A poněvadž už bylo možno alespoň upozornit i na tendenci zamýšlené předchozí knížky alegorických bajek, stačí teď dodat, že *Amazonský proud* v něčem pokračoval v započaté cestě. Kromě próz rozvíjených hlavně fantazií a snem se v nich vyprávěly opět příběhy spjaté s obyčejnými věcmi a lidmi. Tuto knížku ovšem Vančura napsal už s mnohem větší jistotou a určitostí, pokud se týká celkového rozvrhu i osobitého jazykového a vypravěčského stylu.

Vančura objevoval *vypravěčský styl* docela jiný, než jaký současně rozvíjel třeba Karel Čapek na základě hovorové řeči a bezprostředně vedeného dialogu se čtenářem. Vančurovi šlo o vyprávění vysloveně písemného typu — a mnil takové vyprávění, v němž rozhodující úloha připadala právě vypravěči. Usiloval o vyprávění, jež by dosahovalo jakési monumentality, jež by dokázalo zhuštěně vyslovovat rozmanité soudy a postřehy o skutečnosti — naprosto konkrétní i s obecnou platností — a jehož výsledný dojem by nijak nebyl oslabován osobními dojmy a náladami. Zvláštní byla už Vančurova věta, často syntakticky značně členitá: využívala přechodníkových vazeb, nalézala pojmenování i mezi slovy a tvary archaizujícími a přitom se vyznačovala odvahou při výběru metafor a epitet a stávala vedle sebe věci naprosto neočekávané. Už bylo ne-

jednou konstatováno, že pro Vančuru byla charakteristická „snaha vtěsnat co největší množství dílčích významů do sémantické rozlohy věty“.* A tak se v ní setkávaly a různě se významově osvětlovaly odlišné žánrové a stylové roviny, vyvolávalo se napětí mezi jednotlivými slovy a jejich kontextem, počítalo se se střídáním tónu vážného a komického, vedle sebe se ocitaly prvky slohu „vysokého“ a „obyčejného“ atd. Nebo — posuzováno z hlediska vypravěče — bylo řečeno, že Vančurova „vypravěčská technika spočívá na neustálém proměňování stanoviště, z něhož se události, postavy, detaily zachycují a hodnotí“,** podobně jako se mění úhel záběru při použití filmové kamery.

V povídkách Amazonského proudu, v jejich motivech a epizodách, Vančura skutečně obsáhl více subjektivní i objektivní životní reality. Do povídek vložil i některá data z vlastní biografie. Tak se mihne několik údajů vztahujících se k milované řece Vltavě a k pustým benešovským rokům, do nichž zpovzdáli nahlížel Blaník, a rýsují se postavy, s nimiž se nejspíš setkal autorovo mládí. Připomíná se jeho chlapecká snivost. Když si později paní Vančurová vybavovala první společná léta na fakultě, mimo jiné vzpomínala: „Nejvíc mi z té doby tane na mysl jeho povídka Chlapec sám. Přišel s ní jednou kvečeru na schůzku a začal mi ji číst. Bylo to zase na Karlově mostě. Sešli jsme dolů na nábřeží k Čertovce pod lampu. Na čtení už bylo sotva vidět, a já jsem poslouchala o opuštěném chlapci a představovala si, že to všechno Vladislav někdy takhle musil prožívat. Příběh na mne působil zvláštní naléhavostí.“ Povídky však vyjadřovaly také objektivizované poznání. Stupňovaly se invektivy proti měšťáckému způsobu života s jeho nudou a obchodní mentalitou. Představovaly se různé reálné postavy a příběhy. Tématem je například

*Jan Mukařovský, *Vančurovská prolegomena. (Cestami poetiky a estetiky, Praha 1971, s. 234.)*

** Zdeněk Kožmín, *Styl Vančurovy prózy. Univerzita J. E. Purkyně v Brně 1968, s. 18.*

smrt voraře nebo školní výlet, postava slapského pošťáka nebo milostná epizoda atd. To všechno vyplývalo z Vančurových osobních zážitků, z jeho poznávání sebe sama a lidí a světa kolem a z jeho reflexí o nich.

Rozhodující pro smysl Amazonského proudu však bylo hlavně to, že celou knížkou prostupuje *představa přelomu času*. Jako by se schylovalo ke konci starého věku — a od věci zanikajících se autor kriticky odvrací („způsob mládí je nenáviděti buržoaz“). Jako by se počínalo něco nového — a na této „genezi“ nového času a nové skutečnosti se autor chtěl podílet. Jeho radikální postoj byl reakcí na dobu válek a revolucí. Vančura nepodléhal katastrofickým náladám, ani se neorientoval k vnitřnímu individuálnímu životu, ale přikláněl se ke společenské a politické naději. Věřil, že vzejde nová, moderní doba, a jeho revoluční přesvědčení pak určovalo rozvržení hodnot v jeho prvních povídkách i jejich „kosmogonii“. Ano, na počátku byl ráj, ale tento dávný ráj byl „mimo růst“, a tedy „mimo čas“. Jaro světa začíná teprve později, když „vítr nepokoje a touhy letí rájem a zdvihá vlny“. Teprve tím větrem, tím nepokojem a touhou se rozbořily zdi ráje, třeba krásného, a otevřel se obzor, třeba neklidný. Začal se historický čas a „fičí vesmírem“. Začal se věk lidského života: „Otevřená krajina budí bázeň, ale panna se nevrátí, ó andělé!“ volá Vančura hned v úvodní povídce. Úhelná představa o rozmezí staré a nové doby je pak v dalších povídkách různě konkretizována. Hlavní však zůstává společný pocit a vědomí přelomu času a představa „stvoření“ — „geneze“ nové skutečnosti.

Ještě něco se k tomu hodí dodat, co už bylo načato. Hned začátek první povídky zněl biblickým slohem — „nad propastí žalu vznáší se slovo a proniká všemi věky až k počátku. . .“ — a podobných ozvěn se v knížce najde ještě několik. Za prvé proto, aby se těmito náznaky připomínala situace biblické „geneze“ jako analogie tvořícího se nového věku. Za druhé už víme, že se kralický jazyk podílel na formování Vančurova vypravěčského slohu. Konečně je možno pokračovat, že se Vančura v Amazon-

ském proudu pokusil říci rovněž některá „slova“, v jejichž smyslu by měl být nový řád světa vytvářen: „bez metafyziky“, ale „z potřeby živého ducha“, z potřeby odvolávající se na lidskou touhu po štěstí, na užitečnost práce, na sílu básnivosti, na soudružství lidí. Když se knížka blížila k závěru, autor se staral také o její určitější vyznění. Několikrát připomněl marnost samoty, opakoval nutnost poznávat svět a druhé lidi a spojovat se s nimi ve společných zájmech a dovolával se „soudružství“. Když užíval tohoto pojmu, chápal ho nejenom ve smyslu kamarádství a věrnosti, nýbrž i jako výzvu ke společnému tažení za revolučním cílem. Zejména závěrečná povídka nazvaná *Býti dělníkem* to vyslovuje docela jasně.

V podobném směru jako Amazonský proud pak postupovala rovněž následující kniha vydaná s pohádkovým titulem *Dlouhý, Široký, Bystrozraký* (1924). Vančura se v ní ovšem pustil do větších povídek a složitěji komponoval jejich významovou a dějovou stavbu i celek knížky. Knížku sestavil ze tří dost odlišných částí a uvnitř každé z nich se dále křížují a prostupují rozmanité stylové polohy. Něco je řečeno vážně a něco je žert a parodie, v připomínkách mládí se mihne dokonce tón loučení, uplatňuje se dadaistická hyperbola a negace i poetistická asociativní fantazie, nejednou už byly shledávány souvislosti s francouzskou prózou — s Charlesem Louisem Philippem a s unanimisty. A snad se to všechno ve Vančurových prózách opravdu ozve, jenže všechno se také podřizuje sjednocujícímu vypravěčskému postoji, jak mohl být charakterizován už při předcházejících prózách.

Také v povídkách knihy *Dlouhý, Široký, Bystrozraký*, jež se pozvolna přesouvají k pražským motivům, pokračuje Vančurův odpor proti měšťákovi a proti „strašné“ tváři soudobé reality. Trvá pocit předělu starého a nového času, ať už se mezníkem stává válka, nebo „boj“ o starou či novou podobu Prahy a moderního umění, nebo vynález filmu. To hlavní se spojuje s motivy *útěku a naděje*. Ve Vančurových prózách souvisí útěk vždycky s dobrodruž-

stvím a s riskováním, bez nichž zůstává život šedivý a planý; útěk bývá provázen nadějí, i když se tato naděje potom může potvrdit jako marná nebo může být zklamána; výsledkem útěku bývá pokaždé lepší poznání života i sebe sama. Ani v knize Dlouhý, Široký, Bystrozraký není útěk Vančurovým programem, nýbrž naopak ukazuje se jako možnost, která nestačí. Neboť svůj zápas, to znamená život, si každý musí vybojovat sám v sobě a před tímto úkolem nelze utéci nikam do světa, ani do volné obrazotvornosti snů a umění.

315

To také je výtěžek poznání, k němuž dochází první a jistě nejdůležitější povídka *Cesta do světa*. Oba mladí uprchlíci, kteří se ze vzdoru vypravili pryč do Kostariky a dostali se až do Itálie, se nakonec vracejí domů — a vracejí se s novým poznáním. O jednom z nich, studentovi, je řečeno, že „jakkoliv zmoudřel a poznal, že nic nelze dobýt láskou a všeho silou, přece nemohl setrvat bez naděje“. Lze dodat, že opilec a hloupý chasník František Mestek, jenž se do světa vůbec neodvážil, končí jako cholínský policajt a s nemocí, která nese jméno tabes. Takže příběh, z Vančurových počátků nejvýznamnější, zase nekončí ani útěkem, ani smířením, nýbrž reálnější nadějí, prosazující se nikoliv ve jménu „lásky“, ale „sily“. V obou dalších povídkách (Dlouhý, Široký, Bystrozraký a F. C. Ball), kde je formou útěku vysloveně fantazie, se uplatnily hlavně autorovy satirické záměry. Vyprávění se stává satirickou hrou. Pomocí fantazie, grotesky a parodie se jejich anekdotické motivy dotýkají domácích kulturních a společenských poměrů. Takže nejspíš je lze číst jako autorovu komickou odpověď současnosti, jako loučení se starým světem, jako další záznam jeho pocitu přelomu věků, jako potvrzení vlády „nových skutečností“ a jako zkoušení možností prózy.

Po knize Dlouhý, Široký, Bystrozraký nastoupily ve Vančurově tvorbě načas *romány*. První vyšel Pekař Jan Marhoul (1924), následovala *Pole orná a válečná* (1925)

a Rozmarné léto. Obvykle se říká, že se tím uzavírá první etapa spisovatelova literárního vývoje.

Hned první romány autora mimořádně proslavily — jeden jako balada tragického osudu, druhý jako expresivní vyrovnání se s válkou. Po těch dvou prózách, vzbuzujících úctu dojmem monumentality a pevně vybudovaným osobním stylem vyprávění, přišel však „humoristický román“ *Rozmarné léto* (1926) a působil v započaté řadě jako něco odlišného. „Po dokončení *Polí* — bez další pauzy, bez odpočinku, začal *Rozmarné léto*,“ píše ve vzpomínkách doktorka L. Vančurová. „Potřeboval to snad jako oddech, a možná se trochu o to zasloužily i některé z kritik *Polí*, které mluvily o těžkém slohu a označovaly Vančuru jako básníka zmaru a děsu. Vladislav byl člověk veselý, milující humor a dobrou náladu... V *Rozmarném létě* je Zbraslav, plovárnička Lázeňského klubu s mistrem Šúrou a hlavně nálady krásných jarních dnů a letních dopolední, kdy na ještě prázdné plovárně se slunili a klábosili Vančura, Hugo Marek, právník Šimanovský a Antonín Šůra... Major v *Rozmarném létě* — to je mohutný, obtloustlý Hugo Marek, bývalý aktivní důstojník a bonvivant; rád vypravoval, co kdy dobrého užil. Abbé, to je syntéza doktora Šimanovského s profesí právníka a povahou filozofa, a autora samotného. Ale myslím, že nezáleží tolik na předloze — nešlo o realistickou kroniku, ale o atmosféru řeky a dobrého rozmaru.“ Pro vysvětlení subjektivních okolností vzniku a záměru *Rozmarného léta* by toto svědectví snad mohlo postačit. Z hlediska Vančurova vývoje a z hlediska české prózy je však třeba v otázkách pokračovat. Proč se Vančura rozhodl právě pro takovýto „oddech“? Proč ho realizoval tímto „humoristickým románem“? Jaký je smysl prózy, o které Ivan Olbracht později pověděl, že je to vedle Haškova Švejka „jedna z nejpůvabnějších knih, které byly v Čechách napsány“? Čím si *Rozmarné léto* tak získalo čtenáře?

Když takto začneme o románu uvažovat, je hned nápadné, že se v něm uvedl v nové a rozhodující roli poprvé

Vančurův *smích*. Asi nebude nutné opakovat, co se v příběhu umístěném do lázní Krokovy Vary, do poklidného městečka, jenom na tři dny rozrušeného příjezdem kouzelníka a jeho sličné pomocnice, odehrávalo mezi čtyřmi muži a dvěma ženami. Není to nutné už proto, že hlavní osobou prózy byl nepochybně někdo jiný než plavčík, major nebo abbé, než kouzelník Arnoštek a jeho průvodkyně Anna, než plavčíkova žena. Hlavní je sám *vypravěč* se svým „rozsmárným“ životním názorem. Hlavní je vypravěčův úhel pohledu: s lehkou ironií slučuje lehce vedený děj, ohlašuje se titulky malých kapitol a rozhoduje o natočení jednotlivých hovorů a scén, spojuje důstojný a monumentalizující způsob řeči s jejím zdánlivě nicotným obsahem a detaily s obecnými pravdami, nabývajícími někdy téměř podobu pořekadel. Hlavní jsou vypravěčovy postoje, z nichž vyplývá nejenom atmosféra řeky a dobré nálady, ale i lidské porozumění.

Je známo, že Vančura několikrát formuloval vlastní „filozofii“ smíchu. Rád se dovolával známých autorit a mimochodem je zmiňuje i v *Rozsmárném létu*, totiž Shakespeara, Cervantese a zejména Rabelaise. Připomínal je rovněž v *Poznámce o humoru* (1929), kde shrnoval své pojetí tohoto podivuhodného kulturního fenoménu. Tvrdil, že *humor je názor*. „Humor je povýšené stanovisko básníků, již shovívavě (třeba s nadsázkou) strojí statečnost, vychytralost, hněv, všechny hříchy a všechny ohavné i krásné vlastnosti. Humor není smáti se, ale lépe věděti.“ V duchu svých přiznávaných vzorů Vančura neztotožňoval humor s žertováním a s líčením komických situací; z tohoto hlediska například kriticky posuzoval vnějškovost Romainsových *Kumpánů*, o nichž se někdy mluvívalo v souvislosti s *Rozsmárným létem*: „Vytvářejí několik situací k popukání, ale nemají volnost Gargantuovu ani hluboký dech Colasův,“ psal. A opakoval, že při humoru jde o „vlastnost a názorový úhel“. Takovýto úhel, v němž se rýsuje vypravěčův životní názor a objevuje se pokaždé i jiný, „druhý“ pohled, než v jakém se vidí postavy samy, tento úhel, ze kterého nako-

nec přece jen vysvítá, jakým hodnotám dává vypravěč přednost, čeho si váží a co je mu k smíchu, především tento pohled zakládá půvab a cenu knihy a vypravěčského stylu, k němuž se tenkrát Vančura dopracovával.

V humorném románu se tento Vančurův styl uplatnil suverénním způsobem. V jeho osvětlení je vidět město a jeho bodrý, „počestný“, nedobrodružný životní způsob. Je vidět několik postav, jež se na krátkou chvíli stanou rozmarnými hrdiny, a poznáváme je i s jejich bláhovostí. Sledujeme příběh, který je jednoduchý, ale nad nímž vystává představa rozmanitosti a plnosti života a objevují se některé základní pravdy, i když zaznějí třeba formou otázky nebo se mihnou v komickém kontextu. Na začátku se tak zastavíme nad řečnickou otázkou: „Co jest velikého mimo oblohu věčně modrou a vášně věčně krvavé?“ protože lze tušit, že se tu určuje míra celého vyprávění. Nebo nabude klíčové povahy, když plavčík hovoří o tom, že „přichylnost obou pohlaví je starší než skály a moře“, a přece proto nepřichází potopa, neboť z toho vyplývá význam právě probíhajících milostných příběhů. Nebo si ke konci všimneme věty, že „jen blázen slouží minulým věcem a neužívá toho, co jest“. Tyto a další podobné výroky nemáme v patrnosti proto, že bychom je snad kladli přímo do úst Vančurovi, nebo že bychom chtěli zjišťovat, která postava románu je ztělesňuje, ale proto, že z kontextu vyprávění jim zřejmě připadá směřodatný význam. V takových větách se nejspíš hlásí humor, který znamená lépe věděti.

Bylo řečeno, že první povídky registrovaly okamžik, kdy staré zaniká a nové se rodí, a první dva romány že dávaly s patetickým důrazem odpovědi na velká témata z tohoto přelomu, jako byla sociální tragika nebo válka. Ovšem ani Rozmarné léto nebylo vzdáleno od určité životně významné hraniční čáry. Opět v něm hraje velkou roli čas. Nejenže na to několikrát výslovně upozorňují titulky kapitol, ale celý román je výrazem *rozmezí autorova života*, ocitajícího se „vpůli se svou poutí“. Od okamžiku, kdy tímto pomysl-

ným rozmezím procházel, se Vančura častěji příkláněl k záměru vyjadřovat s obdivem a zároveň s vědoucí ironií *kladný pól života*. To znamená životní pól radosti a šťastné pohody, kamarádské družnosti a konkrétní aktivity. Také to je smyslem vyprávění o třech dnech jednoho rozmarného léta. Román vypráví o postavách, jež určitě nebyly bezvadné a podle běžné morálky by bylo snadné je odsuzovat. Jenže jako směšné se ukazuje městečko, pohodlně se přidržující zaběhaných zvyklostí, zatímco krásné je to, co dává povznášející náplň času právě prožívanému.

Bylo by bláhové chtít citovat nějakou úhrnnou pravdu, jež by tlumočila summu knihy. „Filozofie“ je v románu rozložena do příběhů, hovorů a vypravěčových slov. Až do posledního odstavce si vypravěč ponechával volnost, aby si mohl se vším pohrávat, a určitě se nevyjádřil ani na poslední stránce, kde se ozve několikeré povzdechnutí nad tím, co dává životu potěšení. Tyto metafory jsou uvozovány několikerým lyrickým zvoláním: jak je krásné kouzlit ohně a po širém světě si pohrívati malými oblými věcmi, jak je krásné počítati dny do tří a míjeti město po městě, jako to mohl činit kouzelník. (Už tu neopakujeme, že vypravěč věděl o této kráse i leccos neradostného a nikoliv krásného.) A úplně na konci se říká, „jak je krásné býti kadeřavým“. Co znamená toto adjektivum, na posledním místě knihy jistě nečekané? Známe sice charakteristickou Vančurovu tendenci klást vedle sebe slova a představy do překvapujících souvislostí a vykřesávat z jejich nečekaných setkání nové významy. To však nám příliš nepomáhá v odpověď i na otázku, jak rozumět třeba závěrečnému slovu a motivu, důležitým také proto, že rovněž víme, jak velký důraz kladl Vančura na konce svých próz. Na konci prvního románu byla odpovědí tragického osudu Marhoulova smrt. Na konci Polí orných a válečných vrcholila děsivá a paradoxní zrůdnost války. Co si však máme počít s těmi obrazy a slovy na konci *Rozmarného léta*? Je možno z nich vysuzovat závěr, že se ukazuje „mysl života jako tvůrčího aktu, nebo obráceně, význam tvorby, jež zhodno-

cuje život, aby se stal skutečně lidským“? Nebo by bylo lepší vztahovat román o podivuhodném kouzelníkovi k tehdejší aktuální situaci literární a kulturní? Nebo jak ještě?

320

Ale proč bychom nemohli závěr a celé Rozmarné léto, tedy příběh, který byl počat „zpěvem a rozmarnou hrou“, brát v celé složitě souhře jeho *mnohoznačných* významů. Ani krása kadeřavosti není jednoznačná. Adjektivum kadeřavý zřejmě patřilo ke slovům, jež měl autor v oblibě. Už dříve se u něho mihlo: v povídce Anděl se hrdinovi ve snu zjevil kadeřavý jinoch, v povídce Ráj si andělé nakadeřili vlasy, aby byli zvláště přitažliví. A co tedy znamená ta krása býti kadeřavým na konci Rozmarného léta? Řekněme, že znamená mládí a že tato vlastnost je v protikladu k tomu, co je nezajímavé a zvykem uhlazené, že je to nikdy definitivně neuchopitelná pravda a rozverná dobrodružnost života, že je to i postesknutí, jak mívá čas, že je to vnímavost pro stříbrný vítr a pro milostné jiskření. Proč by nebylo možné číst Rozmarné léto ve významech takto mnohoznačných, jako bývá mnohoznačná třeba moudrost přísloví?

Konečně kdyby měl být shrnut smysl celého období, jež se uzavíralo humoristickým románem, bylo by možno citovat, co Vančura nejednou opakoval — život je překrásný a těžký. To platilo i pro přelom, kdy se rušil starý a vznikal nový svět, to platilo i pro léto, jež sice bylo zcela nevlídné a nešťastné, ale přitom tak krásně rozmarné. Živou silou je vždycky naděje a touha, které dávají životu velikost.

Miloš Pohorský

OBSAH

AMAZONSKÝ PROUD

- Předmluva 9
Ráj 11
Poslední medvěd na Šumavě 14
Houpačka 18
Nezábavná skutečnost 20
Starosta a báby 22
Slapská pošta 24
Nenadálá smrt 26
Hudba na ulici 28
Čižba 31
Sbohem, Marie! 33
Vzpomeň si na něco veselého 36
Samotný chlapec 38
Proud amazonský 41
Býti dělníkem 43

DLOUHÝ, ŠIROKÝ, BYSTROZRÁKÝ

- Cesta do světa 49
Dlouhý, Široký, Bystrozraký 82
F. C. Ball 93

ROZMARNÉ LÉTO 125

PRVNÍ POKUSY

- V aleji 201
Polní hlídač 203
Anděl 207
Kobylka Ouško 214
Bronzový svícen 221
Kolébka 224

Obruč a osel	227
Oblak a sluneční paprsek	230
Louže	231
Několikerá zasnoubení	236
Satyrská komedie	244
Latinští klasikové	258
Nenapravitelný Tommy	269

Ediční poznámka 287

„SVĚT SE RUŠÍ A BUDUJE PODLE POTŘEBY
ŽIVÉHO DUCHA...“ (Miloš Pohorský)

SPISY VLADISLAVA VANČURY
SVAZEK PRVNÍ

Řídí Ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV
a nakladatelství Československý spisovatel ve složení: Milan
Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Bohumil Svozil, Miloš
Pohorský, Jarmila Víšková, Milan Zeman

VLADISLAV VANČURA
PRVNÍ PRÓZY
A PRVNÍ POKUSY

K vydání připravil, ediční poznámku
a doslov napsal Miloš Pohorský
Typografie Milan Hegar
Vydal Československý spisovatel v Praze
roku 1985 jako svou 5335. publikaci
Odpovědní redaktoři Milan Pávek a Ondřej Hausenblas
Výtvarný redaktor Bohuslav Holý
Technická redaktorka Eva Skřivánková
Vytiskla Stráž, tiskařské závody, n. p.,
Plzeň, závod ve Vimperku

Vydání souboru první.
AA 15,17, VA 15,91. 601/22/856
Stran 324. Náklad 11 000 výtisků
13/23. 22-147-85
Kčs 22,—

VE SPISECH VLADISLAVA VANČURY
VYJDOU TYTO SVAZKY:

1. První prózy a první pokusy *
2. Pekař Jan Marhoul *
Pole orná a válečná
3. Poslední soud
Hrdelní pře
4. Povídky a menší prózy
5. Markéta Lazarová
6. Útěk do Budína
7. Konec starých časů
8. Tři řeky*
9. Rodina Horvatova
10. Obrazy z dějin národa českého I
11. Obrazy z dějin národa českého II—III
12. Dramata
13. Filmová tvorba
14. Publicistika

Svazky označené hvězdičkou už vyšly.

22-147-85

13/23

Kés 22,—